
СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ

FOLIO

БІБЛІОТЕКА
ДЕРЖАВНОЇ
МОВИ

С.П.Бибик, Г.М.Сюта

СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ

ТЛУМАЧЕННЯ, СЛОВОТВОРЕННЯ
ТА СЛОВОВЖИВАННЯ

Близько 35 000 слів
і словосполучень

За редакцією С. Я. Єрмоленко

Харків
«ФОЛІО»
2005

ПЕРЕДМОВА

Пропонований *Словник іншомовних слів* призначений для щонайширшого кола читачів різного віку, освіти, з різними потребами, які знайдуть у ньому відомості про значення слова, його граматичні властивості, сферу вживання, написання та наголос.

Нетрадиційність, новизна цього *Словника* полягає в тому, що автори не лише представили іншомовну лексику сучасної української літературної мови, але й показали, як «живе» чужомовне, запозичене слово в іншій мові, як реальне функціонування розширює його морфологічні, синтаксичні та стилістичні можливості. Отже, укладаючи *Словник*, автори відмовилися від традиційної для словників іншомовних слів етимологічної довідки, зосередившись на якомого повнішому представленні «портрета» слововживання та словотворення кожного конкретного запозичення. Завдання продемонструвати функціонування запозиченого слова в мові, для чого вибудовується словотвірне гніздо та добирається ілюстративний матеріал, дозволяє простежити вживання кожного конкретного значення запозичення, виявити його семантичні та граматичні характеристики, а також сфери його вживання.

Особливістю пропонованої лексикографічної праці є системність подання іншомовної лексики із врахуванням запозичень минулих часів, нових слів, що з'явилися в українській мові в останні десятиліття, тих термінологічних словосполучень та нетермінологічних вживань, що склалися в суспільно-політичній, економічно-фінансовій, банківській, спортивній, побутовій та інших сферах.

У роботі над *Словником* було враховано, що за 90-ті роки ХХ ст. сталися процеси переосмислення суті назв суспільно-політичних, релігійних, філософських течій, систем поглядів, відбулася актуалізація старої лексики, вживання якої донедавна обмежувалося ремаркою *заст.* Це, зокрема, слова *бакалавр, гувернер, лицей* і т. ін. Особливу увагу зосереджено на фіксації масиву нової лексики, що влилася в мову сучасних засобів масової інформації, художньої літератури. Серед таких слів є вузькоспеціальні терміни, які стали загальноживаними, напр.: *дефолт, джеober, інсталяція, клонування, копірайт, пасіонарний, секвестрування, татуаж, файл* тощо. До *Словника* введено й ті тематичні групи слів, що, з одного боку, не знаходили належного місця у лексикографічних працях з ідеологічних причин (*артос, інкарнація, філонь* і т. ін.), а з іншого боку, в останнє десятиліття поширилися у зв'язку з розвитком й поглибленням міжнародних та міждержавних зв'язків (*бонсай, гамбургер, джакузі, караоке, кікбоксинг, тамагочі, фондю, фен-шуй, чизбургер* та ін.).

Поява, швидке засвоєння нових слів пояснюється високими темпами суспільного та наукового життя. Входячи в мову нових слів сприяють світові процеси інтеграції та глобалізації, поява всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, розвиток світового ринку й широкої рекламної мережі, економіки, інформаційних технологій, засобів комунікації, музики, спорту, туризму, участь у міжнародних культурних та спортивних заходах (конкурсах, фестивалях, олімпіадах), показав мод, посилення уваги до правових та релігійних проблем тощо. Відповідно ці процеси відображені у функціонуванні лексем *аквапарк, банкомат, барбекю, блокбастер, бренд, глобалізація, діджей, іміджмейкер, кіборг, кілер, кутюр'є, масмедіа, ноутбук, пазл, памперси, портфоліо, провайдер, роумінг, спічрайтер, телекст, ток-шоу, топ-модель, фаст-фуд, хакер, шопінг* тощо.

Реєстр *Словника*, таким чином, відображає розвиток термінологічних груп лексики у сферах е к о н о м і к и: *бартер, дефолт, крос-курс, логістика, макроекономіка, монетаризм, офшорний, тендер, франчайзинг, холдинг*; е л е к т р о н і к и, і н ф о р м а т и к и та обчислювальної техніки: *джойстик, Інтернет, інтерактивний, модем, пентіум, чат*; медицини: *ароматерапія, імплантат, ліфтинг, мануальний, шунтування*; мистецтва: *андеграунд, бард-рок, перформанс, ремейк, реп, тример, фентезі*; модельного бізнесу, моди: *кардиган, легенди, от-кутюр, прет-а-порте, топ*; спорту: *айкідо, байкер, культуризм, пейнтбол, сноуборд, сумо, фристайл*; п а р а п с и х о л о г і ї: *екстрасенс, полтергейст, телекінез*.

Актуальність *Словника іншомовних слів* не применшує базового масиву так званих «старих слів», що відомі читачеві й уже не сприймаються як запозичені. Це, наприклад, назви реалій старого побуту чи суспільно-політичного устрою, назви одягу, що трапляються в історичній художній літературі, назви тварин, рослин, мінералів, хімічних елементів та сполук, хвороб та хворобливих станів, котрі відбивають сучасний рівень знань, а отже, потребують тлумачення.

Словник фіксує розвиток, появу нових значень у давню запозичених слів, зокрема таких, як *адреса, архів, вірус, диск, меню, пароль, редактор*, та багатьох інших.

Оновлення «старих» слів репрезентовано як зміну, розширення кола їх сполучуваності, напр.: *банк пам'яті, банк даних, валютний коридор, дисконтна карта, кабельне телебачення, кредит довіри, фінансова піраміда* тощо.

Ми сподіваємося, що користувач, читач *Словника*, який працює у певній галузі, отримує інформацію з преси, радіо, телебачення, літератури, знайде у ньому відповіді на питання, які його цікавлять.

СТРУКТУРА СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ

Слова у *Словнику* розташовані в алфавітному порядку.

Словникова стаття має два типи побудови — складається з одного або двох абзаців.

Словникова стаття, що складається з одного абзацу, будується так: за реєстровим словом розміщується граматична довідка, далі — тлумачення, приклади вживання слова. Вказівки на сферу вживання, стилістичну характеристику подано перед тлумаченням.

Інколи при слові замість розгорнутого тлумачення подається відсилання до іншої словникової статті.

Реєстрове слово подається напівжирним шрифтом великими буквами у вихідній формі з наголосом: **БЕРМУДИ**; **ТАБЕЛЬ**. Якщо існують літературні варіанти наголошування, то це також зазначається у реєстровій формі: **БУНГАЛО**, **МАРКЕТИНГ**, **СИМЕТРІЯ**.

Варіанти написання реєстрових слів наводяться в одній словниковій статті через кому, мають одне тлумачення; воно розміщується при тому слові, яке приймається як основне, інший варіант подається на своєму алфавітному місці з відсиланням до відповідної статті:

АНДЕГРАУНД, *див. андерграунд*.

АНДЕРГРАУНД, **АНДЕГРАУНД** ... Напрям у мистецтві, культурі 2-ї половини ХХ ст...

ТРАЙБАЛІЗМ, **ТРИБАЛІЗМ** ... Культурно-побутове, культове та суспільно-політичне прагнення до плеємінного відособлення...

ТРИБАЛІЗМ, *див. трайбалізм*.

Реєстровим словом у словниковій статті може бути не лише слово, але й словосполучення, якщо іншомовне слово вживається та відоме переважно у складі сполуки. Тоді перше слово подається напівжирним шрифтом великими літерами, а наступне — розрядкою:

АХІЛЛЕСОВА п'я т а ...

БІКФОРДІВ ш н у р ...

Як реєстрові форми подаються найбільш уживані елементи складних слів:

АВТО... ...**КАРДІЯ**.

БІО... ...**ТОМІЯ**.

Омоніми (слова, однакові за написанням, але різні за значенням) репрезентовано як самостійні реєстрові слова з цифровим індексом:

КОНСТИТУЦІЯ¹ ... Основний закон...

КОНСТИТУЦІЯ² ... Будова організму людини та тварини...

Далі подаються граматичні ремарки.

При іменниках зазначається закінчення родового відмінка однини:

ДИСПАНСЕР, у ...

КОСМЕТОЛОГІЯ, і ...

РЕМІКС, а ...

Слова, що вживаються у множині, після закінчення родового відмінка мають позначку *мн.*: **ЛЕГІНСИ**, ів, *мн.* **ПАМПЕРСИ**, ів, *мн.* ...

Іменники, що більш уживані у формі множини, але мають і форму однини, подаються із закінченням множини, а далі наводиться форма однини та закінчення родового відмінка однини з позначкою *одн.*:

ІНКУНАБУЛИ, бул, *мн.* (*одн. інкунабула*, и, *жс.*) ...

ТЕРПЕНИ, ів, *мн.* (*одн. терпен*, у, *ч.*) ...

Після закінчення іменників зазначається граматичний рід (*жс.*, *с.*, *ч.*):

АБАЖУР, а, *ч.* ...

ГРАФІКА, и, *жс.* ...

Якщо слово невідмінюване, то воно має ремарку *невідм.* та зазначення роду (чи належності до двох родів):

АВЕНІЮ, *невідм.*, *жс.*

ІМПРЕСАРІО, *невідм.*, *ч.*

КІВІ, *невідм.*, *ч.* і *с.*

ПРОФІ, *невідм.*, *жс.* і *ч.*

У прикметників, поданих у формі чоловічого роду, зазначається закінчення жіночого та середнього роду:

РЕЛЯТИВНИЙ, а, е, ...

ТАНГЕНЦІАЛЬНИЙ, а, е, ...

Для дієслів, які наводяться у формі інфінітива, подаються закінчення 1-ї та 2-ї особи однини теперішнього або простого майбутнього часу:

ПРЕВАЛЮВАТИ, юю, юєш...

ТРЕТІРУВАТИ, ую, уєш...

Стилістичні позначки, обмежувальні та уточнювальні ремарки подаються перед тлумаченням слова, вказуючи на сферу його вживання: *ав.*, *бот.*, *муз.*, *спец.*, *розм.* тощо. Іноді вони оформляються у вигляді вступу до тлумачення на зразок: «У Стародавньому Римі», «В інформатиці», «В ісламі», «Хімічний елемент» і т. ін.

Ремарка *див.* після реєстрового слова встановлює місце його тлумачення у словнику:

ТРАНСФЕРТ, *див. трансфёр*.

Тлумачення є основним елементом словникової статті. Воно, як правило, енциклопедичне, оскільки розкриває поняття, що його виражає слово, охоплює необхідні наукові, технічні, історичні та інші відомості про предмет, явище. При цьому воно є стислим.

У багатозначних слів кожне значення подається під цифрою з крапкою, варіанти ж значень — через крапку з комою.

У Словнику використовується тлумачення у формі відсилання до іншого слова-синоніма або ж до іншої словотвірної форми цієї лексики.

ТЕ́СТИНГ, у, ч. Те саме, що **тестува́ння**.

ДЕКО́ДЕР, а, ч. 1. Те саме, що **дешифра́тор**.

Після тлумачення світлим курсивом наводяться словосполучення, що відображають граматичні та синтаксичні характеристики слова, його зв'язки з іншими словами мови:

БЛОКА́ДА ... 1. ... *Інформаційна блокада. Фінансова блокада. Енергетична блокада.* 2. ... *Блокада серця. Новокаїнова блокада.*

ТИ́ТУЛ ... 3. ... *Титул власності. Титул купівлі-продажу.*

Словникова стаття, що будується з двох абзаців, охоплює реєстрове слово з описаним вище способом подання та гніздо похідних, що відображають його словотвірні можливості. Кожне із похідних слів розміщується в окремому рядку, й до кожного із них подаються граматичні та стилістичні (якщо це необхідно) ремарки, ілюстративні словосполучення, що відображають найбільш типові та характерні вживання слова. До похідних тлумачення, як правило, не подаються, окрім тих випадків, коли слово активно вживається у спеціальній літературі, має морфологічні ознаки іншомовності. Послідовно серед похідних слів тлумачаться лексеми на *-ізм/-изм*, *-ізація*, *-ер/-ор*, подається значення утворень на *-ник* — назв робітників, фахівців у тій чи іншій сфері діяльності:

ДИНАМОМЕТ́РІЯ, ї, ж. Вимірювання сили ...

Динамомо́метр, а, ч. Прилад для ...

Динамометри́чний, а, е. *Динамометричний контроль.*

КОМП'Ю́ТЕР, а, ч. Електронна обчислювальна машина ...

Комп'ю́териза́ція, ї, ж. Широке впровадження...

Комп'ю́теризо́ваний, а, е. *Комп'ютеризована система пошуку інформації.*

Комп'ю́теризува́ти, ую, уєш. Запроваджувати ...

Комп'ю́терний, а, е. *Комп'ютерна програма. Комп'ютерна мережа.*

Комп'ю́терник, а, ч. Фахівець, який обслуговує комп'ютери.

ОПО́НУВА́ТИ, ую, уєш. 1. ... 2. ...

Опонува́ння, я, с. *Опонування роботи.*

ТУРБУЛЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* Бурхливий, невпорядкований ...

Турбуле́нтність, ності, ж. Форма руху ...

ФУТУРОЛО́ГІЯ, ї, ж. Наука про закони ...

Футуро́лог, а, ч.

Футурологі́чний, а, е. *Футурологічні передбачення.*

Якщо похідне слово багатозначне, то наводяться ілюстрації до тлумачень реєстрового слова із зазначенням у дужках номера значення, а за цифрою з крапкою подається ще одне його значення:

Тара́новий, а, е. 1. *Таранове вістря. Таранові ланцюги* (у 1, 3—5 знач.). 2. *спец.* Призначений для таранення. *Таранові торпеди. Таранова група.*

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

<i>ав.</i> — авіація	<i>кін.</i> — кінематографія
<i>анат.</i> — анатомія	<i>книжн.</i> — книжне
<i>антр.</i> — антропологія	<i>ком.</i> — комерційний термін
<i>архіт.</i> — архітектура	<i>крав.</i> — кравецтво
<i>астр.</i> — астрономія	<i>кул.</i> — кулінарна справа
<i>бакт.</i> — бактеріологія	<i>культ.</i> — культове
<i>бібл.</i> — біблійне	<i>лайл.</i> — лайливе слово
<i>біол.</i> — біологія	<i>лінгв.</i> — лінгвістика
<i>біох.</i> — біохімія	<i>літ.</i> — літературознавство
<i>бот.</i> — ботаніка	<i>лог.</i> — логіка
<i>буд.</i> — будівництво	<i>мат.</i> — математика
<i>бухг.</i> — бухгалтерський термін	<i>мед.</i> — медицина
<i>вет.</i> — ветеринарія	<i>мет.</i> — металургія
<i>військ.</i> — військова справа	<i>метеор.</i> — метеорологія
<i>геогр.</i> — географія	<i>мех.</i> — механіка
<i>геод.</i> — геодезія	<i>мист.</i> — мистецтво
<i>геол.</i> — геологія	<i>мін.</i> — мінералогія
<i>геом.</i> — геометрія	<i>міф.</i> — міфологія
<i>геопол.</i> — геополітичне	<i>мн.</i> — множина
<i>гідрол.</i> — гідрологія	<i>мор.</i> — морський термін
<i>гірн.</i> — гірнична справа	<i>муз.</i> — музика
<i>грам.</i> — граматика	<i>напр.</i> — наприклад
<i>див.</i> — дивись	<i>наук.</i> — науковий термін
<i>дипл.</i> — дипломатичний термін	<i>невідм.</i> — невідмінюване
<i>діал.</i> — діалектизм	<i>незм.</i> — незмінне
<i>друк.</i> — друкарська справа	<i>несхв.</i> — несхвальне
<i>екол.</i> — екологія	<i>одн.</i> — однина
<i>екон.</i> — економіка	<i>орн.</i> — орнітологія
<i>ел.</i> — електротехніка	<i>опт.</i> — оптика
<i>ент.</i> — ентомологія	<i>палеонт.</i> — палеонтологія
<i>етн.</i> — етнографія	<i>перев. у мн.</i> — переважно у множині
<i>ж.</i> — жіночий рід	<i>перен.</i> — переносне
<i>жарт.</i> — жартівливе слово	<i>поет.</i> — поетичний термін
<i>жив.</i> — живопис	<i>полігр.</i> — поліграфічний термін
<i>зал.</i> — залізничне	<i>політ.</i> — політологія
<i>заст.</i> — застаріле	<i>прийм.</i> — прийменник
<i>зах.</i> — західне	<i>присл.</i> — прислівник
<i>знач.</i> — значення	<i>психол.</i> — психологія
<i>зневажл.</i> — зневажливе	<i>радіо</i> — радіотехніка
<i>зоол.</i> — зоологія	<i>рел.</i> — релігія
<i>інформ.</i> — інформатика	<i>ритор.</i> — риторичне
<i>ірон.</i> — іронічне	<i>род.</i> — родовий відмінок
<i>іст.</i> — історизм	<i>розм.</i> — розмовне слово
<i>іхт.</i> — іхтіологія	<i>с.</i> — середній рід
<i>карт.</i> — карти	<i>сад.</i> — садівництво

с. г. — сільське господарство
соц. — соціологія
спец. — спеціальне
спорт. — спортивний термін
театр. — театральний термін
текст. — текстильний термін
техн. — технічний термін
торг. — торгівля
фам. — фамільярне слово
фарм. — фармакологія
фіз. — фізика
фізіол. — фізіологія

філол. — філологія
філос. — філософія
фін. — фінансовий термін
фот. — фотографія
хім. — хімія
хореогр. — хореографія
церк. — церковне слово
ч. — чоловічий рід
част. — частка
шах. — шахи
юр. — юридичний термін

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

А а [a]	Б б [бе]	В в [ве]
Г г [ге]	Ґ ґ [ґе]	Д д [де]
Е е [е]	Є є [є]	Ж ж [же]
З з [зе]	И и [и]	І і [і]
Ї ї [ї]	Й й [йот]	К к [ка]
Л л [ел]	М м [ем]	Н н [ен]
О о [о]	П п [пе]	Р р [ер]
С с [ес]	Т т [те]	У у [у]
Ф ф [еф]	Х х [ха]	Ц ц [це]
Ч ч [че]	Ш ш [ша]	Щ щ [ща]
Ь ь [знак м'якшення]	Ю ю [ю]	Я я [я]

ААК, а, ч. Плоскодонне вітрильне рибальське чи транспортне судно типу баржі, поширене в Нідерландах.

АБАБ, а, ч. Вільний матрос у Туреччині.

АБАЖУР, а, ч. Дашок різної форми і з різного матеріалу (паперу, тканини, скла, пластмаси і т. ін.) на лампу (свічку і т. ін.) для захисту очей від світла або для зосередження світла в певному напрямі. *Картоновий абажур. Шовковий абажур. Лампа під абажуром. Майстерня для виготовлення абажурів.*

Абажурний, а, є. *Абажурна облямівка.*
АБАЗІЯ, і, ж., мед. Втрата здатності ходити, здебільшого при захворюваннях нервової системи.

АБАК, а, ч. **АБАКА**, и, ж. 1. Прилад для рахування, яким користувалися давні греки та римляни; рамка з поперечками, на які нанизані кістяні або кам'яні кульки — одиниці лічби (на зразок рахівниці). 2. *архіт.* Плита (звичайно квадратна) — верхня частина капітелі колони.

АБАКА, и, ж. Багаторічна тропічна рослина родини бананових, волокна якої використовують для виготовлення канатів, мотузок, корабельних снастей тощо.

АБАНДОН, у, ч. Відмова судовласника чи вантажовласника від своїх прав на застраховане судно або вантаж на користь страхової організації, яка в цьому разі виплачує страховальникові повну страхову суму.

АБАТ, а, ч. 1. Настоятель монастиря (абатства) в католицьких чернечих орденах, який має священничі свячення і повну духовну й світську владу; у православної церкви чину абата відповідає ігумен. 2. У Франції — католицький священник.

Абатіса, и, ж. Ігуменя католицького жіночого монастиря.

Абатство, а, с. Католицький монастир із належними йому володіннями. *Вестмінстерське абатство.*

Абатський, а, є.

АБАТОН, АДІТОН, у, ч. Частина грецького храму, куди мали право заходити лише жерці.

АБДИКАЦІЯ, і, ж. Зречення престолу; відмова від влади, посади або сану.

Абдикаційний, а, є. *Абдикаційна процедура.*

АБДОМЕН, а, ч., зоол. Черевце, задній відділ тіла членистоногих тварин.

Абдомінальний, а, є. Черевний.

АБДУКЦІЯ, і, ж., анат. Відведення кінцівки від середньої лінії тіла.

Абдуктор, а, ч. М'яз, що відводить кінцівку від середньої лінії тіла.

АБЕЛІТ, у, ч., хім. Вибухова речовина, що складається з амонійної солі, динітобензолу і кухонної солі.

АБЕРАЦІЯ, і, ж. 1. *астр.* Видиме відхилення світла від їх справжнього розташування на небі, зумовлене рухом Землі по орбіті або її обертанням навколо осі. *Річна аберация. Добова аберация. Аберация світла.* 2. *фіз.* Нечіткість або спотворення зображення, що спричиняється деформаціями, властивими всім оптичним системам. *Сферична аберация. Хроматична аберация. Аберация зображення.* 3. *перен., книжн.* Помилка, відхилення від істини. *Літературна аберация. Аберация сприйняття. Аберация смаку.*

Аберацийний, а, є. *Аберацийний час. Аберацийне сприйняття.*

АБЗАЦ, у, ч. 1. Відступ управо на початку першого рядка для відділення однієї частини тексту від іншої. *Писати без абзаців. Починати з абзацу. Читати з абзацу.* 2. Частина тексту між двома такими відступами. *Перший абзац. Прочитати три абзаци.*
Абзаційний, а, є. *Абзаційний відступ. Абзаційний рядок.*

АБЗЕТЦЕР, а, ч., спец. Багатокішвейний екскаватор для виймання та переміщення порожніх порід на відвалах кар'єрів.

АБІОГЕНЕЗ, у, ч. 1. Самозародження. 2. Теорія про виникнення живих істот із речовин неживої природи. *Основні положення абіогенезу.*

Абіогенний, а, є. *Абіогенне утворення органічних речовин. Абіогенне походження нафти.*

АБИОСФЕРА, и, ж. Частина літосфери, на яку не впливали і не впливають живі організми чи біогенні речовини.
АБІОТИЧНИЙ, а, є. Неорганічний або позбавлений життя. *Абіотична зона. Абіотичні фактори.*

АБІСАЛЬ, і, ж. Частина дна Світового океану, розташована в середньому на глибині 3000—6000 м.

Абісальний, а, є. *Абісальна зона. Абісальні відклади.*

АБІСОЛІТИ, ів, мн. Глибинні гірські породи.

АБІСОПЕЛІТИ, ів, мн. Намулисті відклади, які утворюються на глибинних морських та океанічних ділянках дна.

АБІСОФІЛИ, ів, мн. Тварини, що живуть на значних глибинах океанів.

Абісофільний, а, є. *Абісофільні організми.*

АБІТУРІЄНТ, а, ч. 1. Випускник середнього навчального закладу. 2. *розм.* Особа, що вступає до вищого або середнього спеціального навчального закладу. *Список абітурієнтів. Перепустка абітурієнта.*

Абітурієнтка, и, ж. *Абітурієнтка Національного авіаційного університету.*

Абітурієнтський, а, є. *Абітурієнтське посвідчення.*

АБЛАКТУВАННЯ, я, с., сад. Щеплення зрощування гілок (дерев, кущів), без відокремлення їх від стовбурів; застосовується у виноградарстві, декоративному садівництві.

Аблактований, а, є. *Аблактоване дерево. Аблактувати, ую, уєш. Аблактувати кущі.*

АБЛЯЦІЯ, і, ж. 1. Зменшення маси льодовика чи снігового покриву внаслідок танення, випаровування чи механічного усунення. 2. Знесення речовини з поверхні твердого тіла струменем гарячих газів. 3. Тепловий захист у ракетах.

АБОЛІЦІОНІЗМ, у, ч. 1. Суспільний рух у США кінця XVIII — першої половини XIX ст., спрямований на скасування рабства негрів. 2. Громадський рух за скасування якогось закону.

Аболіціоніст, а, ч. *Боротьба аболіціоністів.*

Аболіціоністка, и, ж.

Аболіціоністський, а, е. *Аболіціоністський рух.*

АБОЛІЦІЯ, ї, ж. 1. Скасування рішення або закону. 2. Припинення кримінальної справи на стадії, коли винність обвинуваченого юридично ще не доведена. Відновлення честі шляхом офіційного спростування наклепу.

АБОНЕМЕНТ, а, ч. 1. Право користуватися, за плату або безплатно, чим-небудь (телефоном, місцем у театрі, книжками з бібліотеки і т. ін.) протягом певного часу, а також документ, що посвідчує це право. *Абонемент у басейн. Оформити абонемент.* 2. Відділ бібліотеки, де можна взяти літературу додому. *Міжбібліотечний абонемент. Користуватися абонементом. Взяти книги в абонементі.* 3. Реєстрова бібліотечна картка читача-абонента. *Бібліотечний абонемент.*

Абонементний, а, е. *Абонементна картка. Абонементне обслуговування. Абонементний концерт.*

Абонування, а, с. Одержування чого-небудь за абонементом; застереження права користуватися чим-небудь протягом певного часу. *Абонування місця. Абонування по телефону.*

АБОНЕНТ, а, ч. Той, хто користується абонементом. *Постійний абонент. Абонент телефонної станції.*

Абонентка, и, ж.

Абонентний, а, е. *Абонентний відділ бібліотеки.*

Абонентський, а, е. *Абонентський телеграф. Абонентська заборгованість. Абонентська скринька. Абонентський телефонний зв'язок.*

Абонований, а, е. *Абоноване місце.*

Абонувати, ую, уеш. *Абонувати ложу в театрі.*

АБОРАЛЬНИЙ, а, е. Розміщений у протилежному від ротової порожнини боці. *Аборальний орган.*

АБОРДАЖ, у, ч. 1. Старовинний спосіб морського бою — зближення з ворожим кораблем і зчеплення з ним для рукопашного бою. *Абордаж судна.* 2. мор. Швартування суден на мінімальній відстані одне біля одного для передавання пасажирів або вантажів.

Абордажний, а, е. *Абордажний гак.*

АБОРИГЕН, а, ч. 1. Корінний житель країни або місцевості; тубільці, автохтон. *Аборигени Центральної Австралії. Аборигени Північної Америки.* 2. перен. Той, хто працює, вчиться, живе де-небудь із моменту заснування цього місця або дуже віддавна. *Абориген села.*

Аборигенний, а, е, книжн. *Аборигенне населення. Аборигенна флора.*

АБОРТ, у, ч. Передчасне переривання вагітності. *Природний аборт. Операція аборту.*

Абортарій, ю, ч. *Відкрити абортарій.*

Абортівний, а, е. 1. мед. Який припиняє розвиток, хід якого-небудь процесу, хвороби. *Абортивний метод лікування. Абортивні засоби.* 2. біол. Недорозвинений, який спинився на початку свого розвитку; незрілий. *Абортивний орган.*

Абортівність, ності, ж. *Абортивність насіння.*

Абортований, а, е. *Абортований плід.*

Абортувати, ую, уеш. 1. мед. Переривати вагітність оперативним шляхом; робити аборт. *Абортувати вимушено.* 2. біол. Народжувати недоношений плід, перев. мертвий (про тварин). *Тварини іноді абортують.*

АБРА, и, ж. Те саме, що **синдесмія**. **АБРАЗІВИ**, ів, мн. (одн. **абразів**, у, ч.). Дрібнозернисті, дуже тверді матеріали (алмаз, корунд, карборунд та ін.), що застосовуються для шліфування, обточування та полірування. *Технічна характеристика абразивів. Оброблення абразивами.*

Абразивний, а, е. *Абразивна шкурка. Абразивний інструмент. Абразивна промисловість.*

АБРАЗІЯ, ї, ж. 1. геол. Процес руйнування узбережжя морським прибоєм. 2. мед. Вишкрябування (лунки зуба та ін.).

Абразійний, а, е. *Абразійний вплив. Абразійний процес.*

АБРАКАДАБРА, и, ж. 1. Таємниче слово, магічна формула, якій приписувався чудодійний вплив. 2. Безглуздий набір слів; нісенітниця. *Цілковита абракадабра. Говорити абракадабрами.*

АБРЕВІАЦІЯ, ї, ж., лінгв. Утворення нових слів шляхом поєднання початкових складів кількох слів або перших літер слів словосполучення. *Спосіб абревіації. Процес абревіації. Утворення слів за допомогою абревіації.*

Абревіатура, и, ж. Складноскорочене слово, утворене з перших літер або перших складів чи частин кількох слів. *Буквена абревіатура. Звукова абревіатура.* 2. муз. Знаки скорочення і спрощення в нотному письмі.

Абревіатурний, а, е. *Абревіатурні назви установ. Абревіатурне написання.*

Абревіаційний, а, е. *Абревіаційні утворення.*

АБРЕЖЕ, невідм., с. Витяг із тексту; скорочений переказ якогось твору.

АБРИКОТИН, у, ч. Абрикосовий лікер. *Пляшка абрикотину.*

АБРИС, у, ч. 1. Обрис предмета; контур. *Чіткість абрису видимих очом кісток. Абрис профілю людини.* 2. перен. Загальна характеристика явищ, осіб, огляд подій і т. ін. *Абрис міжнародних подій.*

Абрисний, а, е. *Абрисний план. Абрисний малюнок. Абрисний звіт.*

АБРОГАЦІЯ, ї, ж., юр. Скасування застарілого закону.

Абрагаційний, а, е. *Абрагаційний процес.*

АБРУПТІВ, а, ч. У деяких мовах (напр., у кавказьких) — проривний приголосний звук, під час вимовляння якого в гортані між голосовими зв'язками утворюється зімкнення.

АБСЕНТ, у, ч. Міцний алкогольний напій зеленого кольору, що містить полинову, анісову та інші ароматичні олії. *Пити абсент.*

АБСЕНТЕІЗМ, у, ч., книжн. Масове ухиляння від участі у виборах, а також систематична відсутність на засіданнях членів колегіальних органів.

Абсентеїст, а, ч.

Абсентеїстський, а, е. *Абсентеїстський погляд.*

АБСІДА, див. **апсіда**.

АБСОЛЮТ, у, ч. 1. У філософії — вічна, незмінна, нескінченна першооснова Всесвіту (дух, ідея); у релігії — Бог. 2. Що-небудь самодостатнє, безвідносне. *Доводити до абсолюту.*

Абсолютний, а, е. 1. Безвідносний, узятий поза зв'язком, без порівняння з чим-небудь; безумовний. *Взаємодія абсолютного і відносного; абсолютний принцип.* 2. Цілковитий, досконалий, повний. *Абсолютна самотність. Абсолютна тиша. Абсолютна більшість. Абсолютний монарх. Абсолютна відстань. Абсолютна перевага.*

Абсолютно. *Абсолютно заборонено. Абсолютно тихий. Абсолютно чорне тіло.* **АБСОЛЮТИЗМ**, у, ч. Форма керування державою, за якої верховна влада повністю належить одній особі — монархові; самодержавство. *Боротьба проти абсолютизму.*

Абсолютист, а, ч.

Абсолютистка, и, ж.

Абсолютистський, а, е. *Абсолютистська монархія. Абсолютистські настрої.* **АБСОЛЮТИЗУВАТИ**, ую, уеш. Робити безумовним, самодостатнім; доводити до абсолюту. *Абсолютизувати ідею рівності.*

Абсолютизація, ї, ж. *Абсолютизація влади. Абсолютизація твердження.*

Абсолютизований, а, е. *Абсолютизоване твердження.*

Абсолютизування, я, с.

АБСОЛЮЦІЯ, і, ж. 1. юр. Постанова суду про звільнення підсудного від покарання. 2. рел. У католиків — відпущення гріхів.

АБСОРБІЦІЯ, і, ж., фіз., хім. 1. Вбирання, всмоктування; поглинання речовини з розчину чи суміші газів усім об'ємом твердого тіла або рідини. *Абсорбція токсинів*. 2. Поглинання світла, радіохвиль чи звуку при проходженні через речовину. *Абсорбція ультразвуку*.

Абсорбент, у, ч. Речовина, що має здатність вбирати, всмоктувати інші речовини.

Абсорбер, а, ч. Пристрій, у якому здійснюють абсорбцію. *Конструкція абсорбера*.

Абсорбований, а, е. *Абсорбовані гази*.

Абсорбувати, ую, уєш. Вбирати, всмоктувати; поглинати. *Абсорбувати токсини*.

Абсорбційний, а, е. *Абсорбційна спектрографія. Абсорбційний холодильник*.

АБСТИНЕНЦІЯ, і, ж. 1. Утримання від уживання алкогольних напоїв, від ставих стосунків. *Тривала абстиненція*. 2. мед. Особливий фізичний і психічний стан алкоголіків та наркоманів після раптового й різкого припинення вживання алкоголю чи наркотиків. *Алкогольна абстиненція. Ознаки абстиненції*.

Абстинент, а, ч. Той, хто виступає за повну заборону виробництва й продажу алкогольних напоїв.

Абстинентний, а, е. *Абстинентний синдром*.

АБСТРАКТНИЙ, а, е. 1. Який виник у результаті абстрагування; протилежне — **конкретний**. *Абстрактний образ. Абстрактне мислення*. 2. Відірваний від дійсності, від життя. *Абстрактна тема. Абстрактна програма*.

Абстрактність, ності, ж. *Абстрактність викладу*.

Абстрактно. *Сприймати абстрактно*.

АБСТРАКЦІОНІЗМ, у, ч. Напрямок в образотворчому мистецтві ХХ ст., представники якого зображують реальний світ шляхом поєднання абстрактних форм, ліній і кольорових плям. *Сучасний абстракціонізм у мистецтві. Представники абстракціонізму*.

Абстракціоніст, а, ч. *Виставка живопису абстракціоністів*.

Абстракціоністка, и, ж. *Відома абстракціоністка*.

Абстракціоністський, а, е. *Абстракціоністське мистецтво*.

АБСТРАКЦІЯ, і, ж., філос. 1. *тільки оди*. Абстрагування від тих чи інших сторін, властивостей предмета тощо. *Загальне пізнається шляхом абстрак-*

ції. 2. Абстрактне поняття. *Витончені абстракції*.

Абстрагований, а, е. *Абстрагований закон. Абстрагованість*, ності, ж. *Абстрагованість сюжету*.

Абстрагування, я, с. *Абстрагування від думок*.

Абстрагувати, ую, уєш. Уявно (в думках) відривати, відокремлювати одні (окремі) сторони або відношення явищ чи властивості предметів від інших. *Абстрагувати істотні риси*.

АБСУРД, у, ч. Безглуздя, нісенітниця. *Цілковитий абсурд. Доведення до абсурду. Доходити (дійти) до абсурду*.

Абсурдний, а, е. *Абсурдне твердження. Абсурдна ситуація. Абсурдний вчинок. Абсурдний висновок. Абсурдна реакція*.

Абсурдність, ності, ж. *Абсурдність політики. Абсурдність твердження. Абсурдність того, що відбувається*.

Абсурдно. *Поводитися абсурдно*.

АБСЦЕС, у, ч. Місцеве скупчення гною в тканинах тіла внаслідок запалення; гнояк, налив. *Легеневий абсцес. Рання стадія абсцесу. Абсцес печінки*.

АБСЦИСА, и, ж., мат. Одна з трьох координат, що визначають положення точки в просторі.

АБУ, невідм., ч. 1. В арабській мові — складник чоловічих імен, який вказує на те, що іменована особа є батьком. 2. Володар.

АБУЛІЯ, і, ж. Ослаблення волі внаслідок нервового захворювання або перевтоми; безвілля. *Стан абулії*.

АБУТИЛОН, у, ч. Рід одно- і багаторічних рослин родини мальвових, які культивують у тропіках та субтропіках із промисловою та декоративною метою.

АБЦУГ, у, ч. Шлак, який утворюється при виділенні з веркблею золота, срібла та олова.

АБШТРИХ, у, ч. Шлак, що утворюється внаслідок очищення свинцю від домашько миш'яку та сурми.

АБ'ЮРАЦІЯ, і, ж., книжн. Прилюдне зречення своєї віри, поглядів або переконань.

АВАЛЬ, ю, ч., фін. Доручення за векселем, зроблене третьою особою у вигляді спеціального гарантійного запису.

Аваліст, а, ч. Особа, яка здійснює аваль. **Авальний**, а, е. *Авальний кредит*.

АВАНГАРД, у, ч. 1. Частина військ (або флоту), що йде попереду головних сил. *Йти в авангарді. Бути в авангарді*. 2. перен. Передова провідна частина певної суспільної групи. *Досвідчений авангард. Авангард*

науки. 3. Те саме, що **авангардизм**. *Театральний авангард. Вивчення авангарду*.

Авангардний, а, е. *Авангардні частини. Авангардна роль. Авангардна музика. Авангардний театр*.

АВАНГАРДИЗМ, у, ч. Загальна назва художніх напрямів ХХ ст., що прагнуть докорінного оновлення мистецтва. *Поетичний авангардизм. Драматичний авангардизм*.

Авангардист, а, ч. *Поет-авангардист. Авангардистка*, и, ж.

Авангардистський, а, е. *Авангардистське мистецтво*.

АВАНЗАЛ, у, ч. Невеликий зал, кімната перед головним залом у великих громадських будинках, палацах.

АВАНКАМЕРА, и, ж. 1. Пристрій у передній частині поверхневої водозабірної споруди, в якому осідає намул. 2. Водний простір безпосередньо перед машинним залом електростанції.

АВАНЛЮЖА, і, ж. Невелике приміщення перед входом у театральну ложу.

АВАНПОРТ, у, ч., мор. Зовнішня частина водного простору порту або гавані, захищена від хвиль мисом, косою чи штучними спорудами й обладнана для якірної стоянки кораблів.

АВАНПОСТ, у, ч. Передовий сторожовий пост, який виставляють для охорони від несподіваного нападу ворога. *Заступити на аванпост. Змінювати аванпост*.

Аванпостний, а, е. *Аванпостна позиція*.

АВАНС, у, ч. Частина грошей (або продуктів), яку видають наперед у рахунок майбутньої плати за роботу, товар і т. ін. *Невеликий аванс. Платити аванс*.

Авансований, а, е. *Авансована зарплата. Авансований капітал*.

Авансовий, а, е. *Авансові виплати. Авансовий звіт*.

Авансом. *Сплатувати авансом*.

Авансування, я, с. *Відрядне авансування. Авансувати*, ую, уєш. *Видавати аванс кому-, чому-небудь*.

АВАНСЦЕНА, и, ж. 1. Відкрита частина театральної сцени, трохи висунута наперед. *Танцювати на авансцені*. 2. перен. Чільне місце, передній план. *Авансцена подій. Бути на авансцені*.

АВАНТИТУЛ, у, ч. Виконана художником або набрана за ескізом початкова сторінка книги, яка передує титульному аркушеві.

АВАНТЮРА, и, ж. 1. Ризикований, непевний захід, дія, сумнівна щодо честності справа, розрахована на випадковий успіх, без урахування

реальних сил і можливостей. *Політична авантюра. Військова авантюра. Фінансова авантюра. Учасники авантюри. 2. заст. Пригода. Любовні авантюри. Пуститися в авантюри. 3. перен. Шахрайство, злочинна дія.*

Авантю́рний, а, е. *Авантюрний роман. Авантюрний захід.*

Авантю́рник, а, ч. *Кримінальний авантюрист.*

Авантю́рни́цький, а, е. *Авантюри́нські плани. Авантюри́нські нахили.*

Авантю́рниця, і, ж.

Авантю́рність, ності, ж. *Елементи авантюристості.*

АВАНТЮ́РИЗМ, у, ч. Поведінка, діяльність, що характеризуються ризикованими, безпринципними вчинками з метою досягнення легкого успіху, вигоди; схильність до авантур (у 1 знач.). *Політичний авантуризм. Ідеологічний авантуризм. Дух авантуризму. Власти в авантуризм.*

Авантю́рист, а, ч. *Політичний авантюрист.*

Авантю́ристичний, а, е. *Авантюристичний захід.*

Авантю́ристка, и, ж. *Невинувата авантюристка.*

Авантю́ристський, а, е. *Авантюристські кола.*

АВА́НТЮ́РН, ч. 1. *род. у.* Мінерал — дрібнозернистий різновид кварцу, жовтого, бурувато-червоного або зеленого кольору з вкрапленням дрібних блискіток слюди або сEMATITU. 2. *род. а.* Окремий камінець цього мінералу як ювелірна прикраса. 3. *род. у.* Коричневе скло із вкрапленням міді, що надає сплаву яскравого золотистого кольору.

АВА́РІЯ, і, ж. *Несподіваний вихід із ладу машини, судна, літака тощо чи раптове значне пошкодження їх під час дії, руху. Корабельна аварія. Виробнича аварія.*

Аварі́йний, а, е. *Аварійне приміщення. Аварійний вихід. Аварійний запас.*

Аварі́йник, а, ч. Той, хто несе аварійну службу, усуває аварії. *Викликати аварійників. Бригада аварійників.*

Аварі́йність, ності, ж. *Аварійність ситуації.*

АВАТА́РА, и, ж. В індуїзмі — втілення божества в образах інших божеств, людей або тварин.

А́ВГІЄВІ стайні (коню́шні) — про щось дуже занедбане, брудне; про велике безладдя.

АВГІ́Т, у, ч. Пороdotвірний мінерал із групи піроксенів чорного, темно-зеленого або бурого кольору із скляним блиском.

АВГУ́Р, а, ч. 1. У Стародавньому Римі — жрець, що, спостерігаючи політ і поведінку птахів, тлумачив волю богів і віщував майбутнє. *Римський авгур. 2. перен., ірон. Людина, яка вдає, що знає особливі таємниці.*

Авгу́рський, а, е. *Авгурський жезл.*

АВГУ́СТИНИ́ЗМ, у, ч. Одна з провідних парадигм західнохристиянського філософствування, започаткована у релігійно-філософських розвідках Августина Аврелія; її характерними ознаками є віра як передумова будь-якого знання, акцент на почутті й уяві, тлумачення людини як душі, що керує тілом.

АВГУ́СТИНЦІ, ів, *мн. (одн. августінець, нця, ч.)*. Католицький чернечий орден, заснований у XIII ст., статут якого ґрунтувався на творах видатного представника патристики Августина.

АВЕНЮ́, *невідм., ж.* У деяких країнах Європи та США — широка вулиця, з обох боків якої посаджені дерева.

АВЕРА́Ж, у, ч. Стратегія поведінки на біржі, яка полягає в послідовних купівлі та продажу через певний проміжок часу акцій конкретного випуску в міру зміни їх вартості.

АВЕРС, а, ч. Лицьовий бік монети, медалі тощо.

АВЕ́СТА, и, ж. Священні книги в деяких давніх народів Ірану, Центральної Азії та ін., які сповідували зороастризм.

АВІА... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «авіаційний»; 2) слову «повітряний».

АВІАГО́РИЗОНТ, у, ч. Прилад для визначення повздовжньої та поперечної осей літака в просторі відносно горизонту.

АВІА́ЦІЯ, і, ж. 1. Теорія і практика пересування в повітрі на літальних апаратах, важчих від повітря. *Цивільна авіація. Реактивна авіація. Розвиток авіації.* 2. Сукупність літальних апаратів; повітряний флот. *Авіація України.*

Авіа́тор, а, ч. Той, хто займається польотами, авіацією (у 1 знач.); той, хто керує літаком; льотчик.

Авіа́торський, а, е.

Авіа́ційний, а, е. 1. Який стос. авіації. *Авіаційний гурток. 2. Який застосовують в авіації. Авіаційний бензин. 3. Призначений для забезпечення потреб авіації. Авіаційний завод. Авіаційний транспорт. 4. Який здійснюється за допомогою авіації. Авіаційна розвідка.*

АВІАШО́У, *невідм., с.* Святова вистава за участю спортивних або нових

конструкцій літаків. *Святокове авіашоу. Навчальне авіашоу. Брати участь в авіашоу.*

АВІЕ́ТКА, и, *ж., ав.* Легкомоторний літак, звичайно одно- або двомісний.

АВІ́ЗО, *невідм., с., фін.* Повідомлення, яким сповіщають про зміни в стані взаємних розрахунків, про переказ грошей, висилання товарів і т. ін. *Телеграфне авізо. Поштові авізо. Бланк авізо.*

Аві́зний, а, е. *Авізний лист.*

Аві́зований, а, е. *Авізований акредитив.*

Аві́зува́ння, я, с. *Перевіряти правильність авізування.*

Аві́зува́ти, ую, уєш, *фін.* Надсилати авізо; повідомляти, сповіщати кого-небудь про зміни у взаємних розрахунках, грошовий переказ, висилання товарів і т. ін. *Авізувати клієнта банку.*

АВІ́СТА, и, *ж., фін.* 1. Напис на векселі чи будь-якому платіжному документі, який посвідчує, що оплату за цим документом належить здійснити відразу після його пред'явлення або через певний час після цього. 2. Вексель на пред'явника, виданий без указання терміну оплати.

АВІТА́МІНО́З, у, ч. Захворювання, зумовлене недостатністю або відсутністю того чи іншого вітаміну в раціоні людини. *Весняний авітаміноз.*

Авіта́міно́зний, а, е. *Авітамінозне захворювання.*

АВОКА́ДО, *невідм., с.* Вічнозелене дерево родини лаврових із великими їстівними грушоподібними плодами, а також плід цього дерева. *Сніле авокадо. Варення з авокадо. Форма авокадо.*

Авока́довий, а, е. *Авокадове дерево.*

АВРА́Л, у, ч. 1. *мор.* Виклик усього особового складу корабля на палубу у разі тривоги або для виконання якоїсь термінової роботи. *Оголошити аврал. Свистіти аврал. 2. перен., розм.* Виконувана всім колективом термінова незапланована робота, зумовлена невинним рівномірно розподілити робочий час або несподіваним перебігом подій, що вимагає термінової мобілізації сил. *Аврали будівельників.*

Авра́льний, а, е. *Авраальні роботи. Авральна ситуація.*

АВРА́Н, у, ч. Трав'яниста рослина родини ранникових, окремі види якої застосовують у народній медицині. *Аврэн лікарський.*

АВРО́РА, и, *ж.* 1. Давньоримська богиня світанку, ранкової зорі. 2. *перен.* Ранкова зоря.

АВСТРАЛОПІТЕ́К, а, ч. Викопа людоподібна мавпа.

АВТАРКІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Створення самодостатнього замкнутого господарства в межах окремої країни або групи країн; передбачає максимальне обмеження імпорту, стимулювання експорту товарів і капіталу.

АВТЕНТИКУМ, а, ч. Первинний текст, екземпляр, що має юридичну силу.

АВТЕНТИЧНИЙ, а, е. Справжній, дійсний; який походить із першоджерела, відповідає оригіналові. *Автентичні документи. Автентичний текст. Автентичний фольклор.*

Автентичність, ності, *ж.* Автентичність документа.

АВТО, невідм., с., *розм.* Те саме, що **автомобіль**. *Крипе авто.*

АВТО...¹ Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «автомобільний»; 2) слову «автомобіль».

АВТО...² Перша частина складних слів, що відповідає слову «автоматичний».

АВТО...³ Перша частина складних слів, що відповідає слову «самохідний».

АВТО...⁴ Перша частина складних слів іншомовного походження, що відповідає словам: 1) «свій», «власний»; 2) основі «само».

АВТОБАН, у, ч. Багатосмугове шосе для швидкісного руху автомобілів.

АВТОБІОГРАФІЯ, ї, *ж.* Життєпис людини, здійснений нею самою. *Докладна автобіографія. Автобіографія поета. Писати автобіографію.*

АВТОБІОГРАФ, а, ч. Автор автобіографії; той, хто описує своє життя.

Автобіографічний, а, е. Автобіографічний екскурс. *Автобіографічний характер твору.*

Автобіографічність, ності, *ж.* Автобіографічність твору.

АВТОБЛОКУВАННЯ, я, с. 1. Автоматична зміна режиму роботи технічного об'єкта або його зупинка, щоб запобігти аварії. *Автоблокування АЕС.* 2. *зал.* Система автоматичної сигналізації для регулювання руху поїздів.

Автоблокувальний, а, е. Автоблокувальний пристрій.

АВТОВАКЦИНА, и, *ж.*, *мед.* Лікувальна бактеріальна вакцина, виготовлена з мікробів, виділених із організму того хворого, для лікування якого цю вакцину застосовують.

АВТОГАМІЯ, ї, *ж.*, *біол.* 1. Самозапилення і самозапліднення квіткових рослин (напр., пшениці, ячменю). 2. Самозапліднення одноклітинних організмів.

АВТОГЕМОТЕРАПІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Метод лікування шляхом внутрішньом'язового введення хворому його власної крові, узятої з вени.

АВТОГЕН, у, ч., *техн.* Автогенне різання й зварювання металів. *Полум'я автогену.*

Автогенний, а, е. Автогенне різання металу. *Автогенне зварювання. Автогенний апарат. Автогенний різак.*

Автогенник, а, ч., *розм.* Фахівець із автогенного різання і зварювання металів.

АВТОГЕНЕЗ, у, ч., *біол.* Теорія, що пояснює еволюцію організмів дією тільки внутрішніх факторів.

АВТОГРАВІЮРА, и, *ж.* Гравюра, надрукована з дошки, гравійованої самим автором.

АВТОГРАФ, а, ч. 1. Текст, власноручно написаний автором. *Автограф письменника.* 2. Власноручний підпис відомої людини, зроблений нею, напис на книзі, фотографії і т. ін. *Книга з автографом. Колекціонувати автографи.*

АВТОГРАФІЯ, ї, *ж.* 1. Точне відтворення почерку, креслення, малюнка тощо. 2. У літографії — один із способів підготовки літографської друкарської форми із застосуванням спеціального автографського паперу.

Автографський, а, е. Автографський папір.

АВТОДИДАКТ, а, ч. Самоук.

АВТОДРОМ, у, ч. Спеціально обладнана ділянка для навчання водіння, випробування автомобілів, а також для автомобільних змагань.

АВТОЕКСПРЕС, а, ч. Автобус, який рухається за маршрутом із підвищеною швидкістю й зупинками, скороченими до мінімуму.

АВТОЖІР, а, ч. Гвинтокрилий літальний апарат, важчий за повітря; попередник вертольота.

АВТОІНТОКСИКАЦІЯ, ї, *ж.* Отруєння організму шкідливими речовинами, що утворилися в ньому; самоотруєння.

Автоінтоксикаційний, а, е. Автоінтоксикаційний синдром.

АВТОІНФЕКЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Самозараження організму мікробами, які збереглися в ньому після попередньої хвороби і внаслідок певних умов знову активізувалися.

АВТОІНФОРМАТОР, а, ч. Автоматичний пристрій для передавання по телефону довідок, які цікавлять багатьох абонентів. *Застосування автоінформаторів. Встановити автоінформатор.*

АВТОКАР, а, ч. Самохідний візок із двигуном внутрішнього згорання для перевезення вантажів на невеликій відстані.

АВТОКАТАЛІЗ, у, ч. Самочинне прискорення хімічної реакції одним із її продуктів або вихідною речовиною.

Автокаталітичний, а, е. Автокаталітичний процес.

АВТОКЕФАЛІЯ, ї, *ж.* Адміністративна незалежність помісних православних церков; самоврядування. *Православна автокефалія в Україні.*

Автокефальний, а, е. Українська автокефальна церква.

Автокефальність, ності, *ж.* Прихильники автокефальності української церкви.

АВТОКЛАВ, а, ч., *техн.* Товстостінна металева герметично закрита посудина для здійснення фізичних і хімічних процесів при підвищеному тиску та високій температурі. *Пропарювання в автоклавах.*

Автоклавний, а, е. Автоклавна стерилізація. *Автоклавне просочення. Автоклавна апаратура.*

АВТОКОД, у, ч., *інформ.* Мова програмування, орієнтована на конкретну цифрову обчислювальну машину.

Автокодовий, а, е.

АВТОКОЛІМАЦІЯ, ї, *ж.* Рух світлових променів, при якому вони виходять із *коліматора* паралельним пучком, відбиваються від плоского дзеркала і проходять через оптичну систему у зворотному напрямі.

Автоколіматор, а, ч. Оптико-механічний прилад для точних кутових вимірювань, контролю прямолінійності і площинності.

АВТОКОМЕНТАР, я, ч. Пояснення до тексту, подані його автором.

АВТОКОСМЕТІКА, и, *ж.* Набір препаратів, призначених для догляду за автомобілем. *Засоби автокосметики.*

АВТОКРАТІЯ, ї, *ж.*, *політ.* Форма правління, при якій одній особі належить необмежена верховна влада; абсолютизм.

Автократ, а, ч. Самодержець; правитель із необмеженою владою.

Автократичний, а, е. Авторитарний режим.

АВТОЛ, у, ч., *техн.* Мастило для автомобілів, тракторних та ін. карбюраторних двигунів (продукт перероблення нафти).

АВТОЛІЗ, у, ч., *біол.*, *хім.* Розпад тканин тварин, рослин та мікроорганізмів під впливом ферментів, що містяться в клітинах цих тканин; саморозчинення. *Автоліз мікроорганізмів.*

Автолізний, а, е.

АВТОЛІТОГРАФІЯ, ї, *ж.* Літографія з малюнка, виконаного на камені або офсетному цинку самим автором.

Автолітографійний, а, е. *Автолітографічне зображення.*

АВТОЛОГІЯ, ї, ж. Уживання слів у їх прямому, не переносному значенні.

Автологізм, у, ч. *Стилістична функція автологізмів.*

Автологічний, а, е. *Автологічний образ.*

АВТОМАГІСТРАЛЬ, і, ж. Дорога для масового швидкісного автомобільного руху. *Швидкісна автомагістраль.*

Автомагістральний, а, е. *Автомагістральне сполучення.*

АВТОМАТ, а, ч. 1. Апарат (машина, прилад), що виконує роботу за допомогою особливого механізму без участі людини. 2. Ручна автоматична скорострільна зброя.

Автоматний, а, е. *Автоматна черга.*

Автоматник, а, ч. 1. Той, хто обслуговує автомат (у 1 знач.). 2. Боєць, озброєний автоматом (у 2 знач.). *Командир автоматників.*

Автоматність, і, ж.

АВТОМАТИЗАЦІЯ, ї, ж. Упровадження у виробничий процес автоматів. *Автоматизація виробництва.*

Автоматизований, а, е. Який виконує виробничі процеси за допомогою автоматичних приладів, машин; здійснюється автоматично. *Автоматизована система управління. Закрытий автоматизований цех. Автоматизоване подавання води.*

Автоматизованість, ності, ж. *Автоматизованість процесів виробництва.*

Автоматизувати, ую, уєш. 1. Застосовувати в роботі автоматичні прилади, машини. *Автоматизувати виробничий процес.* 2. Робити автоматичним (у 2 знач.), машинальним.

Автоматизування, я, с.

АВТОМАТИЗМ, у, ч. Механічність, мимовільність дій, рухів. *Автоматизм мислення.*

АВТОМАТИКА, и, ж. 1. Галузь науки та техніки, що розробляє методи й технічні засоби автоматизації виробничих процесів. 2. Сукупність механізмів, приладів, що діють автоматично.

АВТОМАТИЧНИЙ, а, е. 1. Який діє, здійснюється механічно. *Автоматична зброя. Автоматична система регулювання. Автоматичний верстат. Автоматичне зварювання.* 2. перен. Який відбувається незалежно від волі, несвідомо; машинальний. *Автоматична хода. Автоматична відповідь.*

Автоматичність, ності, ж. *Автоматичність рухів.*

Автоматично. *Автоматично кивати головою.*

АВТОМЕТРІЯ, ї, ж. Наукова дисципліна, що вивчає основи проектуван-

ня автоматичних вимірювальних і контрольних приладів та вимірювальних інформаційних систем.

Автометричний, а, е. *Автометричні дані.*

АВТОМІКСИС, у, ч. Поширене серед найпростіших, грибів тощо злиття статевих клітин; що належать тій самій особині; самозапліднення.

АВТОМОДЕЛІЗМ, у, ч. Технічний вид спорту, який полягає у створенні моделей автомобілів та їх випробуванні на спеціальних трасах. *Змагання з автомоделізмом.*

Автомоделіст, а, ч. *Юний автомоделіст.*

Автомоделістка, и, ж.

Автомодельний, а, е. *Автомодельний спорт.*

АВТОМОРФІЗМ, у, ч., мат. Ізоморфність множини самій собі.

АВТОМОТРИСА, и, ж., зал., техн. Самохідний залізничний (пасажирський або службовий) вагон із двигуном внутрішнього згоряння.

АВТОМУТАГЕНІ, ів, мн. (одн. *автомутаген*, а, ч.). Речовини, які утворюються в клітинах у процесі життєдіяльності організмів і можуть бути причиною спадкових змін.

АВТОНІМ, а, ч. Справжнє ім'я автора, що публікується під псевдонімом.

АВТОНОМІЗМ, у, ч. Політичний рух за право самостійного здійснення певним регіоном окремих функцій державної влади. *Прихильники автономізму.*

Автономіст, а, ч.

Автономістка, и, ж.

Автономістський, а, е. *Автономістський прагнення.*

АВТОНОМІЯ, ї, ж. 1. Самоврядування певної частини держави, що здійснюється на основі загальнодержавного закону (конституції). *Кримська автономія. Адміністративно-територіальна автономія. Національно-культурна автономія. Регіональна автономія. Боротьба за автономію.* 2. Право установи, підприємства, організації самостійно розв'язувати певні питання. *Церковна автономія. Організаційна автономія. Правова автономія. Фінансова автономія.*

Автономізація, ї, ж. Набуття частиною держави права на автономію. *Автономізація Криму.*

Автономний, а, е. 1. Який має автономію, здійснює самоуправління. *Автономна Республіка Крим. Автономна область.* 2. Самостійний, який існує або здійснюється незалежно від кого-, чого-небудь. *Автономний бюджет. Автономний митний тариф.*

Автономний блок живлення. Система автономної реєстрації даних.

Автономність, ності, ж. *Право на автономність. Автономність бортових систем космічного корабля.*

Автономно. *Працювати автономно.*

АВТООКСИДАЦІЯ, ї, ж. Самочинне окиснювання речовин при невисокій температурі без впливу каталізаторів.

АВТООПЕРАТОР, а, ч. 1. У металообробленні — механізм для автоматичного встановлення заготовки на верстаті і зняття обробленого виробу. 2. У гідроенергетиці — система автоматичних пристроїв, що забезпечують пуск і зупинку агрегатів гідроелектростанції для підтримання найекономішнього режиму їх роботи.

АВТОПІЛОТ, а, ч. Пристрій для автоматичного керування літаком.

АВТОПЛАСТИКА, и, ж. мед. Хірургічне пересадження хворому його власної тканини з метою виправлення дефектів, відновлення цілісності, форми або функції органа.

Автопластичний, а, е. *Автопластична операція.*

АВТОПОЛІПЛОЇДІЯ, ї, ж. Кратне збільшення одинарного набору хромосом у клітинах.

АВТОПОРТРЕТ, а, ч. Портрет художника, скульптора, виконаний ним самим. *Автопортрет Т. Г. Шевченка.*

АВТОПСІЯ, ї, ж. Розтин трупа для встановлення точної причини смерті.

АВТОР, а, ч. Той, хто написав будь-яку працю, твір, лист і т. ін. або розробив якийсь план, проект і т. ін. *Автор твору. Автор проекту.*

Авторка, и, ж. *Авторка п'єси.*

Авторство, а, с. *Авторство твору. Встановити авторство. Підтвердити авторство.*

Авторський, а, е. *Авторська індивідуальність. Авторські зміни. Авторський аркуш.*

АВТОРАДІОГРАФІЯ, ї, ж. Утворення фотографічних зображень унаслідок дії на фотоплівку випромінювання радіоактивних елементів, які є в досліджуваних об'єктах.

АВТОРАЛІ, невід., с. Спортивне змагання (перев. багатоденне) на автомобілях за визначеним режимом руху.

АВТОРЕГУЛЯТОР, а, ч. Сукупність пристроїв для автоматичного (без участі людини) регулювання.

АВТОРЕФЕРАТ, у, ч. Короткий виклад змісту твору (звичайно наукового), написаний самим автором. *Автореферат кандидатської дисертації. Писати відгук про автореферат. Примірник автореферату.*

АВТОРЕФРИЖЕРАТОР, а, ч. Автоомобіль для перевезення швидкопсувних продуктів, обладнаний холодильними машинами установками.

АВТОРИЗАЦІЯ¹, і, жс. 1. Керування рівнями та засобами доступу до різних об'єктів та ресурсів системи залежно від ідентифікатора та пароля користувача. 2. *інформ.* Надання певних повноважень (особі, програмі) на виконання деяких дій у системі обробки даних. 3. *спец.* Визначення міри приватності даних у базі даних. 4. *фін.* Надання дозволу на обслуговування тримача платіжної картки.

АВТОРИЗАЦІЯ², і, жс. Надання автором дозволу чи повноважень на розповсюдження його твору (проекту, винаходу) або якесь інше його використання (копіювання та ін.). *Авторизація винаходу.*

Авторизований, а, е. *Авторизована копія. Авторизований переклад.*

Авторизувати, ую, уєш.

АВТОРИТАРИЗМ, у, ч. Антидемократична система політичної влади, що характеризується зосередженням у руках однієї чи кількох осіб необмеженої влади. *Політичний авторитаризм. Авторитаризм у зовнішній політиці. Політика авторитаризму.*

Авторитарист, а, ч.

Авторитарний, а, е, книжн. 1. Заснований на беззастережному підпорядкуванні особистій владі, спрямований на встановлення диктатури. *Авторитарний режим. Авторитарний устрій. Авторитарна система правління. Авторитарна держава.* 2. Який прагне незаперечно утвердити свій авторитет (у 1 знач.); який вимагає беззаперечного підкорення; владний. *Авторитарна методика виховання. Авторитарне керівництво.*

Авторитарність, ності, жс. *Авторитарність режиму. Авторитарність мислення.*

Авторитарно. *Діяти авторитарно.*

АВТОРИТЕТ. 1. тільки одн., род. у. Загальновизнане значення, вплив, поважність (особи, організації, колективу, теорії і т. ін.). *Міжнародний авторитет України. Заслужений авторитет. Авторитет лікаря. Авторитет організації. Користуватися авторитетом. Мати авторитет. Завоювати авторитет. Втратити авторитет.* 2. род. а. Про особу, що має вплив, повагу, заслуговує на повну довіру. *Визнаний авторитет. Бути авторитетом у галузі медицини.*

Авторитет у сім'ї. 3. розм. Керівник злочинного угруповання. Злочинний авторитет.

Авторитетний, а, е. 1. Який має авторитет, заслуговує на довіру. *Авторитетна людина. Авторитетне джерело. Авторитетна думка. Авторитетний вчений. Авторитетне видання.* 2. Який не допускає жодних сумнівів чи заперечень; владний. *Авторитетний тон.*

Авторитетність, ності, жс. *Авторитетність судження. Авторитетність висловлювання.*

Авторитетно. *Звучати авторитетно. Говорити авторитетно.*

АВТОРОТАЦІЯ, і, жс., ав. Самообертання літака навколо поздовжньої осі, яке виникає за певних умов і може призвести до штопора.

АВТОСАЛОН, у, ч. Приміщення для виставки нових моделей автомобілів, а також сама виставка автомобілів.

АВТОСЕРВІС, у, ч. Технічне обслуговування автомобілів. *Працівник автосервісу. Послуги автосервісу. Заїхати в автосервіс.*

АВТОСЕРОТЕРАПІЯ, і, жс., мед. Лікування шляхом введення хворому на інфекційну хворобу сироватки його власної крові.

АВТОСОМІ, ів, мн. (одн. **автосома**, и, жс.). Нестатеві хромосоми в клітинах різностатевих рослин і тварин.

АВТОСТОП¹, а, ч. Пристрій для автоматичної зупинки поїзда при наближенні його до закритого колійного сигналу.

АВТОСТОП², а, ч. 1. Використання туристами попутного автотранспорту для проїзду частини шляху. *Їздити автостопом.* 2. Документ, що дає право туристові на зупинку попутних автомашин; туристська подорож із таким документом. *Подорожувати за автостопом.*

АВТОСТРАДА, и, жс. Те саме, що **автомагістраль**.

АВТОСУГЄСТІЯ, і, жс., мед. Самонавіювання.

АВТОТІПІЯ, і, жс. 1. Поліграфічний спосіб відтворення напівтонових зображень (малюнків, фотознімків і т. ін.), а також кліше, виготовлене таким способом. *Трикольорова автотипія.* 2. Відбиток, зроблений із такого кліше. *Якісна автотипія.*

Автотіпний, а, е. *Автотипне відтворення малюнка.*

АВТОТОМІЯ, і, жс., зоол. Самокалічення як захисна реакція тварин під час роздратування (виявляється в мимовільному відокремленні частини тіла, наприклад, хвоста, кінцівок і т. ін., яка згодом відновлюється).

АВТОТРАНСПЛАНТАЦІЯ, і, жс., мед. Пересадження тканин або органів на іншу частину того самого організму.

АВТОТРАНСФУЗІЯ, і, жс. мед. Переливання хворому його власної крові

АВТОТРЕНІНГ, у, ч. Аутогенне тренування. *Займатися автотренінгом.*

Автотренінговий, а, е. *Автотренінгові справи.*

АВТОТРОПІЗМ, у, ч., бот. Здатність рослин розпрямляти вигини, коли припиняється вплив факторів, що їх спричинили (напр., злаків, які полягли під час дощу). *Автотропізм життя.*

Автотрофний, а, е. *Автотрофні організми.*

АВТОТРОФІЯ, і, жс. Живлення автотрофів неорганічними речовинами, що здійснюється через фото- або хемосинтез.

Автотрофі, ів, мн. (одн. **автотроф**, а, ч.). Організми, які створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фото- або хемосинтезу.

Автотрофічність, ності, жс.

АВТОТУРИЗМ, у, ч. Туристські подорожі на автомобілі. *Міжнародний автотуризм.*

Автотурист, а, ч. Той, хто займається автотуризмом. *Досвідчений автотурист.*

Автотуристський, а, е. *Автотуристські контакти. Автотуристський маршрут.*

АВТОФІЛІЯ, і, жс. Самозамилування, самозакоханість.

АВТОФУРГОН, а, ч. Автомашина, спеціально обладнана для перевезення чого-небудь. *Вантажний автофургон. Водій автофургона.*

Автофургонний, а, е. *Автофургонні перевезення.*

АВТОХОРІЯ, і, жс., біол. Розповсюдження плодів, насіння, спор, вегетативних частин за допомогою пристосувань самої рослини без впливу зовнішніх факторів.

Автохорі, ів, мн. (одн. **автохор**, а, ч.). Рослини, що розповсюджуються без впливу зовнішніх агентів завдяки властивим їм пристосуванням.

АВТОХТОН, а, ч. 1. книжн. Корінний житель країни або місцевості; абориген, тубілець. 2. біол. Рослина або тварина, що виникла в процесі еволюції в якій-небудь місцевості й продовжує жити в ній. 3. Гірські породи, корисні копалини, вихідний матеріал

яких виник на місці їх утворення.
Автохтони геологічних структур.

АВТОХТОННИЙ, а, е. Туземний, місцевий.
Автохтонне населення. Який має місцеве походження, який виник на місці теперішнього розташування.
Автохтонні жителі. Автохтонний культ. Автохтонні глини. Автохтонні гірські породи.

АВТОХТОННІСТЬ, ності, ж. Автохтонність українського населення.

АВТОШОУ, невідм., с. Шоу, влаштоване для демонстрації різноманітних марок автомашин. *Святкове автошоу. Організатори автошоу. Брати участь в автошоу.*

АВТОШТУРМАН, а, ч. Автонавігаційний прилад, який автоматично накреслює на карті курс літального апарата під час його польоту. *Слідкувати за роботою автоштурмана.*

АВУАРИ, ів, мн., фін. 1. Будь-які активи (грошові засоби, чеки, векселі, перекази і т. ін.), за рахунок яких можуть здійснюватися платежі та сплачуватися борги їх власників. 2. Кошти банку, що знаходяться на його рахунках у закордонних банках в іноземній валюті. 3. Вклади приватних осіб та організацій у банках. *Мати авуари за кордоном.*

АВУАРНИЙ, а, е. Авуарний рахунок.

АВУНКУЛАТ, у, ч. Стародавній звичай (у деяких народів), що полягав у визнанні особливо тісного родинного зв'язку між племінником і дядьком по материнській лінії, який зобов'язував дядька дбати про племінника більше, ніж про рідного сина.

АГА, и, ж., зоол. Одна з найбільш відомих безхвостих амфібій Південної та Центральної Америки.

АГА, і, ч. 1. Титул поміщика, начальника, старшини у султанській Туреччині. 2. На Закавказзі, в Туреччині, Середній Азії — форма ввічливого звертання до старшого або поважного чоловіка (іноді в поєднанні з іменем).

АГАВА, и, ж. Багаторічна тропічна й субтропічна трав'яниста рослина з грубим, м'ясистим великим листям, з якого виробляють волокно; вирощується також як декоративна рослина.

Агавовий, а, е. Агавові нитки.

АГАЛІТ, у, ч. Силікат магніту того самого складу, що й тальк; м'який сірий мінерал, який у вигляді порошку застосовують у виробництві паперу.

АГАЛЬМАТОЛІТ, у, ч., мінер. Шільна і м'яка дрібнозерниста порода тьмяно-зеленого кольору, яку використо-

вують як виробний камінь, а також у техніці.

АГАМА, и, ж. Велика ящірка родини агамових, здатна змінювати забарвлення тіла; поширена в Африці, Півд.-Зах. Азії, Півд. Європі. *Степова агама. Гімалайська агама.*

АГАМІ, невідм., ч. Птах, поширений у Південній Америці, який швидко бігає, має чорне оперення й короткий хвіст.

АГАМІЯ, і, ж. 1. етн. Безшлюбність. 2. біол. Відсутність статі.

АГАМОЛОГІЯ, і, ж., біол. Безстатеве розмноження, здійснюване шляхом поділу клітин, брунькуванням і т. ін.

АГАР, **АГАР-АГАР**, у, ч., спец. Рослинні драгли з морських водоростей; добре розчиняються у воді, утворюючи гелі; використовуються в лабораторній практиці, в кондитерському виробництві та ін. *Сировина для одержання агар-агару.*

Агарний, **Агаровий**, а, е. Агарне середовище. *Агаровий завод.*

АГАСФЕР, а, ч. 1. Герой середньовічних переказів, засуджений Богом на вічне життя і блукання через те, що не дав Христові відпочити під час хресного ходу на Голгофу. 2. перен. Людина, що все життя блукає, не знаходячи притулку.

АГАТ, у, ч. Твердий мінерал, напівдорогоцінний кварцовий камінь, що використовується для прикрас, а також для виготовлення хімічного посуду і т. ін. *Смугастий агат. Чорний агат. Перстень з агатом.*

Агатівий, а, е. Агатівий полиск. *Агатове намисто.*

АГЕВЗІЯ, і, ж. мед. Втрата смакових відчуттів. *Набула агевзії.*

АГЕНТ¹, а, ч. 1. Представник, довірена особа організації, установи і т. ін., що виконує різні доручення, завдання. *Рекламний агент. Страховий агент.* 2. Особа, що є чийсь ставлеником, слугує чийсь інтересам. 3. Таємний співробітник органів розвідки якої-небудь держави, організації; шпигун. *Агент поліції.*

Агентський, а, е. Агентська винагорода. *Агентська операція.*

Агентура, и, ж. 1. Розвідувальна служба, організована для збирання секретних відомостей і проведення підвівної роботи. 2. Сукупність агентів якої-небудь організації. *Агентура страхової компанії «Оранта».*

Агентурний, а, е. Агентурні повідомлення. *Агентурні відомості. Агентурна розвідка.*

АГЕНТ², а, ч., книжн. Причина, що викликає ті або інші явища в природі,

в організмі людини і т. ін.; чинник. *Фізичний агент.*

АГЕНТСТВО, а, с. 1. Організація, яка виконує певні доручення установ або приватних осіб. *Страхове агентство.* 2. Представництво, відділення якоїсь особи або підприємства. *Агентство «Майкрософт» в Україні.* 3. Установа, що збирає, опрацьовує інформацію і забезпечує нею радіо, пресу, телебачення. *Інформаційне агентство.*

АГЕНЦІЯ, і, ж., рідко. Те саме, що **агентство**.

АГІАСМА, и, ж. Церковна назва води, що освячується напередодні та в день Богоявлення.

АГІОГРАФІЯ, і, ж. Різновид церковної літератури — життєписи осіб, яких церква оголосила святими. *Твори агіографії.*

Агіографічний, а, е. Агіографічна література.

АГІТАЦІЯ, і, ж. 1. Поширення ідей та гасел з метою впливу на суспільну свідомість і настрої мас, спонукання їх до цілеспрямованої активності, політичних дій. *Політична агітація. Проводити агітацію.* 2. перен. Дія, що має на меті переконати, схилити до чогось.

Агітатор, а, ч. Той, хто займається агітацією, виступає перед населенням із бесідами, доповідями і т. ін. *Постійний агітатор. Колектив агітаторів.*

Агітаторка, и, ж. Досвідчена агітаторка.

Агітаторський, а, е. Агітаторські обов'язки.

Агітаційний, а, е. Агітаційна діяльність. *Агітаційна література. Агітаційний листок. Агітаційний пункт.*

Агітаційність, ності, ж. Агітаційність стилю.

Агітувати, ую, уєш. 1. Роз'яснювати якусь політику, закликати до боротьби за або проти неї. 2. Переконувати в чому-небудь, спонукати до чогось. *Агітувати за кандидата у президенти. Агітувати проти будівництва атомної станції.*

АГЛОМЕРАЦІЯ, і, ж. 1. техн. Процес утворення агломерату (у 2 знач.) спіканням у грудки дрібнозернистої або пилуватої руди. *Агломерація дрібних руд.* 2. Зарості рослин різних видів, однорідних із погляду екології. 3. Злиття багатьох міст і населених пунктів у єдине міське населення. *Міська агломерація.*

Агломерат, у, ч. 1. геол. Незцементоване скупчення уламків гірських порід і мінералів. 2. техн. Спечена в грудки дрібнозерниста або пилувата руда. *Агломерат руди.*

Агломератний, а, е. *Агломератні туфи. Агломератний процес. Агломератна фабрика. Агломератна економія. Агломератний економічний ефект.*

АГЛОПОРИТ, у, ч. Штучний будівельний матеріал пористої структури; використовують як заповнювач легкого бетону.

АГЛЮТИНАЦІЯ, ї, ж. 1. *біол.* Злипання, склеювання в грудочки й осідання завислих у рідині мікроорганізмів або окремих клітин. *Аглютинація еритроцитів.* 2. *лінгв.* Спосіб творення граматичних форм і похідних слів у деяких мовах (тюркських, фінських та ін.) додаванням до незмінюваних основ однозначних афіксів.

Аглютинативний, а, е. *Аглютинативний процес. Аглютинативні мови.*

Аглютинативність, ності, жс.

Аглютинін, у, ч., *біол.* Специфічна речовина, яка накопичується в крові при інфекційних захворюваннях та щепленнях і спричинює аглютинацію. *Малий титр аглютинінів.*

Аглютинований, а, е. *Аглютиновані речовини.*

Аглютинувати, ує. Зазнавати аглютинації. *Сироватка аглютинує еритроцити.*

АГЛЮТИНОГЕН, ів, мн. (*одн. аглютиноген*, а, ч.). Речовини, які зумовлюють утворення аглютинінів.

АГНАТІЯ, ї, жс. Аномалія розвитку — відсутність верхньої або нижньої щелепи.

АГНІ-ЙОГА, и, жс. В індуїзмі — один із різновидів релігійно-філософського вчення — йоги.

АГНОЗІЯ, ї, жс., *мед.* Порушення процесів упізнавання предметів або явищ при деяких захворюваннях головного мозку.

АГНОСТИКА, и, жс., **АГНОСТИЦИЗМ**, у, ч. Вчення про непізнаваність об'єктивного світу і його законів. *Послідовний агностицизм.*

Агностик, а, ч. *Перш агностики.*

Агностичний, а, е. *Агностична філософія.*

АГОГІКА, и, жс., *муз.* У музичному виконанні — уповільнення або прискорення темпу для посилення художньої виразності.

АГОН, у, ч. 1. Словесне змагання між дійовими особами у давньогрецьких комедіях, під час якого виявляється ідейна проблематика твору. 2. Нестримне прагнення до будь-яких практичних змагань у всіх сферах громадського життя.

АГОНІЯ, ї, жс. 1. Останні прояви життєвих функцій організму перед

смертю; передсмертні муки; конання. *Жахлива агонія. Стан агонії. Ознаки агонії. Перебувати в агонії.* 2. *перен.* Останні хвилини існування того, що гине, зникає. *Агонія імперії.*

Агонізувати, ую, уєш. 1. Бути в стані агонії; конати. 2. *перен.* Перебувати у стані, що свідчить про наближення кінця існування чого-небудь. *Фірма агонізує.*

Агонійний, а, е. *Агонійний стан.*

АГОРА, и, жс. 1. У стародавніх греків — народні, військові або судові збори вільних громадян. 2. Площа для проведення таких зборів.

АГОРАФОБІЯ, ї, жс. Хворобливий стан, який виявляється в боязні відкритого (особливо безлюдного) простору; нав'язливий страх, який виникає при потребі перетнути широку площу, вулицю і т. ін. *Страждати від агорафобії. Лікуватися від агорафобії.*

Агорафобний, а, е. *Агорафобний синдром.*

АГРАВАЦІЯ, ї, жс., *мед.* Перебільшення хворим симптомів свого захворювання.

Аграваційний, а, е. *Аграваційні явища.*

АГРАМАНТ, у, ч. Оздоба для одягу, штор, м'яких меблів тощо, сплетена із шнурів. *Позолочений аграмант.*

Аграмантовий, а, е.

АГРАМАТИЗМ, у, ч. Порушення мовної діяльності людини внаслідок ушкодження кори головного мозку. *Ознаки аграматизму.*

АГРАНУЛОЦИТИ, ів, мн. (*одн. агранулоцит*, а, ч.), *фізіол.* Лейкоцити, що не мають в цитоплазмі гранул (зерен), на відміну від гранулоцитів.

АГРАНУЛОЦИТОЗ, у, ч., *мед.* Різке зменшення кількості зернистих лейкоцитів або їх відсутність у крові.

АГРАРНИЙ, а, е. Земельний; той, що стосується землеволодіння, землекористування. *Аграрний комплекс. Аграрні заходи.*

Аграрник, а, ч., *розм.* 1. Фахівець із аграрних питань. 2. Член аграрної партії.

АГРАФ, а, ч. 1. Ошатна пряжка або застібка на одязі. *Пояс із золотим аграфом.* 2. *архит.* Декоративний елемент, що з'єднує вершину арки з горизонтальним виступом карниза, антаблемента і т. ін., перев. прикрашуваний різьбленням.

АГРАФІЯ, ї, жс., *мед.* Розлад або повна втрата здатності писати внаслідок ураження головного мозку при збереженні рухової активності руки.

АГРЕГАТ, у, ч. 1. *техн.* Кілька різних типів машин, конструктивно з'єднаних в одне ціле для спільної роботи. *Посівний агрегат.* 2. *геол.* Сукупність

окремих мінералів, які складають гірську породу. *Агрегат гіпсу.*

Агрегатний, а, е. *Агрегатний верстат. Агрегатний стан речовини.*

Агрегати́к, а, ч. Робітник, що обслуговує агрегат (у 1 знач.).

Агрегатований, а, е.

Агрегатува́ти, ую, уєш. Сполучати машини чи їх деталі в одне ціле для спільної роботи.

АГРЕГАЦІЯ, ї, жс. 1. *спец.* Сполучення частин речовини в більшій об'єднання. *Агрегація тромбоцитів.* 2. *екол.* Зарості рослин одного виду, а також колонії деяких тварин.

Агрегаційний, а, е.

АГРЕМАН, у, ч., *дипл.* У міжнародному праві — згода уряду однієї держави прийняти певну особу, запропоновану іншою державою як дипломатичного представника останньої.

АГРЕСІЯ, ї, жс. Неспровокований збройний напад однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності. *Несподівана агресія. Здійснювати агресію. Зазнати агресії. Акт агресії. Жертва агресії.* 2. *перен.* Активно ворожа поведінка однієї людини (або людей) стосовно іншої (або інших), що виявляється у злісних нападах, образливих акціях і т. ін. *Виявляти агресію.*

Агресивний, а, е. 1. Завойовницький. *Агресивна політика. Агресивні сили. Агресивна держава. Агресивні дії.* 2. Ворожий, активно недоброзичливий. *Агресивна людина. Агресивний тон. Агресивна поведінка.* 3. *техн., мед., хім.* Який шкідливо впливає на що-небудь. *Агресивна речовина.*

Агресивність, ності, жс. *Підвищена агресивність. Агресивність підземних вод.*

Агресивно. *Поводитися агресивно.*

Агресор, а, ч. *Країна-агресор. Виступити як агресор.*

АГРЮФІТИ, ів, мн. Рослини — антропохори, що розселилися в природних місцезростаннях і пристосувалися до нових умов.

АГРО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «агрономічний»; 2) слову «аграрний».

АГРОБАНК, у, ч. Банк, який займається операціями з власністю на землю. *Акції агробанку. Взяти кредит в агробанку.*

АГРОБІЗНЕС, у, ч. Підприємницька діяльність у всіх сферах агропромислового комплексу; сільськогосподарський бізнес.

АГРОБІОЛОГІЯ, ї, жс. Наука про біологічні закономірності життя рослин і тварин, а також про використання

цих закономірностей у сільському господарстві. *Проблеми агробіології.*

Агробіолог, а, ч. Робота агробіологів.

Агробіологічний, а, е. Агробіологічний захід.

АГРОКЛІМАТОЛОГІЯ, ї, ж. Галузь сільського господарства, що вивчає вплив кліматичних умов на сільськогосподарське виробництво. *Завдання агрокліматології.*

Агрокліматологічний, а, е. Агрокліматологічне районування.

АГРОКУЛЬТУРА, и, ж. Сукупність технологічних засобів для вдосконалення культури землеробства. *Агрокультура болотистих місцевостей.*

АГРОМЕЛІОРАЦІЯ, ї, ж. Система заходів, що застосовуються на зрошуваних і осушуваних землях, гірських схилах, пісках, ярах та ін. угіддях для їх сільськогосподарського використання. *Здійснювати агро-меліорацію.*

Агромеліоративний, а, е. Агромеліоративні заходи.

Агромеліоратор, а, ч. Той, хто здійснює агро-меліорацію.

АГРОМЕТР, а, ч., геод. Лінійка з масштабом для обчислення площ за планом.

АГРОНЕОФІТИ, ів, мн. (одн. агро-неофіт, а, ч.). Рослини, що порівняно недавно пристосувалися до життя в культурних місцезростаннях.

АГРОНОМІЯ, ї, ж. Наука про хліборобство; наукові основи сільськогосподарського виробництва. *Основи агрономії. Вивчати агрономію.*

Агроном, а, ч. Працювати агрономом.

Агрономічний, а, е. Агрономічні знання.

АГРОФІРМА, и, ж. Підприємство або об'єднання, що виробляє та реалізує сільськогосподарську продукцію. *Приватна агрофірма. Агрофірма вирощує овочі. Товар агрофірми.*

АГРОФІТИ, ів, мн. (одн. агрофіт, а, ч.). Рослини, вирощувані людиною.

АГРОФІТОЦЕНОЗ, див. агроценоз.

АГРОФОН, у, ч. Стан ґрунту, що зумовлює той чи інший урожай. *Високий агрофон посівів.*

Агрофонний, а, е. Агрофонний показник.

АГРОХІМІЯ, ї, ж. Наука про живлення рослин, застосування добрив та хімічних засобів захисту рослин з метою одержання високих і сталих урожаїв. *Агрохімік, а, ч. Вчені-агрохіміки.*

Агрохімічний, а, е. Агрохімічне районування.

АГРОЦЕНОЗ, у, ч. Угрупування рослин, штучно створюване людиною з метою одержання сільськогоспо-

дарської продукції; при відсутності контролю з боку людини поступово втрачає свої властивості.

АГУТИ, невідм., ч. Рід гризунів із вигнутою спиною і дуже коротким хвостом, поширений у тропіках Південної та Центральної Америки; забарвлення хутра від золотистого до темно-сірого; шкідники цукрової тростини.

АДАЖІО, присл., муз. 1. Повільно, протяжно (про темп виконання музичних творів). 2. у знач. ім., невідм., с. Назва музичного твору або його частини, що виконується повільно. 3. Повільний сольний чи дуетний танець у класичному балеті. 4. Частина уроку класичного танцю, що включає вправи для вироблення стійкості.

АДАМАНТОБЛАСТИ, ів, мн. (одн. адамантобласт, а, ч.). Клітини епітелію, які виробляють емаль у коронці зуба.

АДАМСІТ, у, ч. Органічна кристалічна сполука миш'яку; стійка отруйна задушлива речовина подразнювальної (чхальної) дії.

АДАМСІЯ, ї, ж. Кораловий поліп, що живе в симбіозі з раком-самітником.

АДАПТАЦІЯ, ї, ж., біол. 1. Пристосування організмів до умов існування, навколишнього середовища. *Фізіологічна адаптація. Адаптація ока. Адаптація до кліматичних умов.* 2. Процес активного пристосування особистості чи соціальної групи до змін у соціальному середовищі. *Соціальна адаптація.* 3. Спрощення тексту з урахуванням віку, професії і рівня мовної підготовки читача. *Адаптація твору.*

Адаптаційний, а, е. Адаптаційні можливості людського організму. *Адаптаційний період.*

Адаптивний, а, е.

Адаптивність, ності, ж. Біологічна адаптивність.

Адаптований, а, е. Адаптований текст.

Адаптування, я, с.

Адаптувати, ую, уєш. Адаптувати зір. Адаптувати художні твори.

АДАПТАЦІОНЕЗ, у, ч. Виникнення, розвиток і перетворення пристосувань організмів у процесі еволюції органічного світу.

АДАПТЕР, а, ч. Електромагнітний прилад для відтворення звукозапису з платівок за допомогою підсилювача і гучномовця; звукознімач.

АДАПТОГЕН, у, ч. Речовина рослинного походження, що підвищує опірність організму негативному впливові різних шкідливих факторів.

АДАПТОМЕТР, а, ч. Прилад для вимірювання адаптації ока до зміни освітлення.

АДАТ, у, ч. Звичай, неписаний закон у мусульман, який фактично є доповненням до шариату. *Моральні норми аdata.*

Ада́товий, а, е. Ада́тові настанови.

АДВЕ́КЦІЯ, ї, ж. Перенесення повітряної маси або переміщення тепла, холоду і т. ін. паралельно до земної поверхні. *Адвекція холодних мас повітря.*

Адвективний, а, е. Адвективні грози. Адвективні тумани. Адвективні заморозки.

АДВЕНТИ́ВНИЙ, а, е, бот. 1. Про орган рослини, який походить не з ембріональних тканин точки росту, а із старіших частин рослини і розвивається не на звичному місці (напр., бруньки на коренях або листі). *Адвентивний орган.* 2. Про рослину, занесену людиною в місцевість, де вона раніше не росла. *Адвентивні види рослин.*

АДВЕНТИ́ЗМ, у, ч. Один із напрямів протестантизму, що проповідує вчення про другий прихід Христа і встановлення тисячолітнього царства Божого на Землі. *Прихильники адвентизму.*

Адвенти́сти, ів, мн. (одн. адвентист, а, ч., адвентистка, и, ж.). Адвентисти-реформісти. Адвентисти сьомого дня.

Адвенти́стський, а, е. Адвентистська церква. Адвентистська організація допомоги та розвитку.

АДВЕНТИ́ЦІЯ, ї, ж. Зовнішня оболонка судинної стінки, утворена сполучною та м'язовою тканинами.

АДВЕРБА́ЛЬНИЙ, а, е, лінгв. Прислівниковий.

Адвербіаліза́ція, ї, ж., лінгв. Перехід слів якої-небудь граматичної категорії в прислівники. *Адвербіалізація іменника.*

Адвербіалізо́ваний, а, е. Адвербіалізований іменник.

АДВОКА́Т, а, ч. 1. Юрист, що захищає обвинуваченого або веде якусь справу в суді, а також дає поради з правових питань. *Приватний адвокат. Послуги адвоката.* 2. перен. Про людину, що заступається за кого-небудь, захищає когось.

Адвока́тський, а, е. Адвокатська контора.

Адвока́тува́ння, я, с. Кваліфіковане адвокатування.

Адвока́ту́ра, и, ж. 1. тільки одн. Діяльність адвоката. *Присвятити себе адвокату́рі.* 2. збірн. Колегія адвокатів. *Київська адвокатура.*

АДГЕЗІЯ, і, жс., фіз. Злипання поверхонь двох різнорідних твердих або рідких тіл. *Адгезія твердих тіл. Адгезія полімерів. Адгезія рідини і твердого тіла.*

Адгезивний, Адгезійний, а, е. *Адгезійний контакт між ґрунтом і буром.*

АДДІСОНОВА хвороба — хвороба надниркових залоз, що супроводжується появою бронзового забарвлення шкіри; бронзова хвороба.

АДДУКЦІЯ, і, жс., анат. Рух кінцівок до середньої лінії тіла.

АДДУКТОР, а, ч. Привідний м'яз. *Функції аддуктора.*

АДДУКТОРНИЙ, а, е. *Аддукторний м'яз.*

АДЕКВАТНИЙ, а, е, книжн. Цілком відповідний; тотожний. *Адекватний переклад. Адекватні поняття. Адекватна поведінка.*

Адекватність, ності, жс.

Адекватно. *Адекватно відтворювати. Поводитися адекватно.*

АДЕНДУМ, у, ч., юр. Додаток до договору, що за згодою сторін змінює або доповнює ті чи інші його умови.

АДЕНІН, у, ч. Пуринова основа, що міститься в усіх живих організмах у складі нуклеїнових кислот та в інших біологічно важливих речовинах.

АДЕНІТ, у, ч., мед. Запалення лімфатичних вузлів. *Продуктивний аденіт.*

АДЕНОВІРУС, у, ч. Вірус, що викликає інфекційні захворювання верхніх дихальних шляхів людини, кон'юнктивіт і т. ін.

Аденовірусний, а, е. *Аденовірусна інфекція.*

АДЕНОЗІН, у, ч., фарм. Лікарський препарат, який застосовують для лікування постгрипозних захворювань нервової системи.

АДЕНОЇД, а, ч., мед. Хворобливе розростання лімфатичних вузлів носоглотки. *Операція з видалення аденоїдів.*

Аденоїдний, а, е. *Аденоїдні утворення.*

АДЕНОКАРЦИНОМА, и, жс., мед. Злоякісна пухлина з епітелію залозистих органів (молочної залози, слизової оболонки шлунка і т. ін.).

АДЕНОМА, и, жс., мед. Доброякісна пухлина молочної, щитоподібної та інших залоз. *Аденома передміхурової залози.*

АДЕНОМЕР, а, ч. Кінцевий відділ залоз тварин і людини, у якому утворюється секрет.

АДЕПТ, а, ч., книжн. 1. Посвячений у таємниці якогось учення. 2. *перен.* Ревний послідовник якого-небудь учення або ідеї. *Адепт дарвінізму.*

АД'ЕКТИВ, а, ч., лінгв. Прикметник.

Ад'єктивний, а, е. Який має ознаки прикметника; прикметниковий. *Ад'єктивні займенники. Ад'єктивне словосполучення.*

Ад'єктивіація, і, жс. Перехід слів якої-небудь граматичної категорії (переважно дієприкметників) у прикметники.

Ад'єктивований, а, е. *Ад'єктивований дієприкметник.*

АДЖИКА, и, жс. Гостра запашна приправа до м'ясних і рибних страв. *Домашня аджика. М'ясо з аджикою.*

АДЖОРНАМЕНТО, невідм. Термін, яким Папа Римський Іван XXIII окреслив широку програму динамізації католицької церкви щодо її оновлення, наближення до сучасного світу.

АДИДАСИ, ів, мн., розм. Вироби (переважно кросівки) фірми «Adidas». *Фірмові адидаси. Бігати в адидасах.*

Адидаска, и, жс., розм. Куртка фірми «Adidas». *Носити адидаску.*

Адидасівський, а, е. *Адидасівські кросівки.*

АДИНАМІЯ, ї, жс., мед. Зниження рухової активності через голодування, тривалу хворобу і т. ін. *Причини адинамії.*

Адинаміїний, а, е. *Адинаміїний спосіб життя.*

АДИТИВНИЙ, а, е, мат. Пов'язаний із додаванням. *Адитивна дія. Адитивна теорія чисел.*

Адитивність, ності, жс.

АДИЦІОНАЛІЗМ, у, ч. Один із принципів регіональної політики Європейського Союзу, згідно з яким фінансові ресурси, які надає ЄС регіонам, мають доповнюватися за рахунок місцевих джерел.

АДІАБАТНИЙ процес — зміни стану фізичного тіла, за яких воно не поглинає і не видає тепла.

Адіабата, и, жс. Лінія, що зображує на графіку адіабатний процес. *Накреслити адіабату.*

АДІТІ, невідм., жс. У давньоіндійській релігії — богиня, що уособлює все-світ; мати богів і всього сушого.

АДМІНІСТРАЦІЯ, ї, жс. 1. Організаційна діяльність у галузі управління. 2. Державний урядовий апарат, орган виконавчої влади. *Київська міська адміністрація. Адміністрація президента.* 3. Посадові особи, керівний орган установи, організації, підприємства і т. ін. *Адміністрація інституту. Розпорядження адміністрації.*

Адміністративний, а, е. *Адміністративна влада. Адміністративна реформа. Адміністративні здібності. Адміністративний нагляд. Адміністративний*

апарат. Адміністративний працівник. Адміністративний центр.

Адміністратор, а, ч. 1. Керівник установи, організації, підприємства і т. ін. 2. *інформ.* Спеціаліст, що здійснює контроль над використанням бази даних, мережі, відповідає за збереження, поповнення, використання, поновлення і т. ін. даних.

Адміністраторка, и, жс., розм. *Адміністраторка готелю.*

Адміністраторський, а, е. *Адміністраторські здібності.*

Адміністрування, я, с.

Адмініструвати, ую, уєш. 1. Керувати установою, організацією, підприємством і т. ін.; управляти. 2. *інформ.* Здійснювати контроль за правильною введенням, своєчасністю поповнення даних у комп'ютерній мережі бази даних та методами доступу до них.

АДМІРАЛ, а, ч. Військове звання вищого командного складу Військово-морського флоту, а також особа, що має це звання. *Адмірал у відставці.*

Адміральський, а, е. *Адміральська форма.*

АДМІРАЛТЄЙСТВО, а, с. 1. Центр військового кораблебудування для окремого військового театру. 2. У Великій Британії — вищий орган управління і командування військово-морськими силами.

АДНЕКСИТ, у, ч., мед. Запалення придатків матки. *Хронічний аднексит.*

АДОБА, и, жс. Невипалена цегла з глини, різаної соломи та піску.

АДОНІЗІД, у, ч., фарм. Лікарський засіб, що виготовляється з адонісу весняного (горицвіту) і містить серцеві глікозиди.

АДОНІЛЕН, у, ч., фарм. Лікарський засіб, який містить водний екстракт із листя адонісу (горицвіту).

АДОНІС, у, ч. Весняна рослина з великими жовтими квітками; горицвіт.

АДОПТАЦІЯ, ї, жс., юр. Прийняття малолітнього або повнолітнього до сім'ї з правами і обов'язками рідних дітей; усиновлення. *Процедура адаптації.*

Адоптивний, а, е. *Адоптивний процес.*

Адоптований, а, е. *Адоптований син. Адоптована дочка.*

Адоптувати, ую, уєш. *Адоптувати хлопчика.*

АДОРАЦІЯ, ї, жс., книжн. 1. Поклоніння, обожнювання. *Людська адорація.* 2. *рел.* Особливий вид молитви — прославлення. *Читати адорацію.*

Адорант, а, ч. 1. В античному і ранньохристиянському мистецтві — фігура з простягненими до неба руками, що символізувала прохання. 2. У деяких краї-

нах Стародавнього Сходу — людина, що здійснювала обряд ушанування богів.
Адоратор, а, ч. Той, хто прославляє, обожнює кого-, що-небудь.

АДРЕНАЛІН, у, ч. Гормон надниркових залоз або його синтетичний замінник, що активізує обмін речовин в організмі, збільшує вміст цукру в крові, підвищує кров'яний тиск.
Гормон адреналіну. Викид адреналіну.

Адреналіновий, а, е.
АДРЕНЕРГІЧНИЙ, а, е. Чутливий до адреналіну, який збуджується під дією адреналіну.

АДРЕС, а, ч. Письмове вітання когонебудь із нагоди відзначення видатної події в його житті. *Вітальний адрес. Підписати адрес.*

АДРЕСА, и, ж. 1. Позначення місця проживання чи перебування когонебудь або місцезнаходження чогонебудь. *Домашня адреса. Написати адресу. 2. інформ.* Код розміщення інформації в пам'яті комп'ютера. *База адреса. Адреса повернення.* 3. Символи, що визначають місцезнаходження комп'ютера в комп'ютерній мережі. *Електронна адреса.*

Адресант, а, ч. Відправник; той, хто відсилає лист, повідомлення, посылку тощо. *Квитанція на ім'я адресанта.*

Адресат, а, ч. 1. Той, кому адресують, посилають лист, телеграму і т. ін.; одержувач. *Віддати лист у руки адресатові.* 2. Той, до кого звертаються. *Адресат запитання.*

Адресатка, и, ж., розм.

Адресний, а, е. 1. Прикм. до **адреса** (у 1 знач.). *Адресне бюро. Адресний стіл.* 2. перен. Призначений для певної категорії кого-, чого-небудь. *Адресна допомога пенсіонерам.*

Адресований, а, е. Адресований сучасникам твір.

Адресування, я, с.

Адресувати, ую, уеш. 1. Посилати (лист, телеграму і т. ін.) на певну адресу. *Адресувати лист. Адресувати особисто матері.* 2. Звертати, скеровувати до когонебудь (мову, погляд та ін.). *Адресувати питання вчителю.*

АДРЕСАЦІЯ, ї, ж., інформ. Установлення відповідності між множиною об'єктів та множиною їх адрес у пам'яті комп'ютера. *Порушити адресацію даних.*

АДРЕСОГРАФ, а, ч. Машина для друкування прізвищ та адрес передплатників газет та журналів.

АДРОНИ, ів, мн. (одн. **адрон**, а, ч.), астр., фіз. Загальна назва елементарних частинок, що беруть участь у так

званій сильній взаємодії (протони, нейтрони, мезони і т. ін.).

АДСОРБЦІЯ, ї, ж., фіз., хім. Поглинання, вбирання поверхнею тіла частинок газу або окремих складових частин розчину. *Адсорбція диму.*

Адсорбент, у, ч. Тіло, на поверхні якого відбувається адсорбція.

Адсорбер, а, ч. Основний апарат установки, в якій здійснюють адсорбцію.

Адсорбований, а, е. *Адсорбований кисень.*

Адсорбувати, ує. *Адсорбувати сіль.*

Адсорбційний, а, е. *Адсорбційні властивості.*

Адсорбційність, ності, ж.

АДСТРАТ, а, ч. Мова прийшлого населення, яка вплинула на мову корінних жителів і збереглася поряд із нею.

АДУЛЯР, у, ч., геол. Прозорий або напівпрозорий мінерал, безбарвний різновид польового шпату (ортоклазу).

АДЮЛЬТЕР, у, ч. Подружня зрада.

Адюльтерний, а, е. *Адюльтерна повість. Адюльтерний зв'язок.*

АД'ЮНКТ, а, ч. 1. Аспірант вишого військово-навчального закладу. 2. У Західній Європі — молодша посада в деяких наукових установах, а також особа, що обіймає цю посаду. *Звання ад'юнкта.*

Ад'юнктський, а, е.

Ад'юнктура, и, ж. 1. Аспірантура у вищих військових навчальних закладах і науково-дослідних установах. *Перебування в ад'юнктурі. Правила прийняття до ад'юнктури.* 2. Посада ад'юнкта (у 2 знач.).

АД'ЮСТАЖ, у, ч. Ділянка прокатного цеху з машинами та механізмами, за допомогою яких обробляють і готують до відвантаження прокатаний матеріал.

АД'ЮТАНТ, а, ч. Військовослужбовець (звичайно офіцер), що перебуває при командирі для виконання службових доручень. *Обов'язки ад'ютанта.*

Ад'ютантство, а, с.

Ад'ютантський, а, е. *Ад'ютантські аксельбанти.*

АЕД, а, ч. Давньогрецький поет і співець, що виконував епічні твори, акомпануючи собі на струнному щипковому інструменті.

АЕРА́РІЙ, ю, ч. Майданчик (веранда та ін.) у лікувальних закладах, пристосований для приймання повітряних ванн.

АЕРА́ЦІЯ, ї, ж., спец. 1. Природне або штучне надходження повітря у будь-яке середовище. *Аерація ґрунту.* 2. Провітрювання; природ-

на вентиляція приміщень. *Аерація приміщень.*

Аератор, а, ч. Машина для розрихлювання сипких речовин. *Потужний аератор.*

Аераційний, а, е.

АЕРЕНХІМА, и, бот. Дірчаста повітряноносна тканина рослин, що плавають на поверхні води або занурені в неї.

АЕРО... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням: 1) слову «авіаційний»; 2) слову «повітряний».

АЕРОБИ, ів, мн. (одн. **аероб**, а, ч.), біол. Організми, які не можуть жити в середовищі, позбавленому вільного молекулярного кисню; протилежне — **анаеробіи**.

Аеробний, а, е. *Аеробний організм.*

АЕРОБІКА, и, ж. Система виконуваних під ритмічну музику гімнастичних вправ, при якій організм поглинає значну кількість кисню і розвиває систему кровообігу, дихання та обміну речовин у тканинах. *Оздоровча аеробіка. Секція аеробіки. Займатися аеробікою.*

Аеробний, а, е. *Аеробна ходьба. Аеробні вправи.*

АЕРОБІОЗ, у, ч., біол. Життя і розвиток організмів за наявності кисню.

АЕРОБІОНТИ, ів, мн. (одн. **аеробіонт**, а, ч.), біол. Організми, що населяють суходіл.

АЕРОБІОС, у, ч., збірн., біол. Сукупність організмів, що населяють сушу.

АЕРОБУС, а, ч. Багатомісний пасажирський літак із вантажним салоном, де пасажери самі розміщують і звідки після польоту забирають свій багаж. *Машина типу аеробуса.*

АЕРОВІЗУАЛЬНИЙ, а, е. Який здійснюється неозброєним оком або за допомогою оптичного приладу з літального апарата. *Аеровізуальне знімання.*

АЕРОВІТ, у, ч., фарм. Полівітамінний препарат, призначений для підвищення працездатності пілотів і космонавтів.

АЕРОВОКЗАЛ, у, ч. Вокзал аеропорту. *Зустрітися на аеровокзалі.*

Аеровокзальний, а, е. *Аеровокзальні приміщення.*

АЕРОЕЛІПОТЕРАПІЯ, ї, ж. Лікування повітрям і сонячним промінням.

Аерогеліотерапевтичний, а, е. *Аерогеліотерапевтичний ефект.*

АЕРОГЕННИЙ, а, е, біол. Який передається повітрям. *Аерогенна інфекція. Аерогенна імунізація сільськогосподарських тварин.*

АЕРОГЕОЛОГІЯ, ї, ж. Наука, що займається вивченням надр Землі з літальних апаратів. *Методи аерогеології.*

Аерогеологічний, а, е. *Аерогеологічне обладнання.*

АЕРОГЕОФІЗИКА, и, ж. Наука, що займається вивченням з літальних апаратів фізичних властивостей Землі шляхом дослідження її радіо-активних, магнітних, гравітаційних, електричних і сейсмічних полів.

Аерогеофізичний, а, е. *Аерогеофізичні дані.*

АЕРОГРАФІЯ, ї, ж. Спосіб нанесення фарб на зображення на папері, тканині і т. ін. розбризкуванням за допомогою аерографа або пульверизатора.

Аерограф, а, ч. Пневматичний прилад, яким, розпилюючи фарбу, наносять її на папір, тканину та інші предмети.

Аерографічний, а, е. *Аерографічне зображення.*

АЕРОДИНАМІКА, и, ж. Розділ аеромеханіки, що вивчає рух повітря та різних газів і взаємодію між ними й твердими тілами, що рухаються в них. *Основи аеродинаміки.*

Аеродинамічний, а, е. *Аеродинамічна теорія.*

АЕРОДРОМ, у, ч. Місце стоянки, зльоту й посадки літальних апаратів, а також весь комплекс інженерних споруд та обладнання, що забезпечує технічне обслуговування літальних машин. *Бориспільський аеродром. Вогні аеродрому. Будівництво нового аеродрому.*

Аеродромний, а, е. *Аеродромна обслуга.*

АЕРОЗОЛЬ, ю, ч. 1. Безліч найдрібніших частинок якої-небудь речовини, розпилених у газі або газоподібному середовищі. 2. Лікарський, хімічний, косметичний і т. ін. препарат, що міститься під тиском у спеціальному балоні із розпилювачем.

Аерозольний, а, е. 1. Прикм. до **аерозоль**. *Аерозольний спосіб знезаражування.* 2. Призначений для одержання, зберігання аерозолу (у 2 знач.). *Аерозольний балон. Аерозольний розпилювач.*

АЕРОЗОЛЬТЕРАПІЯ, ї, ж., мед. Вдихання аерозолів лікарських препаратів для профілактики та лікування захворювань органів дихання.

АЕРОІОНІЗАТОР, а, ч. Прилад для іонізації повітря. *Принцип дії аероіонізатора.*

АЕРОІОНОТЕРАПІЯ, ї, ж., мед. Лікування іонізованим повітрям гострих і хронічних запальних захворювань дихальних шляхів, виразок або ран. *Методи аероіонотерапії.*

Аероіонотерапевтичний, а, е.

АЕРОКЛІМАТОЛОГІЯ, ї, ж. Розділ кліматології, що вивчає кліматичні

умови в тропосфері та нижній атмосфері. *Праці з аерокліматології.*

Аерокліматологічний, а, е. *Аерокліматологічні спостереження.*

АЕРОЛОГІЯ, ї, ж. Наука, що вивчає фізичні, хімічні та інші властивості високих шарів атмосфери.

Аеролог, а, ч.

Аерологічний, а, е. *Аерологічні спостереження. Аерологічна обсерваторія.*

АЕРОЛОЦІЯ, ї, ж., ав. Опис повітряних ліній, аеродромів, розташованих навколо них споруд і будівель, призначений для орієнтування в польоті та правильної посадки літального апарата на аеродромі.

Аеролоційний, а, е. *Аеролоційні дані.*

АЕРОМАГНІТОМЕТР, а, ч. Прилад для вимірювання магнітного поля Землі з літальних апаратів. *Шкала аеромагнітометра.*

АЕРОМЕТОД, у, ч. Метод дослідження поверхні Землі та її атмосфери з літальних апаратів. *Використання аерометоду.*

АЕРОМЕТРІЯ, ї, ж. Наука про вимірювання та властивості повітря.

Аерометр, а, ч. Прилад для вимірювання ваги і густини газоподібних тіл.

Аерометричний, а, е. *Аерометрична база даних.*

АЕРОМЕХАНІКА, и, ж. Наука про закони руху та рівноваги газів (головним чином повітря), а також взаємодію газів та твердих тіл, які перебувають у них. *Закони аеромеханіки.*

Аеромеханічний, а, е.

АЕРОН¹, у, ч. Легкий сплав алюмінію з міддю, кремнієм (іноді з домішками літію), що застосовується у літакобудуванні та інших галузях техніки. *Технічні характеристики аерону.*

АЕРОН², у, ч. Протиблювотний лікарський засіб, що застосовується під час польоту на літаках та хитавиці на пароплавах і т. ін. *Доза аерону.*

АЕРОНАВІГАЦІЯ, ї, ж. Наукова дисципліна, що вивчає водіння літальних апаратів за визначеним курсом. *Курс аеронавігації.*

Аеронавігаційний, а, е. *Аеронавігаційна карта. Аеронавігаційні прилади.*

АЕРОНАВТИКА, и, ж. Теорія та мистецтво повітроплавання. *Книги з аеронавтики. Фахівець із аеронавтики.*

Аеронавт, а, ч. Повітроплавець.

АЕРОНОМІЯ, ї, ж. Розділ геофізики, що вивчає газову оболонку Землі.

Аеронóm, а, ч.

Аерономічний, а, е.

АЕРОПОНІКА, и, ж. Вирощування рослин, що висять у повітрі, без ґрунту чи його замітника, шляхом

забезпечення поживними речовинами при обприскуванні коренів спеціальними розчинами. *Література з аеропоніки.*

Аеропонний, а, е. *Аеропонна теплиця. Вирощування рослин аеропонним методом.*

АЕРОПОРТ, у, ч. Аеродром, обладнаний усім необхідним для забезпечення регулярних польотів транспортної авіації та обслуговування пасажирів. *Міжнародний аеропорт. Начальник аеропорту. Приїхати в аеропорт.*

АЕРОСАЛОН, у, ч. Виставка, на якій експонуються літаки та інші літальні апарати. *Відкриття аеросалону. Працівник аеросалону.*

АЕРОСТАТИКА, и, ж. Розділ аеромеханіки, вчення про закони рівноваги повітря й газів, що застосовуються в теорії повітроплавання.

Аеростат, а, ч. Літальний апарат, наповнений газом, легшим від повітря; повітряна куля. *Легкий аеростат. Керування аеростатом.*

Аеростатний, а, е. *Аеростатні стропи. Аеростатний апарат.*

АЕРОТАКСИС, у, ч., біол. Різновид таксисів — рух одноклітинних і багатоклітинних нижчих організмів до джерела кисню або від нього.

АЕРОТАНК, **АЕРОТЕНК**, а, ч. Споруда (бетонний або залізобетонний резервуар) для біологічного очищення стічних вод.

АЕРОТОРІЯ, ї, ж., ав. Повітряний простір над аеродромом і прилеглою до нього територією, у межах якого здійснюються зліт і посадка літаків.

АЕРОТРОПІЗМ, у, ч. Ріст коренів і стебел рослин у напрямі до джерела кисню.

АЕРОФІЛИ, ів, мн. (одн. **аерофіл**, а, ч.) Організми, що потребують добре аерованого середовища.

АЕРОФІЛЬТР, а, ч. Біологічний фільтр для очищення стічних вод при аерації. *Будова аерофільтра.*

АЕРОФІТ, а, ч., бот. 1. Рослина, що потребує добре аерованих ґрунтів. 2. Рослина, яка отримує всі необхідні поживні речовини з навколишнього середовища (мохи, лишайники, водорості).

АЕРОФІТОТЕРАПІЯ, ї, ж., мед. Лікування, здійснюване поєднанням аеротерапії та фітотерапії. *Методи аерофітотерапії.*

Аерофітотерапевтичний, а, е. *Аерофітотерапевтичний комплекс.*

АЕРОФОТОАПАРАТ, а, ч. Оптико-механічний прилад з елементами автоматки та електроніки, призначений для знімання з літака земної поверхні.

АЕРОФОТОГРАММЕТРІЯ, і, ж. Розділ фотограмметрії, що вивчає способи вимірювань різних об'єктів за аерофотознімками.

АЕРОФОТОГРАФІЯ, і, ж. Фотознімок, отриманий зніманням із літака спеціальними фотокамерами.

Аерофотографічний, а, е. *Аерофотографічне зображення*.

АЖГОН, у, ч. Однорічна рослина родини зонтичних, що її вирощують у країнах Африки і Сходу як ефіроолійну культуру.

АЖИТАТО, невідм., муз. Збуджено, схвилювано.

АЖИТАЦІЯ, і, ж. Збуджений стан; надзвичайне хвилювання. *Бути в ажитатії*.

АЖЮ, невідм., с., фін. 1. Підвищення ринкових курсів грошових знаків, векселів, цінних паперів порівняно з їхньою номінальною вартістю. 2. Приплата, що стягується при обміні паперових грошових знаків на монети внаслідок зниження курсу цінних паперів або цін на товари.

АЖІОТАЖ, у, ч. 1. Гарячкове збудження на біржі, що виникає через коливання курсу цінних паперів або цін на товари. *Біржовий ажіотаж*. *Ажіотаж на ринку цінних паперів*. 2. Велике збудження, хвилювання, боротьба інтересів навколо якої-небудь справи, питання. *Неймовірний ажіотаж*. *Ажіотаж у пресі*. *Ажіотаж у суспільстві*. *Викликати ажіотаж*.

Ажіотажний, а, е. *Ажіотажний попит*.

АЖУР¹, у, ч. 1. бух. Стан рахівництва, коли записи в бухгалтерських книгах робляться безпосередньо після проведення операцій. *Привести книги в ажур*. 2. перен., розм. Порядок. *Повний ажур*. *Ажур у справах*.

АЖУР², у, ч. 1. Просвітчає в'язання, плетіння, вишивання. *Мережаний ажуром*. 2. Майстерне, з тонких металевих ниток плетиво в ювелірній справі, художньому мистецтві. 3. перен. Майстерна, витончена робота.

Ажурний, а, е. 1. Прозорий, мереживний, ґратчастий (про в'язані, плетені, різьблені та інші вироби). *Ажурна хустина*. *Ажурний балкон*. 2. перен. Майстерно й тонко зроблений. *Ажурна робота*.

Ажурність, ності, ж. *Ажурність виробу*.

Ажурно. *Ажурно плетена хустка*.

АЗАЛІЯ, і, ж. Південна гірська кущова рослина з великими квітами різного забарвлення; вирощується як декоративна. *Куц азалії*.

Азалієвий, а, е. *Азалієвий цвіт*.

АЗАН, у, ч. Заклик до обов'язкової молитви у мусульман, який оголошує муедзин із мінарета.

АЗАРИН, у, ч. Жовта фарба, яку добувають із рослини кінський ладан.

АЗАРТ, у, ч. Сильне захоплення чим-небудь; запал, завзятість. *Спортивний азарт*. *Азарт молодості*. *Входити (впадати) в азарт*. *Виявляти азарт*. *Братися за роботу з азартом*.

Азартний, а, е. *Азартна дискусія*. *Азартний гравець*. *Азартні ігри*. *Азартна людина*. *Азартна суперечка*.

Азартність, ності, ж. *Виявляти азартність*.

Азартно. *Азартно змагатися*. *Грати азартно*.

АЗБЕСТ, у, ч. Вогнестійкий і кислототривкий мінерал волокнистої будови; не проводить тепла та електричного струму; використовується у техніці.

Азбестовий, а, е. 1. У якому є азбест. *Азбестові поклади*. *Азбестовий картон*. 2. Який виробляє з азбесту будівельні матеріали, деталі різних конструкцій тощо. *Азбестовий завод*.

АЗБЕСТО... (**АЗБО...**) Перша частина складних слів, що відповідає слову «азбестовий».

АЗБОЦЕМЕНТ, у, ч. Будівельний матеріал, який виготовляють із водної суміші цементу й азбесту.

Азбоцементний, а, е. 1. Вигот. з азбоцементу. *Азбоцементні вироби*. *Азбоцементні труби*. 2. Який виготовляє азбоцемент або вироби з азбоцементу. *Азбоцементний комбінат*.

АЗИД, у, ч., хім. Похідні азотистоводневої кислоти. *Азид натрію*. *Азид срібла*. *Азиди лужних металів*.

Азидний, а, е. *Азидна кислота*.

АЗИМУТ, а, ч. 1. астр., геод. Кут між площиною меридіана точки спостереження й вертикальною площиною, що проходить через цю точку й спостережуване світло (або предмет). 2. військ. Кут між заданим напрямком руху й напрямом на північ. *Вести за азимутом*. *Рухатися за азимутом*. *Визначати азимут*.

Азимутальний, а, е. Признач. для визначення азимуту (про геодезичні, астрономічні інструменти та їх частини). *Азимутальний телескоп*. *Азимутальні спостереження*.

Азимутний, а, е. *Азимутний кут*. *Азимутний компас*.

АЗИНИ, ів, мн. Клас азотовмісних органічних сполук.

АЗОЙСЬКА е́ра — найдавніша ера в історії Землі; те саме, що **архейська е́ра**.

АЗОНАЛЬНИЙ, а, е. Який не виявляє зв'язку із зональними особливостями певної території. *Азональний район*. *Азональна рослинність*.

Азональність, ності, ж.

АЗООСПЕРМІЯ, і, ж., мед. Відсутність сперматозоїдів у спермі.

АЗОТ, у, ч. Газ без кольору, запаху й смаку, який не підтримує горіння; кількісно становить головну складову частину повітря. *Вільний азот*. *Сполуки азоту*.

Азотний, а, е. 1. Прикм. до **азот**. *Азотний баланс ґрунту*. 2. Який виробляє або переробляє азот. *Азотний завод*. 3. Який містить у собі азот. *Азотні добрива*. *Азотна кислота*.

Азотування, я, с. *Азотування ґрунту*.

Азотувати, ую, уеш. Насичувати азотом, сполуками азоту. *Азотувати ґрунт*.

АЗОТЕМІЯ, і, ж., мед. Надлишок вмісту в крові продуктів білкового обміну (сечовини, сечової кислоти та деяких інших).

АЗОТО... Перша частина складних слів зі знач. «який містить азот».

АЗОТОБАКТЕР, а, ч. Ґрунтова бактерія, здатна засвоювати атмосферний азот.

Азотобактерін, у, ч. Бактеріальний препарат, що містить культуру азотобактера.

АЗОТОГЕН, у, ч. Те саме, що **азотобактерін**.

АЗОТУРІЯ, і, ж., мед. Підвищене виділення із сечею азотистих продуктів.

АЗУ, невідм., с. Страва з дрібно порізаних шматочків м'яса в гострому соусі. *Азу по-татарськи*. *Азу з картопляним пюре*.

АЗУР, у, ч., хім. Синя анілінова фарба, яку одержують з азуриту й застосовують у лабораторній практиці для забарвлення препаратів.

АЗУРИТ, у, ч., геол. Мінерал синього кольору, який використовують для виготовлення синьої фарби, отримання мідного купоросу, виплавлення міді.

Аїл, у, ч. 1. У Центральній та Середній Азії — селище кочового або напівкочового типу, що складається з однієї чи декількох юрт або чумів, де живуть члени однієї родини, одного роду; окрема юрта з прилеглою до неї ділянкою. 2. У монгольських народів — кочова сімейна група. 3. У Киргизстані — сільська адміністративно-територіальна одиниця.

Аїльний, а, е. *Аїльна рада*.

Аїр, у, ч. Трав'яниста багаторічна рослина з довгими мечоподібними листками й гострим запахом; татарське зілля, лепеха.

Аіровий, а, е. *Аіровий запах*.

АЙВА, ій, ж. Південне плодове дерево родини яблуневих, а також твердий, ароматний кисло-солодкий плід цього дерева. *Сіролиста айва. Компот із айви*.

Айвовий, а, е. *Айвовe дерево. Айвовe варення*.

АЙВАН, у, ч., *архіт*. 1. У центрально-азіатських оселях, мечетях і т. ін. — тераса з плескатим покриттям на колонах або стовпах. 2. У мечетях і палацах середньовічної Середньої Азії, Ірану, Афганістану та ін. — просторий склепінчастий зал, відкритий з боку внутрішнього двору.

АЙКІДО, *невідм.*, с. Новітній (виник у ХХ ст.) різновид східного єдиноборства, що базується на захисній тактиці. *Група айкідо. Тренер із айкідо*.

Айкідоїст, а, ч. *Виступ айкідоїста*.

АЙ-К'Ю, *невідм.*, ч. Коефіцієнт розумового розвитку, інтелекту. *Високий ай-к'ю. Низький ай-к'ю. Визначати ай-к'ю. Тести на ай-к'ю*.

АЙЛАНТ, а, ч. Швидкоросле дерево із непарно-пирчастим листям і дрібними квітками, зібраними у волоть; поширене у степовій та лісостеповій зоні України.

АЙМАК, а́, ч. 1. У тюркських і монгольських народів — рід і родовий поділ. 2. Основна адміністративно-територіальна одиниця у Монголії.

Аймаковий, Аймачний, а, е. *Аймачний центр. Аймакова рада*.

АЙРАН, у, ч. Молочний продукт, що нагадує кефір; уживають як прохолодний напій у Казахстані, Середній Азії, на Кавказі, в Сибіру тощо.

АЙСБЕРГ, а, ч. Пливуча льодова гора, що відкололася від материкового льодовика або льодового бар'єра і сповзла у море. *Верхівка айсберга. Підводна частина айсберга. Зіткнути з айсбергом*.

АЙСИНГ, у, ч. У хокеї на льоду — прокидання шайби через усі зони при однаковій кількості гравців.

АЙС-РЕВЮ, *невідм.*, с. Естрадна або театральна вистава на льоду. *Американське айс-ревю*.

АКАДЕМІЗМ, у, ч. 1. Суто теоретичне спрямування наукової роботи й навчання, відірваність їх від практики, від вимог життя. 2. Напря́м в образотворчому мистецтві XVI—XIX ст., який склався в художніх академіях і ґрунтувався на суворому дотриманні канонів античного мистецтва і Відродження.

Академіст, а, ч.

АКАДЕМІЧНИЙ, а, е. 1. Здійснюваний академією. *Академічне видання*

зібрання творів Т. Г. Шевченка. 2. Навчальний. Академічна година. Академічна заборгованість. Академічний рік. Академічна відпустка. 3. перен. Суто теоретичний, який не має практичного значення; абстрактний. Суто академічний. Академічна суперечка. 4. Який дотримується певних класичних взірців, установлених традицій, певних правил (про мистецтво, освітні заклади, освіту, спорт і т. ін.). Академічний живопис. Академічна освіта. Академічна гімназія. Академічне веслування.

Академічність, ності, ж. *Академічність стилю*.

АКАДЕМІЯ, ї, ж. 1. Назва найвищих державних наукових установ, завданням яких є розвиток наук або мистецтв. *Національна академія наук України. 2. Назва деяких вищих навчальних закладів. Художня академія. Військова академія. Києво-Могилянська академія. Академія муніципального управління*.

Академік, а, ч. *Академік НАН України*.

АКАЖУ́, *невідм.*, с. Загальна назва кількох тропічних дерев, які дають цінну деревину, а також олію (з насіння).

АКАЛЬКУЛІЯ, ї, ж. Часткове порушення або втрата здатності лічити, сприймати кількісні показники, розуміти числа, що спостерігається при деяких захворюваннях головного мозку. *Симптоми акалькулії*.

АКАНТ, а, ч. 1. Південна трав'яниста, рідше кущова рослина з великими зубчастими листками; вирощується як декоративна. 2. Скульптурна прикраса на капітелях, карнизах, вазах і т. ін., що має форму листків цієї рослини. *Гіпсовий акант*.

Акантовий, а, е. *Орнамент акантових листочків*.

А-КАПЕЛА, *прикм., невідм.* Виконання без інструментального супроводу (про хоровий, сольний спів). *Твір для хору а-капела*.

Акапельний, а, е. *Акапельний спів*.

А-КАПІТЕ, *невідм.*, с. 1. Перший рядок нового розділу. 2. Частина тексту, яка починається з абзацу.

АКАРАПІДОЗ, у, ч. Кліщова хвороба бджіл. *Профілактика акарапідозу*.

АКАРІДИ, ів, *мн. (одн. акарід, а, ч.)*. Кліщі, членистоногі тварини класу павукоподібних.

АКАРИЦИД, у, ч., *хім*. Хімічна отруйна речовина, яку використовують для боротьби з кліщами.

АКАРОЗ, у, ч. Хвороба рослин, тварин і людини, спричинювана кліщами; супроводжується свербінням і запаленням шкіри. *Лікування акарозу*.

АКАРОЛОГІЯ, ї, ж. Розділ зоології, що вивчає кліщів. *Предмет вивчення акарології*.

Акаролог, а, ч.

Акарологічний, а, е.

АКАФІСТ, а, ч. У християнській богослужбовій літературі — особливий вид молитовно-величальних пісень на честь Христа, Богородиці й святих, які віруючі виконують стоячи. *Акафіст святому Миколаєві. Акафіст до Божої Матері*.

Акафістовий, а, е. *Акафістовий спів*.

Акафісник, а, ч. Зібрання акафістів.

АКВА... Частина складних слів, що має значення «вода», «водний».

АКВАДАГ, у, ч., *хім*. Водна суспензія графіту, якою покривають внутрішню поверхню електронно-променевої трубки для утворення електропровідного шару.

АКВАДРОМ, у, ч. Акваторія, як правило, незначної глибини, де розмічені й позначені буйками дистанції для змагань із судномоделізму.

АКВАКОМПЛЕКС, у, ч. Ділянка океанічного середовища, якій властиві специфічні особливості води, рельєфу дна та біоти.

АКВАКУЛЬТУРА, и, ж. Промислове вирощування водних організмів у контрольних умовах. *Проблеми аквакультури*.

АКВАЛАНГ, а, ч. Апарат для дихання під водою (на глибині до 40 м). *Плавати з аквалангом*.

Аквалангіст, а, ч. Той, хто користується під час підводного плавання аквалангом. *Досвідчений аквалангіст*.

Аквалангістка, и, ж.

Акваланговий, а, е. *Аквалангове спорядження*.

АКВАМАРИН, ч., *мін*. 1. род. у. Коштовний камінь блакитнувато-зеленого або блакитного забарвлення, різновид берилу. 2. род. а. Окремий кристал.

Аквамариновий, а, е. 1. Прикм. до **аквамарин**. *Аквамаринова брошка*.

2. Кольору аквамарину, блакитнувато-зелений. *Аквамаринова хвиля*.

АКВАМЕТРІЯ, ї, ж., *хім*. Наука про методи кількісного визначення води в різних речовинах. *Практична акваметрія*.

АКВАМОБІЛЬ, я, ч. Пристрій, призначений для пересування легководолазів під водою. *Експериментальний аквамобіль*.

АКВАНАВТИКА, и, ж. Теорія і практика тривалого перебування людини під водою. *Спортивна акванавтика. Основи акванавтики*.

Акванавт, а, ч. Те саме, що **гідронавт**.

АКВАПЛАН, а, ч. Спортивний плотик із фанери або склопластику для пересування спортсмена по воді на буксирі за самохідними суднами. *Плавання на аквапланах.*

АКВАПОЛІС, а, ч. Місто на воді.

АКВАРЕЛЬ, і, ж. 1. тільки одн. Розчинні у воді клейові фарби. *Портрет аквареллю.* 2. Живопис такими фарбами. *Техніка акварелі.* 3. Картина, малюнок, виконані такими фарбами. *Авторська акварель. Французькі акварелі XVIII ст. Виставка акварелей. Зібрання акварелей.*

Аквареліст, а, ч. Художник, який малює аквареллю. *Художник-аквареліст.*

Акварелістка, и, ж.

Акварельний, а, е. *Акварельні фарби. Акварельні тони. Акварельний живопис. Акварельний портрет.*

АКВАРІУМ, а, ч. 1. Скляна посудина або штучна водойма для утримання й розведення риб, водних тварин і рослин. *Домашній акваріум.* 2. Спеціальний заклад, у якому вивчають і демонструють водних тварин і водні рослини. *Експерсія в акваріум.*

Акваріуміст, а, ч. Той, хто розводить акваріумних риб. *Акваріуміст-любитель.*

Акваріумний, а, е. *Акваріумні риби.*

АКВАТИНТА, и, ж. 1. полігр. Вид гравюри, що виконується травленням кислотою вкритої тонким шаром асфальту або каніфолі металевої дошки, на яку голкою нанесено зображення. *Техніка акватинти.* 2. Ручний спосіб виготовлення друкованої форми у вигляді заглибленої гравюри на металі.

АКВАТИПІЯ, і, ж. Друкування малюнків водними фарбами, які не містять олій.

АКВАТОРІЯ, і, ж. Ділянка водної поверхні (моря, озера, затоки). *Акваторія Чорного моря.*

Акваторіальний, а, е. *Акваторіальна лінія.*

АКВЕДУК, а, ч. Надземна кам'яна або залізобетонна споруда, міст для переведення водопровідних труб, зрошувальних і гідроенергетичних каналів через глибокі яри, ущелини, долини рік, залізниці та шосейні шляхи. *Старовинний акведук.*

АКВІЗИЦІЯ, і, ж., спец. 1. Придбання підприємства шляхом купування на біржі його акцій. 2. Залучення транспортним або страховим підприємством, установою нових вантажів або страхувань.

Аквізітор, а, ч. Співробітник або агент транспортних чи страхових

підприємств та установ, зайнятих аквізицією.

Аквізичіний, а, е. *Аквізичіні видатки.*

АКВІЛОН, у, ч., заст., поет. Північний вітер.

АКІН, а, ч. Поет-імпровізатор і співець у казахів, киргизів та деяких інших середньоазіатських народів. *Пісні акина.*

АКІНЕЗІЯ, і, ж., мед. Нерухомість, нездатність вільно рухатися унаслідок паралічу, нерухомості, болів та ін. *Причини акінезії.*

АКІНЕТІ, ів, мн. Нерухомі клітини водоростей, що утворюються нестатевим шляхом і мають товсту оболонку, завдяки якій здатні виживати в несприятливих умовах.

АКЛАМАЦІЯ, і, ж. Прийняття або відхилення зборами якої-небудь пропозиції без підрахунку голосів залежно від реакції учасників зборів, висловлюваної вигуками, репліками і т. ін. думки. *Вибори через акламацію.*

АКЛІМАТИЗАЦІЯ, і, ж. 1. Пристосування організмів до нових кліматичних та інших життєвих умов. *Успішна акліматизація. Період акліматизації. Процес акліматизації. Досліди з акліматизації рослин. Принципи акліматизації.* 2. перен. Пристосування, при звичаєння до умов та особливостей нового середовища проживання, праці і т. ін. (про людей). *Поступова акліматизація. Соціальна акліматизація. Психологічна акліматизація. Акліматизація в колективі.*

Акліматизатор¹, а, ч. Фахівець із акліматизації. *Дипломований акліматизатор. Поради акліматизатора.*

Акліматизатор², а, ч. Пташник для вирощування молодняку в умовах, близьких до умов утримання дорослої птиці. *Поревести молодняк в акліматизатор.*

Акліматизаційний, а, е. *Акліматизаційний сад. Акліматизаційний період. Акліматизаційні умови.*

Акліматизований, а, е. *Акліматизовані хутрові звірі.*

Акліматизування, а, с. *Період акліматизування. Процес акліматизування.*

Акліматизувати, ую, уєш. 1. Пристосовувати рослини або тварин до нового клімату, до нових умов життя. *Акліматизувати теплолюбні рослини. Акліматизувати нові сорти злаків. Акліматизувати екзотичні види тварин.* 2. перен. Привчати до особливостей нового середовища, примусити освоїти нові умови життя. *Акліматизувати дитину до шкільного середовища.*

АКМЕЇЗМ, у, ч. Напрямок російській поезії початку ХХ ст., прихильники якого проголосили звільнення від символізму і вимагали повернути слову первісний, а не символічний зміст. *Суперечки щодо акмеїзму.*

Акмеїст, а, ч. *Поет-акмеїст.*

Акмеїстка, и, ж.

Акмеїстський, а, е. *Акмеїстська поезія.*

АКОЛАДА, и, ж. 1. муз. Фігурна дужка, що з'єднує кілька нотних станів в органічних і фортепіанних п'єсах, партитурах. 2. полігр. Фігурна дужка.

АКОМОДАЦІЯ б к а — здатність ока пристосовуватися до розглядання предметів на різних відстанях. 2. лінгв. Часткове пристосування артикуляції суміжних звуків. *Прогресивна акомодация. Акомодация приголосних.*

Акомодацийний, а, е. *Акомодацийний м'яз. Акомодацийні явища.*

Акомодувати, ую, уєш. *Око здатне акомодувати.*

АКОМПАНЕМЕНТ, у, ч. 1. Музичний супровід до сольної партії голосу або інструмента, а також до основної теми, мелодії музичного твору. *Акорди акомпанементу. Співає під акомпанемент.* 2. перен. Дії, події, явища, що супроводять що-небудь, утворюють тло чого-небудь. *Під акомпанемент пострілів.*

Акомпаніатор, а, ч. Той, хто акомпанує співцеві, декламаторові і т. ін. *Майстерний акомпаніатор. Талант акомпаніатора.*

Акомпаніаторка, и, ж., розм.

Акомпанувати, ую, уєш. Виконувати акомпанемент (у 1 знач.). *Акомпанувати співакові.*

Акомпанування, а, с.

АКОНІТ, у, ч. Трав'яниста отруйна рослина родини жовтецевих із жовтими, синіми або фіолетовими квітками. *Отруйні види аконіту. Властивості аконіту.*

Аконітовий, а, е. *Аконітовий цвіт.*

А-КОНТО, фін. 1. присл. У рахунок платежу. 2. невідм., с. Платіж, здійснюваний імпортером за рахунок експортера як попередній розрахунок за імпортовані товари, роботи чи послуги.

АКОРД¹, у, ч. Гармонійне поєднання кількох музичних звуків або голосів, що сприймаються як єдність. *Увідний акорд. Заключний акорд.*

Акордовий, а, е. *Акордовий супровід.*

АКОРД², у, ч. Угода, договір між ким-небудь.

Акордний, а, е. *Акордна оплата праці.*

АКОРДЕОН, а, ч. Хроматична гармонія з клавіатурою для правої руки. *Грати на акордеоні.*

Акордеоніст, а, ч. *Тріо акордеоністів.*

Акордеоністка, и, жс.

АКОСМІЗМ, у, ч. Релігійно-філософське вчення про мізерність довольного світу або про його неісність, псевдореальність, містичність. *Ідеї акосмізму.*

АКР, а, ч. Одиниця виміру земельної площі в Англії і Північній Америці; дорівнює 4047 м².

АКРАТОФОР, а, ч. Герметизований резервуар місткістю 350—10 000 літрів, який використовують при виробництві шампанських вин.

АКРЕДИТАЦІЯ, ї, жс. 1. *дипл.* У міжнародному праві — сукупність дій, пов'язаних із призначенням і вступом на посаду голови дипломатичного представництва або постійного представника держави при міжнародних організаціях. 2. *фін.* Практика визнання відповідним органом або організацією права журналіста на одержання певної інформації і сприяння в її одержанні.

АКРЕДИТИВ, а, ч., *фін.* Грошовий документ, що є наказом однієї кредитної установи (банку, ощадкаси) іншій про виплату певної суми власникові документа. *Товарний акредитив. Документарний акредитив. Грошовий акредитив. Авізований акредитив. Відкличний (безвідкличний) акредитив. Підтверджений (непідтверджений) акредитив. Подільний (неподільний) акредитив. Покритий (непокритий) акредитив. Взяти акредитив.*

Акредитивний, а, е. *Акредитивна форма розрахунків. Акредитивний комерційний лист. Акредитивне доручення. Акредитивна грамота.*

АКРЕДИТУВАТИ, ую, уєш. 1. *фін.* Давати кому-небудь повноваження на одержання грошей або здійснення торговельних операцій. *Акредитувати на суму сто тисяч гривень.* 2. *дипл.* Призначати когонебудь дипломатичним представником в іноземній державі, у посольстві, міжнародній організації. *Акредитувати як посла.* 3. Надати право представникові преси на отримання певної інформації під час роботи вищих органів, з'їздів, конференцій і т. ін. *Акредитувати журналіста. Акредитувати спортивних коментаторів.*

Акредитований, а, е. *Акредитований кореспондент. Акредитовані інвестори. Акредитування*, я, с. *Акредитування журналіста.*

АКРИВІЯ, ї, жс., *церк.* Суворе дотримання й застосування церковних канонічних вимог і правил при вирі-

шенні питань догматичного характеру, які, з погляду церкви, не можуть зазнавати принципових змін.

АКРИДИ, ід, мн. (*одн. акрида*, и, жс.), *біол.* Підрад саранових комах ряду прямокрилих.

АКРИЛ, у, ч. Назва групи синтетичних полімерів та матеріалів із них; волокно, пряха з такого волокна.

Акриловий, а, е. *Акрилове скло. Акриловий дах. Акрилова кислота.*

АКРИХІН, у, ч. Лікувальний протималерійний препарат, який замінює хінін. *Вживати акрихін.*

АКРОБАТИКА, и, жс. Вид гімнастики й циркового мистецтва, що об'єднує вправи та демонстрацію майстерного володіння тілом, координацією рухів тощо. *Займатися акробатикою.*

Акробат, а, ч. Спортсмен-гімнаст — виконавець складних гімнастичних номерів у цирку. *Мандрівний акробат. Змагання акробатів.*

Акробатка, и, жс. *Юна акробатка. Виступ акробатки.*

Акробатизм, у, ч. Спритність, майстерність у виконанні гімнастичних вправ.

Акробатичний, а, е. *Акробатичний каскад. Акробатичний трюк.*

Акробатичність, ності, жс.

АКРОВІРШ, а, ч. Вірш, в якому перші літери рядків утворюють слово або речення.

АКРОЛЕЇН, у, ч., *хім.* Органічна сполука, синтетична летка безбарвна рідина з різким запахом і сльозогінними властивостями. *Властивості акролеїну.*

АКРОЛІТ, а, ч. Статуя, видимі фрагменти якої виконані з мармуру, а прикриті одягом — із пофарбованого чи позолоченого дерева.

АКРОМЕГАЛІЯ, ї, жс., *мед.* Ендокринне захворювання, зумовлене надлишковим продукуванням гормону росту, яке виявляється в надмірному збільшенні кінцівок та лицьової частини черепа.

АКРОМЕЛАНІЗМ, у, ч., *біол.* Різновид альбінізму, коли тварина лише частково позбавлена пігментації.

АКРОНІМ, а, ч., *лінгв.* Аббревіатура, утворена із початкових літер слів і словосполучень.

Акронімний, а, е. *Акронімні утворення.*

АКРОПЕТАЛЬНИЙ, а, е, *бот.* Який характеризується розвитком бічних гілок або частин якого-небудь органа рослини від основи до верхівки.

АКРОПОЛЬ, я, ч. У Давній Греції — укріплена центральна частина міста, розташована звичайно на горі, так зване верхнє місто. *Старовинний акрополь.*

АКРОТЕРІЙ, ю, ч., *архит.* Скульптурна прикраса над кутами або на верхівках фронтона архітектурної споруди.

АКРОЦЕФАЛІЯ, ї, жс., *мед.* Аномальна вежоподібна форма черепа.

Акроцефал, а, ч. Людина з такою формою черепа.

Акроцефальний, а, е.

АКСАКАЛ, а, ч. У народів Середньої Азії — мудрий, шанований, літній чоловік; старійшина. *Рада аксакалів.*

АКСЕЛЕРАТОР¹, а, ч., 1. *техн.* Регулятор кількості робочої суміші, яка надходить із карбюратора (в дизелях — палива з насоса) в циліндри двигуна внутрішнього згоряння. *Педаль акселератора. Натиснути на акселератор. Повернути ручку акселератора.* 2. *інформ.* Спеціальний пристрій ЕОМ для пришвидшеного виконання певних операцій без унесення змін у її структуру.

Акселераторний, а, е.

АКСЕЛЕРАТОР², а, ч., *екон.* Показник, що характеризує зв'язок між приростом національного доходу та обсягом капіталовкладень.

АКСЕЛЕРАЦІЯ, ї, жс. 1. *біол.* Прискорене, надто швидке формування якогось органа в період ембріонального розвитку порівняно з іншими органами або зародком у цілому. 2. Прискорений фізичний розвиток дітей та підлітків. *Процес акселерації. Явище акселерації. Причини акселерації. Проблеми акселерації дітей.*

Акселерат, а, ч. Дитина, підліток із прискореним фізичним і фізіологічним розвитком.

Акселератка, и, жс.

Акселераційний, а, е. *Акселераційні особливості.*

Акселерований, а, е. *Акселеровані підлітки. Акселероване покоління.*

АКСЕЛЕРОГРАФ, а, ч. Акселерометр із пристроєм для записування; застосовують в авіації, сейсмології тощо.

АКСЕЛЕРОМЕТР, а, ч. Прилад, яким вимірюють прискорення (перевантаження), що виникають при випробуванні різних машин та їх систем. *Покази акселерометра.*

АКСЕЛЬБАНТ, а, ч. 1. У деяких арміях — наплічний шнур із срібних або золотих ниток, оздоблений металевими наконечниками, що є аксесуаром парадної форми одягу. 2. Наплічна нашивка на вбранні лакеїв, швейцарів. *Уніформа з аксельбантами.*

АКСЕСУАР, а, ч. 1. *тільки мн.* Другорядні, побічні явища, деталі, які доповнюють що-небудь, створюють фон для головного (в живопису, скульп-

птурі, літературі). 2. Дрібні речі, предмети театального інтер'єру; бутафорія. 3. Супутні деталі, дрібні доповнення чого-небудь. *Аксесуари жіночого туалету. Колекція моделей одягу та аксесуарів. Комп'ютерна техніка та аксесуари.*

Аксесуарний, а, е.

АКСІАЛЬНИЙ, а, е. спец. Осьовий.

АКСІОЛОГІЯ, і, ж., філос. Філософське вчення про духовні, моральні, естетичні та ін. цінності. *Етнополітична аксіологія.*

АКСІОЛОГІЧНИЙ, а, е. *Аксіологічні питання.*

АКСІОМА, и, ж. 1. Вихідне положення в науці, яке приймається без доведення і лежить в основі доведення правдивості інших положень. *Геометрична аксіома.* 2. перен. Незаперечна істина, цілком очевидне твердження, те що не потребує доведення. *Життєва аксіома.*

Аксіоматика, и, ж. Систематизована сукупність аксіом, що становить основу якого-небудь учення, теорії і т. ін.

Аксіоматичний, а, е. *Аксіоматична база геометрії. Аксіоматичне твердження.*

АКСІОМЕТР, а, ч., геод. Інструмент, яким оснащуються деякі геодезичні прилади для вимірювання відхилень осі приладу від початкової площини.

АКСОЛОТЛЬ, я, ч., біол. Здатна до розмноження личинка амбіостоми; використовують в експериментальних дослідженнях із біології.

АКСОН, а, ч., анат. Відросток нервової клітини, що проводить імпульс від однієї клітини до іннервованих органів та інших нервових клітин; неврит.

АКСОНОМЕТРІЯ, і, ж., мат. Спосіб зображення предметів на кресленні, при якому на площину зображень проєктуються і предмет, і осі прямокутної системи координат, до яких віднесено зображуваний предмет.

Аксометричний, а, е. *Аксометрична проєкція.*

АКТ, ч. 1. род. у. Окремий прояв якої-небудь діяльності; дія, подія, вчинок. *Громадський акт непокори. Терористичний акт. Акт втручання. Акт доброї волі. Вольовий акт. Здійснити акт помсти.* 2. род. у. Закінчена частина театральної вистави, драматичного твору; дія. *Заклучний акт драми. П'єса в чотирьох актах.* 3. род. а. Указ, грамота, постанова державного, суспільного значення. *Законодавчий акт. Парламентський акт.* 4. род. а. Офіційний документ, протокол, за-

пис про який-небудь факт. *Страховий акт. Нотаріальний акт. Судовий акт. Скласти акт. Акт приймання. Запис актів громадянського стану.*

АКТОВИЙ, а, е. Актівий документ. Актівий опис. Пам'ятки актової мови Галичини. Актівий зал.

АКТИВ¹, у, ч. Найбільш діяльна, ініціативна частина якої-небудь організації, колективу. *Жіночий актив. Профспілковий актив. Члени молодіжного активу. Збори активу.*

Активіст, а, ч. Діяльний член якогонебудь колективу; громадський діяч. *Активіст руху «Грін Піс».*

Активістка, и, ж. *Активістки жіночої ради.*

Активістський, а, е. *Активістський склад.*

АКТИВ², у, ч. 1. фін. Частина господарського балансу, що відображає на певну дату всі матеріальні цінності, кошти й боргові вимоги, належні цьому підприємству або установі; протилежне — **пасив**. *Ліквідні активи. Нематеріальні активи. Поточні активи. Актив підприємства. Вписати (внести) в актив. Мати в активі.* 2. перен. Досягнення, надбання, успіхи, переваги у роботі або суспільній діяльності кого-небудь. *Творчий актив письменника. Записувати собі в актив.*

Активний, а, е. Активний торговий баланс. *Активні операції банку.*

АКТИВАЦІЯ, і, ж., спец. 1. Перехід із недіяльного стану в діяльний; посилення діяльного стану. *Активізація процесу.* 2. Спеціальне оброблення пористих тіл для збільшення їх здатності до поглинання рідин, газів. *Активізація деревного вугілля.* 3. спец. Опромінювання якоїсь речовини ядерними частинками для отримання її штучно радіоактивних ізотопів.

Активатор, а, ч. Речовина, що надає молекулам іншої речовини здатності вступати в хімічну реакцію, прискорює перебіг хімічної реакції; те, що посилює діяльний стан чого-небудь. *Хімічний активатор. Активатор збудливості центральної нервової системи.*

Активізаційний, а, е. *Активізаційний аналіз.*

Активізований, а, е. *Активізовані амінокислоти. Активоване вугілля.*

Активування, я, с. *Активування поверхні.*

Активувати, ую, уєш. 1. Здійснювати активізацію чого-небудь. *Активувати ріст організму.* 2. Піддавати вугілля спеціальному обробленню для

збільшення його здатності вбирати. *Активувати вугілля.*

АКТИВІЗАЦІЯ, і, ж. Посилення діяльності; спонування до рішучих дій. *Активізація наукової діяльності.*

Активізаційний, а, е. *Активізаційні процеси.*

Активізований, а, е.

Активізування, я, с.

Активізувати, ую, уєш. *Активізувати боротьбу з тероризмом. Активізувати захисту діяльність організму.*

АКТИВНИЙ, а, е. 1. Енергійний, діяльний (про людину); протилежне — **пасивний**. *Активна людина. Активний спосіб життя. Активне співробітництво. Активний відпочинок. Брати активну участь у житті колективу. Активне виборче право. Активний протест громадськості проти війни.* 2. Який перебуває в стані дії, розвитку (про процеси, явища природи і т. ін.). *Активний вулкан. Активне руйнування водою. Активна форма захворювання. Активна хімічна реакція.* 3. спец. Здатний вступати в реакцію, взаємодіяти з чим-небудь. *Активна молекула. Біологічно активна речовина (про вітаміни, мікроелементи).* 4. грам. Який показує дію, що переходить на об'єкт (про зворот, стан). *Дієслово активного стану.*

Активність, ності, ж. *Громадська активність. Творча активність. Хімічна активність. Сонячна активність. Активність ферментів. Виявляти активність.*

Активно. *Активно брати участь у суспільному житті.*

АКТИН, у, ч. Білок м'язової тканини, що бере участь у м'язовому скороченні разом із міозином. *Актин легко засвоюється організмом.*

АКТИНІДІЯ, і, ж. Багаторічна витка кушова рослина з кисло-солодкими ягодами, які використовують у кондитерській промисловості та народній медицині. *Харчова цінність актинідиї.*

АКТИНІЙ, ю, ч. Радіоактивний хімічний елемент; трапляється в уранових, торієвих рудах. *Сполуки актинію.*

Актинієвий, а, е. *Актинієвий ряд елементів.*

АКТИНІЧНІ промені, фіз. — фіолетові та ультрафіолетові промені, здатні викликати хімічні й електричні зміни в тілах.

АКТИНІЯ, і, ж., зоол. Морська кишковопорожнинна тварина класу коралових поліпів; морський анемон.

АКТИНО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «про-

менистий»; 2) словосполученню «промениста енергія».

АКТИНОБАЦИЛЬОЗ, у, ч., *вет.* Інфекційне грибкове захворювання тварин (зрідка людини), яке характеризується гнійними ураженнями м'яких тканин (голови, губів, язика, шік, шиї, лімфатичних вузлів).

АКТИНОГРАФ, а, ч. Самописний прилад для реєстрації інтенсивності сонячної радіації.

АКТИНОЇДИ, АКТИНІДИ, ів, *мн. (одн. актиноїд, актинід, а, ч.)*, *хім.* Чотирнадцять радіоактивних хімічних елементів, наступних за актинієм у періодичній системі Менделєєва і близьких один до одного за будовою атомів та хімічними властивостями.

АКТИНОЛІТ, у, ч. Різновид нефриту; використовують як кисло- та тепло- тривкий матеріал.

АКТИНОМЕТРІЯ, і, *жс., метеор.* Розділ метеорології, що вивчає сонячну, земну атмосферну радіацію.

Актинометр, а, ч. Прилад для вимірювання сонячної радіації. *Будова актинометра.*

Актинометричний, а, е. *Актинометричні дані.*

АКТИНОМІКОЗ, у, ч., *вет., мед.* Хронічне інфекційне захворювання людини та свійських тварин, спричинюване променистими грибами — актиноміцетами.

АКТИНОМІЦЕТИ, ів, *мн.* Група мікроорганізмів, що поєднують риси бактерій і грибів; живуть у ґрунті, воді та на поверхні рослин; із деяких видів отримують антибіотики.

АКТИНОМІЦІНИ, ів, *мн. (одн. актиноміцин, у, ч.)*, *біол.* Група антибіотиків, утворених різними променистими грибами — актиноміцетами. *Актиноміцини D.*

АКТИНОФАГИ, ів, *мн. (одн. актинофаг, а, ч.)*. Віруси, що вражають актиноміцети.

...**АКТНИЙ**, *рідко* ...**АКТОВИЙ**, а, е. Друга частина складних слів, першою частиною яких є числівник, що вказує на кількість актів (у 2 знач.).

АКТОГРАФ, а, ч. Прилад для автоматичної реєстрації рухової активності людини або тварин. *Покази актографа.*

АКТОМІОЗИН, у, ч. Основний комплексний скорочуваний білок м'язових волокон.

АКТОР, а, ч. 1. Виконавець ролей у фільмах, театральних виставах. *Відомий актор. Професійний актор. Актор-аматор.* 2. *перен., розм.* Про людину, яка показує себе не такою, якою вона є насправді.

Акторка, Актриса, и, *жс.* *Талановита акторка. Актриса драматичного театру.*

Акторство, а, с. 1. Заняття, професія актора; гра актора. 2. Збірн. до **актор**. 3. *перен.* Штучність, манірність, нещирість у поведінці; удавання. *Неприховане акторство.*

Акторський, а, е. *Акторське життя. Акторська майстерність. Акторська молодь.*

АКТУАЛІЗМ, у, ч. Порівняльно-історичний метод дослідження геологічної історії Землі, згідно з яким до розуміння процесів далекого минулого ідуть від вивчення сучасних процесів. *Послідовники актуалізму.*

АКТУАЛІЗУВАТИ, *ую, уєш.* Робити що-небудь актуальним, актуальнішим. *Актуалізувати твори минулого.* 2. Оживляти, відновлювати в пам'яті що-небудь. *Актуалізувати забуті події дитинства.*

Актуалізація, і, *жс.* Актуалізація питань охорони здоров'я.

Актуалізований, а, е.

АКТУАЛЬНИЙ, а, е. 1. Важливий для даного часу; який відповідає найважливішим потребам сучасності. *Актуальні події суспільно-політичного життя. Актуальне питання. Актуальне завдання. Актуальний репортаж. Актуальна тема дисертації. Актуальна проблема.* 2. Той, що існує, виявляє себе.

Актуальність, ності, *жс.* *Громадська актуальність. Актуальність твору. Актуальність проблеми.*

Актуально, *Заклик звучить актуально.*

АКТУАРІЙ, я, ч., *фін.* Фахівець, що займається розрахунком страхувальних внесків, премій і т. ін.

АКУЗАТИВ, а, ч., *лінгв.* Знахідний відмінок. *Слово вживається в акузативі.*

АКУМУЛЯЦІЯ, і, *жс.* 1. *спец.* Збирання, нагромадження, зосередження чого-небудь. *Вулканічна акумуляція. Осадова акумуляція. Акумуляція інвестицій. Акумуляція капіталу. Акумуляція електричної енергії. Процес акумуляції.* 2. *геол.* Процес нагромадження на суші чи на дні водних басейнів мінеральних речовин, органічних решток у результаті діяльності вітру, води, льодовиків, вулканів тощо.

Акумуляований, а, е. *Акумуляована енергія вітру.*

Акумуляовання, я, с. *Установки водневого акумуляовання.*

Акумуляувати, *юю, юєш.* Збирати, нагромаджувати, зосереджувати. *Хлорофіл акумулює сонячну енергію. Акумулювати паводковій воді. Акумулювати капітал.* 2. *перен.* Накопичувати, зосереджувати що-небудь для наступного викорис-

тання, впровадження. *Акумулювати знання. Акумулювати досвід.*

Акумулятивний, а, е, *спец.* *Акумулятивна дія вітру.*

Акумуляційний, а, е. *Акумуляційний нагрівач. Акумуляційні процеси.*

АКУМУЛЯТОР, а, ч. Прилад для нагромадження електричної енергії з метою подальшого її використання. *Свинцевий акумулятор. Кислотний акумулятор. Лужний акумулятор. Тепловий акумулятор. Робота акумулятора. Модель акумулятора. Використовувати акумулятор. Зарядити акумулятор.*

Акумуляторний, а, е. 1. *Прикм. до акумулятор.* *Акумуляторна батарея.* 2. Який живиться струмом з акумулятора. *Акумуляторна лампа.* 3. Який виробляє акумулятори. *Акумуляторна промисловість.*

АКУПЕДІЯ, і, *жс.* Розділ педагогіки, що досліджує проблеми виховання і навчання дітей з вадами слуху.

АКУПРЕСУРА, и, *жс.* Метод рефлексотерапії, що полягає у натисканні пальців на біологічно активні точки тіла. *Сеанс акупресури. Володіти технікою акупресури.*

Акупресурний, а, е. *Акупресурні точки.* **АКУПНКТУРА**, и, *жс.* Метод рефлексотерапії багатьох нервових, алергічних захворювань уколами (спеціальними голками) у певні біологічно активні точки тіла; голкоколювання. *Лікувальна акупунктура. Процедура акупунктури. Точки акупунктури. Фахівець із акупунктури. Застосовувати методи акупунктури.*

Акупунктурний, а, е. *Акупунктурні зони. Акупунктурна методика лікування.*

АКУРАТНИЙ, а, е. 1. Який дотримується порядку, точності (про людину). *Акуратна людина. Акуратний пацієнт.* 2. Який підтримується в порядку; старанно зроблений; точно виконуваний або виконаний (про предмет і дію). *Акуратна зовнішність. Акуратний костюм. Акуратна робота.*

Акуратист, а, ч., *розм.* Про людину, що дотримується порядку, точності.

Акуратистка, и, *жс.*

Акуратність, ності, *жс.* *Акуратність письма. Виховувати акуратність.*

Акуратно, *Писати акуратно.*

АКУСТИКА, и, *жс.* 1. Розділ фізики, що вивчає звукові явища. 2. Чутність звуків у якому-небудь приміщенні. *Гарна акустика. Погана акустика. Акустика в оперному театрі.*

Акустичний, а, е. *Акустичний апарат. Акустичний ефект. Акустична дефектоскопія.*

Аку́стик, а, ч. 1. Фахівець із акустики. *Робота акустиків.* 2. Той, хто обслуговує звуковдовольовальні апарати. **АКУСТОЕЛЕКТРИЧНИЙ**, а, е. Пов'язаний із використанням ефекту виникнення постійного струму в металах під дією інтенсивної пружної хвилі високої частоти у напрямку її поширення. *Акустоелектричний пристрій.*

АКУСТОЕЛЕКТРО́НІКА, и, ж., фіз. 1. Взаємодія звукових хвиль у твердому тілі (напівпровіднику) із носіями зарядів, що приводить до посилення (генерації) звуку. 2. Галузь фізики, що вивчає таку взаємодію.

АКУСТОО́ПТИКА, и, ж. Розділ фізики, що вивчає взаємодію акустичних і електромагнітних хвиль у твердих тілах і рідинах, а також застосування цих явищ в оптиці, електроніці, лазерній техніці.

АКУ́Т, а, ч., лінгв. Один із видів музикального наголосу (висхідний) у давньогрецькій, сербській та інших мовах, а також знак цього наголосу на письмі.

Акуто́ваний, а, е. *Акутований склад.*

Аку́товий, а, е. *Акутова довжина.*

АКУШЕ́Р, а, ч. Фахівець, який надає допомогу жінкам у період вагітності та при пологах. *Досвідчений акушер.*

Акуше́рка, и, ж. *Літня акушерка.*

Акуше́рство, а, с. 1. Галузь медицини, що розробляє заходи лікарської допомоги жінкам під час вагітності, пологів і в післяпологовий період. *Проблеми акушерства. Інститут акушерства та гінекології.* 2. Діяльність акушера, акушерки. *Професійне акушерство. Займатися акушерством.*

Акуше́рський, а, е. *Акушерська практика. Акушерський пункт.*

Акуше́рува́ти, ую, уєш, розм. Займатися акушерством.

АКЦЕ́НТ, у, ч. 1. Своєрідний характер вимови звуків, властивий носіям іншої мови (діалекту) тощо. *Помітний акцент. Іноземний акцент.* 2. лінгв. Наголос у слові, а також знак, яким цей наголос позначається на письмі. 3. муз. Ритмічний наголос. 4. перен. Особлива увага до чого-небудь; підкреслення. *Робити акцент на сучасності.*

АКце́нтний, а, е, лінгв. *Акцентні явища. Акцентні особливості.*

АКценто́ваний, а, е.

АКцентува́ння, я, с. *Засоби акцентування слів.*

АКцентува́ти, ую, уєш. 1. лінгв. Ставити наголос; наголошувати. *Акцентувати слова.* 2. муз. Виділяти окремий звук або акорд, посилюючи його звучан-

ня. 3. перен. Висувати на перший план, підкреслювати яку-небудь думку у висловлюванні, повідомленні. *Акцентувати на оригінальній формі твору. Акцентувати увагу співрозмовника.*

АКЦЕНТУА́ЦІЯ, ї, ж., лінгв. 1. Виділення наголосу в слові. 2. Система наголосів у будь-якій мові або в групі споріднених мов. *Особливості української акцентуації.*

АКцентуа́ційний, а, е. *Акцентуаційні особливості.*

АКЦЕНТОЛО́ГІЯ, ї, ж. Розділ мовознавства, що вивчає систему словесних наголосів та історичні зміни їх в окремій мові або в групі споріднених мов. *Слов'янська акцентологія. Проблеми акцентології.*

АКце́нтолог, а, ч. *Відомий акцентолог. Праці акцентологів.*

АКцентологі́чний, а, е. *Акцентологічні дослідження української мови. Акцентологічна конференція.*

АКЦЕ́ПТ, у, ч. 1. фін. Форма розрахунків, при якій платіжна вимога, виписана постачальником, оплачується банком тільки після згоди боржника. 2. Напис на векселі, що підтверджує згоду того, хто має оплатити вексель. 3. юр. Згода вступити в договір на запропонованих умовах.

АКцепта́нт, а, ч. Особа, яка зобов'язується здійснити оплату за поданим рахунком або векселем.

АКце́птний, а, е. *АКцептна форма розрахунків. АКцептна контора. АКцептний кредит.*

АКцепто́ваний, а, е. *АКцептований чек.*

АКцептува́ння, я, с. *Банківське акцептування.*

АКцептува́ти, ую, уєш. Затверджувати до оплати грошові документи (платіжні вимоги, рахунки, векселі і т. ін.). *АКцептувати вексель.*

АКЦЕ́ПТОР, а, ч. 1. хім. У хімії комплексних сполук — компонента, яка за певних умов приєднує два електрони. 2. хім. У радіаційній хімії — частинка, що реагує з вільними радикалами. 3. фіз. Структурний дефект кристалічних ґрат напівпровідника.

АКце́пторний, а, е. *АКцепторний зв'язок.*

АКЦЕСІ́ЙНИЙ договір — договір, за яким держава приєднується до договору, укладеного раніше між іншими державами.

АКЦИДЕН́ЦІЯ, ї, ж. 1. філос. Випадковий, перехідний стан, неістотна властивість предмета. 2. полігр. Дрібні друкарські роботи — друкування бланків, афіш, ярликів і т. ін., при наборі яких використовують різноманітні друкарські засоби. 3. перев.

мн., заст. Випадковий, додатковий прибуток; хабар. *Брати акциденції продуктами.*

АКциде́нтний, а, е. Побічний, випадковий, неістотний.

АКЦИ́З, у, ч. Вид непрямого податку на продукти масового споживання (цукор, горілки, тютюнові вироби і т. ін.) та послуги, який підприємці включають у продажну ціну і сплачують за рахунок покупців. *Універсальний акциз. Сплачувати акциз. Підвищувати акциз. Акциз на тютюнові вироби. Закон про запровадження акцизу.*

АКци́зний, а, е. *АКцизний збір. АКцизний податок. Акцизна марка.*

А́КЦІЯ¹, ї, ж. 1. Цінний папір, який свідчить про те, що його власник вніс певний пай у підприємство та має право на участь у справах і на прибутки цього підприємства. *Іменна акція. Засновницька акція. Преміальна акція. Плюральна акція. Скуповувати акції. Акція на пред'явника. Контрольний пакет акцій.* 2. перен. Можливості когонебудь, уплив, шанси на успіх і т. ін. *Втратити політичні акції.*

АКціо́нер, а, ч. Власник акцій; член акціонерного товариства. *Збори акціонерів. Стати акціонером. Акціонери підприємства.*

АКціо́нерка, и, ж., розм.

АКціо́нерний, а, е. *АКціонерна форма власності. АКціонерне товариство. АКціонерний банк. АКціонерний капітал.*

АКціо́нерський, а, е. *АКціонерські внески.*

АКціо́нува́ння, я, с. *АКціонування кооперативних підприємств.*

АКціо́нува́ти, ую, уєш. Перетворювати державне підприємство на акціонерне товариство шляхом випуску і продажу акцій. *АКціо́нувати підприємство. АКціо́нувати державне майно.*

А́КЦІЯ², ї, ж. Дія, діяльність, спрямовані на досягнення якої-небудь (напр., рекламною) мети. *Виборча акція. Культурна акція. Торговельна акція. Дипломатична акція. Політична акція. Військова акція. Акція протесту. Організувати акцію.*

АКці́йний, а, е. *АКційна ціна.*

АЛА́ЛІЯ, ї, ж., мед. Відсутність або обмеження мови в дітей із нормальним слухом унаслідок недорозвинення мовних ділянок кори великих півкуль головного мозку або їх пошкодження у внутрішньоутробному чи ранньому післяпологовому періоді.

АЛА́НІН, у, ч., хім. Кислота, що входить до складу багатьох білків і ряду біологічно активних сполук.

Аланіновий, а, е. *Аланінові сполуки.*

АЛАНКАРА, и, ж. У давній (частково — сучасній) індійській літературі — система стилістичних правил, розрахованих на посилення художньої виразності, особливо в поезії.

АЛАНТОЇС, а, ч., *анат.* Одна із зародкових оболонок, що забезпечує у вищих хребетних функції дихання, виділення та живлення зародка, а у ссавців бере участь у утворенні плаценти і пупкового шнура.

АЛА-ПРИМА, и, ж. Техніка олійного живопису швидкими сміливими мазками, що дає змогу завершити картину за один сеанс, до висихання фарб.

АЛАРМ, у, ч., *рідко.* Тривога, розгубленість, збентеженість.

АЛАРМІЗМ, у, ч. Наукова течія, що акцентує увагу на катастрофізмі наслідків впливу людини на природу і необхідності вживання негайних рішучих заходів для оптимізації системи «природа — суспільство».

Аларміст, а, ч. 1. Послідовник, прихильник алармізму. 2. *рідко.* Особа, схильна до паніки, перебільшення, безпідставної тривоги. *Невиправний аларміст.*

Алармістка, и, ж.

Алармістський, а, е. *Алармістські настрої.*

АЛАСИ, ів, *мн.* Зниження рельєфу земної поверхні в зонах поширення багаторічної мерзлоти; часто зайняті озерами, болотами чи луками.

АЛГЕБРА, и, ж. Розділ математики, що вивчає загальні закони дій над величинами, вираженими літерами, незалежно від їх числового значення. *Підручник з алгебри.*

Алгебраїчний, **Алгебрічний**, а, е. *Алгебраїчне число. Алгебраїчне рівняння. Алгебраїчна функція. Алгебрічний дріб.*

Алгебраїст, **Алгебріст**, а, ч. Математик, фахівець з алгебри. *Математик-алгебраїст. Учитель-алгебрист.*

АЛГОЛ, у, ч., *інформ.* Одна з мов програмування, не орієнтована на певний тип ЕОМ.

АЛГОРИТМ, у, ч. 1. Система правил виконання обчислювального процесу, що уможлиблює розв'язання певного класу задач після скінченного числа операцій. *Теорія алгоритмів. Алгоритм обчислення.* 2. *інформ.* Настановка послідовності операцій, оформлена у вигляді програми для комп'ютера. *Алгоритм програми.* 3. *перен.* Узагальнена схема якої-небудь діяльності, сукупність послідовних кроків, що ведуть до бажаного результату. *Алгоритм пошуку. Алго-*

ритм мислення. Алгоритм поведінки. Алгоритм дій.

Алгоритмізація, і, ж. Вироблення системи правил чи послідовності операцій при виконанні, здійсненні, досягненні чого-небудь. *Алгоритмізація завдань для автоматизованої системи управління.*

Алгоритмізувати, ую, уєш.

Алгоритмічний, а, е. *Алгоритмічний спосіб. Алгоритмічна мова. Алгоритмічна програма.*

АЛЕАТОРИКА, и, ж., *муз.* Метод оперування матеріалом, заснований на використанні випадкових поєднань звуків. *Регульована алеаторика.*

Алеаторичний, а, е. *Алеаторична техніка.*

АЛЕБАРДА, и, ж. Старовинна зброя — сокирка у вигляді півмісяця, насаджена на довгий держак зі списом на кінці.

Алебардист, а, ч. Той, хто озброєний алебардою.

Алебардний, **Алебардовий**, а, е. *Алебардна атака.*

АЛЕБАСТР, у, ч. Дрібнозернистий гіпс білого кольору, що використовується в будівництві як в'язуча речовина, а також для скульптурних виробів.

Алебастровий, а, е. 1. Прикм. до **алебастр**. *Алебастрова скеля.* 2. Зробл. з алебастру. *Алебастрова статуетка.* 3. Який виробляє алебастр. *Алебастровий завод.*

АЛЕВРИТ, у, ч. Дрібнозерниста осадова гірська порода, проміжна між піщаними та глинистими породами.

Алевритовий, а, е. *Алевритове родовище.*

АЛЕВРОЛІТ, у, ч. Цементований алеврит.

Алевролітовий, а, е. *Алевролітові конгломерати.*

АЛЕГОРІЯ, і, ж. Втілення абстрактного поняття в конкретному художньому образі, а також вислів, що виражає абстрактне поняття через конкретний художній образ. *Поетична алегорія.*

Алегоризм, у, ч. Алегоричний спосіб висловлювання або зображення. *Алегоризм оповіді.*

Алегоричний, а, е. *Алегоричний образ. Алегоричні засоби.*

Алегоричність, ності, ж. *Алегоричність поезії.*

Алегорично. *Тлумачити алегорично. Висловлюватися алегорично.*

АЛЕГРЕТО, *муз.* 1. *присл.* Помірно швидко (про темп виконання музичного твору). 2. *невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується в такому темпі. *Вигляд алегрето.*

АЛЕГРО, *муз.* 1. *присл.* Швидко, жваво (про темп виконання музичного твору). 2. *невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується в такому темпі. *Сонатне алегро.* 3. У хореографії — завершальна частина вправ уроку класичного танцю, що виконується танцівником у швидкому темпі.

АЛЕЙКЕМІЯ, і, ж. Те саме, що **лейкемія**.

АЛЕЙКІЯ, і, ж., *мед.* Захворювання, що характеризується різким зменшенням кількості або цілковою відсутністю лейкоцитів у крові.

АЛЕЙРОМЕТР, а, ч. Прилад для вимірювання ступеня розбухання борошна.

АЛЕЙРОНОВІ зéрнa — запасні відклади (у вигляді округлих безбарвних зерен) білкових речовин у клітинах насіння злаків та інших рослин, що живлять зародок під час проростання насіння.

АЛЕКСАНДРИТ, у, ч. Мінерал зеленого кольору, різновид хризоберилу; коштовний камінь.

АЛЕКСІЯ, і, ж., *мед.* Втрата здатності читати, розуміти написане чи окремі букви, спричинена осередковим ураженням кори головного мозку.

АЛЕЛІЗМ, у, ч. Явище парності (або множинності) генів певної ознаки, які привносять кожним із батьків; аломорфізм.

Аель, я, ч., *біол.* Один із пари (або групи) генів, що визначають розвиток певної ознаки, яка привноситься одним із батьків. *Неактивний аель. Нестабільний аель.*

АЛЕЛОМОРФІЗМ, у, ч. Те саме, що **алелізм**.

Алеломорф, а, ч. Те саме, що **алель**.

АЛЕЛОПАТІЯ, і, ж., *бот.* Взаємний хімічний вплив рослин, що входять до складу фітоценозу, внаслідок виділення в навколишнє середовище продуктів життєдіяльності.

АЛЕРГІЯ, і, ж., *мед.* 1. Підвищена чутливість організму до впливів речовин, запахів і т. ін., які викликають різні хвороби, хворобливі стани (напр., нежить, набряки, адуху і т. ін.). *Алергія на шоколад. Алергія на квітковий пилок. Алергія до ліків. Зумовлювати алергію.* 2. *перен.* Неприязне, негативне ставлення, огида до кого-, чого-небудь. *Алергія на співробітника. Алергія на серіали.*

Алерген, у, ч., *мед.* 1. Речовина, яка викликає алергію. *Виявити алерген. Вплив алергенів.* 2. Подразник; те, що викликає draжливість. *Психічний алерген.*

Алергійний, Алергійовий, а, е. *Алергенна реакція. Алергенні властивості ліків. Алергенний одяг.*

Алергізація, ї, ж. *Проблема алергізації.*

Алергізований, а, е.

Алергізувати, ую, уєш. Піддавати, зазнавати дії алергії.

Алергійний, а, е. *Алергійний шок. Алергійна реакція. Алергійні захворювання.*

Алергік, а, ч., розм. Той, хто страждає від алергії. *Стійкий алергік.*

АЛЕРГОЛОГІЯ, ї, ж. Розділ медицини, який вивчає причини виникнення, механізм розвитку, профілактику та лікування алергійних захворювань. *Кафедра алергології. Курс алергології.*

Алерголог, а, ч. *Консультація алерголога.*

Алергологічний, а, е. *Алергологічний центр.*

АЛЕЯ, ї, ж. Дорога (в садку, парку), обсаджена з обох боків деревами, кущами. *Липова алея. Центральна алея.*

Алейний, а, е. *Алейні насадження.*

АЛИЧА, і, ж. Південне плодове дерево; різновид сливи, а також плід цього дерева. *Сортова алича. Компот із аличі.*

Аличевий, а, е. 1. Прикм. до **алича**. *Аличевий цвіт.* 2. Пригот. з аличі. *Аличеве варення.*

АЛІБІ, невідм., с, юр. Перебування обвинуваченого в момент злочину в іншому місці як доказ його непричетності до злочину. *Переконливе алібі. Хибне алібі. Створити собі алібі. Мати надійне алібі. Перевірити алібі підозрюваного.*

АЛІГАТОР, а, ч. Тупорилий крокодил, поширений в Америці і Південно-Східній Азії. *Китайський алігатор. Самка алігатора.*

АЛІГНІН, у, ч. Спеціальний гатенок тонкого паперу із зморщуватою поверхнею, що його виготовляють із хвойної деревної целюлози; має поглинальні властивості, завдяки чому використовується як пакувальний матеріал замість вати.

АЛІГОТЄ, невідм., с. Сорт винограду, який використовують для виготовлення білих столових вин і коньяків, а також вино з цього сорту винограду.

АЛІДАДА, и, ж. 1. *астр., геод.* Частина кутомірних геодезичних та астрономічних інструментів, якими користуються для відліку кутів. 2. Лінійка, що використовується як візирний прилад при топографічному зніманні.

АЛІЕНАЦІЯ, ї, ж., юр. 1. Відчуження майна. 2. Операція щодо зміни власника акції, капіталу, цінності тощо, тобто передавання майна,

що належало одній особі, у власність іншій особі.

АЛІЗАРИН, у, ч. Барвник, який раніше добували з коріння марени, а тепер виготовляють штучно; застосовується для фарбування в червоний, фіолетовий і рожевий кольори.

Алізариновий, а, е. *Алізаринові барвники.*

АЛІКВІТИ, в'от, мн. 1. Верхні гармоніки, складові тони звука (призвуки), частоти яких у ціле число разів кратні частоті основного тону. 2. Частини величини, на які ціле ділиться без остачі.

АЛІЛУЯ, виг., бібл. Формула поклоніння і подяки із богослужбової практики ізраїльтян і християн, яка означає «Хвалить Господа».

АЛІМЕНТАРНИЙ, а, е, мед. Пов'язаний із живленням, харчуванням. *Аліментарний фактор.*

АЛІМЕНТИ, ів, мн. Кошти на утримання, що виплачуються за законом непрацездатним членам сім'ї (дітям, батькам та ін.) особами, зв'язаними з ними відносинами спорідненості або свояцтва. *Стягнення аліментів. Сплата аліментів. Позов про аліменти. Отримувати аліменти.*

Аліментація, ї, ж., юр. 1. У Стародавній Греції та Римі — система державного забезпечення непрацездатних громадян, дітей незаможних батьків та сиріт. 2. Обов'язок надавати аліменти.

Аліментний, а, е. *Аліментна справа. Аліментне утримання. Аліментний позов.*

Аліментник, а, ч., розм. Той, хто сплачує аліменти.

Аліментниця, і, ж.

АЛІТЕРАЦІЯ, ї, ж. Стилістичний засіб, який полягає в доборі слів із повторюваними однаковими приголосними звуками. *Алітерація шпелячих.*

Алітераційний, а, е. *Алітераційний вірш.*

Алітерований, а, е.

АЛІТУВАТИ, ую, уєш. Покривати алюмінієм сталеві або чавунні вироби, щоб запобігти їх окисненню при високих температурах.

Алітування, я, с. *Технологія алітування.*

АЛІФАТИЧНИЙ, а, е, хім. Що стосується органічних сполук, у яких атоми вуглецю з'єднані між собою у прямі або розгалужені ланцюги. *Аліфатичний алкоголь. Аліфатичні сполуки.*

АЛІЦИКЛІЧНИЙ, а, е, хім. Що стос. органічних сполук, у яких атоми вуглецю з'єднані в циклічні ланцюги.

АЛКАЛІЗАЦІЯ, ї, ж., хім. Додавання лугів до речовин. *Процес алкалізації.*

Алкалізований, а, е.

АЛКАЛІМЕТРИЯ, ї, ж., хім. Спосіб об'ємно-хімічного аналізу, застосовуваний для кількісного визначення вмісту кислоти в досліджуваному розчині додаванням до нього розчину лугу.

Алкаліметричний, а, е. *Алкаліметричні дані.*

АЛКАЛО́З, у, ч., мед. Підвищення вмісту лугів у крові та тканинах організму.

АЛКАЛОЇД, у, ч. Азотовмісна органічна речовина, яка має властивості лугу й характеризується сильною фізіологічною дією; окремі види використовуються в медицині.

Алкалоїдний, а, е. 1. Який містить у собі алкалоїд. *Алкалоїдний люпин. Алкалоїдні сполуки.* 2. Який виробляє алкалоїди. *Алкалоїдний завод.*

АЛКІ́Л, у, ч., хім. Загальна назва одновалентних залишків насичених вуглеводів аліфатичного ряду.

Алкілування, я, с. Хімічна реакція, що полягає у введенні в молекули органічних сполук алкільної групи.

Алкільний, а, е. *Алкільна група.*

АЛКОГО́ЛІЗ, у, ч., хім. Обмінний розклад речовин при їх взаємодії із спиртами.

АЛКОГОЛІЗАЦІЯ, ї, ж. 1. хім. Збагачування спиртом рідин, які містять незначну кількість алкоголю, перегонном або додаванням міцного спирту. *Алкохолізація вина.* 2. мед. Уведення з лікувальною метою спирту в тканини організму для припинення больових та рухових імпульсів.

Алкохолізувати, ую, уєш, хім. Збагачувати спиртом. *Алкохолізувати вино.*

Алкохолізований, а, е. *Алкохолізований розчин.*

АЛКОГОЛІМЕТРІ́Я, ї, ж., техн. Визначення вмісту алкоголю в алкогольних рідинах.

АЛКОГО́ЛЬ, ю, ч. 1. Винний спирт. *Негативний вплив алкоголю.* 2. **Алкого́лі**, ів, мн., хім. Ряд органічних сполук, до складу яких входить вуглець, водень та кисень у вигляді спиртової групи, до якої належить алкоголь метиловий (деревний), етиловий (винний), аміловий і т. ін. 3. розм. Про горілку і взагалі спиртні напої. *Зловживати алкоголем.*

Алкохолізація, ї, ж. Поширення, зростання алкоголізму в суспільстві. *Проблеми алкохолізації. Боротьба з алкохолізацією.*

Алколізм, у, ч. Захворювання, що спричиняється тривалим і систематичним уживанням алкогольних на-

поїв і виявляється у патологічному потязі до них. *Ознаки алкоголізму. Кодування від алкоголізму.*

Алкоголізувати, ую, уеш. *Алкоголізувати молодь.*

Алкого́лік, а, ч. *Анонімний алкоголь. Хронічний алкоголь. Лікування алкогολіків.*

Алкоголі́чка, и, ж., *розм.*

Алкоголі́чний, а, е. *Алкоголічний синдром.*

Алкого́льний, а, е. 1. Який містить алкоголь. *Алкогольні напої.* 2. Викликаний, спричинений алкоголем. *Алкогольне отруєння організму.*

АЛКОГОЛЯ́ТИ, ів, *мн. (одн. алкогоя́т, у, ч.), хім.* Продукти заміщення атома водню в гідроксильній групі спиртів атомом металу; застосовують в органічному синтезі.

АЛЛА́, *невідм., ч., АЛЛА́Х, а, ч. Назва бога в мусульманській релігії. *Всемогутній Аллах. В ім'я Аллаха.**

АЛО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок одного предмета або явища з іншим, варіювання, зміну одного явища іншим і т. ін.

АЛОГА́МІЯ, ї, ж., *бот.* Запилення однієї квітки пилком іншої, зокрема квіткою іншої рослини (перехресне запилення).

Алогамі́ний, а, е. *Алогамне запилення.*

АЛОГІ́ЗМ, у, ч. 1. Що-небудь безглузде; те, що суперечить логіці. 2. Літературний прийом, який полягає в навмисному порушенні (розриві) логічного зв'язку для створення комізму, іронії і т. ін.

Алогі́чний, а, е. *Алогічний висновок.*

Алогі́чність, ності, ж. *Алогічність судження.*

АЛО́Е, *невідм., с.* Багаторічна тропічна й субтропічна трав'яниста рослина з довгастим м'ясистим листям, укритим по краю колючками; використовується як декоративна кімнатна рослина, а також у медицині (сік). *Ліки з алое. Сік алое.*

АЛОМЕ́ТРІЯ, ї, ж., *мед.* 1. Нерівномірний ріст частин тіла. *Позитивна алометрія.* 2. Зміна темпу розвитку різних органів.

АЛОМО́РФ, а, ч., *лінгв.* Варіант морфеми, що залежить від сусідніх морфем і від позиції морфеми у слові.

АЛОМО́РФО́З, у, ч. Перетворення організмів, пов'язане зі зміною середовища, при якому одні відношення із середовищем замінюються іншими, біологічно рівнозначними.

АЛО́НЖ, а, ч. 1. *хім.* Приставна конічна трубка, по якій рідина, що переганяється, стікає із холодильника у приймач. 2. *фін.* Додатковий аркуш,

який додають до векселя і на якому роблять передавальний напис. 3. У боксі — гранична відстань, з якої боксер може завдати удару.

АЛОПА́ТІЯ, ї, ж. Назва, вживана гомеопатами щодо негомеопатичної системи лікування. *Методи алопатії.*

Алопа́т, а, ч. *Лікуватися в алопата.*

Алопатичний, а, е. *Алопатичний прийом. Алопатичні засоби.*

АЛОПАТ́РІЯ, ї, ж. 1. Тип видоутворення з просторово віддалених популяцій, що мають ареали, які не перекриваються. 2. Просторова взаємозамінюваність, зміна близьких видів рослин або інших організмів, що займають схожі екологічні ніші.

АЛОПЕ́ЦІЯ, ї, ж., *мед.* Несподіване облісіння, викликане нервовими стресами, токсичними отруєннями, грибковими захворюваннями і т. ін. *Хімічна алопеція.*

Алопе́ційний, а, е. *Алопеційні явища.*

АЛОПЛА́СТИКА, и, ж., *мед.* Метод відновної хірургії, що полягає в усуненні дефектів органів або тканин матеріалами нетваринного походження.

Алопластичний, а, е. *Алопластичне втручання.*

АЛОТРА́НСПЛА́НТА́ЦІЯ, ї, ж., *мед.* Трансплантація, при якій пересадження органів і тканин здійснюється в межах одного виду. *Алотрансплантація шкіри.*

Алотранспла́нтат, а, ч. Орган чи тканина, яку пересаджують від одного представника певного виду іншому представникові того самого виду.

АЛОТРО́ПІЯ, ї, ж. Здатність деяких хімічних елементів існувати у вигляді двох або кількох простих речовин (напр., вуглець існує у вигляді вугілля, графіту й алмазу).

Алотро́пний, а, е. *Алотропні видозміни.*

АЛОФОН, а, ч., *лінгв.* Варіант фонем, що залежить від сусідніх звуків.

АЛОХО́РІЯ, ї, ж. Поширення плодів і насіння рослин за допомогою зовнішніх чинників (вітру, води, людей, тварин і т. ін.).

Ало́хори, ів, *мн.* Рослини, що поширюються за допомогою зовнішніх чинників.

АЛОХТО́Н, а, ч. 1. *біол.* Організм, що живе у певній місцевості, але виник у процесі історичного розвитку де-небудь в іншому місці. 2. *геол.* Частина складчастої структури, на шарована на незміщені автохтонні структури.

Алохто́нний, а, е. *Алохтонні утворення.*

АЛТЕ́Й, ю, ч., **АЛТЕ́Я**, ї, ж. Багаторічна трав'яниста рослина родини

мальвових; застосовують у медицині та ветеринарії. *Екстракт алтею.*

Алте́йський, а, е. *Алте́йський корінь.*

АЛУНІ́Т, у, ч., *геол.* Мінерал на основі сульфату калію та алюмінію, інша назва — галуновий камінь; використовується для одержання галунів, глинозему, калійних солей і т. ін.

АЛФАВІ́Т, у, ч. Сукупність літер прийнятих у писемності якої-небудь мови і розмішених у певному усталеному порядку; азбука, абетка. *Український алфавіт. Розміщувати (укладати) за алфавітом.*

Алфаві́тний, а, е. *Алфавітний покажчик авторів. Алфавітний порядок.*

АЛХІ́МІЯ, ї, ж. Середньовічний донауковий напрямок у хімії, що зосереджувався на відшукуванні чудодійної речовини — «філософського каменя», за допомогою якого можна було б перетворювати прості метали на золото, срібло, лікувати різні хвороби та ін. *Середньовічна алхімія. Займатися алхімією.*

Алхі́мік, а, ч. *Лабораторія алхіміка.*

Алхі́мичний, а, е. *Алхімічні дослід.*

АЛЬБЕ́ДО, *невідм., с., фіз.* Число, що показує, яку частину променевої енергії, що падає на тіло, відбиває його поверхня.

Альбе́дометр, а, ч. Прилад для вимірювання альбе́до різних фізичних тіл.

АЛЬБІ́ГОЙЦІ, ів, *мн. (одн. альбі́гоєць, йця, ч.), іст.* Учасники еретичного руху на півдні Франції у XII—XIII ст.

Альбі́гойський, а, е. *Альбігойський рух.*

АЛЬБІ́ДУМ, у, ч., *бот.* Різновид м'якої пшениці з білим безостим колосом і білим зерном.

АЛЬБІ́НІЗМ, у, ч. Відсутність нормальної для певного виду організмів пігментації (забарвлення): шкіри, волосся, райдужної оболонки ока у людини, зеленого забарвлення у рослин і т. ін.

Альбіно́с, а, ч. Людина, тварина або рослина з ознаками альбінізму.

Альбіно́ска, и, ж., *розм.*

АЛЬБІ́Т, у, ч., *геол.* Породовтвірний мінерал — алюмосилікат натрію із групи польових шпатів.

АЛЬБІТО́ФІР, а, ч. Ефузивна магматична гірська порода, що складається головним чином із альбіту.

АЛЬБІ́ЦІЯ, ї, ж., *бот.* Дерево або кущ родини мімовозів; культивують як декоративні. *Насадження альбіції.*

АЛЬБО́М, а, ч. 1. Книга або зошит із чистими аркушами для малювання, вписування віршів, зберігання фотографій, листівок, марок та ін. *Сімейний альбом. Альбом для малювання. Альбом для фотографій.* 2. Об'єднане

за темою видання або збірка репродукцій картин, малюнків, фотографій та ін., узятих в одну палітурку або вміщених в одну папку, як правило, з короткими поясненнями, коментарями до них. *Мистецький альбом. Альбом «Українська ікона». Альбом останніх моделей машин.* 3. Грамплатівка або набір таких платівок, що належать одному виконавцеві, колективові або об'єднаних тематично. *Новий альбом співака. Записати альбом. Пісня з останнього альбому.*

Альбомний, а, е. Альбомний формат. Альбомний аркуш. Альбомний портрет. Альбомна пісня.

АЛЬБОРАДА, и, ж., муз. 1. Іспанські вокальні та інструментальні твори, які описують картину ранку, схід сонця. 2. Ранкова серенада. Ранковий концерт на свіжому повітрі.

АЛЬБУМІН, у, ч., біол. Найпростіший білок, розчинний у воді; міститься у тваринних і рослинних тканинах, в яєчному білку, крові, молоці. *Зменшення кількості альбумінів.*

Альбуміний, **Альбуміновий**, а, е. Альбумінна плодюча паста. Альбуміновий клей.

АЛЬБУМІНУРІЯ, ї, ж., мед. Виділення із сечею альбумінів.

АЛЬБУЦИД, у, ч., фарм. Лікарський препарат, який застосовують при лікуванні очних захворювань. *Краплі альбуциду. Закапати очі альбуцидом.*

АЛЬВЕОЛИ, ол, мн. (одн. **альвеола**, и, ж.), анат. 1. Міхурці в легенях на кінцях найтонших розгалужень бронхів, куди проходить повітря під час дихання. *Дрібні альвеоли.* 2. Ямки в щелепах, де містяться корені зубів.

Альвеоларний, а, е. Альвеоларні звуки.

АЛЬГІЦИДИ, ів, мн. (одн. **альгіцид**, у, ч.), хім. Різновид гербіцидів, який використовують як хімічний засіб у боротьбі з водоростями (на рисових полях, рибальських водоймах і т. ін.). *Застосування альгіцидів.*

АЛЬГОЛОГІЯ, ї, ж., бот. Розділ ботаніки, що вивчає водорості. *Основи альгології.*

Альголог, а, ч.

Альгологічний, а, е. Альгологічна наука.

АЛЬГОТЕРАПІЯ, ї, ж., мед. Лікування за допомогою фармацевтичних засобів, що їх виготовляють із водоростей. *Методи альтерапії.*

Альготерапевтичний, а, е. Альтотерапевтичні засоби.

АЛЬГРАФІЯ, ї, ж. Спосіб плоского друку на офсетній машині з друкарської форми, виготовленої на алюмінієвій пластині. *Техніка альграфії.*

АЛЬДЕГІД, у, ч., хім. Органічна сполука, яка утворюється при окисненні спиртів (напр., винного, деревного). *Мурашиний альдегід.*

Альдегідний, а, е. Альдегідна група.

АЛЬДОСТЕРОН, у, ч., біол. Гормон тварини і людини, вироблюваний у корі наднирників; регулює мінеральний обмін в організмі. *Рівень альдостерону.*

АЛЬКАЛЬД, а, ч. В Іспанії та країнах Латинської Америки — старшина міської громади; міський суддя. *Сивий алькальд.*

АЛЬКАСАР, а, ч. Назва укріплених, збудованих у мавританському стилі, замків чи палаців в Іспанії.

АЛЬКЛЕД, у, ч., мет. Напівфабрикат із алюмінієвого сплаву, який має антиерозійні властивості.

АЛЬКУПРИНТ, у, ч., друк. Електролітичний спосіб виготовлення офсетних друкарських форм із лагунними друкувальними й алюмінієвими пробільними елементами.

АЛЬМА-МАТЕР, невідм., ж. 1. Старовинна студентська назва університету (який дає «духовну поживу»). 2. *перен.* Узагалі місце, де хтось навчався, виховувався. *Пам'ятати свою альма-матер. Відвідати альма-матер.*

АЛЬМАНАХ, у, ч. 1. Збірка літературних творів різних авторів, об'єднаних за якою-небудь ознакою (тематичною, жанровою, ідейно-художньою і т. ін.). *Літературний альманах. Новий номер альманаху.* 2. Збірник відомостей довідкового або розважального характеру із різних галузей знань. *Дитячий географічний альманах.*

Альманახовий, а, е. Альманахова форма періодичних видань.

АЛЬМАНДІН, у, ч. Мінерал із групи гранатів криваво-червоного кольору з фіолетовим відтінком; прозорі різновиди використовуються як коштовне каміння в ювелірній промисловості, а також як абразивний матеріал.

АЛЬПАКА, й, ж. 1. зоол., ч і ж. Південноамериканська свійська тварина родини лам із високоякісною вовною. 2. *текст.* Легка тканина, яку виробляють із вовни цієї тварини. *Піджак із альпаки.*

Альпаковий, а, е. 1. Прикм. до **альпака**. *Альпакова вовна.* 2. Зробл. з альпаки (у 2 знач.). *Альпаковий костюм.*

АЛЬПАРИ, присл., фін. Відповідність біржового або ринкового курсу цінних паперів і валюти їх номіналові.

АЛЬПЕНШТОК, а, ч. Довга палиця із загостреним металевим наконеч-

ником, якою користуються при сходженні на високі гори, льодовики. *Великий альпеншток.*

АЛЬПІНАРІЙ, ю, ч. Ділянка саду або парку, здебільшого у вигляді кам'янистої гірки, на якій вирощують високогірні рослини. *Влаштувати альпінарій. Доглядати за альпінарієм.*

АЛЬПІНІЗМ, у, ч. Вид спорту; сходження на важкодоступні гірські вершини, льодовики. *Розвиток альпінізму. Займатися альпінізмом.*

Альпінада, и, ж. Масовий похід у високогірні райони; навчально-спортивні змагання з альпінізму. *Юнацька альпінада.*

Альпініст, а, ч. Тренування альпіністів.

Альпіністка, и, ж. Досвідчена альпіністка.

Альпіністський, а, е. Альпіністська експедиція. Альпіністське спорядження.

АЛЬСЕКО, невідм., мист. 1. с. Настінний живопис по сухій штукатурці. 2. *прикм.* Що стос. такого живопису. *Розпис альсеко.*

АЛЬТ, а́, ч. 1. Низький жіночий або дитячий голос, а також співак із таким голосом. *Підтягувати альтом.* 2. Струнний або духовий інструмент низького регістру.

Альтіст, а, ч. Музикант, що грає на альті (у 2 знач.).

Альтістка, и, ж. Альтістка оркестру.

Альтійовий, а, е. Альтійовий регістр.

АЛЬТАЗИМУТ, а, ч., астр. Універсальний інструмент, який у минулому застосовувався для визначення висот і азимутів небесних світил.

АЛЬТЕРАЦІЯ, ї, ж., 1. муз. Підвищення або пониження звука на півтону або на цілий тон. 2. біол. Зміна функції і будови клітин, тканин, органів унаслідок пошкоджень. 3. геол. Руйнування гірських порід під дією сукупності фізичних, хімічних і біологічних факторів, що поступово приводить до їх видозміни, утворення ґрунтів.

Альтерований, а, е. Альтерований акорд.

АЛЬТЕРНАТ, у, ч. У міжнародному праві — сукупність правил, що регулюють порядок підписання договору; черговість згадування сторін у тексті договору, розташування підписів, печаток і т. ін.

АЛЬТЕРНАТИВА, и, ж. Необхідність вибору між двома або кількома можливостями, що виключають одна одну, а також кожна з цих можливостей. *Серйозна альтернатива. Стояти перед альтернативою.*

Передбачити альтернативу. Запропонувати альтернативу.

Альтернативний, а, е. *Альтернативні судження. Альтернативна служба. Альтернативна вартість. Альтернативні рішення.*

Альтернативник, а, ч., розм. Той, хто проходить альтернативну службу.

Альтернативність, ності, ж. Наявність альтернативи; можливість вибору з двох або кількох варіантів.

АЛЬТЕРНАТОР, а, ч., техн. Електрична машина, що виробляє змінний струм.

АЛЬТЕРНУВАЛЬНИЙ, а, е, мат., фіз. Змінний. *Альтернувальна величина. Альтернувальний процес.*

АЛЬТИГРАФ, а, ч. Самописний висотомір. *Будова альтиграфа.*

АЛЬТИМЕТР, а, ч. Прилад, який застосовується для визначення висоти місцевості або висоти польоту; висотомір. *Показання альтиметра.*

АЛЬТИНГ, у, ч. Однопалатний парламент в Ісландії, який складається з 60 осіб та обирається населенням на чотири роки.

АЛЬТИПЛАНАЦІЯ, ї, ж. Вирівнювання рельєфу високогірних і полярних зон, що відбувається головним чином унаслідок морозного вивітрювання та нівації в умовах холодного і помірного клімату.

АЛЬТИТУДА, и, ж. Висота точки місцевості над рівнем моря. *Визначити альтитуду.*

АЛЬТРУЇЗМ, у, ч. Безкорисливе піклування про благо інших і готовність жертвувати для інших особистими інтересами; протилежне — **егоїзм**. *Справжній альтруїзм. Виявляти альтруїзм. Приклад альтруїзму.*

Альтруїст, а, ч. *Вчинок альтруїста.*

Альтруїстичний, а, е. *Альтруїстичний характер. Альтруїстична натура. Альтруїстичний вчинок.*

Альтруїстка, и, ж. *Справження альтруїстка.*

АЛЬФА, и, ж. Перша літера грецького алфавіту.

АЛЬФА... Перша частина складних слів, що вказує на: 1) один із станів речовини; 2) зв'язок з одним із типів елементарних частинок (так званих альфа-частинок).

АЛЬФАМЕТР, а, ч., техн. Прилад для вимірювання коефіцієнта надлишку повітря в пальній суміші, що подається в циліндри двигуна внутрішнього згоряння.

АЛЬФА-РАДІОАКТИВНІСТЬ, ності, ж., фіз. Радіоактивність із випусканням альфа-променів. *Рівень альфа-радіоактивності.*

Альфа-радіоактивний, а, е.

АЛЬФА-РИТМ, у, ч., біол. Біопотенціал мозку з частотою від 8 до 16 коливань на секунду.

АЛЬФА-СПЕКТРОСКОПІЯ, ї, ж., фіз. Розділ ядерної спектроскопії.

Альфа-спектрометр, а, ч. Прилад для вимірювання енергії альфа-частинок.

АЛЬФА-ТЕРАПІЯ, ї, ж., мед. Вплив із лікувальною метою потоком альфа-частинок на організм людини. *Курс альфа-терапії.*

АЛЬФА-ТИП, у, ч. Електронна фотонабірна машина, що забезпечує отримання й відтворення фотонабору на плівці або папері.

АЛЬФАТРОН, а, ч., техн. Прилад для визначення тиску розрідженого газу за його електропровідністю; застосовують у системах автоматичного контролю тиску газу.

АЛЬФОЛЬ, і, ж. Тонкий листовий або рулонний алюміній; вид фольги.

АЛЬФОНС, а, ч., зневажл. Чоловік, що перебуває на утриманні своєї коханки.

АЛЬФРЕЙНИЙ живопис — розпис водяними фарбами по вологій штукатурці.

АЛЬФРЕСКО, невідм., с. Настінний живопис водяними фарбами по сирій штукатурці.

АЛЬЯНС, у, ч. 1. Спілка, об'єднання партій або держав на основі договірних зобов'язань. *Міжнародний кооперативний альянс. Політичний альянс. Партнери по альянсу.* 2. розм. Спілка, зв'язок окремих осіб із певною метою (перев, несхвальою). *Шлюбний альянс.*

АЛЮВІЙ, ю, ч., геол. Відклади (валуни, піски і т. ін.), нагромаджені в долинах річками або струмками. *Глинисто-піщаний алювій.*

Алювіальний, а, е. *Алювіальні осади. Алювіальні ґрунти.*

АЛЮЗІЯ, ї, ж., літ. Стилістичний засіб, який полягає у використанні натяку на реальний загальновідомий політичний, історичний або літературний факт. *Поетичні алюзії. Яскраві алюзії. Приклади алюзії.*

Алюзійний, а, е. *Алюзійні відсилання.*

АЛЮМІНАТ, ів, мн. (одн. **алюмінат**, у, ч.), хім. Солі алюмінієвих кислот; трапляються в природі.

АЛЮМІНІЕВО..., **АЛЮМІНО...**, **АЛЮМО...** Перша частина складних слів, що вказує на речовини, які мають у своєму складі алюміній, на хімічні процеси з участю алюмінію.

АЛЮМІНІЙ, ю, ч. Хімічний елемент; легкий сріблясто-білий метал, пластичний і ковкий, стійкий до корозії; використовується в авіації, будівни-

цтві, електротехніці, металургії тощо. *Властивості алюмінію.*

Алюмінієвий, а, е. 1. Який містить алюміній, зробл. з алюмінію. *Алюмінієві поклади. Алюмінієвий посуд.* 2. Признач. для добування алюмінію з руди. *Алюмінієва промисловість.* 3. Який має колір алюмінію; сріблясто-білий. *Алюмінієвий відблиск.*

АЛЮМІНОЗ, у, ч., мед. Професійне захворювання, викликане дією пилу алюмінію і його сполуками. *Профілактика алюмінозу.*

АЛЮМІНОТЕРМІЯ, ї, ж., хім., мет. Спосіб одержання металів і сплавів відновленням їх оксидів алюмінієм. *Методи алюмінотермії.*

АЛЮМОГЕЛЬ, ю, ч., хім. Мікропориста речовина, яку одержують висушуванням гідроксиду алюмінію (використовують у техніці як адсорбент, носій катализаторів).

АЛЮМОСИЛКАТ, у, ч., геол. Породовитірний мінерал, у кристалічній структурі якого кремній та алюміній взаємно заміщуються.

Алюмосилікатний, а, е.

АЛЮР, у, ч. Спосіб, характер ходи, бігу коня: крок, галоп, кар'єр та ін. *Швидкий алюр. Їхати алюром.*

А-ЛЯ, прийм. На зразок кого-, чого-небудь. *Стіль а-ля кантрі. Вечірка а-ля фушет.*

АМАЗОНКА, и, ж. 1. Представниця воєнного племені жінок, яке жило у Малій Азії та на узбережжі Азовського й Чорного морів. 2. *перен.* Жінка-вершниця; воєнничка жінка. 3. Жіноча довга сукня спеціального крою для їзди верхи. *Чорна амазонка. Одягати амазонку.*

АМАЛЬГАМА, и, ж. 1. Сплав якого-небудь металу із ртуттю або розчин деяких металів (напр., золота, срібла та ін.) у ртуті. *Покривати амальгамою.* 2. Тонкий шар сплаву ртуті й олова, яким покривають зворотний бік дзеркала. *Дзеркальна амальгама.* 3. *перен.* Про будь-яку суміш різних речей, ідей та ін.

Амальгамаційний, а, е. *Амальгамаційний процес.*

Амальгамація, ї, ж. 1. У металургії — добування благородних металів із подрібненої руди за допомогою змочування у ртуті. 2. Покриття металевої чи скляної поверхні амальгамою. 3. *перен., екон.* Злиття двох або кількох фірм у єдину акціонерну компанію.

Амальгамний, **Амальгамовий**, а, е.

Амальгамований, а, е. *Амальгамована поверхня.*

Амальгамувальний, а, е. *Амальгамувальний розчин.*

Амальгамування, я, с. *Амагальмування дзеркал.*

Амальгамувати, ую, уєш. *Амальгамувати дзеркало.*

АМАРАНТ, у, ч. Трав'яниста рослина родини щиріцевих; деякі види вирощуються як декоративні. *Насадження амаранту.*

Амарантовий, а, е.

АМАРІЛІС, у, ч. Багаторічна трав'яниста рослина родини амарилісових; деякі види з великими гарними квітками вирощують як декоративні.

Амарилісовий, а, е. *Амарилісовий цвіт.*

АМАТОР, а, ч. Той, хто кохається в чому-небудь; займається чим-небудь не як професіонал. *Талановитий amator. Театральний amator. Amator фотографії.*

Аматорка, и, ж.

Аматорство, а, с.

Аматорський, а, е. *Аматорська трупа. Аматорський спектакль.*

АМБАЛАЖ, у, ч., спец. 1. Пакувальний матеріал. 2. Витрати на пакування вантажу.

АМБАСАДА, и, ж. Посольство. *Німецька амбасада. Приміщення амбасади. Працівник амбасади.*

Амбасадний, а, е. *Амбасадний службовець.*

АМБІ..., **АМБО...** Перша частина складних слів, що означає подвійність, подвійну функцію.

АМБІВАЛЕНТНИЙ, а, е, спец. 1. Двоїстий, суперечливий, який одночасно виявляє протилежні риси, якості (про почуття, враження). *Амбівалентне рішення. Амбівалентні почуття. Амбівалентна відповідь. Амбівалентний зв'язок. 2. лінгв.* Який поєднує в собі протилежні значення. *Амбівалентне слово.*

Амбівалентність, ності, ж. *Амбівалентність поняття. Політична амбівалентність.*

АМБЮФОНІЧНА система — сукупність електроакустичних приладів, які застосовують у театральних-концертних та інших залах для забезпечення належної акустики та об'ємного звучання в будь-якій частині залу.

АМБІСТОМИ, ом, мн. (одн., **амбістома**, и, ж.), зоол. Рід хвостатих земноводних тварин, схожих на саламандр (поширені в Північній та Центральній Америці).

АМБІЦІЯ, ї, ж. Загострене самолюбство; гордість; честолюбство. *Особисті амбіції. Вдаритися в амбіції. Керуватися амбіціями. Зачепити чийсь амбіції.*

Амбітний, а, е. *Амбітна людина.*

Амбітність, ності, ж. *Погамувати свою амбітність.*

Амбіційний, а, е. *Амбіційний керівник.*

Амбіційність, ності, ж.

Амбіційно. *Поводитися амбіційно.*

АМБЛЮПІЯ, ї, ж. Послаблення зору, зумовлене функціональними розладами зорового аналізатора. *Причини амблупії. Високий ступінь амблупії.*

АМБРА, и, ж. 1. Воскоподібна запашна речовина сірого кольору, яку виділяють кашалоти; застосовується в парфумерії для надання стійкості запахів парфумів. 2. *заст.* Пахощі, парфуми.

АМБРАЗУРА, и, ж. 1. Отвір у стіні укріплення, оборонної споруди, через який стріляють і ведуть спостереження. 2. *архит.* Отвір у стіні будинку для дверей або вікна, розширений усередину. *Орнамент амбразури.*

Амбразурний, а, е.

АМБРОЗІЯ¹, ї, ж. 1. У давньогрецькій міфології — ароматна їжа богів, що нібито забезпечувала їм вічну юність, красу й безсмертя. 2. *перен.* Надзвичайно смачна їжа.

Амброзійний, а, е.

АМБРОЗІЯ², ї, ж. 1. Злісний бур'ян родини складноцвітих. 2. *бот.* Нальоти міцелію (грибниці) найпростіших сумчастих грибів, що вистилаються в деревині, у якій живуть личинки жуків-короїдів.

Амброзіальний, а, е.

АМБУШУР, а, ч. 1. Спосіб складання губ і язика під час гри на інструменті. 2. Мундштук, частина духового музичного інструмента, до якої музикант торкається губами. 3. Кришка із закритим отвором, яка нагвинчується на мікрофон телефонної трубки для захисту від механічних пошкоджень. *Пластмасовий мундштук.*

АМВОН, а, ч. Підвищення в церкві перед царськими вратами, з якого священник виголошує проповіді. *Промовляти з амвона. Вийти на амвон.*

Амвонний, а, е. *Амвонні східці.*

АМЕБА, и, ж. 1. Найпростіша одноклітинна тварина, яка не має сталої форми. 2. *перен., розм.* Про безхарактерну, надто покірливу, безвольну людину.

Амебний, а, е.

АМЕБІАЗ, у, ч., мед. Захворювання людини, спричинюване ураженням товстого кишечника та інших внутрішніх органів дизентерійною паличкою.

АМЕБОЦІТИ, ів, мн. (одн. **амебоцит**, а, ч.), біол. Безбарвні клітини крові без-

хребетних тварин, здатні захоплювати й перетравлювати сторонні тіла.

АМЕНОРЕЯ, ї, ж., мед. Відсутність менструації у період статевої зрілості жінки. *Причини аменорей.*

АМЕНСАЛІЗМ, у, ч. Форма взаємовідношень між організмами, корисна для одного виду, проте шкідлива для іншого.

АМЕНЦІЯ, ї, ж., мед. Розлад свідомості, для якого характерні розгубленість, безладність мислення, порушення орієнтації в навколишньому середовищі, рухові збудження, галюцинації.

АМЕРИЦІЙ, ю, ч., хім. Радіоактивний хімічний елемент, одержаний штучно у вигляді сріблястого металу.

АМЕТІСТ, у, ч. Коштовний камінь — різновид кварцу фіолетового або блакитнувато-фіолетового кольору.

Аметистовий, а, е. *Аметистове намисто. Аметистовий перстень.*

АМЕТРОПІЯ, ї, ж., мед. Ненормальна заломлювальна здатність ока, що виявляється в короткозорості або далекозорості. *Види аметропії.*

АМІАК, у, ч. Безбарвний газ із різким запахом, що складається з азоту і водню; у сполучі з водою утворює нашатирний спирт. *Запах аміаку.*

Аміаковий, **Аміачний**, а, е. 1. Прикм. до **аміак**. *Аміачний запах. Аміачні випари.* 2. Який містить аміак. *Аміачна вода.*

АМІАКАТ, у, ч. Розчин твердих мінеральних солей у рідкому аміаку.

АМІАНТ, у, ч. Різновид азбесту.

Аміантовий, а, е.

АМІДАЗИ, ів, мн. Ферменти класу гідролаз, які містяться в тканинах рослин і тварин та каталізують розщеплення зв'язку між азотом і вуглецем в амідах кислот.

АМІДИ, ів, мн. (одн. **амід**, у, ч.), хім. 1. Клас органічних сполук, похідних карбонових кислот, що їх застосовують як розчинники для синтезу органічних сполук і т. ін. 2. Хімічні сполуки, одержувані заміною одного атома водню аміаку на атом металу.

Амідний, а, е. *Амідні мінеральні добрива.*

АМІДОЛ, у, ч. Безбарвні або світлосірі голчасті кристали, що їх використовують у фотографії як проявну речовину.

АМІДОПІРІН, у, ч., фарм. Те саме, що **пірамідон**.

АМІЛАЗИ, аз, мн. (одн. **амілаза**, и, ж.), хім. Ферменти, які гідролітично розщеплюють полісахариди, крохмаль, глікоген і т. ін.; містяться в слині, соку підшлункової залози тварин, солоді рослин та ін.

АМІЛАЦЕТАТИ, ів, *мн. (одн. амілацетат, у, ч.)*, *хім.* Складні ефіри оцтової кислоти й амілових спиртів; безбарвна рідина з приємним запахом; застосовують у виробництві кіноплівки, у харчовій промисловості.

АМІЛОБЕНЗОЛ, у, *ч.* Те саме, що **анілін**.

АМІЛОДЕКСТРИН, у, *ч.* Продукт розщеплення крохмалю.

АМІЛЮЗА, и, *жс.*, *хім.* Легкорозчинна у воді складна частина крохмалю.

АМІЛОЇД, у, *ч.* 1. *мед.* Склоподібна речовина білкового характеру, яка відкладається у печінці, селезінці та ін. органах при тривалих порушеннях білкового обміну. 2. *бот.* Запасний полісахарид, що міститься в клітинних оболонках насіння.

АМІЛОЇДОЗ, у, *ч.* Порушення білкового обміну.

АМІЛОПЕКТИН, у, *ч.* Складова частина крохмалю (застосовується в харчовій промисловості).

АМІЛОПЛАСТИ, ів, *мн. (одн. амілопласт, у, ч.)*, *біол.* Внутрішньоклітинні частинки рослин, у яких синтезується та нагромаджується крохмаль.

АМІМІЯ, ї, *жс.*, *мед.* Відсутність або ослаблення міміки внаслідок ураження нервової системи.

Амімічний, а, е. *Амімічні явища.*

АМІНАЗІН, у, *ч.*, *фарм.* Нейролігічний засіб, застосовуваний для лікування психічних захворювань.

АМІНИ, ів, *мн.* Азотисті органічні сполуки, похідні сполуки аміаку, в якому атоми водню замінені вуглеводневими радикалами.

Аміній, а, е. *Амініні стабілізатори. Амініна сіль.*

АМІНО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із амінами.

АМІНОПЛАСТИ, ів, *мн. (одн. амінопласт, у, ч.)*, *хім.* Пластмаси на основі термореактивних синтетичних смол, з яких виготовляють електроізоляційні матеріали, клеї.

АМІНЬ, *ствердж. част., незм., бібл.* Слово, що живиться наприкінці християнських молитов, святих текстів (напр., Євангелій, апостольських послань) як вияв повної згоди з істинністю їх змісту, підтвердження вірності Богові.

АМІТОЗ, у, *ч.*, *біол.* Прямий поділ ядра клітини, при якому не відбувається попередніх змін його будови.

АМІЯ, ї, *жс.* Єдиний сучасний представник ряду амієподібних надряду кісткових ганоїдів, які були панівною групою риб у мезозой.

АМНЕЗІЯ, ї, *жс.* Ослаблення або втрата пам'яті внаслідок різних уражень

головного мозку, важкої хвороби, шокowego стану і т. ін. *Часткова амнезія. Повна амнезія. Причини амнезії. Лікувати амнезію.*

Амнезійний, а, е. *Амнезійні явища.*

АМНІОН, у, *ч.*, *біол.* Одна з оболонок зародків вищих хребетних тварин і людини, що запобігає механічному пошкодженню зародка.

АМНІОТИ, ів, *мн.* Тварини, у яких у процесі зародкового розвитку, на відміну від анамній, утворюються зародкові оболонки.

АМНІОЦЕНТЕЗ, у, *ч.*, *мед.* Метод діагностування спадкових хвороб людини на ранніх стадіях вагітності.

АМНІСТІЯ, ї, *жс.* 1. Здійснюване актом верховної влади часткове або повне звільнення засуджених від кари, а також пом'якшення покарання щодо тих чи інших груп засуджених. *Повна амністія. Часткова амністія. Оголошити амністію. Амністія для політичних в'язнів. Потрапити під амністію. Звільнити за амністією. Акт про амністію.* 2. *перен.* Помилування, прощення.

Амністований, а, е. *Амністований в'язень.*

Амністування, я, с. *Масове амністування.*

Амністувати, ую, уєш. *Амністувати політичних в'язнів. Амністувати військовополонених.*

АМОН, а, ч. Вище єгипетське божество, яке зображували з двома пір'їнами на голові або з баранячою головою.

АМОНАЛ, у, *ч.* Вибухова речовина з групи аміачно-селітрових, яка застосовується в гірничій та військовій справі. *Питома частка амоналу.*

Амоналовий, а, е.

АМОНІАК, у, *ч.* 1. Аміачна смола, що застосовується у ветеринарії та медицині. *Виробництво амоніаку.* 2. *заст.* Аміак.

Амоніаковий, а, е. *Амоніаковий запах.*

АМОНІЗАЦІЯ, ї, *жс.* Введення у воду аміаку за декілька секунд до хлоризації для забезпечення тривалішого знезаражувального ефекту та запобігання утворенню хлорорганічних сполук, які надають воді неприємного запаху і присмаку.

Амонізований, а, е. *Амонізований суперфосфат.*

Амонізувати, ую, уєш. *Насичувати амонієм, просочувати амонієм. Амонізувати жом.*

АМОНІЙ, ю, *ч.* Сполука атомів азоту й водню, яка входить до складу багатьох солей, що широко застосовуються в техніці й сільському

господарстві. *Сірчаноокислий амоній. Хлористий амоній.*

Амонієвий, **Амонійний**, а, е. *Амонійна селітра.*

АМОНІТ, у, *ч.* Аміачно-селітрова суміш, до складу якої входять вибухові нітросполуки; використовують при підіривних роботах, у виробництві боеприпасів тощо.

АМОНІТИ, ів, *мн.* Група викопних головоногих молюсків із спірально закрученою багатокамерною мушлею; жили в палеозойську і мезозойську ери. *Мушлі амонітів.*

АМОНІФІКАЦІЯ, ї, *жс.* Процес розкладу органічних азотистих речовин, під час якого виділяється азот.

АМОНОЛІЗ, у, *ч.* Обмінний розклад органічних сполук при взаємодії з аміаком.

АМОРАЛІЗМ, у, *ч.* Заперечення моралі, відмова від принципів совісті, честі, справедливості. *Боротьба з аморалізмом.*

Аморальний, а, е. Позбавлений моралі; який суперечить нормам моралі. *Аморальна людина. Аморальний вчинок. Аморальне ставлення до жінки.*

Аморальність, ності, *жс.* Викорінення аморальності.

Аморально. *Поводитися аморально.*

АМОРТИЗАЦІЯ, ї, *жс.* 1. *екоп.* Поступове зниження вартості основних фондів (устаткування, будинків і т. ін.) унаслідок їх зношування. *Амортизація тваринницьких приміщень.* 2. *фін.* Перенесення вартості машин, будинків та ін. на вироблювану продукцію. *Пришвидшена амортизація. Амортизація боргу. Амортизація основних фондів.* 3. *техн.* Пом'якшення дії поштовхів, ударів у машинах, літаках і т. ін. за допомогою спеціальних пристроїв.

Амортизатор, а, *ч.* Пристрій, який пом'якшує дію поштовхів, ударів під час руху автомобіля, при посадці літака і т. ін. *Дія амортизатора. Полагодити амортизатор.*

Амортизаторний, а, е.

Амортизаційний, а, е. 1. *екоп.* Який стос. амортизації (у 1 знач.). *Амортизаційний фонд. Амортизаційний період. Амортизаційні відрахування.* 2. *техн.* Який використовується для амортизації (у 3 знач.). *Амортизаційні пружини.*

Амортизований, а, е.

Амортизувати, ую, уєш. *Амортизувати удар.*

АМОРТИФІКАЦІЯ, ї, *жс.* Офіційне оголошення, повідомлення про позбавлення чинності (анулювання) втрачених документів.

АМОРФІЗМ, у, ч. 1. Аморфний стан речовини; безформність. 2. *геол.* Відсутність правильної кристалічної будови тіла.

АМОРФНИЙ, а, е. 1. Безформний, неоформлений, непорядкований. *Аморфне судження. Аморфний характер. Аморфна композиція. Аморфна система.* 2. Який не має кристалічної будови. *Аморфні тіла. Аморфна структура речовини.*

Аморфність, ності, жс.

АМОФОС, у, ч. Складне азотно-фосфорне концентроване мінеральне добриво, яке застосовують на різних ґрунтах як основне добриво. *Виробництво амофосу.*

Амофосний, а, е. Амофосне підживлення рослин.

АМПЕЛОГРАФІЯ, ї, жс., с. г. Наука, яка вивчає, описує і класифікує види і сорти винограду, розробляє шляхи поліпшення старих і створення нових сортів. *Теорія ампелографії.*

АМПЕЛОПСИС, а, ч. Рід деревних ліан родини виноградових; дикий виноград. *Листя ампелопсиса.*

АМПЕЛОТЕРАПІЯ, ї, жс., мед. Лікування виноградом або виноградним соком анемії, хронічних захворювань печінки, жовчних шляхів, нирок і т. ін. *Ефективність ампелотерапії.*

АМПЕР, а, ч. 1. Одиниця виміру сили електричного струму в Міжнародній системі одиниць. 2. Одиниця магніторухликої сили у системі Сі.

Амперний, а, е.

Ампераж, у, ч. Сила електричного струму, виражена в амперах.

АМПЕРВОЛЬТМЕТР, а, ч., ел. Комбінований електричний прилад для вимірювання сили струму та напруги.

АМПЕРВОЛЬТОММЕТР, а, ч., ел. Комбінований електричний прилад для вимірювання сили струму, напруги та електричного опору.

АМПЕРМЕТР, а, ч. Прилад, яким вимірюють силу електричного струму. *Покази амперметра.*

АМПІР, у, ч. Стиль пізнього класицизму в західноєвропейській архітектурі і житковому мистецтві. *Меблі в стилі ампір.*

Ампірний, а, е.

АМПЛІАЦІЯ, ї, жс., фін. 1. Копія розписки про прийняття грошей. 2. Копія певного акта.

АМПЛІДІН, а, ч. Електрична машина для посилення слабого струму і потужності.

АМПЛІТРОН, а, ч. Електровакуумний прилад магнетронного типу для широ-

космугового підсилення електромагнітних коливань надвисоких частот.

АМПЛІТУДА, и, жс. 1. фіз. Найбільше відхилення тіла, що коливається, від положення рівноваги; розмах коливань. *Амплітуда коливань. Амплітуда розхитування тіла. Розрахувати амплітуду руху.* 2. *метеор.* Різниця між найвищою і найнижчою температурою повітря або найбільшим і найменшим атмосферним тиском у певний період. *Амплітуда коливання температури.* 3. *перен.* Розмах, ширина. *Амплітуда почуттів.*

Амплітудний, а, е. Амплітудна модуляція.

АМПЛІКАЦІЯ, ї жс., літ. Стилістичний засіб для підсилення характеристики явища, що полягає у нагромадженні кількох синонімів, однотипних висловів тощо. *Амплікація дієслів.*

Ампліфікований, а, е. Ампліфіковані звертання.

Ампліфікування, я, с. Ампліфікування прислівників.

АМПЛУА, невідм., с. 1. Своєрідна спеціалізація актора на певному типі ролей, які найбільше відповідають його сценічним даним. *Комедійне амплуа. Багатоманітне амплуа. Улюблене амплуа. Амплуа злочинця.* 2. *перен.* Роль, становище, імідж кого-небудь. *Амплуа дипломата. Амплуа благодійника. Бути у своєму амплуа.*

АМПУЛА, и, жс. Герметично запаяна скляна посудина з вузькою шийкою для зберігання в стерильному стані лікарських чи інших речовин. *Ампула димедролу. Розкрити ампулу.*

АМПУТАЦІЯ, ї, жс. Хірургічна операція, під час якої частково вирізують або повністю відрізають той чи інший орган (напр., відтинають кінцівку). *Ампутація руки.*

Ампутаційний, а, е.

Ампутований, а, е. Ампутовані кінцівки. **Ампутувати.** *Ампутувати ногу.*

АМУЗІЯ, ї, жс., спец. Порушення можливості сприймати або відтворювати музичні звуки. *Ознаки амузії.*

АМУЛЕТ, а, ч. Невеликий предмет, що його носять на тілі як оберег, талісман. *Амулет із коштовного каменя. Носити амулет.*

Амулетний, а, е.

АМУНІЦІЯ, ї, жс., збірн. 1. *військ.* Сукупність речей (крім одягу та зброї), що становлять спорядження військовослужбовця, а також військово спорядження коня. *Військова амуніція.* 2. *перен., розм.* Про одяг і речі, які свідчать про заняття, хобі людини. *Рибальська амуніція.*

Амуніційний, а, е. *Амуніційний магазин.*

АМУР, а, ч. 1. У давньоримській міфології — бог кохання, якого зображали крилатим хлопчиком із луком та стрілами. 2. *тільки мн., розм.* Любовні справи, пригоди. 3. *астр.* Одна з малих планет.

Амурний, а, е, розм. Любовний. *Амурні ілюзії. Амурні справи.*

АМФІ..., **АМФО...** Перша частина складних слів зі знач.: 1) «з обох боків, навколо»; 2) «подвійний, дво- який».

АМФІБІОНТИ, ів, мн. (одн. **амфібіонт**, а, ч.). Організми, пристосовані до проживання у двох середовищах — у воді і на суші.

АМФІБІЯ, ї, жс. 1. Земноводна тварина (жаба, саламандра та ін.), личинка якої дихає зябрами, а дорісла особина — легенями. *Безхвоста амфібія.* 2. Земноводна рослина, яка може жити й у воді, і на суші. 3. Літак, пристосований для зльоту і посадки на суші й на воді. 4. Танк або автомобіль, що може рухатися по суші й по воді. *Машина-амфібія. Танк-амфібія.*

АМФІБОЛИ, ів, мн. (одн. **амфібол**, у, ч.), мін. Група мінералів — складних силікатів магнію, кальцію, заліза, алюмінію, натрію, які є породотвірними мінералами вивержених і метаморфічних гірських порід.

АМФІБОЛІТ, у, ч. Метаморфічна середньозерниста гірська порода, деякі різновиди якої використовують як виробне та облицювальне каміння, для виготовлення могильних пам'яників тощо. *Родовища амфіболітів.*

АМФІБОЛІЯ, ї, жс. Вислів, який можна тлумачити по-різному, двозначно.

Амфіболіний, а, е. *Амфіболієне висловлювання.*

АМФІБРАХІЙ, я, ч. У силабо-тонічному віршуванні — стопа, що має три склади, з яких середній — наголошений.

Амфібрахійний, а, е. *Амфібрахійна тенденція.*

АМФІГАСТРІЙ, їв, мн. Лусочки на нижньому боці вегетативного тіла деяких мохоподібних; червні луски.

АМФІДИПЛОЇД, а, ч., біол. Міжвидовий гібрид із подвоєним числом хромосом.

АМФІКАРПІЯ, ї, жс., біол. Утворення на одній рослині наземних і підземних плодів.

АМФІМАКР, а, ч., літ. В античному віршуванні — трискладовий віршовий розмір, стопа якого складається

з двох довгих складів і одного короткого між ними.

АМФІМІКСИС, у, ч., *біол.* Звичайний тип статевого процесу, під час якого відбувається злиття ядер чоловічої і жіночої клітин (властивий більшості рослин і тварин).

АМФІПОД, а, ч., *зоол.* Представник ряду ракоподібних, що поширений головним чином у морях, але трапляється і в прісноводних середовищах.

АМФІСБЕНА, и, ж., *зоол.* Ящірка, яка не має кінцівок, здатна пересуватися по підземних ходах уперед і назад.

АМФІТЕАТР, у, ч. 1. У Давній Греції і Римі — відкрита кругла або напівкругла споруда для видовищ з ареною посередині, навколо якої уступами розташовані місця для глядачів. *Арена амфітеатру.* 2. У сучасному театрі — ряди крісел, розташовані напівкруглими уступами безпосередньо за партером, а також частина залу, де розміщені ці крісла. *Місця в амфітеатрі.*

Амфітеатром. Півколом, що підвищується, розширюючись догори. *Аудиторія амфітеатром.*

АМФІТРИХИ, ів, *мн.* Бактерії з двома джгутиками (або їх пучками), розташованими полярно на кінцях клітини.

АМФОРА, и, ж. Антична посудина (для вина, олії та ін.) з вузьким горлом з двома вертикальними ручками, яка звужується донизу; виготовляли, як правило, з глини, а також із металу, дерева чи скла. *Череп'яна амфора. Амфора з вином.*

АМФОТЕРНИЙ, а, е, *хім.* Здатний залежно від умов виявляти кислотні або лужні властивості *Амфотерна речовина.*

Амфотерність, ності, *ж.* Властивість амфотерності.

АНА... Префікс, що означає рух угору, підсилення, повторну або зворотну дію.

АНАБАЗИН, у, ч. Органічна отруйна речовина, яку застосовують у сільському господарстві для знищення шкідливих комах. *Хронічні отруєння анабазини. Властивості анабазину.*

АНАБАЗИС, у, ч. Напівкущова або трав'яниста багаторічна рослина родини лободових, поширена перев. у Середній Азії; використовується для виготовлення препаратів проти шкідливих комах. *Токсичність анабазису.*

АНАБАПТИЗМ, у, ч. У XVI ст. — релігійний рух у Німеччині, Англії та Нідерландах, який заперечував церковну ієрархію, ряд догматів церкви,

був формою соціального протесту проти феодального гноблення.

Анабаптист, а, ч.

Анабаптистка, и, ж.

Анабаптистський, а, е.

АНАБІОЗ, у, ч., *біол.* 1. Стан організму, при якому життєві процеси тимчасово припиняються або різко сповільнюються, що сприяє його виживанню у несприятливих умовах. *Природний анабіоз. Штучний анабіоз. Внасти в анабіоз.* 2. *перен.* Сповільнення, припинення діяльності в якій-небудь галузі, сфері і т. ін. *Літературний анабіоз. Економічний анабіоз. Політичний анабіоз.*

Анабіозний, Анабіотичний, а, е. *Анабіозний період. Анабіотичний стан.*

АНАБОЛІЯ, ї, ж., *біол.* Явище еволюційних перетворень органів у тварин шляхом додавання нових стадій наприкінці періоду формування.

АНАБОЛІЗМ, у, ч. Сукупність реакцій обміну речовин в організмі, спрямованих на засвоєння поживних речовин і утворення складових елементів клітини і тканин.

АНАБОЛІКИ, ів, *мн.* (одн. **анаболік**, у, ч.), *фарм.* Лікарські препарати, що прискорюють синтез білка в крові.

АНАГАЛАКТИЧНИЙ, а, е, *астр.* Позагалактичний. *Анагалактичні туманності.*

АНАГЕНЕЗ, у, ч. 1. Тип еволюційного процесу органічного світу, близький до прогресу (ускладнення організмів, удосконалення їх діяльності тощо). 2. *біол.* Процес регенерації тканини. *Явище анагенезу.*

АНАГРАМА, и, ч. 1. *лінгв.* Слово або словосполучення, утворене переставлянням літер, які утворюють інше слово (напр., *автор — тавро*). 2. *літ.* Спосіб написання віршів, при якому окремі фонemi ключового слова вірша повторюються в інших його словах, а також вірш, написаний таким способом. 3. Скорочений підпис художника.

Анаграматичний, Анаграмний, а, е. *Анаграматичний підпис. Анаграмний вірш.*

АНАДИПЛОСИС, а, ч. Стилістична фігура, коли відрізок поетичної мови (вірш, фраза) починається тими самими словами, якими закінчується попередній.

АНАЕРОБІОЗ, у, ч., *біол.* Здатність організмів жити й розвиватися без вільного кисню.

Анаероби, ів, *мн.* (одн. **анаероб**, а, ч.), *біол.* Організми, здатні жити й розвиватися без вільного кисню за рахунок розщеплення хімічних сполук; протилежне — **аероби**.

Анаеробний, а, е. *Анаеробні мікроорганізми.*

АНАКОЛУФ, а, ч., *лінгв., літ.* Синтаксична неузгодженість частин речення як неспіввідоме порушення мовної норми або як свідомий стилістичний засіб для надання фразі особливої виразності.

АНАКОНДА, и, ж. Найбільша змія родини удавових, що живе на берегах річок, озер, боліт у Центральній та Південній Америці.

АНАКРЕОНТИЧНИЙ, а, е, *літ.* Який оспівує безтурботне життя, вино, кохання (про поезію, поетичний твір). *Анакреонтична поезія.*

АНАКРУЗА, и, ж., *літ.* Склади віршового рядка, які передують першому метричному наголосові.

АНАЛГЕЗІЯ, АНАЛГІЯ, ї, ж. 1. Нечутливість до болю, утрата больових відчуттів. 2. Знеболювання.

Анальгезувальний, а, е. *Анальгезувальний засіб.*

Анальгезувати, ую, уєш. Пригнічувати больові відчуття; робити нечутливим до болю; знеболювати, знечулювати. *Анальгезувати хворий зуб.*

Анальгетики, ів, *мн.* (одн. **анальгетик**, у, ч.), *фарм.* Група знеболювальних лікарських засобів. *Наркотичні анагетики. Ненаркотичні анагетики. Ін'єкція анагетику.*

Анальгетичний, а, е. *Анальгетичні засоби.*

АНАЛЕКТИ, ів, *мн.* (одн. **аналект**, у, ч.), *літ.* Збірка уривків із творів одного або декількох авторів.

АНАЛЕПТИКИ, ів, *мн.* (одн. **аналептик**, у, ч.), *фарм.* Група лікарських речовин, що стимулюють дихальні і судинорухові центри довгастого мозку. *Аналептик мозкових центрів.*

Аналептичний, а, е. *Аналептичні засоби.*

АНАЛІЗ, у, ч. 1. Метод наукового дослідження предметів, явищ та ін. шляхом уявного чи фактичного розкладу, розчленування їх на складові частини; розгляд чого-небудь. *Психологічний аналіз. Хімічний аналіз. Спектральний аналіз. Статистичний аналіз. Морфологічний аналіз слова. Синтактичний аналіз речення. Аналіз операції.* 2. Визначення складу і властивостей якої-небудь речовини, дослідження їх. *Аналіз крові. Хімічний аналіз гірських порід.*

Аналізатор, а, ч. 1. *фіз.* Прилад, за допомогою якого роблять аналіз речовини, явища і т. ін. *Частотний аналізатор.* 2. *фізіол.* У людини і ви-

сокоорганізованих тварин — орган чуття разом із відповідною йому ділянкою мозку і сполучними нервами, що здійснюють аналіз подразнень із зовнішнього та внутрішнього середовища.

Аналізований, а, е. *Аналізований текст.*

Аналізування, я, с. *Перейти до аналізування.*

Аналізувати, ую, уєш. Робити аналіз; досліджувати, розкладаючи на складові частини. *Аналізувати зауваження.*

АНАЛІТИЗМ, у, ч., *лінгв.* Типологічна риса мовної будови, яка полягає в нарізному вираженні лексичного та граматичного значень слова і є характерною властивістю аналітичних мов.

АНАЛІТИКА, и, ж. *лог.* Вчення про побудову логічних роздумів і висновків.

Аналітик, а, ч. *Талант аналітика.*

Аналітичний, а, е. *Аналітичний розум.*

Аналітичність, ності, ж. *Аналітичність мислення.*

Аналітично. *Мислити аналітично.*

АНАЛОГ, а, ч. 1. Те, в чому виявляється схожість, подібність до іншого предмета або явища. *Синтетичний аналог гормону.* 2. Обчислювальний пристрій, у якому цифровий спосіб подання інформації поєднується з аналоговим способом її обробки. *Цифровий аналог.*

Аналоговий, а, е. *Аналогова система передавання зображень. Аналогові аудіозаписи.*

АНАЛОГІЯ, ї, ж. 1. Подібність, схожість у чому-небудь між предметами, явищами, поняттями. *Підкреслити аналогію. Виникнути як аналогія.* 2. *лог.* Висновок, зроблений на підставі схожості, подібності у чому-небудь предметів, явищ, понять. 3. *лінгв.* Вплив одних елементів мови на інші однорідні або споріднені з ними, унаслідок чого менш впливові елементи змінюються за зразком більш впливових. 4. *біол.* Схожість органів, різних за походженням, але однакових за функціями в організмі.

Аналогізувати, ую, уєш, *лог.* Проводити аналогію, аналогії (у 2 знач.).

Аналогічний, а, е. Який ґрунтується на аналогії. *Аналогічний принцип аналізу.*

Аналогічний, а, е. Який становить аналогію до чого-небудь; подібний, схожий. *Аналогічні функції. Аналогічний вплив. Аналогічний випадок. Аналогічна тенденція.*

Аналогічність, ності, ж. *Аналогічність розташування. Спостерігати аналогічність суджень.*

Аналогічно. *Мислити аналогічно.*

АНАЛОЙ, я, ч. У церкві — високий, із похилим верхом стовпик, на який кладуть ікони, хрест, богослужбові книги тощо. *Стояти перед аналоєм. Обвести наречених навколо аналая.*

Аналойний, а, е. *Аналойна скатертина. Аналойна ікона.*

АНАЛЬГІН, у, ч. Біла кристалічна речовина, що вживається як ліки для зниження температури і вгамування головного болю. *Таблетка анальгіну.*

АНАЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Відхідниковий; розташований у ділянці заднього проходу. *Анальний отвір. Анальна температура. Анальний залози. Анальний плавник (у риб).*

АНАЛЬФАБЕТ, а, ч. Неписьменна, неосвічена людина; неук.

АНАМНЕЗ, у, ч., *мед.* Відомості, що їх дає хворий або його близькі про умови життя, які передували захворюванню, і про історію розвитку хвороби. *Хірургічний анамнез. Алергічний анамнез. Психіатричний анамнез. Збирати анамнез. Записувати анамнез.*

Анамнестичний, а, е. *Анамнестичні дані.*

АНАМНІЇ, їй, *мн. (одн. ана́мнія, ї, ж.), зоол.* Нижчі хребетні тварини, в яких у процесі ембріонального розвитку не утворюються зародкові оболонки.

АНАМОРФІЗМ, у, ч. Процеси перетворення гірських порід, що відбуваються в глибоких зонах земної кори під впливом високого тиску і температури.

АНАМОРФОЗ, у, ч. 1. *біол.* Тип розвитку деяких членистоногих, при якому тварина вилуплюється з яйця з неповною кількістю тулубних сегментів, що поступово доповнюються з наступним линанням. 2. *спец.* Спотворене зображення об'єкта, що одержується за допомогою оптичних систем і застосовується в кінотехніці.

Анаморфічний, а, е. Спотворений, неправильний, який зазнає змін.

Анаморфозний, а, е.

Анаморфування, я, с.

АНАПЕСТ, а, ч. У силабо-тонічному віршуванні — трискладова стопа, в якій наголошеним є останній склад.

Анапестовий, Анапестичний, а, е. *Анапестова поезія.*

АНАПЛАЗІЯ, ї, ж., *біол.* Втрата пухлинними клітинами здатності утворювати специфічні тканинні структури

і синтезувати специфічні тканинні продукти (напр., гормони).

АНАПЛАЗМИ, ів, *мн. вет.* Крово-паразити тварин, що спричиняють захворювання.

Анаплазмози, ів, *мн. (одн. анаплазмоз, у, ч.).* Інвазійні захворювання свійських і диких тварин, спричинені анаплазмами, що вражають еритроцити.

АНАРТРІЯ, ї, ж. Один із видів розладу мови, що виявляється в порушенні артикуляції.

АНАРХІЗМ, у, ч. 1. Політична течія, яка заперечує будь-яку державну владу, організовану політичну боротьбу і виступає за необмежену свободу особи. *Ідея анархізму.* 2. *перен.* Невизнання авторитету, порядку, дисципліни; свавілля.

Анархіст, а, ч. *Переконаний анархіст.*

Анархістка, и, ж.

Анархістський, а, е. *Анархістська організація. Анархістські настрої.*

АНАРХІЯ, ї, ж. 1. Стан суспільства, при якому відсутній організована влада, закони, немає певних обов'язкових норм поведінки; безвладдя. *Суспільна анархія.* 2. Відсутність планової організації в чому-небудь; безладність, хаотичність. *Анархія виробництва.* 3. *перен.* Безладдя, хаос. *Повна анархія.*

Анархічний, а, е. *Анархічні настрої.*

Анархічність, ності, ж.

Анархічно. *Анархічно спрямований.*

АНАСПІДИ, ів, *мн.* Група безпанцерних рибоподібних виковпних хребетних.

АНАСТИГМАТ, а, ч. Найбільш досконалий фотооб'єктив, у якому способом підбору лінз різної кривизни максимально усунено недоліки зображення. *Подвійний анастигмат.*

Анастигматичний, а, е. *Анастигматичні лінзи.*

АНАСТОМОЗ, у, *біол.* 1. *анат.* У людини і тварини — з'єднання між волонксистими утвореннями (нервами, м'язами) та кровоносними або лімфатичними судинами; штучне або патологічне з'єднання між порожнистими органами. 2. У вищих рослин — з'єднання трубчастих структур. 3. У грибів — з'єднання або зростання двох гіфів грибниці.

Анастомозний, а, е. *Анастомозні утворення.*

АНАСТРОФА, и, ж. Зміна прямого порядку слів у словосполученні чи реченні, яка не призводить до порушення його первинного змісту.

АНАТЕКСИС, у, ч. Процес часткового розплавлення гірських порід на місцях їх природного залягання;

відбувається внаслідок глибинних процесів у надрах Землі.

АНАТОКСИН, у, ч., *фарм.* Біологічно активний препарат із антигенними та імуногенними властивостями; застосовують для щеплень як вакцину.

Анатоксичний, а, е. *Анатоксична дія.* **АНАТОМІЯ**, ї, *жс.* 1. Наука про будову, функції і розвиток живого організму. *Анатомія людини. Предмет вивчення анатомії.* 2. *перен.* Про будову, устрій чого-небудь. *Анатомія суспільства.*

Анатом, а, ч.

Анатомічний, а, е. *Анатомічні дослідження. Анатомічний атлас.*

Анатомка, и, *жс., розм.* Спеціальне приміщення у лікарні, де зберігають і анатомують тіла.

Анатомований, а, е.

Анатомування, я, с.

Анатомувати, ую, уєш. Розтинати, препарувати труп для наукового дослідження.

АНАТОЦІЗМ, у, ч., *фин.* Нарахування відсотків не лише з початкової суми, а й із процентів, які росли за час, що минув.

АНАФАЗА, и, *жс., біол.* Третя фаза непрямого поділу клітини, під час якої спостерігається розходження хроматид, утворених із хромосом, до протилежних полюсів клітини.

Анафазний, а, е. *Анафазні особливості.*

АНАФЕМА, и, *жс.* Відлучення від церкви, прокляття. *Проголошувати анафему.*

АНАФІЛАКСІЯ, ї, *жс., мед.* Гостра алергічна реакція, підвищена чутливість організму до повторного введення (не через травний тракт) чужорідних речовин, найчастіше білкових — сироваток, вакцин тощо; є одним із проявів алергії.

Анафілактичний, а, е. *Анафілактичний шок.*

АНАФОРА, и, *жс., літ.* Стилістичний засіб, що полягає в повторенні тих самих звуків, слів, речень на початку двох або кількох суміжних рядків, строф, фраз.

Анафоричний, а, е. *Анафоричний прийо́м.*

АНАФОРЕ́З, у, ч., *фіз.* Переміщення до анода завислих у розчині частинок, коли через розчин проходить електричний струм.

АНАФРО́НТ, у, ч. Атмосферний фронт із висхідним рухом теплого повітря над фронтальною поверхнею.

АНАХОРЕ́Т, а, ч. 1. Людина, що живе у відлюдному місці (в пустелі, печері тощо), присвятивши своє життя мо-

литві та постові. 2. *перен., книжн.* Про людину, яка живе самотно, уникає спілкування з людьми; відлюдник, самотник. *Жити анахоретом.*

Анахорéтка, и, *жс.*

Анахорéтний, **Анахорéтський**, а, е. *Анахоретне життя.*

АНАХОРА́Т, а, ч. Оптична система, у якій не усунено оптичну аберацию; протилежне — **хромат**.

АНАХРО́НІЗМ, у, ч. 1. Помилка в літочисленні, хронології подій, явищ; помилкове чи свідоме віднесення подій до іншої епохи. *Історичний анахронізм.* 2. Явище, поняття, погляд, звичай та ін., які застаріли і не відповідають сучасності; пережиток. *Звучати анахронізмом.*

Анахроні́чний, а, е. *Анахронічні вияви.*

Анахроні́чність, ності, *жс.*

АНАША́, ї, *жс.* Наркотик з індійських конопель; марихуана. *Контрабанда анаші.*

АНГАЖЕ́МЕНТ, у, ч. Запрошення артистів на певний строк або на визначену кількість виступів для участі в спектаклях або концертах на основі договору. *Ангажемент театру. Отримати новий ангажемент.*

Ангажеме́нтний, а, е.

Ангажова́ний, а, е. *Ангажовані журналісти.*

Ангажува́ння, я, с.

Ангажува́ти, ую, уєш. 1. Запрошувати артистів для участі в спектаклях або концертах на основі договору. *Ангажувати акторів.* 2. Запрошувати, наймати для того, щоб наймана особа або установа відстоювала інтереси наймача. *Ангажувати пресу. Ангажувати у свою команду.*

АНГА́Р, а, ч. Накриття або закрите приміщення для тривалої стоянки, поточного ремонту літаків, вертолітів, дирижаблів та ін. літальних апаратів. *Надводний ангар. Стояти в ангарі.*

Анга́рний, а, е. *Ангарне майно. Ангарні теплиці. Ангарна форма навільйону.*

АНГАРМО́НІЧНІ колива́ння — періодичні коливання, при яких сила, що повертає коливне тіло або систему в стан рівноваги, не пропорційна зміщенню цього тіла (системи) від стану рівноваги.

АНГІДРИ́Д, у, ч. Безводний (кислотний) оксид, який при сполученні з водою утворює кислоту; застосовують у процесах органічного синтезу і як осушник. *Фосфорний ангідрид.*

Ангідри́дний, а, е. *Ангідридні властивості.*

АНГІДРИ́Т, у, ч. Безводний сульфат кальцію, який, сполучаючись із

водою, переходить у гіпс; використовується як виробний камінь, природна в'язуча речовина. *Властивості ангідриту.*

Ангідри́товий, а, е.

АНГІДРО́Н, у, ч. Безбарвна кристалічна пориста речовина, яку застосовують для осушування газів та рідин.

АНГІ́НА, и, *жс.* Гостре інфекційне захворювання, що характеризується запаленням слизової оболонки горла або піднебінних мигдаликів. *Гостра ангіна. Лакунарна ангіна. Лікування ангіни.*

Ангі́нний, а, е.

Ангіно́зний, а, е. У якого є ознаки ангіни; який хворіє на ангіну. *Ангінозне горло. Ангінозний хворий.*

АНГЮ... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням слову «судинний».

АНГІОГРА́ФІЯ, ї, *жс.* Метод рентгенологічного дослідження артерій і вен при введенні в них контрастної речовини. *Ангіографія кінцівок.*

Ангіографі́чний, а, е. *Ангіографічне дослідження.*

АНГІОЛО́ГІЯ, ї, *жс., мед.* Розділ анатомії, що вивчає судинну (кровоносну і лімфатичну) систему.

Ангіоло́г, а, ч.

Ангіологі́чний, а, е. *Ангіологічний семінар.*

АНГІО́МА, и, *жс., мед.* Доброякісна пухлина, що розвивається у кровоносних або лімфатичних судинах.

АНГІОНЕВРО́З, у, ч., *мед.* Захворювання нервової системи, що виявляється в неприємних відчуттях у ділянці серця, нерподіваним зблідненням або почервонінням шкіри, її набряком тощо.

АНГІОСПА́ЗМ, у, ч., *мед.* Патологічне звуження просвіту дрібних артерій та капілярів, унаслідок чого різко зменшується або зовсім припиняється кровопостачання тканин чи органа.

АНГІОСТЕНО́З, у, ч. *мед.* Звуження судин.

АНГІОСТОМІ́ДИ, ів, *мн.* Круглі черви, що паразитують у кишечнику тварин і людей.

АНГІОСТОМІ́Я, ї, *жс., вет.* Спосіб накладання на кровоносні судини тварини фістул для того, щоб періодично брати кров для дослідження. *Процедура ангіостомії.*

АНГІОТЕНЗІ́Н, у, ч., *біол.* Біологічно активна речовина, що утворюється в крові людини і тварини, регулює артеріальний тиск та водно-сольовий обмін в організмі, стимулює гормональну секрецію тощо.

АНГЛЕЗИТ, у, ч. Мінерал класу сульфатів свинцю білого, жовтого чи світло-сірого кольору.

АНГЛІЗУВАТИ, ую, уєш. Надавати чому-небудь англійського вигляду; робити що-небудь на англійський зразок. *Англізувати школу.*

Англізований, а, е. *Англізовані раси.*

АНГЛІКАНСТВО, а, с. Одна з трьох основних протестантських течій, яка поєднує католицьке вчення про спасення місію церкви із протестантським догматом про спасіння особистою вірою.

Англіканець, нця, ч.

Англіканка, и, жс.

Англіканський, а, е. *Англіканська церква.*

АНГЛІЗМ, АНГЛІЦИЗМ, у, ч., лінгв.

Слово або вислів, запозичені з англійської мови.

АНГЛОМАНІЯ, ї, жс. Захоплення всім англійським. *Поширення англоманії.*

Англоман, а, ч.

Англоманка, и, жс.

Англоманський, а, е.

АНГЛОФІЛЬСТВО, а, с. Схиляння перед англійською нацією, її культурою; протилежне — **англофобство**.

Англофіл, а, ч.

Англофілка, и, жс.

Англофільський, а, е. *Англофільські погляди.*

АНГЛОФОБСТВО, а, с. Ненависть до англійської нації, її культури; протилежне — **англофільство**.

Англофоб, а, ч.

Англофобка, и, жс.

Англофобський, а, е. *Англофобські настрії.*

АНГОБ, у, ч. Тонке глиняне покриття, яке наносять на поверхню керамічного виробу перед випалюванням, щоб закрити колір або грубу структуру матеріалу.

Ангобний, а, е. *Ангобний різьбовий розпис.*

АНГОРИ, ів, мн. (одн. **анго́ра**, и, жс.). Порода кролів, кіз, котів із довгою м'якою шерстю.

Ангорський, а, е. *Ангорська коза. Ангорські кролі.*

АНГСТРЕМ, а, ч., фіз. Одиниця довжини, яка дорівнює одній стомільйонній частині (10⁻⁸) сантиметра. *Довжина хвилі близько 3 тисяч ангстрем.*

АНДАЛУЗИТ, у, ч. Мінерал підкласу острівних силікатів, який використовують у виробництві високоглиноземистих вогнетривів і тонкокерамічних виробів.

Андалузитовий, а, е.

АНДАНТЕ, муз. 1. присл. Повільно (але швидше, ніж адажіо), плавно. 2. у знач. ім., невідм., с. Назва музич-

ного твору або його частини (напр., сонати, квартету та ін.), що виконується в такому темпі.

АНДАНТИНО, муз. 1. присл. Дещо швидше, ніж анданте. 2. у знач. ім., невідм., с. Музичний твір або його частина, виконувані в такому темпі.

АНДЕГРАУНД, АНДЕРГРАУНД, у, ч. мист. Те, що за своїм змістом, напрямом відрізняється від загальноприйнятого, а тому перебуває під неформальною заборорою, не має офіційного визнання. *Літературний андеграунд. Виставка андеграунду. Представники андеграунду.*

АНДЕЗИН, у, ч. Мінерал класу силікатів білого або сіруватого кольорів, який використовують для виготовлення кислототривких керамічних виробів.

Андезиновий, а, е.

АНДЕЗИТ, у, ч. Гірська порода вулканічного походження; використовують як будівельний камінь, кислотривкий матеріал.

Андезитовий, а, е. *Андезитова лава.*

АНДЕРАЙТИНГ, у, ч. 1. Придбання цінних паперів нових випусків із метою подальшого розміщення на первинному ринку. 2. Договір щодо розміщення цінних паперів на первинному ринку.

Андерайтер, а, ч. 1. Маклер в операціях із цінними паперами. 2. Фізична або юридична особа, яка гарантує емітентові цінних паперів їх розміщення на ринку на узгоджених умовах за відповідну винагороду. 3. У страхуванні — юридична особа, відповідальна за укладання страховальних угод та формування пакета страхових зобов'язань.

АНДЕРЛАЙНГ, у, ч. Цінні папери, на які існує право купівлі чи продажу відповідно до умов опційного контракту.

АНДРАГОГІКА, и, жс. Один із розділів педагогіки, присвячений вивченню проблем стимулювання та спрямування процесів виховання на дорослих людей. *Практична андрагогіка.*

...**АНДРІЯ**. У складних словах вказує на стосунок до чоловіків, до чоловічої статі.

АНДРО... Перша частина складних слів, що вказує на їх зв'язок із чоловічою статтю.

АНДРОГЕН, у, ч., біол. Чоловічий статевий гормон, який виробляється статевими залозами: регулює розвиток статевих вторинних ознак. *Продуктування андрогенів.*

АНДРОГЕНЕЗ, у, ч., біол. Розмноження, під час якого у розвитку яйце-

клітини бере участь тільки чоловіче ядро, що вноситься в неї спермієм або сперматозоїдом.

АНДРОГІН, а, ч. Міфологічна двостатева істота, яку боги розділили на дві особини — чоловіка і жінку.

Андрогінія, ї, жс. Поєднання в одному індивіді одночасно чоловічих і жіночих рис характеру і сексуальних бажань.

Андрогінний, а, е. *Андрогінний стан.*

АНДРОКЕФАЛІЗМ, у, ч. У міфології — зображення деяких істот із головою людини і тілом звіра (напр., Сфінкс, Сирена).

АНДРОЛОГІЯ, ї, жс. Розділ медицини, що вивчає особливості чоловічого організму і захворювання, пов'язані з порушенням діяльності чоловічих статевих органів, а також методи лікування і попередження цих захворювань.

Андролог, а, ч. *Консультація андролога.*

Андрологічний, а, е. *Андрологічна клініка.*

АНДРОФОБІЯ, ї, жс. Чоловікостонравство. *Вияв андрофобії.*

Андрофоб, а, ч.

Андрофобка, и, жс.

Андрофобний, а, е.

АНДРОЦЕЙ, ю, ч., біол. Сукупність тичинок у квітці.

АНЕВРІЗМ, у, ч., **АНЕВРІЗМА**, и, жс., мед. Місцеве розширення артерії внаслідок змін або пошкоджень її стінок. *Аневризма аорти.*

АНЕВРІН, у, ч. Вітамін В₁, необхідний для нормальної діяльності нервової системи.

АНЕКДОТ, у, ч. 1. Коротке жартівливе (здебільшого вигадане) оповідання про яку-небудь смішну подію. *Дотепний анекдот. Народний анекдот.* 2. Кумедний випадок, подія або пригода.

Анекдотичний, а, е. 1. Прикм. до анекдот (у 1 знач.). *Анекдотичне забарвлення.* 2. Схожий на анекдот; смішний, кумедний. *Анекдотичний епізод. Анекдотичний випадок.*

Анекдотичність, ності, жс. *Анекдотичність ситуації.*

Анекдотично. *Розповідь звучить анекдотично.*

АНЕКСІЯ, ї, жс. 1. Примусове приєднання, загарбання якоюсь державою іншої країни або частини її території. *Укласти мир без анексії.* 2. Насильницьке утримування народу в кордонах чужої держави.

Анексійний, а, е.

Анексіонізм, у, ч. Політика загарбництва (анексії).

Анексіоніст, а, ч.

Анексiонiстський, а, е. *Анексiонiстська полiтика.*

Анексований, а, е. *Анексовані території.*

Анексування, я, с.

Анексувати, ую, уєш. 1. Примусово приєднувати, загарбувати чужу територію, іншу державу або її частину. *Анексувати провінцію.* 2. Примусово виділяти що-небудь, приєднуючи до чогось іншого.

АНЕМІЯ, і, ж. Хворобливий стан, що характеризується зменшенням кількості еритроцитів, зниженням вмісту гемоглобіну; недокрів'я. *Стійка анемія. Тимчасова анемія. Профілактика анемії. Лікування анемії.*

Анемічний, а, е. 1. Властивий анемії; малокровний. *Анемічне обличчя.* 2. Слабкий, блідий. *Анемічний хворий.*

Анемічність, ності, ж.

АНЕМО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «вітер».

АНЕМОГРАФ, а, ч. Самописний прилад для вимірювання і записування швидкості, а в деяких конструкціях — і напрямку вітру або швидкості руху газів у трубах і каналах.

АНЕМОКЛІНОГРАФ, а, ч. Самописний прилад для запису нахилу вітру до горизонтальної площини.

АНЕМОМЕТРІЯ, і, ж. Наука про швидкість, напрями та ін. характеристики вітру. *Лазерна анемометрія.*

Анемометр, а, ч. Самописний прилад для вимірювання швидкості (а в деяких конструкціях — і напрямку) вітру та газових потоків біля земної поверхні або швидкості руху газів у трубах, каналах тощо.

Анемометричний, а, е. *Анемометричні дані.*

АНЕМОНА, и, ж. Багаторічна отруйна трав'яниста рослина родини жовтецевих; квітки різного кольору; вирощується як декоративна.

Анемоновий, а, е. *Анемоновий цвіт.*

АНЕМОСКОП, у, ч. Прилад для фіксації вітру певного напрямку. *Будова анемоскопа.*

АНЕМОФІЛІЯ, і, ж., бот. Пристосованість квітів рослин до запилення за допомогою вітру.

Анемофіли, ів, мн. (одн. **анемофіл**, а, ч., біол.). Рослини, що запилюються вітром.

АНЕМОХОРІЯ, і, ж., бот. Поширення насіння, спор, плодів рослин вітром.

Анемохори, ів, мн. (одн. **анемохор**, а, ч., біол.). Рослини, плоди, насіння, спори яких поширюються повітряними течіями.

АНЕРГІЯ, і, ж. 1. Відсутність реакції організму на будь-які подразники. 2. Нездатність організму опиратися хвороботворним впливам середовища. 3. Послаблення психічної, мовної, моторної активності людини.

АНЕРОЇД, а, ч. Прилад для вимірювання атмосферного тиску; тонкостінна металева коробка із розрізаним повітрям усередині; деформації коробки є показником зміни атмосферного тиску.

Анероїдний, а, е.

АНЕСТЕЗИОЛОГІЯ, і, ж., мед. Розділ медицини, який займається питаннями анестезії (знеболювання). *Служба анестезіології.*

Анестезіолог, а, ч. *Поради анестезіолога.*

Анестезіологічний, а, е. *Анестезіологічна апаратура.*

АНЕСТЕЗІЯ, і, ж., мед. 1. Втрата чутливості до зовнішніх подразнень, особливо до болю. 2. Штучне знеболювання, знечулення, що застосовується при хірургічних операціях. *Місцева анестезія. Загальна анестезія. Дія анестезії.*

Анестезін, у, ч.

Анестезійний, а, е. *Анестезійна маска.*

Анестезований, а, е. *Анестезований орган.*

Анестезувальний, а, е. *Анестезувальні властивості препарату. Анестезувальні засоби.*

Анестезування, я, с. *Повторне анестезування.*

Анестезувати, ую, уєш. Штучно викликати анестезію; знеболювати, знечувлювати. *Анестезувати хворого перед операцією. Анестезувати орган.*

Анестетик, у, ч. Медичний препарат для позбавлення чутливості. *Місцевий анестетик.*

Анестетичний, а, е. *Анестетичний препарат.*

АНЖАМБЕАН, у, ч. Один із стилістичних способів утворення ритмічної паузи, що полягає в закінченні фрази в наступному рядку.

АНІГІЛЯЦІЯ, і, ж. Взаємодія елементарних частинок та античастинок, унаслідок якої вони перетворюються на інші частинки. *Анігіляція частинок речовини.*

Анігіляційний, а, е.

АНІД, у, ч. Синтетичне волокно, цінний матеріал для виробництва трикотажних тканин, штучного хутра, пластмас і т. ін. *Нитка аніду.*

АНИЗОГАМІЯ, і, ж. Тип статевого процесу, при якому зливаються статеві клітини, що зливаються, різні за формою, розміром і поведінкою.

Анізогамний, а, е.

АНИЗОКОРІЯ, і, ж., мед. Неоднаковість за розміром зіниць у хворих, що страждають від органічних захворювань головного та спинного мозку, а також деяких захворювань очей.

Анізокорний, а, е.

АНИЗОЛ, у, ч. Хімічна сполука, рідина; один із продуктів переробки кам'яновугільної смоли.

АНИЗОМЕРІЯ, і, ж., біол. Неоднаковість властивостей (або кількості) повторюваних частин організму, клітини.

Анізомірний, а, е. *Анізомірні явища.*

АНИЗОМЕТРІЯ, і, ж. Неоднаковий зір обох очей. *Діагностувати анізометрію.*

АНИЗОТРОПІЯ, і, ж. 1. фіз. Неоднаковість деяких (механічних, оптичних, електричних) властивостей речовини або тіла в різних напрямках. 2. бот. Неоднакова реакція різних органів тієї самої рослини на одностороннє подразнення факторами зовнішнього середовища.

Анізотропний, а, е. *Анізотропні речовини.*

Анізотропність, ності, ж.

АНИЗОФІЛІЯ, і, ж. Явище утворення різних за величиною листків на верхній і нижній частинах горизонтальних пагонів.

АНИЛІН, у, ч. Безбарвна або жовтувата оліста отруйна речовина — рідка органічна сполука; використовується для виготовлення барвників, ліків, вибухових речовин та ін.

Аніліновий, а, е. *Анілінові барвники.*

АНИМАЛІЗМ, у, ч. Сукупність магичних обрядів і вірувань, пов'язаних із уявленням про існування родового покровителя, який постає у вигляді тварини або рослини.

Анімаліст, а, ч. *Художник-анімаліст.*

Анімалістичний, а, е. *Анімалістичні мотиви.*

АНИМАЛЬНИЙ, а, е. Тваринний; який стос. тварин, пов'язаний із ними. *Анімальні функції.*

АНИМАТИЗМ, у, ч. Перенесення психічних властивостей людини на природу, ставлення до неї як до живої істоти.

Аніматичний, а, е. *Аніматичні погляди.*

АНИМАТО, присл., муз. Із натхненням, збуджено, жваво.

АНИМАЦІЯ, і, ж. Один із способів створення серії знімків, відбитків, малюнків тощо в певний момент руху чи дії, за допомогою якого під час показу на екрані в глядача складається враження поступової

динаміки, зміни зображення. *Художні закони анімації. Займатися анімацією.*

Аніма́тор, а, ч. Відомий аніматор.

Аніма́торка, и, ж.

Аніма́торський, а, е.

АНИМІ́ЗМ, у, ч. Форма найдавніших вірувань, пов'язаних з уявленнями про існування в тілі людини душі, від якої залежить саме життя особи, її фізіологічний і психологічний стани.

Анімі́ст, а, ч.

Анімі́стичний, а, е. Анімістичні уявлення.

АНИО́НИ, ів, мн. (одн. **аніо́н**, а, ч.), *фіз., хім.* Негативно заряджені іони, що рухаються під час електролізу до анода.

Аніо́нний, а, е. Аніонні речовини.

АНИО́НТИ, ів, мн. (одн. **аніо́нт**, у, ч.), *хім.* Тверді, нерозчинні у воді й органічних розчинниках природні та штучні матеріали, які можуть обмінюватися негативними іонами.

Аніо́нтий, а, е.

АНИС¹, у, ч. 1. Однорічна трав'яниста ефіроносна рослина; ганус. 2. Насіння (плоди) цієї рослини, що використовується в медицині, а також як прянощі.

Анісовий, а, е. Анісові краплі.

АНИС², а, ч. Сорт яблуні, а також запашні кисло-солодкі плоди цієї яблуні. *Аніс бархатний.*

Анісовий, а, е. *Кальвіль анісовий.*

АНКЕР, а, ч. 1. Деталь годинникового механізму, що регулює хід годинника. 2. Металева (сталева) зв'язка, якою скріплюють складові частини машини, кам'яної споруди і т. ін.

Анкерний, а, е. 1. Прикм. до **анкер** (у 1 знач.). *Анкерний хід.* 2. Той, що служить для міцного прикріплення до стіни, фундаменту. *Анкерний болт. Анкерна плита.*

АНКЕРИ́Т, у, ч. Мінерал класу карбонатів білого або сірого кольору зі скляним блиском.

Анкери́тний, а, е.

АНКЕ́ТА, и, ж. Бланк установленної форми для запису в ньому певних біографічних та інших відомостей. *Анкета відвідувача. Анкета для соціологічного опитування.*

Анке́те́р, а, ч. Той, хто здійснює анкетування.

Анке́тний, а, е. Анкетні дані. *Анкетний лист.*

Анке́тований, а, е.

Анке́тува́ння, я, с. Соціальне анкетування. *Дослідження методом анкетування. Брати участь в анкетуванні. Провести анкетування.*

Анке́тува́ти, ую, уєш. Збирати інформацію за допомогою анкети, анкет. *Анкетувати покупців.*

АНКІЛО́З, у, ч., *мед.* Нерухомість суглоба внаслідок зрощення суглобових поверхонь. *Кістковий анкілоз.*

Анкіло́зний, а, е. Анкілозний суглоб.

АНКІЛО́СТОМИ, ом, мн. (одн. **анкілос́тома**, и, ж.). Рід круглих черв'як, що паразитують у тонких кишках людини та м'ясоїдних тварин і спричиняють анкілостомоз.

Анкілостомний, а, е. Анкілостомне ураження.

Анкілостомоз, у, ч. Гельмінтоз м'ясоїдних, що спричиняється анкілостомами і проявляється блювотою, проносами з домішкою крові. *Профілактика анкілостомозу.*

АНКЛА́В, у, ч. 1. *юр.* У міжнародному праві та політичній географії — територія або частина території держави, що повністю оточена територією іншої держави або держав і не має морського берега. 2. Корінна національна меншина, що живе на території якої-небудь держави. *Український анклав у Югославії.*

Анкла́вний, а, е. *Анклавна територія.*

АННА́ЛИ, ів, мн. Записи історичних подій за роками у давніх народів (єгиптян, асирійців, персів, китайців); літопис. *Залишитися в анналах.* 2. *перен.* Зібрання найбільш значущих подій, явищ у певній галузі науки чи культури, які заслуговують на те, щоб залишитися в пам'яті нащадків. *Аннали історії. Аннали світового кінематографу.*

Анналі́ст, а, ч. *Історик-анналіст.*

АННІБА́ЛОВА к л я́ т в а — вислів, що означає непохитну рішучість битися, стояти до останнього.

АНО́Д, а, ч. Позитивно заряджений електрод; протилежне — **катод**.

Ано́дний, а, е. Анодний струм. *Анодна напруга.*

Анодува́ння, я, с.

Анодува́ти, ую, уєш. Покривати захисною окисною плівкою поверхню металевих виробів для захисту від корозії, що підвищує їх твердість, стійкість проти зношування, жаростійкість, надає їм електроізоляційних властивостей.

АНОКСЕ́МІЯ, і, ж., *мед.* Відсутність кисню в крові.

Аноксе́мійний, а, е. Аноксемійні явища.

АНОКСИБІО́З, у, ч., *біол.* Життя в умовах відсутності вільного кисню.

Аноксидіо́нти, ів, мн. (одн. **аноксидіо́нт**, а, ч.). Організми (бактерії, деякі черви, молюски і т. ін.), здатні існувати в умовах відсутності вільного кисню.

АНОКСІ́Я, ї, ж., *мед.* Відсутність кисню в окремих органах, тканинах і в організмі взагалі.

АНОМА́ЛІЯ, ї, ж. Відхилення від норми, від загальної закономірності; неправильність, ненормальність. *Магнітна аномалія. Аномалія структури. Аномалія розвитку.*

Аномальний, а, е. Аномальна зона. *Аномальне явище. Аномальний стан атмосфери.*

Аномальність, ності, ж. Аномальність розвитку. Аномальність клімату. Аномальність реакції.

Аномаль́но. Аномально забарвлені звірі та птахи.

АНОМІ́Я, ї, ж. Соціологічне і соціально-психологічне поняття, що позначає морально-психологічний стан індивідуальної і суспільної свідомості, який характеризується розкладанням системи цінностей, суперечністю між проголошеними цілями і неможливістю їх реалізації для більшості. *Суспільна аномія.*

АНО́НА, и, ж. 1. У Стародавньому Римі — річний урожай і запас хліба, потрібного для забезпечення міста. 2. У пізній імперії — податок із населення продуктами.

АНОНІ́М, а, ч. 1. Автор листа або твору, який не назвав свого прізвища. 2. Лист або твір, на якому не зазначене прізвище автора; лист або твір невідомого автора.

Аноні́мка, и, ж., *розм.* Лист без підпису. *Отримати анонімку.*

Аноні́мний, а, е. 1. Який не зазначив у листах або в творах свого прізвища (про автора). *Анонімний писак.* 2. Невідомо ким написаний, не підписаний; безіменний (про лист або твір). *Анонімний лист.*

Аноні́мник, а, ч., *розм.* Той, хто пише анонімки.

Аноні́мниця, і, ж.

Аноні́мність, ності, ж. *Ознаки анонімності. Дотримуватися анонімності.*

Аноні́мно. Діяти анонімно.

АНО́НС, а, ч. Попереднє оголошення про наступний спектакль, фільм, лекцію та ін. *Анонс телепередачі. Афіша з анонсом. Давати анонс. Опублікувати анонс.*

Ано́нсний, а, е.

Анонсо́ваний, а, е. Анонсований фільм.

Анонсува́ння, я, с.

Анонсува́ти, ую, уєш. Попередньо повідомляти про майбутній спектакль, концерт, лекцію, видання книги і т. ін. *Анонсувати прем'єру фільму. Анонсувати новий спектакль. Анонсувати гастролі театру.*

АНОРЕКСИГЕННІ засоби — лікарські речовини, що приглушують апетит; разом із дієтою застосовують при ожирінні.

АНОРМАЛЬНИЙ, а, е. Який відхиляється від загальної норми; ненормальний. *Аномальні умови.*

Аномальність, ності, жс.

Аномально.

АНОРЕКСІЯ, ї, жс., мед. Втрата апетиту.

АНОРТІТ, у, ч. Мінерал класу силікатів, кальцевий польовий шпат сірчаватого або рожево-сірого кольору.

АНОРТОЗИТ, у, ч., мін. Загальна назва глибинних порід, що складаються переважно з плагіклазу.

АНОСМІЯ, ї, жс., мед. Відсутність нюху; нездатність сприймати або розрізняти запахи. *Тимчасова аносмія. Набута аносмія.*

АНОТАЦІЯ, ї, жс. Коротка бібліографічна довідка, характеристика змісту книги, статті і т. ін. *Докладна анотація. Анеломовна анотація. Рекламна анотація. Анотація монографії. Бібліографічний покажчик з анотаціями. Написати анотацію.*

Анотацийний, а, е. Анотацийний виклад.

Анотований, а, е. Анотований каталог. Анотований бібліографічний покажчик.

Анотування, я, с.

Анотувати, ую, уеш. Публікувати, друкувати коротке повідомлення про зміст видання. *Анотувати книгу. Анотувати брошуру. Анотувати статтю.*

АНОФЕЛЕС, а, ч. Малярійний комар.

АНОФТАЛЬМ, у, ч., мед. Відсутність одного ока чи обох очей унаслідок ушкодження чи оперативного видення.

АНТ, а, ч. Виступ бокової стіни у вигляді опори; має основу і закінчується капітеллю.

АНТАБЛЕМЕНТ, а, ч. Верхня частина будівлі, що лежить на колонах і складається з художньо оздоблених частин — карниза, фриза й архітрава.

АНТАБУС, у, ч., фарм. Лікарський препарат, застосовуваний для лікування алкоголізму.

АНТАГОНІЗМ, у, ч. 1. Непримиренна суперечність між протилежними або ворожими силами чи сторонами, що простоять одна одній. *Політичний антагонізм. Суспільний антагонізм. Психологічний антагонізм. Привести до антагонізму.* 2. біол. Боротьба між деякими тваринами, рослинами, мікроорганізмами, що призводить до знищення чи пригнічення одних організмів іншими. *Явище антагонізму.*

Антагоніст, а, ч. 1. Непримиренний противник. 2. *перев. мн., біол.* Органи або речовини, що своїми функціями

та дією цілковито протилежні одні одним. *Мікроби-антагоністи. М'язи-антагоністи.*

Антагоністичний, а, е. 1. Пройнятий антагонізмом; непримиренно ворожий. *Антагоністичні взаємини.* 2. Пов'язаний із боротьбою між тваринами, рослинами, мікроорганізмами.

Антагоністка, и, жс.

Антагоністично.

АНТАЦИДНІ засоби, фарм. — лікарські засоби, що нейтралізують соляну кислоту шлункового соку.

АНТЕГМІТ, у, ч. Пластмаса, що має тепло- і струмопровідні, антикорозійні властивості; використовується для виготовлення хімічного посуду, електродів і т. ін.

АНТЕКЛІЗА, и, жс., геол. Широке пологіе підняття шарів земної кори овальних або округлих форм, утворене тектонічними рухами, здебільшого спрямованими догори.

АНТЕМ, а, ч. Жанр англійської церковної музики.

АНТЕНАТАЛЬНИЙ, а, е. Який стос. внутрішньоутробного розвитку. *Антенатальний захист плоду. Антенатальний період розвитку дитини.*

АНТЕРИДІЙ, я, ч., біол. Чоловічий статевий орган спорових рослин, у якому утворюються сперматозоїди.

АНТЕФІКС, а, ч. Кам'яна або керамічна прикраса на карнизі античних споруд.

АНТИ... Префікс, що вживається для творення слів із значенням «проти-лежний, ворожий чому-небудь»; «проти».

АНТИАЛКОГОЛЬНИЙ, а, е. Спрямований проти алкоголізму; протиалкогольний. *Антиалкогольна акція.*

АНТІАПЕКС, у, ч. Точка небесної сфери, протилежна до апекса.

АНТИБАКТЕРІАЛЬНИЙ, а, е. Який має здатність протидіяти розвитку бактерій; протибактеріальний. *Антибактеріальні властивості. Антибактеріальний препарат.*

АНТИБІОТИКИ, ів, мн. (одн. *антибіотик*, а, ч.). Хімічні речовини, що виділяються деякими мікроорганізмами і мають здатність пригнічувати ріст і розвиток тих чи інших мікробів (або навіть вбивати їх); застосовують у медицині, рослинництві, тваринництві, наукових дослідженнях. *Курс лікування антибіотиками.*

Антибіотичний, а, е. Антибіотичні речовини. *Антибіотичний засіб.*

АНТИВІБРАЦІЙНИЙ, а, е. Який зменшує вібрацію, захищає від вібрації. *Антивібраційні мастила.*

АНТИВІРУС, у, ч. 1. фарм. Лікарський препарат, який складається з фільтрату культур мікробів і має властивість затримувати розмноження саме того виду мікробів, із якого його одержали. 2. *інформ.* Програма, що виявляє вірус у пам'яті комп'ютера і нейтралізує його дію. *Програма антивірусу. Запустити антивірус.*

Антивірусний, а, е. 1. Який стос. антивірусу (у 1 знач.). *Антивірусне щеплення.* 2. *інформ.* Спрямований проти дії комп'ютерних вірусів. *Антивірусна перевірка. Антивірусна програма.*

АНТИВІТАМІНИ, ів, мн. (одн. *антивітамін*, у, ч.), хім. Речовини, які перешкоджають засвоєнню вітамінів живою клітиною.

Антивітамінний, а, е. *Антивітамінна дія.*

АНТИГЕН, у, ч., біол. Речовина, яка викликає в крові й тканинах утворення антитіл.

Антигенний, а, е. *Антигенна несумісність.*

Антигенність, ності, жс.

АНТИГІГІЄНІЧНИЙ, а, е. Який суперечить (не відповідає) нормам гігієни. *Антигігієнічні умови життя.*

АНТИГЛЯЦІАЛІЗМ, у, ч. Учення, що заперечує існування в історії Землі періодів і епох, протягом яких земля поверхня була вкрита кригою більше, ніж тепер.

АНТИГОРМОН, а, ч., біол. Захисна речовина, що її виробляє організм при тривалому введенні в нього великої кількості білкових гормональних препаратів.

Антигормональний, а, е. *Антигормональний ефект.*

АНТИГУМАНІЗМ, у, ч. Світогляд, заснований на нехтуванні людиною як найвищою цінністю, її правами, потребами тощо.

Антигуманний, а, е.

АНТИДАТУВАТИ, ую, уеш. Позначати попередньою датою; видавати документи заднім числом. *Антидатовувати наказ.*

Антидатований, а, е.

Антидатування, я, с. *Антидатування платіжного документа. Антидатування векселя.*

АНТИДЕМПІНГОВИЙ, а, е. Спрямований проти демпінгу. *Антидемпінгове законодавство. Антидемпінгове мито. Антидемпінгове регулювання.*

АНТИДЕПРЕСАНТИ, ів, мн. (одн. *антидепресант*, у, ч.), мед. Лікарські препарати, що застосовуються для лікування хворобливих розладів психіки, усунення почуття депресії,

пригніченості. *Дія антидепресантів. Вводити антидепресанти.*

АНТИДЕТОНАТОР, а, ч., *хім.* Речовина, яку додають у невеликій кількості до моторного палива, щоб знизити надмірно швидке згоряння паливної суміші в циліндрі двигуна. *Принцип дії антидетонатора.*

АНТИДОТ, ів, *мн. (одн. антидот, у, ч.), мед.* Речовина, що нейтралізує дію отрут чи інших лікарських препаратів; засоби для лікування отруєнь.

АНТИЕЛЕКТРОН, а, ч., *фіз.* Позитивно заряджена частинка, яка є античастинкою стосовно електрона.

АНТИІНТЕЛЕКТУАЛІЗМ, у, ч., *філос.* Заперечення можливості пізнання істини за допомогою розуму.

АНТИІНФЛЯЦІЙНИЙ, а, е. Спрямований проти інфляції. *Антиінфляційні заходи уряду. Антиінфляційна політика.*

АНТІК, а, ч. 1. Пам'ятка античного мистецтва, переважно скульптурна, що збереглась до наших днів; старовинний рідкісний предмет художньої роботи. 2. *у знач. прикм., невідм., розм.* Дуже гарний, надзвичайний.

АНТИКАТОД, а, ч. Позитивний електрод рентгенівської трубки, розміщений проти катода.

АНТІКВА, и, *ж.* Друкарський машинописний шрифт із заокругленими контурами.

АНТИКВАРІАТ, у, ч., *збірн.* 1. Старовинні й коштовні картини, книги і т. ін. *Предмети антикваріату. Виставка антикваріату. Колекція антикваріату.* 2. Торгівля антикварними предметами. *Займатися антикваріатом.*

Антиквар, а, ч. 1. Шанувальник, знавець, колекціонер старовинних і цінних предметів (книг, картин та ін.). 2. Продавець таких предметів. *Відомий антиквар. Крамниця антиквара.*

Антикварний, а, е. Антикварні картини. *Антикварна річ. Антикварна крамниця.*

АНТИКЛЕРИКАЛІЗМ, у, ч. Погляди, а також суспільний рух, спрямовані проти світських привілеїв церкви та її впливу на різні сфери позачерковного життя (політику, економіку, культуру, освіту тощо).

АНТИКЛІНАЛЬ, і, *ж., геол.* Складка шарів гірських порід, повернена опуклістю догори, унаслідок чого в ядрі залягають давніші за геологічним віком породи, ніж на крилах; протилежне — **синкліналь**.

Антиклінальний, а, е. Антиклінальні складки.

АНТИКЛІНОРІЙ, ю, ч., *геол.* Велика і складна складчаста структура гірських порід антиклінальної будови, яка утворюється на місці геосинклінальних прогинів.

АНТИКОАГУЛЯНТ, у, ч., *фарм.* Речовина, що зменшує здатність крові до зсідання і протидіє утворенню тромбів.

АНТИКОСМОС, у, ч. Про глибинні шари води або Землі.

АНТИМЕРИ, ів, *мн.* Частини тіла, що є симетричними відносно сагітальної площини (напр., очі, вуха та ін.).

АНТИМЕТАБОЛА, и, *ж.* Двочленна стилістична фігура, у якій симетрично повторюються ті самі слова, але зі зміною їх синтаксичних функцій і змісту.

АНТИМІКРОБНИЙ, а, е. Який застосовується для знищення мікробів або пригнічення їх життєдіяльності. *Антимікробні засоби.*

АНТИМІЛІТАРІЗМ, у, ч. Масовий міжнародний рух проти гонки озброєнь та розв'язування імперіалістичних воєн. *Політика антимілітаризму.*

Антимілітарист, а, ч.

Антимілітаристка, и, *ж.*

Антимілітаристський, а, е. *Антимілітаристське спрямування.*

АНТИМІНС, а, ч. Чотирикутна лянка чи шовкова хустка, на якій зображено покладеного в труні Христа, по кутах — чотирьох євангелістів, а у верхній частині вишито часточку мошей.

АНТИМОНАРХІЧНИЙ, а, е. Спрямований проти монархії. *Антимонархічна змова.*

АНТИМОНІД (СТИБІД), у, ч., *хім.* Сполука сурми з металом; використовується як напівпровідник.

АНТИМОНІЙ, ю, ч. Те саме, що **сурма**.

АНТИМОНІТ, у, ч. Мінерал свинцево-сірого кольору; основна руда для виплавляння сурми.

АНТИМОНІЯ, ї, *ж., розм.* Беззмістовна, пуста балаканина. *Розводити антимонію (антимонію).*

АНТИМУТАГЕНІ, ів, *мн.* Хімічні й фізичні агенти, здатні знижувати частоту мутацій.

АНТИНЕЙТРОН, а, ч., *фіз.* Елементарна частинка, яка є античастинкою стосовно до нейтрона і відрізняється від нього знаком баріонного заряду та магнітного моменту.

АНТИНОМІЯ, ї, *ж., філос.* Суперечність між двома твердженнями, що взаємно виключають одне одного, але однаково переконливо доводяться логічним шляхом.

Антиномічний, а, е.

АНТИОКСИДАНТИ, ів, *мн. (одн. антиоксидант, у, ч.), хім.* Речовини, що запобігають вільно-радикальному або окиснювальному руйнуванню органічних речовин або уповільнюють його.

Антиоксидантний, а, е. *Антиоксидантна дія.*

АНТИПАСАТИ, ів, *мн., геогр.* У тропіках — повітряні течії у верхніх шарах атмосфери (на висоті 5—10 км), що переміщуються у протилежному до пасатів напрямі.

АНТИПАРАРІЙ, їв, *мн.* Морські кишковопорожнинні організми класу коралових поліпів; поширені головним чином у тропічних морях; утворюють прикріплені деривоподібні колонії. *Колонія антипарарієв.*

АНТИПАТІЯ, ї, *ж.* Почуття неприязні, огиди, відризи до кого-, чого-небудь; протилежне — **симпатія**. *Особиста антипатія. Глибока антипатія. Взаємна антипатія. Викликати антипатію. Відчувати антипатію.*

Антипатичний, а, е. *Антипатична людина. Антипатична особистість.*

АНТИПЕРИСТАЛЬТИКА, и, *ж.* Хвилеподібне скорочення порожнистих органів (напр., кишечника сечоводу та ін.) у зворотному до звичайного напрямі.

АНТИПЕРСПІРАНТИ, ів, *мн.* Речовини, які сповільнюють або припиняють потовиділення; використовуються із гігієнічно-косметичною метою. *Дезодорант-антиперспірант.*

АНТИПІРЕН, у, ч., *хім.* Речовина або суміш, що надає деревині, тканинам та іншим матеріалам вогнетривкості.

АНТИПІРЕТИКИ, ів, *мн. (одн. антипіретик, у, ч.), фарм.* Лікарські жарознижувальні засоби.

Антипірін, у, ч. Протигарячковий і болезаспокоїливий засіб. *Лікування антипірином.*

АНТИПРОГЕН, у, ч., *хім.* Речовина, що запобігає самозаймистості вугілля, руд і т. ін. та відвертає пожежі на шахтах і рудниках.

АНТИПОД, а, ч. 1. *тільки мн.* Жителі двох діаметрально протилежних пунктів поверхні земної кулі. 2. *перен.* Про людину, що своїми поглядами, рисами характеру або соціальним становищем цілком протилежна іншій людині; взагалі про що-небудь своїм характером, особливостями протилежне іншому. *Антипод персонажа. Реалізм і романтизм є антиподами.*

АНТИПРОТОН, а, ч., *фіз.* Негативно заряджена елементарна частинка, яка є античастинкою до протона.

АНТИРАБІЧНІ щеплення, *мед., вет.* — щеплення, що запобігають захворюванню людини або тварини на сказ.

АНТИРАДИ, ів, *мн.* Речовини, які підвищують стійкість полімерів та інших матеріалів до дії іонізуючого випромінювання.

АНТИРЕКЛАМА, и, *жс.* Привертання уваги споживача до продукції низької якості, щоб змусити виробника покращити, удосконалити її. *Засоби антиреклами.*

АНТИРИНУМ, а, ч. Одно- або багаторічна декоративна рослина родини ранникових.

АНТИРОМАН, у, ч., *літ.* Різновид прози, що протиставляється жанрові класичного роману і культивує безсторонній опис загальнозначущих життєвих явищ.

АНТИСАНАІТАРІЯ, і, *жс.* Те, що не відповідає вимогам санітарії.

Антисанітарний, а, е. *Антисанітарні умови. Антисанітарний стан.*

АНТИСЕСУАЛЬНИЙ, а, е. Спрямований проти сексу; протилежний сексуальному.

АНТИСЕМІТИЗМ, у, ч. Одна з форм національної та релігійної нетерпимості, що виявляється у ворожості до євреїв. *Насаджувати антисемітизм. Політика антисемітизму. Боротьба з антисемітизмом.*

Антисеміт, а, ч.

Антисемітка, и, *жс.*

Антисемітський, а, е. *Антисемітські погляди.*

АНТИСЕПТИКА, и, *жс., мед.* Сукупність заходів, спрямованих на знищення хвороботворних бактерій, мікробів у ранах, запалених тканинах чи в усьому організмі. *Хімічна антисептика. Біологічна антисептика. Застосовувати антисептику. Антисептика порожнини рота.*

Антисептики, ів, *мн.* (одн. **антисептик**, а, ч.). 1. *мед.* Хімічні речовини, за допомогою яких незаражують рани або запобігають їх зараженню. *Зовнішніантисептики.Внутрішні антисептики. Застосування антисептиків.* 2. *техн.* Речовини, якими просочують дерев'яні частини будівель, шпалі і т. ін., щоб зберегти їх від гниття. *Обробляти деревину антисептиками.*

Антисептичний, а, е. *Антисептична дія. Антисептичні засоби.*

Антисептичність, ності, *жс.* *Препарат має високу антисептичність.*

Антисептований, а, е. *Антисептована рана. Антисептовані дошки.*

Антисептування, я, с. *Дифузійне антисептування. Антисептування деревини.*

Антисептувати, ую, уєш. Обробляти що-небудь антисептиком. *Антисептувати рану.*

АНТИСКЛЕРОТИЧНИЙ, а, е, *мед.* Який запобігає розвитку атеросклерозу кровоносних судин, признач. для його лікування. *Антисклеротичні препарати.*

АНТИСОЦІАЛЬНИЙ, а, е. Спрямований проти суспільства, його законів; який суперечить загальноприйнятим нормам моралі. *Антисоціальний учинок.*

АНТИСТАТИК, у, ч., *хім.* Речовина, що знижує статичну електризацію пластмаси, синтетичного волокна, тканин. *Просочити матеріал антистатиком.*

Антистатичний, а, е. *Антистатичне оброблення матеріалу.*

АНТИСТРЕСОВИЙ, а, е, *мед.* Який запобігає стресам. *Антистресові засоби.*

АНТИСТРОФА, і, *жс., літ.* В античній поезії — парна строфа віршованого твору, що повторює метричну структуру попередньої (непарної), причому кожна пара строф мала свій ритм.

АНТИТЕЗА, и, *жс.* 1. *літ.* Стилістичний прийом, що полягає у протиставленні протилежних явищ, почуттів, понять, думок або образів для посилення враження. *Антитеза «добро — зло». Вірш побудований на антитезі.* 2. *філос., лог.* Судження, яке заперечує тезу.

Антитетичний, а, е. *Антитетичний образ.*

АНТИТЕРОРИСТИЧНИЙ, а, е. Спрямований на запобігання тероризму, признач. для боротьби з тероризмом. *Антитерористичні заходи. Антитерористичний указ.*

АНТИТОКСИННИЙ, ів, *мн.* (одн. **антитоксин**, у, ч.), *біох.* Речовини, що утворюються в організмі людини і тварин унаслідок дії токсинів мікробів, рослинних і тваринних отрут та нейтралізують їх отруйні властивості.

Антитоксичний, а, е. *Антитоксична сироватка.*

АНТИТРАНСПІРАНТИ, ів, *мн.* Речовини, які застосовують для обприскування рослин, щоб зменшити випаровування листками води.

АНТИУТОПІЯ, і, *жс., літ.* Жанр фантастики, побудований на песимістичних уявленнях про майбутнє людства, а також художній твір цього жанру.

Антиутопійний, а, е. *Антиутопійний твір.*

АНТИФАШІСТ, а, ч. Той, хто веде боротьбу з фашизмом.

Антифашистка, и, *жс.*

Антифашистський, а, е. *Антифашистський конгрес у Львові.*

АНТИФЕРМЕНТИ, ів, *мн.* Специфічні біологічно активні речовини, які виробляються організмом і здатні затримувати, пригнічувати або блокувати дію тих чи інших ферментів шляхом утворення з ними реактивних комплексів.

АНТИФЕРОМАГНЕТІЗМ, у, ч. Магнітний стан речовини, при якому елементарні магнітики її сусідніх частинок орієнтовані назустріч (антипаралельно) один одному; зумовлює дуже малу намагніченість усього тіла.

Антифероманетік, а, ч. Речовина, який властивий антифероманетизм.

АНТИФЕРОМАГНІТНИЙ резонанс — різке зростання поглинання електромагнітного випромінювання під час проходження крізь антифероманетики при певних (резонансних) значеннях частоти випромінювання та напруженості зовнішнього магнітного поля.

АНТИФІДІНГИ, ів, *мн.* Хімічні речовини групи пестицидів, здатні відлякувати шкідливих комах від рослин, якими вони живляться.

АНТИФОН¹, у, ч., *муз.* Спів, який виконують по черзі два хори або соліст і хор. *Недільний антифон. Співати антифон.*

Антифона́рій, я, ч. Зібрання антифонів.

АНТИФОН², а, ч., *спец.* Вкладка для вух із вати та марлі або особливий навушник для захисту організму від дії сильного шуму. *Користуватися антифоном.*

АНТИФРАЗ, **АНТИФРАЗИС**, а, ч. Уживання слів і висловів у протилежному значенні; найчастіше має іронічне забарвлення.

АНТИФРИЗ, у, ч., *техн.* Рідина з низькою температурою замерзання, застосовувана для охолодження двигунів внутрішнього згорання, пристроях та установках, які працюють при температурі, нижчій за 0°С.

Антифризний, а, е.

АНТИФРИКЦІЙНИЙ, а, е. Який відзначається низьким коефіцієнтом тертя. *Антифрикційні матеріали.*

АНТИЦИКЛОН, у, ч., *метеор.* Ділянка високого атмосферного тиску, від центру якої розходяться спадні потоки повітря; зумовлює малохмарну тиху погоду, слабіші вітри; протилежне — **циклон**.

Антициклонний, а, е.

АНТИЦИПА́ЦІЯ, і, ж. 1. *психол.* Передбачування, вгадування подій, явищ майбутньої ситуації, заздалегідь складене уявлення про що-небудь, на основі якого можливе здійснення своєчасних дій. 2. *спец.* Передчасне настання якої-небудь події, дії, стану (напр., стягування податку, виплата грошей за борговими зобов'язаннями і т. ін.) раніше, ніж встановлено законом, передбачено у договорі тощо. 3. *лінгв.* Визначення подальшого звука; підготовка його артикуляції у попередньому.

АНТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який стос. давньогрецької або давньоримської культури, мистецтва, суспільного ладу і т. ін. *Антична ваза. Античний автор. Антична література.* 2. Класично правильний; який своєю красою, пропорціями нагадує давньогрецькі або давньоримські статуї (про постать, риси обличчя і т. ін.). *Античне чоло.*

Анти́чність, ності, ж. Давньогрецький, давньоримський світ, його культура, історія.

АНТОЛО́ГІЯ, і, ж., *літ.* Збірка вибраних творів одного жанру (перев. віршів) різних авторів певного періоду або на певну тему. *Антологія української поезії ХХ ст. Пісенна антологія України.*

Антологі́чний, а, е. Антологічні збірники поезії. Антологічні вірші.

АНТО́НІМІЯ, і, ж. Протилежність слів, морфем, фразеологічних одиниць і т. ін. за значенням. *Явище антонімії.*

Анто́нім, ів, *мн. (одн. анто́нім, а, ч.).* Слова одного лексико-граматичного класу, що мають протилежні значення. *Контекстуальні антоніми.*

Анто́німі́чний, а, е. Антонімічні слова. Антонімі́чність, ності, ж.

АНТОНО́МАЗІЯ, і, ж. Поетичний троп, різновид метонімії, що полягає в непрямому називанні літературного персонажа (інколи предмета, явища).

АНТОФЕ́ІН, у, ч., *бот., хім.* Темно-бурий пігмент, що міститься в клітинному соку деяких рослин (напр., у пелюстках бобів).

АНТОХЛО́Р, у, ч., *бот., хім.* Жовтий пігмент, що міститься в клітинному соку деяких рослин, головним чином у пелюстках квітів, рідше — у плодах та в листі (восени).

АНТОЦІ́АНИ, ів, *мн. (одн. антоці́ан, у, ч.).* Барвні речовини рослин; зумовлюють забарвлення квіток, плодів, стебел, листків у різні відтінки червоного, синього, фіолетового кольорів.

Антоці́ановий, а, е. Антоціанова пігментація.

АНТРАКНО́З, у, ч., *біол.* Грибкова хвороба сільськогосподарських культур, що викликає появу на рослинах жовтих чи бурих плям, тріщин, виразок і спричиняє загибель рослин. *Антракноз льону.*

АНТРАКО́З, у, ч., *мед.* Професійне захворювання, спричинене відкладанням частинок вугільного пилу в легенях.

АНТРАКС, у, ч., *мед.* Інфекційне захворювання сільськогосподарських тварин і людини; сибірка.

АНТРА́КТ, у, ч. 1. Перерва між двома діями вистави, між відділами концерту і т. ін. *Перший антракт. Побачитися в антракті.* 2. Музичний твір, що виконується між двома діями вистави, опери. *Антракт до 2-ї дії.*

Антра́ктний, Антра́ктовий, а, е. *Антрактна музика.*

АНТРА́ЦЕН, у, ч. Ароматичний вуглеводень, що добувається з кам'яновугільної смоли у вигляді безбарвних блискучих кристалів; використовується для виробництва барвників.

Антраце́новий, а, е. 1. Який містить у собі антрацен. *Антраценова олія.* 2. Який виробляють з антрацену. *Антраценові барвники.*

АНТРА́ША, *невідм., с.* У балеті — легкий стрибок зі швидким скрещуванням ніг у повітрі.

АНТРЕ́, *невідм., с.* 1. *заст.* Парадний вхід; передпокій. 2. На урочистих обідах — холодна закуска, яку подають перед першою стравою. 3. У балеті — вступна частина деяких танцювальних форм; танцювальний вихід на сцену одного або декількох виконавців. 4. У цирку — сюжетна розмовна або пантомімічна сцена, виконувана клоунами.

АНТРЕКО́Т, а, ч. Яловичина, вирізана з міжреберної частини туші, а також смажена страва з такого м'яса. *Антрекот із гарніром. Вирізати антрекот. Підсмажити антрекот.*

Антрекот́ний, а, е. *Антрекотне м'ясо.*

АНТРЕПРЕ́НЕР, а, ч. Приватний театральний підприємець, власник театру, цирку чи іншого видовищно-розважального закладу. *Угода між автором та антрепренером. Антрепренер театру.*

Антрепре́нерський, а, е. *Антрепренерська діяльність. Антрепренерські інтереси.*

АНТРЕПРИ́ЗА, и, ж. Приватний видовищний заклад (театр, цирк і т. ін.). *Приватна антреприза. Театральна антреприза. Працювати в антрепризі.*

Антрепрі́зний, а, е. *Антрепризний спектр такль.*

АНТРЕСО́ЛІ, ей, *мн. (одн. антресо́ль, і, ж.).* 1. Верхній низький півповерх будинку, вбудований в об'єм основного поверху. *Підійматися на антресолі. Стеля антресолей.* 2. Різновид балкона у високому приміщенні. *Сходи на антресолі. Будинок з антресолями.* 3. Дошаний настил під стелею для зберігання речей. *Глибокі антресолі. Зробити антресолі.* 4. Верхня частина шафи, що має окремі дверцята. *Шафа з антресолями. Покласти речі на антресолі.*

Антресо́льний, а, е. *Антресольний поверх. Антресо́льна секція. Антресольні дверцята.*

...**АНТРОП**. Друга частина складних слів, що означає: «викопна людина».

АНТРОПО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок поняття з людиною, людством.

АНТРОПОГЕ́Н, у, ч., *зоол.* Останній період кайнозою, який триває і досі; головною його особливістю є виникнення людини і формування людського суспільства.

АНТРОПОГЕ́НІЗ, у, ч. 1. Розділ антропології про походження людини. 2. Процес формування фізичного типу людини, розвитку людського суспільства.

Антропоге́нетика, и, ж. Генетика людини.

Антропоге́нний, Антропоге́новий, а, е. *Антропогенні навантаження. Антропогенний ландшафт. Антропогенові фактори.*

АНТРОПОГРА́ФІЯ, і, ж. 1. Графічне зображення форми тіла та кісток людини. 2. Опис окремих рас та народностей людства.

Антропо́граф, а, ч.

Антропографі́чний, а, е. *Антропографічні альбоми.*

АНТРОПО́ІДИ, ів, *мн. (одн. антропо́їд, а, ч.).* Викопні й сучасні людиноподібні мавпи.

Антропо́їдний, а, е. *Антропоїдний тип.*

АНТРОПОЛО́ГІЗМ, у, ч., *філос.* Філософська концепція, яка пояснює явища суспільного життя властивостями та потребами людей як біологічних істот.

АНТРОПОЛО́ГІЯ, і, ж. Наука, що вивчає природу походження, еволюцію людини та її рас. *Християнська антропологія. Політична антропологія. Матеріали антропології.*

Антрополо́г, а, ч. *Видатний антрополог.*

Антропологі́чний, а, е. *Антропологічні дослідження.*

АНТРОПОМЕ́ТРІЯ, і, ж. Сукупність методів і засобів антропологічного

дослідження, що полягає у вимірюванні зросту, ваги, розмірів черепа та ін. частин людського тіла та оцінюванні функціональних показників. *Методи антропометрії.*

Антропометр, а, ч. Прилад для вимірювання росту та пропорцій людини. **Антропометричний**, а, е. *Антропометричні дані.*

АНТРОПОМОРФІЗМ, у, ч. 1. *філос.* Уподібнення будь-чого до людини або перенесення властивих людині фізичних і психічних ознак на тварин, явища природи, предмети; уособлення. 2. У багатьох релігіях — уявлення Бога в образі людини.

Антропоморфічний, а, е. *Антропоморфічний погляд на природу.*

Антропоморфний, а, е. Людиноподібний, уподібнений до людини.

АНТРОПОНІМІЯ, і, ж. Сукупність власних назв людей.

Антропнім, а, ч. Власна назва (ім'я, по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім) людини.

Антропонімічний, а, е.

Антропоніміка, и, ж. 1. *лінгв.* Мовознавча дисципліна, що вивчає власні назви людей. *Українська антропоніміка.* 2. Сукупність власних імен людей (антропонімів) у даній мові. *Антропоніміка української мови.*

АНТРОПОНОЗИ, ів, мн. Група інфекційних захворювань, збудники яких здатні вражати тільки людину (скарлатина, тиф, малярія та ін.).

АНТРОПОСОФІЯ, і, ж., *філос.* Учення про надчуттєве пізнання світу через самопізнання людини як космічної істоти; різновид теософії.

Антропософ, а, ч.

Антропософський, а, е. *Антропософські погляди.*

АНТРОПОСОЦІОЛОГІЯ, і, ж. Одна з течій у соціології, прихильники якої підпорядковують розвиток людського суспільства загальним біологічним законам.

Антропосоціолог, а, ч.

Антропосоціологічний, а, е.

АНТРОПОСФЕРА, и, ж. Частина біосфери, що використовується людиною.

АНТРОПОФАГІЯ, і, ж. Людоїдство.

Антропофág, а, ч.

АНТРОПОФОБІЯ, і, ж., *мед.* Хворобливий психічний стан, що характеризується страхом перед людьми.

Антропофобний, а, е. *Антропофобний синдром.*

АНТРОПОХОРІЯ, і, ж., *бот.* Ненавмисне поширення рослин людиною (під час перевезень і т. ін.).

Антропохори, ів, мн. Рослини, поширювані людиною.

АНТРОПОЦЕНОЛОГІЯ, і, ж. Науковий напрям, що акцентує увагу на відносинах людського суспільства з навколишнім природним середовищем, як правило, у вузько-регіональних рамках.

Антропоценолог, а, ч.

Антропоценологічний, а, е.

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ, у, ч., *філос.* Філософський принцип, згідно з яким людина є центром всесвіту і найвищою метою світобудови. *Антропоцентризм мови.*

Антропоцентричний, а, е.

АНТУРАЖ, у, ч. Навколишні умови, середовище. *Побутовий антураж. Антураж фойе театру. Створити антураж.*

Антуражний, а, е. *Антуражні деталі.*

АНУЇТЕТ, у, ч., *фін.* 1. Періодичні виплати однакового обсягу, які здійснюються через однакові проміжки часу в рахунок погашення кредиту. 2. Пенсія, що сплачується ануїтантам.

Ануїтáнт, а, ч. Той, хто отримує довічну ренту (пенсію).

АНУЛЮВАТИ, юю, юєш. Скасовувати, визнавати що-небудь недійсним. *Анулювати договір. Анулювати постанову. Анулювати замовлення.*

Анульований, а, е. Анульована постанова.

Анулювання, я, с. Анулювання угоди. *Анулювання рішення.*

АНУРІЯ, і, ж., *мед.* Припинення надходження сечі в сечовий міхур, що виникає при ураженнях нирок, механічному закупорюванні сечових шляхів тощо.

АНФАС, *присл.* Обличчям до того, хто дивиться; вигляд обличчя, предмета спереду. *Зображення анфас. Фотографуватися анфас.*

АНФІЛАДА, а, ж. Ряд прямолінійно розташованих суміжних кімнат, з'єднаних дверима або відкритими арками, що розміщені по одній осі. *Довга анфілада. Анфілада кімнат. Йти крізь анфілади.*

Анфіладний, а, е. *Анфіладне розташування кімнат.*

АНФЛЕРАЖ, у, ч. Спосіб добування з квітів запашних речовин, який ґрунтується на поглинальних властивостях тваринних жирів.

АНЧАР, а, ч. Дерево або чагарник родини шовковицевих, що містить у собі отруйні алкалоїди. *Яванське дерево анчар.*

АНЧОУС, а, ч. Дрібна морська риба з родини оселедцевих; поширена у помірних водах; хамса. *Ловити анчоусів.*

Анчоусний, а, е.

АНШ, а, ч. 1. Металева пластинка в язичкових органних трубах, що вібрує під натиском струменя повітря. 2. *мн.* Збірна назва всіх язичкових регістрів у французьких органах.

АНШЛАГ, у, ч. Стан, коли всі квитки на виставу, концерт і т. ін. продані; оголошення про це в касі театру, цирку і т. ін. *Повний аншлаґ. Спектакль іде з аншлаґом.*

Аншляговий, а, е. *Аншлаговий концерт.*

АНШЛІФ, а, ч. Препарат мінералу чи гірської породи з однією відшліфованою поверхнею, виготовлений для дослідження під мікроскопом у відбитому світлі.

АНШЛЮС, у, ч., *іст.* Політика примусового приєднання Австрії до Німеччини, здійснена Гітлером у 1938 році.

АОРИСТ, а, ч., *лінгв.* У деяких мовах — одна з форм минулого часу дієслова, що виражає єдину, нерозчленовану дію, яка відбувалася цілком у минулому. *Форми аориста.*

Аористовий, а, е. *Аористові форми.*

АОРТА, и, ж. Головна артерія, що через свої відгалуження постачає артеріальну кров у всі органи та тканини тіла.

Аортальний, а, е. *Аортальний клапан серця.*

Аортний, аортвий, а, е.

АОРТИТ, у, ч., *мед.* Запалення стінок аорти.

АПАРАТ, ч. 1. *род.* а. Прилад, пристрій для виконання якої-небудь роботи. *Літальний апарат.* 2. *род.* у. Установа або сукупність установ, що обслуговують певну ділянку управління або господарства, а також сукупність працівників такої установи; штат. *Державний апарат. Адміністративний апарат. Працювати в апараті міськради.* 3. *род.* у, *фізіол.* Сукупність органів, які виконують певні функції в організмі. *Травний апарат. Голосовий апарат.* 4. *род.* у. Сукупність довідкового та коментувального матеріалу до якої-небудь наукової праці, зібрання творів і т. ін. *Бібліографічний апарат.*

Апаратний, а, е. 1. *Апаратні хвиби.* 2. *у знач. ім.* **апаратна**, ної, ж. Приміщення, де знаходяться апарати (в 1 знач.). 2. *інформ.* Який стос. пристроїв, апаратів, комп'ютера. *Апаратний парол. Апаратна реалізація комп'ютера. Апаратне забезпечення. Апаратна сумісність.*

Апаратник, а, ч. 1. Робітник, що стежить за роботою апаратів (у 1 знач.). *Досвідчений апаратник.* 2. *розм.* Працівник апарату (у 2 знач.).

Апаратніця, і, ж.

Апаратура, и, ж., збірн. Обладнання заводу, цеху, лабораторії і т. ін. *Медична апаратура. Радіолокаційна апаратура. Апаратура космічного корабля.*

Апаратний, а, е. *Апаратний комп'ютер. Апаратне устаткування лабораторії.*

АПАРЁЛЬ, ю, ч. 1. Похила платформа (насил) для завантаження автомобілів та іншої техніки в залізничні вагони. 2. *військ.* Похилий спуск у крутих місцях окопу чи укриття для в'їзду або виїзду військової техніки. 3. Похила, складна платформа, призначена для в'їзду різних машин самостійно чи за допомогою спеціальних тягачів з берега (або засобу переправи) на одну з палуб судна і виїзду з неї. 4. Плита з невеликим ухилом для проходу або проїзду до підвишених частин споруди.

АПАРТ, а, ч. Сценічні монологи або репліки, що вимовляються «вбік», для публіки, і, згідно з авторським задумом, «нечутні» для акторів на сцені.

АПАРТАМЕНТИ, ів, мн. 1. Велике за розмірами, вишукано, зі смаком, розкішно обставлене приміщення. 2. *розм.* Розкішна квартира; розкішний номер готелю. *Президентські апартаменти.*

АПАРТЕЇД, у, ч. Політика насильницького поділу населення в країні, що ґрунтується на расовій дискримінації. *Політика апартеїду. Жертви апартеїду.*

АПАСІОНАТА, и, ж. Музичний твір або його частина, які виконуються в характері апасіонато.

АПАСІОНАТО, присл., муз. Пристрасно, натхненно (про характер виконання музичного твору або його частини).

АПАТИТ, у, ч. Мінерал класу фосфатів; сировина для виробництва фосфатних добрив використовується у металургії, керамічній та скляній промисловості. *Кристал апатиту.*

Апатитовий, а, е. *Апатитове родовище. Апатитові концентрати.*

АПАТІЯ, ї, ж. Стан повної байдужості, відсутність зовнішніх проявів емоційної реакції, інтересу до всього, що відбувається навколо. *Повна апатія. Схильність до апатії. Подолати апатію.*

Апатичний, а, е. *Апатична людина. Апатичний хворий. Апатичний рух. Апатичний вигляд. Апатичне ставлення. Апатичний погляд. Апатичний стан.*

Апатичність, ності, ж.

АПАТРИД, а, ч., юр. Особа без громадянства.

АПАШ, а, ч. 1. У Франції — людина, що належить до декласованих елементів суспільства; хуліган, злодій. *Апаш паризького бульвару. 2. невідм.* Фасон чоловічої сорочки з відкритим широким коміром. *Сорочка апаш.*

АПЕКС, а, ч. 1. Виготовлена з маслини верхівка білої конічної шапки римських жерців. 2. Сама шапка, пошита зі шкіри жертвового ягняти. 3. *астр.* Точка небесної сфери, у напрямі до якої рухається будь-який космічний об'єкт. 4. *бот.* Верхівка паростка і кореня рослини, що складається з клітин мерістеми.

АПЕЛЕНТИ, ів, мн. Засоби приваблювання тварин.

АПЕЛЬ, невідм. 1. *військ., заст.* Кавалерійський сигнал-заклик до збору. 2. У фехтуванні — удар правою витягнутою ногою об землю на знак початку удавної атаки.

АПЕЛЯЦІЯ, ї, ж. 1. юр. Прохання про перегляд рішення суду, про зміну вироку, скероване у вищу судову інстанцію. *Написати апеляцію. Подати апеляцію. Використати право на апеляцію.* 2. *перен.* Звернення до кого-, чого-небудь за підтримкою, порадою. *Апеляція до громадської думки.*

Апелювати, юю, юєш. 1. юр. Оскаржувати яку-небудь ухвалу, постанову нижчої інстанції перед вищою, подавати апеляцію. 2. *перен.* Звертатися до кого-, чого-небудь за підтримкою, порадою; покликатися на чий-небудь авторитет. *Апелювати до розуму співрозмовника. Апелювати до громадської думки.*

Апелянт, а, ч. Особа, що подає апеляцію (у 1 знач.).

Апеляційний, а, е. *Апеляційний суд. Апеляційна скарга.*

АПЕЛЯТИВ, а, ч., лінгв. Звернення (власне ім'я або загальний іменник у функції звертання до співрозмовника).

Апелятивний, а, е. *Слово в апелятивній функції.*

АПЕНДИКС, а, ч., анат. Червоподібний відросток сліпої кишки людини та деяких хребетних тварин. *Гнійний апендикс.*

АПЕНДИЦИТ, у, ч. Запалення апендикса. *Приступ гострого апендициту.*

АПЕРИТИВ, у, ч. 1. Слабкий алкогольний напій, який вживають для збудження апетиту. *Випити аперитив. Налити аперитив у келихи.* 2. *розм.* Будь-який алкогольний напій, що вживається перед їжею. *Запропонувати гостям аперитив.*

Аперитивний, а, е.

АПЕРКОТ, у, ч., спорт. У боксі — удар знизу вгору, в підборіддя або в корпус суперника.

АПЕРТУРА, и, ж. 1. *фіз.* Отвір оптичної системи, що визначається розмірами лінз або діафрагм. 2. *радіо.* Частина поверхні складних антен, які випромінюють і приймають електромагнітні коливання в певних конкретних умовах.

Апертурний, а, е. *Апертурна діафрагма. Апертурна перфокарта.*

АПЕТИТ, у, ч. 1. *тільки одн.* Бажання їсти, охота до їди. *Здоровий апетит. Вовчий апетит. Непомірний апетит. Втрата апетиту. Апетиту нема. Апетит приходить, коли їси. Їсти з апетитом (без апетиту).* 2. *перев. мн., перен.* Прагнення до чого-небудь. *Імперські апетити.*

Апетитний, а, е. 1. Який збуджує апетит; смачний. *Апетитний чай. Апетитний запах.* 2. *розм.* Привабливий, принадний. *Апетитний вигляд.*

Апетитно. *Апетитно їсти. Страва апетитно парув. Пахнути апетитно.*

АПІКАЛЬНИЙ, а, е. 1. *анат.* Верхівковий, розташований на верхівці, спрямований угору. 2. *лінгв.* Про приголосні звуки — утворені кінчиком язика, напр., «д», «т».

АПІЛАК, у, ч. Біогенний лікарський препарат, що виготовляється з маточкового молочка бджіл.

АПІТЕРАПІЯ, ї, ж., мед. Лікування бджолою отрутою. *Методи апітерапії.*

АПЛАЗІЯ, ї, ж., мед. Вроджена відсутність якої-небудь частини тіла або органа. *Аплазія нирки.*

АПЛАНАТИЗМ, у, ч. Відсутність сферичної та хроматичної абераций в оптичних системах.

Апланат, а, ч., *астр., техн., фіз.* Об'єктив, у якого усунена сферична аберация, але не усунений астигматизм.

АПЛАЦЕНТАРНІ, их, мн., біол. Ссавці, у яких при розвитку зародків не утворюється плацента.

АПЛІКАТА, и, ж., мат. Назва одного з трьох чисел, що визначають положення точки у просторі відносно прямокутної системи координат; координата певної точки на осі Z у системі декартових координат у просторі.

Аплікаційний, а, е.

АПЛІКАТУРА, и, ж., муз. Спосіб розташування пальців і порядок їх чергування під час гри на музичних інструментах, а також цифрове позначення цього способу в нотах.

Аплікатурний, а, е.

АПЛІКАЦІЯ, ї, ж. 1. Створення орнаментів чи яких-небудь художніх зображень шляхом нашивання або наклеювання на тканину, папір чи ін. матеріали різнокольорових клаптиків

тканини, паперу, а також виріб, створений таким способом. *Мистецтво аплікації. Уроки аплікації. Килимок-аплікація. Паперова аплікація. Аплікація сукном.* 3. мед. Накладання на хворий орган або місце певних речовин із лікувальною метою. *Аплікації із сорбентів. Аплікації з глини у ділянці серця.* 4. лінгв. Включення в текст художнього твору цитати (прислів'я, відомого вислову тощо).

Аплікатор, а, ч. Пристосування, яке накладають з лікувальною метою на поверхню тіла як джерело якого-небудь виду енергії або як носія речовини, що діє на організм.

Аплікаційний, а, е.

Апліке́, невідм., с. 1. Накладне срібло. 2. Металеий виріб, укритий тонким шаром срібла.

АПЛІТ, у, ч. Магматична жильна гірська порода, що складається із світлозабарвлених матеріалів; використовується в керамічній промисловості.

АПЛО́МБ, у, ч. 1. Надмірна, показна самовпевненість у поведінці, розмові. *Неймовірний апломб. Говорити з апломбом.* 2. *хореогр.* Уміння танцівника зберігати вертикальну лінію від голови до ніг.

АПНО́Е невідм., с. Тимчасове припинення дихання, зумовлене гальмуванням дихального центру, що міститься в довгастому мозку.

АПО... Префікс на позначення втрати, відсутності, відокремлення, віддалення або для вказування на склад, походження.

АПОА́СТР, у, ч., *астр.* Найвіддаленіша від головної зірки точка орбіти зірки супутника, що обертається навколо неї.

АПОБІОСФЕ́РА, и, ж. Високі шари атмосфери (60—80 км над Землею), куди ніколи, навіть випадково, не піднімаються живі організми, а біогенні речовини потрапляють у дуже незначній кількості.

АПОГА́МІЯ, ї, ж. Розвиток зародка з клітин зародка або зародкового мішка в деяких квіткових рослин і папоротей.

АПОГЕ́Й, ю, ч. 1. *астр.* Найвіддаленіша від центра Землі точка орбіти Місяця або штучного супутника Землі. *Апогей супутника. Висота апогею ракети-носія.* 2. *перен.* Найвищий ступінь чого-небудь; вершина, розквіт. *Апогей боротьби. Апогей слави. Апогей творчості. Бути в апогеї. Досягти апогею.*

АПОДЖІА́ТУРА, и, ж., *муз.* Одна з музичних прикрас, що найширше використовувалася в період класицизму.

АПОЗІ́ЦІЯ¹, ї, ж., *біол.* Ріст тканин і клітин унаслідок відкладення нових шарів на раніше утвореному шарі.

АПОЗІ́ЦІЯ², ї, ж., *лінгв.* Прикладка, означення у формі іменника.

Апозити́вний, а, е. *Апозитивне означення.*

Апозити́вність, ості, ж.

АПОКА́ЛІПСИС, а, ч. 1. Остання книга Нового Завіту, що містить містичні пророцтва про кінець світу. *Коментарі до Апокаліпсиса.* 2. *перен.* Про що-небудь катастрофічне для світу, цивілізації. *Екологічний апокаліпсис. Ядерний апокаліпсис.*

Апокалі́птичний, а, е. *Апокаліптична картина.*

АПОКО́ПА, и, ж. Усічення наприкінці слова одного або кількох звуків без порушення його значення; у поезії здебільшого зумовлюється віршовим розміром або римою.

АПОКРИ́НОВИ за́лози, *фізіол.* — залози, у яких виділення секрету супроводжується відторгненням верхніх частин їх клітин.

АПОКРИ́Ф, а, ч., *літ.* 1. Релігійно-легендарний твір, зміст якого не цілком відповідає офіційному виро́вненню і який церква не визнає священним. 2. Твори сумнівної вірогідності або невідомого походження.

Апокри́фічний, а, е. *Апокрифічна література. Стаття апокрифічного змісту.*

АПОЛО́Г, а, ч., *літ.* Невелике алегоричне оповідання із життя тварин, як правило, повчального характеру, з виразно висловленою мораллю.

АПОЛОГЕ́ТИКА, и, ж. 1. Галузь богослов'я, що захищає догми християнської релігії. *Богословська апологетика.* 2. *перен.* Упердений, тенденційний захист, виправдання якого-небудь учення, теорії, ідеї суспільного ладу або певного авторитету. *Апологетика модернізму.*

Апологе́т, а, ч.

Апологетичний, а, е. *Апологетичні твердження. Апологетичний виступ.*

АПОМІ́КСИС, у, ч. 1. *біол.* Розмноження багатьох рослин і деяких тварин нестатевим способом. 2. *спец.* Утворення зародка без запліднення.

Апомі́ктичний, а, е.

АПОМО́РФІН, у, ч. Лікарський препарат, відхаркувальний засіб. *Вживати апоморфін.*

АПОНЕВ́РІЗ, у, ч., *анат.* Широка блискача сполучнотканинна пластинка, за допомогою якої м'язи прикріплюються до кісток чи інших тканин.

Апоневро́тичний, а, е.

АПОПЛЕ́КСІЯ, ї, ж. 1. Тяжкий хворобливий стан, викликаний крово- виливом у мозок або закупоренням мозкових судин. *Удар апоплексії.* 2. Раптове засихання рослин. *Апоплексія рослин.*

Апоплексі́чний, а, е. *Апоплексичний удар.*

АПО́РТ¹, у, ч. Один із кращих осінньо-зимових сортів яблунь, а також великий кисло-солодкий плід цього дерева. *Алма-атинський апорт.*

АПО́РТ², *виг.* Команда, якою спонукають собаку щось принести.

АПО́РТИ, ів, *мн.* Майно, що надходить до акціонерного товариства як плата за акції.

АПОСЮ́ПЕЗА, и, ж. Незакінченість речення, що підкреслює неможливість передати глибину думки.

АПОСТЕ́РІОРІ, *присл., філос., лог.* Термін теорії пізнання, що означає знання на основі досвіду; протилежне — **априо́рі**. *Визнавати що-небудь апостеріорі. Робити висновки апостеріорі.*

Апостеріо́рний, а, е. *Апостеріорне твердження. Апостеріорне судження.*

Апостеріо́рність, ості, ж.

АПО́СТОЛ, а, ч. 1. *бібл.* Кожен із 12 учнів Ісуса Христа, які поширювали, проповідували його вчення. *Святі апостоли. Духовні апостоли Петро і Павло. Дванадцять апостолів Христових. Вчення апостолів.* 2. Християнська богослужбова книга, що містить «Діяння апостолів» та «Послання апостолів». *Читати Апостола.* 3. *перен., книжн.* Ревний послідовник, проповідник якого-небудь учення, ідеї і т. ін. *Апостол правди і науки. Апостол справедливості. Апостол добра.*

Апосто́льство, а, с.

Апосто́льський, а, е. *Апостольська наука. Апостольські проповідування. Апостольська церква. Апостольська столиця. Апостольські брати.*

АПО́СТРО́Ф, а, ч. Надрядковий знак у вигляді коми, що вживається в деяких умовах із різною метою (для позначення роздільної вимови, замість пропущеного голосного тощо).

АПО́СТРО́ФА, и, ж., *літ.* Риторичний засіб — звернення (перев. несподіване) до одного із слухачів або читачів, до уявної особи або предмета.

АПОТЕ́ЦІЙ, ю, ч. Відкрите плодове тіло деяких сумчастих грибів і лишайників.

АПОФЕ́ГМА, и, ж., *літ.* Коротке оповідання про репліку чи витівку мудреця, митця чи просто розумної людини, що стосується питань моралі.

Апофегмати, ів, *мн.* Старовинні збірники дотепних висловів, повчальних розповідей.

АПОФЕМА, и, *жс.*, *мат.* Перпендикуляр, опущений із центра правильного багатокутника на будь-яку з його сторін.

АПОФЕОЗ, у, *ч.* 1. *книжн.* Звеличування якої-небудь особи, події, явища. *Апофеоз кохання. Апофеоз слави.* 2. *театр.* Урочиста сцена в кінці спектаклю або концерту, в якій прославляється народ, герой, подія і т. ін. *Апофеоз твору.* 3. *перен.* Урочисте, величне завершення події. *Апофеоз свята.*

Апофеозний, а, *є.* Апофеозний момент. **АПОФЕРМЕНТ**, у, *ч.*, *біол.*, *хім.* Білкова частина молекули ферменту, що зумовлює його специфічність.

АПОФІЗ, а, *ч.*, *анат.* 1. Відросток, виступ кістки; кінцева частина трубчастих кісток. 2. *геол.* Відгалуження магматичного тіла в сусідні гірські породи.

Апофізний, а, *є.* **АПОХРОМАТ**, а, *ч.*, *фіз.* Різновид фотографічного об'єктива, в якому усунуто сферичну аберація (у 1 знач.).

АПОЦЕНТР, а, *ч.* Точка орбіти небесного тіла, найвіддаленіша від центра тіла, навколо якого здійснюється обертання.

АПЕРЦЕПЦІЯ, ї, *жс.*, *психол.* Залежність сприйняття від минулого досвіду, від запасу знань і загально-го змісту духовного життя людини, а також від психічного стану людини у момент сприйняття.

Аперцепований, а, *є.*

Аперцептивний, а, *є.*

Аперцепційний, а, *є.*

Аперципувати, ую, уєш. Освоювати на основі наявного досвіду.

АПРАКСІЯ, ї, *жс.*, *мед.* Розлад у людини здатності виконувати звичні цілеспрямовані дії, що зумовлений ураженням певних ділянок кори головного мозку.

АПРЕТУРА, и, *жс.*, *техн.* Остаточне оброблення тканини, шкіри тощо спеціальними речовинами для надання їм жорсткості, м'якості, пружності тощо.

Апрет, у, *ч.* Речовина (крохмаль, мило та ін.), що використовується для надання волокнам, тканинам і т. ін. певних властивостей.

Апретурний, а, *є.*

Апретурник, а, *ч.* Той, хто здійснює апретуру.

Апретурниці, і, *жс.*

Апретувати, ую, уєш. Здійснювати остаточне оброблення тканини, шкіри тощо спеціальними речовинами.

АПРІОРИ, *присл.*, *філос.*, *лог.* Знання, яке одвічно, до досвіду і незалежно від нього притаманне свідомості; протилежне — **апостеріорі**. *Стверджувати апріорі. Приймати рішення апріорі. Робити висновки апріорі.*

Апріорний, а, *є.* **Апріорний висновок.** *Апріорна заява.*

Апріорність, ості, *жс.* **Апріорність твердження.**

АПРОБАЦІЯ, ї, *жс.* 1. Офіційне схвалення, затвердження чого-небудь після випробування, перевірки. *Попередня апробація. Апробація ліків. Дати апробацію. Пройти апробацію.* 2. *с. г.* Визначення сортових якостей посівів з метою виділення кращого для насіння. *Метод польової апробації.*

Апробатор, а, *ч.* Той, хто здійснює апробацію (у 2 знач.).

Апробаційний, а, *є.* **Апробаційні ознаки.**

Апробований, а, *є.* **Апробований метод дослідження.**

Апробувати, ую, уєш. 1. Давати оцінку, відгук, офіційно схвалювати, затверджувати що-небудь. *Апробувати окремі положення дослідження. Апробувати дисертацію. Апробувати підручник. Апробувати новий метод лікування.* 2. *с. г.* Здійснювати апробацію. *Апробувати посіви.*

АПРОКСИМАЦІЯ, ї, *жс.*, *мат.* Приблизне вираження яких-небудь величин через інші, простіші величини.

Апроксимувати, ую, уєш.

АПРОПРІАЦІЯ, ї, *жс.*, *спец.* Привласнення, заволодіння чим-небудь; пристосування чого-небудь.

Апропріюваний, а, *є.* **Апропріюване майно.**

Апропріювати, юю, юєш.

АПРОШ, у, *ч.* 1. *полігр.* Проміжок між літерами чи словами в друкарському наборі. 2. *тільки мн.*, *заст.* Глибокий зигзагоподібний рів, хід, сполучення для підступів до обложеного укріплення, фортеці.

АПСИДА, *рідше АБСІДА*, и, *жс.*, *архит.* Півкруглий (іноді багатокутний) виступ у стіні античної або церковної будівлі. *Півциркулярна апсида. Вітарна апсида. Розташування апсиди.*

АПТЕКА, и, *жс.* Медично-санітарний заклад, в якому виготовляють ліки за рецептами, а також продають готові препарати та інші медичні товари. *Спеціалізована аптека. Фітоаптека. Працювати в аптеці.*

Аптека́р, я, *ч.* Працівник аптеки, який приймає рецепти, виготовляє і відпускає ліки.

Аптека́рка, и, *жс.*

Аптекарський, а, *є.*

Аптэчка, и, *жс.*, *розм.* Набір ліків для надання першої допомоги хворому або для домашнього лікування. *Аптэчка водія.*

Аптэчний, а, *є.* **Аптэчні ліки.** **Аптэчний склад.**

АПТЕРИГО́ТИ, ів, *мн.* (*одн. аптеригот*, а, *ч.*). Первиннобезкрилі нижчі комах, довжиною до 5 см, що живуть у ґрунті, лісовій підстилці, гнилій деревині тощо і більшість із яких є ґрунтоутворювачами.

АПТЕРІОЗ, у, *ч.* Затримання або повне припинення росту пір'я у молодняка водоплавної птиці.

АР, а, *ч.* У метричній системі — міра земельної площі, що дорівнює 100 м².

АРА, *невідм.*, *ч.* Довгохвостий папуга з яскравим оперенням, поширений у Південній Африці; добре приручається.

АРАБЕСК, у, *ч.* Одна з основних поз класичного танцю, при якій рівновага зберігається на одній нозі, а друга випрямлена, піднята і відведена назад.

АРАБЕСКА, и, *жс.* 1. Різновид орнаменту з геометричних фігур, стилізованого листя, квітів і т. ін., який поширився в Європі під впливом арабського мистецтва. *Халат з арабесками. Малюнки для арабесок.* 2. *муз.* Жанр інструментальної п'єси (здебільшого для фортепіано) з багато орнаментованим мелодійним малюнком. 3. *тільки мн.* Збірник невеликих літературних або музичних творів.

Арабесковий, а, *є.* **Арабесковий орнамент.**

АРАБІЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Слово або вислів, запозичені з арабської мови.

АРАБІКА, и, *жс.* Сорт кави. *Арабіка в зернах.*

АРАБІН, у, *ч.* Різновид рослинного клею, складний аравійської камеді.

АРАБІСТИКА, и, *жс.* Сукупність дисциплін, що вивчають історію, мову, культуру, економіку і т. ін. арабських народів. *Галузь арабістики.*

Арабіст, а, *ч.*

Арабістка, и, *жс.*

АРАГО́НІТ, у, *ч.*, *мін.* Поліморфний різновид вуглекислого кальцію; входить до складу перламутру черепашок.

АРА́К, у, *ч.* Поширений на сході міцний алкогольний напій, що виготовляється із соку пальми, рису, ячменю, пшениці та ін. *Штучний ара́к.*

Ара́ковий, а, *є.* **Араковий напій.**

АРАЛІЯ, ї, *жс.* Високий колючий кущ або деревце з великим листям і дрібними квітками, зібраними у волоті, яке вирощують перев. як декоративну рослину.

Аралієвий, а, е.

АРАНЕОЛОГІЯ, ї, ж. Розділ арахнології, присвячений вивченню павуків.

Праці з аранеології.

Аранеолог, а, ч.

Аранеологічний, а, е. *Аранеологічні дослід.*

АРАНЖУВАННЯ, я, с. 1. Переклад музичного твору, написаного для одного інструмента або групи інструментів (голосів) для виконання на іншому інструменті або іншим складом інструментів (голосів). *Симфонія в аранжуванні для фортепіано.* 2. Полегшений виклад музичного твору для виконання на тому самому інструменті. 3. У джазі — видозміни мелодії, здійснювані безпосередньо під час виконання.

Аранжований, а, е. *Аранжована мелодія.*

Аранжувальник, а, ч. Той, хто здійснює аранжування. *Аранжувальник народної музики. Аранжувальник квіткової композиції.*

Аранжувати, ую, уєш. *Аранжувати пісню. Аранжувати симфонію для фортепіано. Аранжувати народну мелодію для гітари.*

АРАУКАРІЯ, ї, ж. Ряд вічнозелених хвойних дерев, поширених у Південній Америці й Австралії; дають цінну деревину; насіння більшості видів їстівне. *Насадження араукарії.*

Араукарити, їв, мн. Рештки стовбурів хвойних дерев.

АРАХНІДИ, їв, мн. Павукоподібні тварини, зокрема скорпіони, сольпуги, павуки, кліщі та ін.

АРАХНОЗИ, їв, мн. Хвороби жуйних тварин, спричинювані паразитичними й отруйними павукоподібними.

АРАХНОЇДІТ, у, ч., мед. Запалення павутинної оболонки головного і спинного мозку; спричинюється грипом, туберкульозом, тифом та ін. *Лікування арахноїдиту.*

АРАХНОЛОГІЯ, ї, ж. Розділ зоології, що вивчає павукоподібних. *Дані арахнології.*

Арахнолог, а, ч.

Арахнологічний, а, е.

АРБАЛЕТ, а, ч. Старовинна металевий зброя, що має форму лука з механізмом для натягування тятиви, самостріл. 2. *мисл.* Рушниця для полювання під водою.

Арбалетний, а, е.

Арбалетник, а, ч. Той, хто стріляє з арбалета.

АРБІТР, а, ч. 1. Посередник, суддя, до якого звертаються для розв'язання

спорів, що не підлягають судовому розглядові; третейський суддя. *Бути арбітром. Звернутися до арбітра.* 2. Суддя у деяких видах спортивних змагань. *Футбольний арбітр. Строгий арбітр.*

Арбітраж, у, ч. 1. Розв'язання арбітрами спорів, які не підлягають судовому розглядові; третейський суд. *Державний арбітраж України. Відомчий арбітраж. Міжнародний арбітраж. Передати справу в арбітраж. Рішення арбітражу.* 2. *екон.* Отримання прибутку від різниці цін та курсів при скуповуванні іноземної валюти на одному валютному ринку та одночасного продажу її на іншому валютному ринку. *Валютний арбітраж. Фондовий арбітраж.*

Арбітражёр, а, ч. Дилер, який здійснює торгівлю цінними паперами або іншими товарами з метою перепродажу та одержання прибутку.

Арбітражний, а, е. *Арбітражний суд. Арбітражна операція. Арбітражна комісія.*

АРБОВІРУСИ, їв, мн. (*одн. арбовірус*, у, ч.), *біол.* Група вірусів, які переносяться кліщами, комарами.

Арбовірусний, а, е. *Арбовірусні хвороби.*

АРБОЛІТ, у, ч. Будівельний матеріал, різновид легкого бетону, виготовлений із деревних відходів і цементу; використовується для виготовлення плит, панелей, блоків для малоповерхових будинків. *Панелі з арболіту.*

Арболітовий, а, е. *Арболітові блоки.*

АРБОРИЦИДИ, їв, мн. Хімічні речовини, які застосовують для боротьби з небажаною, зайвою деревночагарниковою рослинністю на луках, пасовищах, сільськогосподарських угіддях.

АРГАМАК, а, ч. Старовинна назва породистого верхового коня у східних народів. *Турецький аргамак.*

АРГЕНТИТ, у, ч. Сріблястий мінерал, що містить руду срібла.

АРГЕНТОМЕТРІЯ, ї, ж. Метод кількісного аналізу, який ґрунтується на утворенні малорозчинних у воді сполук срібла.

Аргентометричний, а, е. *Аргентометричні показники.*

АРГІЛІТ, у, ч. Осадова гірська порода, що утворилася в результаті ушліщення, зневоднювання та цементації глини; має високу твердість і не розмокає у воді.

Аргілітовий, а, е.

АРГІЛОФІЛИ, їв, мн. Водяні організми, що живуть переважно на глинистих ґрунтах.

АРГО, *невідм., с., лінгв.* Умовна говірка вузької соціальної групи, у якій є специфічні слова й вислови, незрозумілі для сторонніх; жаргон.

Арготизм, у, ч. Слово або вислів, запозичені літературною мовою з якого-небудь арго.

Арготичний, а, е. *Арготичні елементи.*

АРГОН, у, ч. Хімічний елемент, безбарвний, без запаху, газ, що входить до складу повітря і не вступає в хімічні реакції; використовується для наповнення електричних ламп, у зварювальній техніці тощо.

Аргоновий, а, е. *Аргоновий лазер. Аргонові трубки.*

АРГОНАВТИ, їв, мн. (*одн. аргонавт*, а, ч.). 1. У грецькій міфології — герої, які здійснили далекий морський похід на кораблі «Арго» в Колхиду по золоте руно. *Міф про аргонавтів.* 2. *перен.* Про відважних мореплавців, які подорожують у невідомі країни, шукаючи багатства, пригод і т. ін. *Новітні аргонавти. Аргонавти Всесвіту.*

АРГУМЕНТ, у, ч. 1. Підстава, доказ, які наводяться для обґрунтування, підтвердження чого-небудь. *Серйозний аргумент. Переконаливі аргументи. Наукові аргументи. Наводити аргументи. Погоджуватися з аргументами опонента.* 2. *мат.* Незалежна величина, від зміни якої залежить зміна функції.

Аргументація, ї, ж. Сукупність доказів, необхідних для доведення чого-небудь. *Полемічна аргументація. Незаперечна аргументація. Переконалива аргументація. Розумна аргументація.*

Аргументований, а, е. *Аргументована критика.*

Аргументованість, ності, ж. *Аргументованість пояснень.*

Аргументовано. *Говорити аргументовано.*

Аргументування, у, с.

Аргументувати, ую, уєш. Наводити аргументи (в 1 знач.); доводити, обґрунтовувати. *Переконаливо аргументувати. Аргументувати відповідь. Аргументувати теоретичне положення.*

АРГУС, а, ч. 1. У давньогрецькій міфології — стокий сторож, який бачив навіть під час сну. 2. *перен., книжн., заст.* Пильний, невиспущий сторож. 3. Птах родини фазанових з яскравим оперенням і великими плямами очками на пір'ї. 4. Невелика морська риба родини оселедцеподібних з плямистим забарвленням у молодих особин.

АРДЕН, а, ч. Бельгійська порода робочих коней-важковозів. *Гладкий арден.*

АРДÓМЕТР, а, ч. Електричний прилад для вимірювання високих температур (у промислових печах).

АРЕА́Л, у, ч. Територія поширення чого-небудь, напр., виду тварин, рослин, а також мов та ін. *Природний ареал. Ареал поширення.*

Ареа́льний, а, е. *Ареальні дослідження. Ареальна лінгвістика.*

АРЕАЛО́ГІЯ, ї, ж. 1. Наука про регіони поширення окремих видів, родин та інших систематичних груп рослин і тварин. 2. Напрямок діалектології, у рамках якого досліджують характер, лінгвістичну сутність одиниць діалектного членування, зумовленість просторових характеристик мовних явищ їх історією, зв'язками з традиційною культурою носіїв діалектів.

Ареалогі́чний, а, е. *Ареалогічне вивчення явища.*

АРЕ́НА, и, ж. 1. Первісно — овальний або круглий посипаний піском майданчик для поєдинків чи ігор у центрі амфітеатру, цирку чи стадіону. 2. Круглий майданчик із бар'єром посередині цирку, де виступають артисти. *Циркова арена. Майстри арени.* 3. *перен.* Місце, де відбувається яка-небудь дія, подія. *Арена битви.* 4. *перен.* Галузь, поле діяльності. *Політична арена. Арена громадської (мистецької) діяльності.*

АРЕО́МЕТР, а, ч., фіз. Прилад для визначення густини (питомої ваги) рідини. *Молочний ареометр.*

АРЕОПА́Г, у, ч. 1. У стародавніх Афінах — найвищий орган релігійної, судової й політичної влади. 2. *перен.* Зібрання авторитетних осіб для вирішення певних питань.

АРЕ́ТИР, а, ч. Пристосування для встановлення і закріплення чутливого елемента вимірювального приладу у неробочому положенні для захисту його від пошкоджень у той час, коли ним не користуються.

АРЕФЛЕ́КСІЯ, ї, ж., мед. Відсутність рефлексів.

Арефлексі́йний, а, е.

АРЕ́ШТ, у, ч. 1. Позбавлення волі, взяття під варту кого-небудь. 2. *юр.* Судова заборона вільно розпоряджатися власним майном. *Накладати арешт на рахунки організації. Арешт майна.*

Арешта́нт, а, ч. Той, кого взяли під варту, заарештували.

Арешта́нтка, и, ж.

Арешто́ваний, а, е. у знач. ім. *Перші арештований. Допит арештованих.*

Арешто́вувати, ую, уеш, **Арештува́ти**, ую, уеш. 1. Брати кого-небудь під варту, позбавляти волі. *Арештувати за пі-*

дозрою у скоєнні злочину. 2. Накладати арешт. *Арештовувати рахунок у банку.*

АР'ЄРГА́РД, у, ч. Частина війська або флоту, яка під час походу йде позаду головних сил, щоб оборонити їх від нападу; протилежне — **аванга́рд**. *Сильний ар'єргард. Ар'єргард флоту. Йти в ар'єргарді.*

Ар'єрга́рдний, а, е. *Ар'єргардні бої. Ар'єргардні частини.*

АР'ЄРСЦЕ́НА, и, ж., спец. Задня частина сцени, що править за резервне приміщення для встановлення декорацій.

АРИ́ДНИЙ кліма́т — сухий, жаркий клімат, властивий пустелям та напівпустелям, що характеризується значним переважанням випаровування над опадами.

Ари́дність, ності, ж. Сухість клімату, що зумовлює нестачу вологи для життя організму.

АРИ́К, а, ч. У Середній Азії — назва зрошувального каналу. *Побудувати арик.*

Арико́вий, а, е. *Арикове зрошування.*

АРИЛО́ДИ, ів, мн. Дрібні вирости на зернах, що містять олійні речовини і сприяють поширенню насіння за допомогою мурах, які поїдають арилоїдів.

АРИ́ЛУС, а, ч. М'ясистий виріст на насінинах деяких рослин; різновид принасітника; сприяє поширенню насіння тваринами, комахами, птахами, вітром, водою тощо.

АРИСТОГЕ́НІЗ, у, ч. Автогенетична концепція, згідно з якою еволюція здійснюється без участі природного добору, під дією внутрішніх творчих стимулів і незалежно від змін зовнішнього середовища.

АРИСТОКРА́ТІЯ, ї, ж. 1. *тільки одн.* Форма державного правління, при якій вся влада належить представникам родової знаті. 2. *збірн.* Привілейований прошарок панівного класу; родова знать. *Українська аристократія.* 3. *перен.* Соціальна група, що перебуває у привілейованому становищі. *Наукова аристократія.*

Аристокра́т, а, ч. 1. Той, хто належить до аристократії. *Українські аристократи.* 2. Особа, що належить до духовної або інтелектуальної еліти суспільства. *Аристократ духу.*

Аристократи́зм, у, ч. 1. Характерна для аристократів манера вишуканої, витонченої, гордовитої поведінки. 2. *перен.* Вишуканість, вищість. *Аристократизм духу.*

Аристократи́чний, а, е. *Аристократичне товариство. Аристократична натура. Аристократичні манери. Інтереси родової аристократичної верхівки.*

Аристократи́чність, ності, ж.

Аристократи́чно. *Манера говорити аристократично.*

Аристокра́тка, и, ж.

АРИТМІ́Я, ї, ж., мед., фізіол. 1. Порушення нормального ритму діяльності серця. *Сильна аритмія. Лікувати аритмію. Аритмія серцевих скорочень.* 2. *літ.* Порушення віршового ритму, не помічене автором або застосоване навмисно як версифікаційний прийом.

Аритмі́чний, а, е. *Аритмічний пульс. Аритмічна робота серця.*

Аритмі́чність, ності, ж. *Аритмічність пульсу.*

Аритмі́чно.

АРИФМО́ГРАФ, а, ч. Лічильна машина для механічного виконання арифметичних дій, результати яких автоматично записуються на особливий стрічці.

АРИФМОМОРФО́З, у, ч. Еволюційне перетворення організму, при якому спостерігається зміна кількості однорідних органів.

АРІА́НСТВО, а, с., рел. Течія у християнстві IV—VI ст., прихильники якої заперечували офіційне вчення церкви про єдину суть Трійці і стверджували, що Син Божий (Христос) нижчий за Бога Отця.

Аріа́нець, нця, ч.

Аріа́нка, и, ж.

Аріа́нський, а, е.

АРІБА́Л, а, ч. Невелика кулеподібна чи грушоподібна посудина з обпаленої глини, часто з художнім розписом.

АРІЕ́ТА, и, ж. Невелика арія, що відзначається простотою і пісенним характером мелодії, як правило, має двочастинну будову.

АРІО́ЗО, *невідм., с., муз.* Невелика арія, що має наспівно-речитативний характер. *Вільно побудоване аріозо.*

А́РІЯ, ї, ж. 1. Вокальний твір для одного голосу, що входить як складова частина до опери, ораторії та ін. *Арія Кармен.* 2. Невеликий вокальний або інструментальний твір наспівного характеру.

А́РКА, и, ж. 1. Склепіння у формі дуги, яким перекривають проріз у стіні або сполучають опори моста, два суміжні будинки і т. ін. *Мостова арка. Триумфальна арка.* 2. Декоративна споруда у вигляді брами, що завершується склепінням.

Арка́да, и, ж. Ряд арок, що спирається на стовпи або колони; галерея з арок; застосовують здебільшого при спорудженні відкритих

галерей. *Відкриті аркади. Галерея під аркадами.*

АРКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **арка**. *Аркове кріплення*. 2. Те, що за формою схоже на арку, елементом чого є арка. *Аркова гребля*.

АРКА́Н, а, ч. Довгий мотузок із зашморгом на кінці, за допомогою якого ловлять коней та інших тварин. *Накинути аркан*.

АРКА́НИТИ, ню, ниш. Ловити за допомогою аркана. *Арканити коня*.

АРКА́ННИЙ, а, е. *Арканний вузол*.

АРКАТУ́РА, и, ж., *архіт.* Ряд однакових глухих невеликих арок на фасаді будівлі чи на внутрішніх стінах приміщення, які слугують прикрасою для стіни.

АРКБУ́ТАН, а, ч., *архіт.* Зовнішня кам'яна арка, елемент опори склепіння.

АРКО́ЗИ, ів, мн. Грубозернисті пісковики, що утворилися внаслідок руйнування гранітів, гнейсів та інших кислих магматичних гірських порід зернистої структури.

АРКОЛО́ГІЯ, ї, ж. Розроблення методів створення різних споруд, будівництва господарських об'єктів і населених пунктів із максимальним збереження природного середовища.

АРЛЕКІ́Н, а, ч. 1. Традиційний персонаж італійської «комедії масок», який у костюмі з різнокольорових клаптів і в чорній напівмасці виконував роль дотепного слуги-блязня. 2. Смуга тканини, яка обрамляє порталну арку сцени.

Арлекіна́да, и, ж. 1. Невелика театральна п'єса (пантоміма), в якій головну роль виконує арлекін. 2. Популярний жанр у XVIII ст. у Франції. 3. Блязнування.

АРМАГЕДДО́Н, у, ч. 1. Місцевість біля підніжжя гори Кармель, яка в біблійні часи була місцем вирішальних битв з єгиптянами, ассирійцями та іншими завойовниками Ханаанського краю; згідно з Одкровенням Іоанна Богослова, місце, де під час настання кінця світу відбудеться остання битва з участю всіх царів Землі. 2. *перен.* Щось страшне, невідворотне, глобальний катаклізм. *Атомний армагеддон. Очікування армагеддону*.

АРМА́ДА, и, ж. Велике з'єднання військових кораблів, літаків або танків, які узгоджено діють на одному напрямі. *Армада літаків. Армада крейсерів*.

АРМАДІ́ЛИ, ів, мн. Південноамериканські ссавці, тіло яких захищене панциром із рогових щитків; живляться дрібними хребетними тваринами, молюсками, комахами і т. ін.

АРМАТУ́РА, и, ж. 1. *збірн., техн.* Сукупність допоміжних приладів, деталей, необхідних для роботи якого-небудь апарата, машини, конструкції. *Освітлювальна арматура*. 2. *буд.* У залізобетонних спорудах — сталевий каркас; також сукупність металевих частин, уміщених у який-небудь матеріал або споруду для їх зміцнення. 3. *мист.* Скульптурне або живописне зображення зброї та обладунку, що використовується з декоративною метою.

Армату́рний, а, е, *техн., буд.* 1. Прикм. до **армату́ра** (у 2 знач.). *Жорсткі арматурні каркаси*. 2. Який виготовляє арматуру (в 1, 2 знач.). *Арматурний цех*. 3. Признак для арматури (у 1, 2 знач.). *Арматурний дріт*.

Армату́рник, а, ч. Той, хто виготовляє, встановлює чи обслуговує арматуру (у 1, 2 знач.).

Армату́рниця, ї, ж.

АРМУВА́ТИ, ўю, ўеш. Зміцнювати матеріал (споруду), вводячи в нього арматуру (у 2 знач.). *Бетон армують металом*.

Армо́ваний, а, е. *Армований брус. Армовані деталі. Армоване скло*.

Армува́ння, я, с. *Армування бетонних конструкцій*.

Армре́стлінг, у, ч. Змагання на силу рук. *Змагання з армрестлінгу*.

АРМІО́Р, а, ч. Вид переплетення з дрібновозерунчастими тканинами маклонками, який застосовують у тканинах для одягу, рушниках, серветках та ін.

А́РНІКА, и, ж. 1. Висока багаторічна трав'яниста рослина з жовтими квітками; широко використовується в медицині. *Арніка гірська. Препарати арніки*. 2. *фарм.* Ліки, виготовлені з квітів цієї трави.

А́рніковий, а, е. *Арнікова примочка*.

АРОГЕ́НІЗ, у, ч. Найзагальніші пристосувальні зміни організації та функцій організмів у ході еволюції, що підвищують інтенсивність їх життєдіяльності.

АРО́ЗІЯ, ї, ж., *мед.* Руйнування тканин і судин під час запальних процесів і при виразках.

Арозі́йний, а, е. *Арозійні явища*.

АРОМА́Т, у, ч. 1. Приємний і ніжний запах; пахощі. *Аромат лілій. Аромат парфумів*. 2. *перен.* Властива чому-небудь ознака. *Аромат юності*.

Ароматиза́ція, ї, ж. 1. *кул.* Додавання у страву, напій ароматичних речовин. *Ароматизація штучних фруктових вод*. 2. *техн.* Збагачення нафти, бензину і т. ін. ароматичними вуглеводнями. *Ароматизація нафти*.

Ароматиза́тор, а, ч. Речовина, що має приємний запах і використовується для надання аромату продуктам харчування, парфумерним виробам і т. ін. *Синтетичні ароматизатори. Харчові ароматизатори. Ароматизатор, ідентичний натуральному*.

Ароматизова́ний, а, е. *Ароматизований напій. Ароматизований бензин*.

Ароматизува́ти, ўю, ўеш. *Ароматизувати тісто корицею. Ароматизувати бензин*.

Ароматични́й, а, е. *Ароматичні приправи. Ароматичні речовини*.

Ароматични́сть, ності, ж. *Ароматичність речовини*.

Арома́тний, а, е. *Ароматний чай. Ароматна хвиля*.

АРОМО́РФО́З, у, ч. Ускладнення організації та функцій організмів у процесі еволюції, що дає їм можливість розширювати середовище проживання виду.

АРО́РЇ́Т, у, ч., *спец.* Крохмальне борошно, яке виробляють із коріння бульб та плодів деяких тропічних рослин.

АРПЕ́ДЖІО, *невідм., с., муз.* Акорди із швидкою послідовністю звуків.

АРСЕ́Н, у, ч. Хімічний елемент у вигляді твердої речовини сірого кольору з металічним блиском; миш'як.

Арсе́новий, а, е. *Арсенова кислота*.

АРСЕНА́Л, у, ч. 1. Склад зброї і військового спорядження. *Арсенал із зброєю*. 2. Завод, на якому виготовляють зброю і військове спорядження. 3. *перен.* Великий запас чого-небудь (засобів, можливостей та ін.). *Арсенал художніх засобів*.

Арсена́льний, а, е.

АРТ¹... Перша частина складних слів, що відповідає слову «артилерійський».

АРТ²... Перша частина складних слів, що відповідає значенню слів «мистецтво», «мистецький».

АРТАЛГІ́Я, ї, ж., *мед.* Біль у суглобах при різних захворюваннях.

АРТЕ́ЗІАНСЬКИЙ, а, е. Який міститься в глибоких водоносних шарах землі; глибинний. *Артезіанська вода*.

АРТЕ́РІ́Й, у, ч., *мед.* Запалення стінок артерій. *Гострий артеріт. Хронічний артеріт*.

АРТЕ́РІО́ЛИ, ол, мн. (*одн. артеріо́ла*, и, ж.). Дрібні кінцеві розгалуження артерій, що переходять у капіляри.

АРТЕ́РІОСКЛЕ́РО́З, у, ч. Хронічне захворювання артерій, що виражається в ущільненні їхніх стінок; супроводжується втратою еластичності, звуженням втратою еластичності, звуженням просвіту артерій. *Розвиток артеріосклерозу*.

АРТЕРІЯ, і, жс. 1. Кровоносна судина, що розносить збагачену киснем кров від серця до всіх органів і тканин тіла. 2. *перен.* Важливий комунікаційний шлях, напр.: залізнична лінія, судноплавна ріка, канал, головна вулиця і т. ін. *Транспортна артерія.*

Артеріальний, а, е. *Артеріальний тиск.*

Артеріальна кров.

АРТЕСОНАДО, *невідм.* Дерев'яна набірна стеля з кесонами, часто прикрашена різьбою чи розписом.

АРТЕФАКТ, у, ч. 1. *біол.* Утвір або процес, який не властивий біологічному об'єктові за нормальних умов і виникає внаслідок дослідів над ним. 2. *спец.* Річ, предмет, який є продуктом цілеспрямованої діяльності людини. 3. У культурології — інтерпретативне втілення певної культурної форми в конкретному матеріальному продукті, акті поведінки, соціальному структурі тощо.

АРТИКЛЬ, я, ч., *лінгв.* Частка, що вживається в деяких мовах при іменниках для розрізнення роду, надання їм означеності або неозначеності. *Означений артикль. Неозначений артикль.*

АРТИКУЛ, а, ч. 1. *заст.* Стаття, розділ або параграф якого-небудь закону, договору, розпорядження та ін. *Артикул нової конституції.* 2. *спец.* Тип виробу, товару, а також його цифрове або літерне позначення. *Новий артикул виробів.*

Артикуляція, і, жс. 1. *лінгв.* Робота мовних органів, спрямована на вимовляння того чи іншого звука мови; також положення мовних органів при вимові такого звука. *Вироблення правильної артикуляції.* 2. *муз.* Спосіб виконання на інструменті чи голосом певної послідовності звуків.

Артикулювати, юю, юєш. Вимовляти звуки мови за допомогою органів мовлення.

Артикуляційний, а, е. *Артикуляційна база мови.*

АРТИШОК, у, ч. Багаторічна городня рослина з істівними м'ясистими квітковими головками й великим пірчастим листям, а також м'ясиста частина квітки цієї рослини, яку використовують як їжу. *Розмноження артишоків. Насіння артишоків. Суп із артишоками.*

АРТОС, **АРТУС**, а, ч. Освячений на Великдень спеціальний хліб, який найближчої неділі роздають парафіянам.

АРТРИТ, у, ч. Запалення суглобів. *Лікування артрити.*

Артритний, а, е.

АРТР(О)... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням слову «суглоб».

АРТРАЛГІЯ, і, жс., *мед.* Болі в суглобах при різних захворюваннях. *Засоби проти артралгії.*

АРТРОДЕЗ, у, ч. Хірургічна операція при створенні повної нерухомості суглоба з метою відновлення втраченої опороздатності кінцівки.

АРТРОЗ, у, ч. Хронічне захворювання суглобів, пов'язане з порушенням обміну речовин і супроводжуване змінами зчленованих поверхонь кісток та деформацією суглобів; рухи в суглобі обмежуються аж до повної втрати його функцій.

АРТРОЛОГІЯ, і, ч., *мед.* Розділ анатомії, що вивчає будову суглобів та їх захворювання.

Артролог, а, ч. *Консультація артролога.*

Артрологічний, а, е.

АРТРОПЛАСТИКА, и, жс., *мед.* Пластична операція для відновлення рухомості суглобів.

Артропластичний, а, е. *Артропластичні заходи.*

АРТРОТОМІЯ, і, жс., *мед.* Хірургічна операція розтину суглоба для видалення гною, сторонніх предметів та ін.

Артротомічний, а, е.

АРФА, и, жс. Щипковий багатострунний (44 струни) музичний інструмент, що має форму трикутної рами з натягнутими на ній струнами.

Арфіст, а, ч.

Арфістка, и, жс.

АРХАЇЗАЦІЯ, і, жс. Навмисне наслідування давніх форм мистецтва. *Архаїзація побуту.*

Архаїзм, у, ч. 1. Застаріле явище, пережиток старовини. 2. *лінгв.* Застаріле слово, мовний зворот або граматична форма, що вийшли з ужитку.

Архаїзований, а, е. *Архаїзований твір.*

Архаїзувати, ую, уєш. *Архаїзувати мову.*

АРХАЙКА, и, жс. Старовина, старовинні речі, а також усе те, що характеризується рисами старовини.

Архаїчний, а, е. 1. Прикм. до **архаїка**. *Архаїчний період.* 2. Який вийшов із загальнонародного вжитку; застарілий. *Архаїчна лексика.*

Архаїчність, ності, жс. *Риси архаїчності.*

АРХАНГЕЛ, а, ч. Згідно з християнським віровченням — старші за чином ангели, безтілесні істоти, духи, створені Богом, через яких він повідомляє людям свою волю. *Архангел Михаїл. Архангел Гавриїл.*

Архангельський, а, е. *Архангельський собор.*

АРХАНТРОП, а, ч. Загальна назва найдавнішої викопної людини.

АРХАР, а, ч. Дикий гірський баран, поширений у Центральній Азії.

АРХАТ, а, ч. Згідно з буддизмом ученням: 1) епітет Будди; 2) у традиції хінаїни — людина, яка шляхом перевтілень досягла найвищого рівня духовного розвитку — нірвани; 3) праведник, святий.

АРХЕ... Частина складних слів, що означає «первісність», «початок».

АРХЕЙ, ю, ч., *геол.* Найдавніша ера в геологічній історії Землі.

Архейський, а, е. *Архейська ера.*

АРХЕО... Перша частина складних слів, що відповідають за значенням слову «стародавній».

АРХЕОГРАФІЯ, і, жс. Галузь історичної науки, яка досліджує писемні пам'ятки старовини та виробляє наукові принципи їх видання. *Інститут археології.*

Археограф, а, ч. *Відомий археограф.*

Археографічний, а, е. *Археографічна праця.*

АРХЕОЛОГІЯ, і, жс. Наука, що на підставі речових пам'яток минулого, добутих розкопками, вивчає давні побут і культуру людського суспільства. *Українська археологія. Інститут археології.*

Археолог, а, ч. *Учений-археолог. Майбутній археолог.*

Археологічний, а, е. *Археологічні пам'ятки.*

АРХЕОПТЕРИКС, а, ч. *палеонт.* Найдавніший викопний птах юрського періоду.

АРХЕОПТЕРИС, а, ч., *бот.* Найдавніша папоротеподібна рослина.

АРХЕОРНІС, а, ч., *палеонт.* Один із екземплярів археоптерикса.

АРХЕОФІТИ, ів, *мн.* Рослини, що є супутниками людини з доісторичного або раннього історичного часу.

АРХЕОЦІАТИ, ів, *мн.* Тип викопних безхребетних тварин; поодинокі та колоніальні донні організми, що мали вапняковий скелет у формі рога або келиха.

АРХЕОСПОРІЙ, я, жс., *бот.* Група клітин, із яких розвиваються спори, мегаспори та мікроспори (у мохів, папоротеподібних, голонасінних і т. ін. рослин).

АРХЕТИП, у, ч. 1. *філос.* Прообраз, первинна форма, взірець. *Психологічний архетип. Культурний архетип. Архетипи мислення.* 2. *лінгв.* Вихідна первинна мовна форма, реконструйована на основі зіставлення

реальних фактів, що належать до різних мов.

Архетиповий, а, е. *Архетипові образи*. **АРХІ...** Префікс, що означає: «головний, старший»; «найвищий ступінь чогось».

АРХІВ, у, ч. 1. Установа, яка займається збиранням, упорядковуванням і зберіганням старих документів, писемних пам'яток та ін. *Обласний архів. Історичний архів. Літературний архів*. 2. Відділ установи, в якому зберігаються старі документи, листи, закінчені справи тощо. *Здати справу в архів*. 3. Листи, рукописи, знімки і т. ін., які стосуються діяльності якої-небудь установи або особи. *Архів І. Нечуя-Левицького*. 4. *інформ.* Дані, що зберігаються на диску в стислому вигляді. *Обновити текстовий архів. Створити архів програм*.

Архіваріус, а, ч. Фахівець із архівної справи.

Архіватор, а, ч., *інформ.* Програма, призначена для мінімізації обсягів інформації у файлі з метою збереження її на твердому диску, дискеті і т. ін. або її пересилання. *Архіватор даних*.

Архівація, ї, ж., *інформ.* Мінімізація обсягу електронної інформації шляхом створення архіву (у 4 знач.).

Архівіст, а, ч. Працівник архіву (у 1, 2 знач.).

Архівний, а, е. 1. Прикм. до **архів**. *Архівні матеріали*. 2. Який вивчає, досліджує архіви (в 2 знач.). *Архівна комісія*. 3. *інформ.* Який містить архів (у 4 знач.). *Архівний файл. Архівна дискета*.

Архівований, а, е. *Архівований файл*.

Архівування, я, с. *Архівування текстових документів*.

Архівувати, ую, уєш. Створювати архіви файлів. *Архівувати рідко використовувані програми*.

АРХІВОЛЬТ, а, ч. З'єднувальна профільована архітектурна деталь, що створює зовнішнє обрамлення арки, як правило, багата на пластичні прикраси.

АРХІДІЯКОН, а, ч. Старший диякон, який служить при митрополиті. *Чин архідіякона*.

Архідияконський, а, е. *Архідияконське служіння*.

АРХІЄПІСКОП, а, ч. Духовне звання, середнє між єпископом і митрополитом, а також служитель релігійного культу, який має це звання.

Архієпископський, а, е.

АРХІЄРІЙ, розм. **АРХІРІЙ**, я, ч. Загальна назва вищих чинів духовенства (єпископа, архієпископа та

ін.) у православних християн, а також особа, що має це звання. *Єпархіальний архієрей. Сан архієрея. Візит архієрея. Архієрейський*, а, е. *Архієрейський хор. Архієрейська літургія*.

АРХІМАНДРИТ, а, ч. Вищий чернечий чин у православній та греко-католицькій церкві, почесний титул настоятеля великого чоловічого монастиря, а також ректора духовної семінарії і глав духовних місій.

Архімандритський, а, е. *Архімандритський наперсний хрест*.

АРХІМЦЕТИ, ів, мн. (одн. **архіміцет**, а, ч.), бот. Клас нижчих мікро-скопічних грибів, паразитів рослин, зокрема картоплі, капусти і т. ін.; викликають захворювання рослин.

АРХІПЕЛАГ, у, ч. Сукупність значної кількості окремих островів чи їх груп, що лежать на невеликій відстані один від одного і які зазвичай розглядають як одне ціле. *Архіпелаг островів. Архіпелаг Землі Франца-Йосифа*.

Архіпелаговий, а, е. *Архіпелаговий острів*.

АРХІТЕКТОНІКА, и, ж. 1. *архіт.* Гармонійне поєднання частин цілого. 2. *мист., літ.* Розмірність художнього твору; побудова, композиція. *Архітекtonіка твору*. 3. *геол.* Загальна картина геологічної будови земної кори або її частини, особливостей залягання гірських порід тієї чи іншої місцевості.

Архітектонічний, а, е. *Архітектонічні особливості*.

АРХІТРАВ, а, ч., *архіт.* Головна балка, перекриття між колонами, нижня частина антаблемента. *Масивний архитрав*.

АРХІЯ, ї, ж. Організоване і кероване політичною владою суспільство, яке утворює державу; протилежне — **анархія**.

...**АРХІЯ**. Друга частина складних слів, що вказує на форму влади, правління.

АРХОНТИ, ів, мн. (одн. **архонт**, а, ч.). У Стародавній Греції — вищі службові особи, які обиралися на певний термін.

АС, а, ч., розм. 1. Льотчик-винишувач найвищого класу, майстер повітряного бою. *Льотчик-ас*. 2. *перен.* Про людину, що досягла високої майстерності у певній галузі. *Бути асом у своїй справі*.

АСАМБЛЕЯ, ї, ж. 1. Керівний орган у міжнародних організаціях. *Генеральна Асамблея ООН*. 2. Назва вищого органу законодавчої влади у деяких країнах. 3. Загальні збори членів якої-небудь державної чи між-

народної організації, прихильників певного громадського руху. *Асамблея прихильників миру. Асамблея європейських регіонів*.

АСАМБЛЕЙНИЙ, а, е.

АСАНА, и, ж. Положення тіла в певній позі (в індійському вченні хатха-йога).

АСДИК, а, ч. Гідрокаційний пристрій, призначений для визначення місцезнаходження підводних об'єктів.

АСЕЙСМІЧНИЙ, а, е. Який не піддається руйнівній дії землетрусів. *Асейсмічна область. Асейсмічне будівництво*.

АСЕКСУАЛЬНИСТЬ, ності, ж. 1. Відсутність ознак статі. 2. Відсутність статевого потягу.

АСЕМБЛЕР, а, ч. Допоміжна програма у складі операційної системи для автоматичного перекладу вихідної програми на машинну мову.

АСЕНІЗАЦІЯ, ї, ж. 1. Видалення і знешкодження нечистот. 2. Поліпшення гігієнічних умов, очищення місцевості.

Асенізатор, а, ч. Той, хто здійснює асенізацію. *Міські асенізатори*.

Асенізаційний, а, е. *Асенізаційний пристрій*.

АСЕПТИКА, и, ж., мед. Запобігання зараженню рани шляхом стерилізації, знезараження предметів, які дотикаються до неї під час операції, лікування та ін. *Застосовувати асептику. Засоби асептики*.

Асептичний, а, е. *Асептична пов'язка*.

АСИГНУВАТИ, ую, уєш. Виділяти певну грошову суму на які-небудь потреби. *Асигнувати кошти на видання книги*.

Асигнований, а, е.

Асигнування, я, с. *Державні асигнування на охорону здоров'я*.

АСИМЕТРІЯ, ї, ж. Брак або порушення симетрії; несиметричність, нерозмірність.

Асиметричний, а, е. *Асиметричні форми*.

Асиметричність, ності, ж.

Асиметрично.

АСИМІЛЯЦІЯ, ї, ж. 1. Уподібнення, злиття, засвоєння. 2. Злиття одного народу з іншим унаслідок засвоєння його мови, культури, національних ознак. *Природна асиміляція. Примусова асиміляція. Політика асиміляції*. 3. *біол.* Процес засвоєння рослинним чи тваринним організмом зовнішніх щодо нього речовин. 4. *лінгв.* Уподібнення одних звуків іншим. *Асиміляція приголосних*.

Асимілюваний, а, е. *Асимілювана етнічна група*.

Асимілювання, я, с.

Асиміювальний, а, е. *Асиміювальна дія.*

Асиміювати, юю, юєш. 1. Робити кого-, що-небудь подібним до себе, перетворювати, переробляти на свій лад. *Асиміювати емігрантів із іншим населенням.* 2. біол. Засвоювати. *Рослини асиміюють вулекислоту.*

Асиміютивний, а, е. *Асиміютивні процеси.*

Асиміютор, а, ч. Той, хто примусово здійснює асиміюцію (у 1 знач.).

Асиміюторський, а, е. *Асиміюторська політика.*

Асиміюційний, а, е. *Асиміюційний вплив наступних голосних.*

АСИМЮТІТА, и, жс., мат. Пряма, яка не має жодної спільної точки з певною кривою, що необмежено наближається до цієї прямої.

Асиміютика, и, жс. Поведінка функції в особливих точках, найчастіше при наближенні аргумента чи функції до нескінченності.

Асиміютичний, а, е. Який необмежено наближується.

АСИНДЕТОН, у, ч., лінгв. Стилістична фігура, яка характеризується пропуском сполучників з метою посилення експресії висловлювання; безсполучниковість.

АСИНЕРГІЯ, ї, жс., мед. Утрата здатності об'єднувати окремі прості рухи в складний руховий акт; спостерігається при захворюваннях мозочка.

АСИНХРОНІЯ, книжн. Неодноразність; протилежне — **синхронія**.

Асинхронний, а, е. *Асинхронне обертання тіл. Асинхронний електродвигун. Асинхронна культура.*

Асинхронність, ності, жс. *Асинхронність дій.*

Асинхронно. *Рухатися асинхронно.*

АСИСТЕНТ, а, ч. 1. Помічник фахівця, який допомагає йому виконувати роботу. *Асистент професора. Асистент хірурга. Асистент режисера.* 2. Нижча посада викладача у вищих навчальних закладах, а також особа, що займає цю посаду. *Асистент кафедри української мови.* 3. Особа, яка входить до складу почесної варті прапора (при прапороносці).

Асистентка, и, жс.

Асистентський, а, е. *Асистентський кабінет. Асистентські обов'язки.*

Асистувати, ую, уєш. Бути помічником у спеціаліста; виконувати роботу асистента (в 1 знач.). *Асистувати хірургові під час операції.*

АСИСТОЛІЯ, ї, жс., мед. Різке ослаблення скорочень серцевого м'яза,

що призводить до розладу серцевої діяльності.

АСКАРІДИ, їд, мн. (одн. **аскарида**, и, жс.). Круглі білі черви, що паразитують у кишечнику ссавців і людини. *Аскарида людська.*

Аскарідоз, у, ч. Хвороба, що розвивається внаслідок наявності в організмі аскарід. *Дитячий аскарідоз.*

АСКЕР, а, ч., заст. Турецький вояк.

АСКЕТІЗМ, у, ч. 1. Релігійно-етичне вчення, що полягає в проповіді зречення радощів життя, відлюдництва і «умертвіння плоті» для досягнення моральної досконалості. *Релігійний аскетизм.* 2. перен. Надзвичайно суворий спосіб життя з відмовою від життєвих благ. *Риси аскетизму.*

Аскеза, и, жс., рел. Спосіб життя, принцип поведінки, що характеризується відмовою від життєвих благ, задоволень і т. ін. *Монастирська аскеза. Сповнене аскези життя.*

Аскет, а, ч. 1. Віруючий, який суворо дотримується приписів аскетизму. 2. перен. Про людину, яка вкрай обмежує свої життєві потреби, веде суворий спосіб життя. *Зробитися аскетом.*

Аскетичний, а, е. *Аскетичне обличчя.*

АСКОМІЦЕТИ, їв, мн. (одн. **аскоміцет**, а, ч.), бот. Клас вищих (сумчастих) грибів, статеве розмноження яких відбувається за допомогою спор, що розвиваються в сумках.

АСКОРБІНОВА кислота — органічна речовина, потрібна організмові для нормального обміну речовин; нестача її в організмі спричиняє цингу; вітамін С.

АСКОХІТОЗ, у, ч., с. г. Грибкова хвороба рослин. *Аскохітоз гориху.*

АСО, невідм., с. У фехтуванні та боксі — зустріч двох спортсменів з метою вивчення техніки бою чи підготовки до змагань.

АСОНАНС, а, ч., літ. Неповна рима, в якій співзвучні тільки наголошені голосні звуки; повторення однакових голосних звуків у рядку чи строфі.

Асонансовий, а, е, літ. *Асонансова рима.*

АСОРТИМЕНТ, у, ч. Набір товарів або виробів різних видів і сортів. *Широкий асортимент. Багатий асортимент. Збільшувати (розширювати, збагачувати) асортимент. Асортимент продуктів. Асортимент товарів. Асортимент послуг.*

Асортиментний, а, е. *Асортиментний мінімум товарів.*

АСОРТІ, невідм., с. 1. Спеціально підібраний набір однорідних продуктів, предметів різних сортів. *Рибне асор-*

ті. Шоколадне асорті. М'ясне асорті.

2. невідм. Те, що є такою сумішшю, набором. *Цукерки асорті.*

АСОЦІАЛЬНИЙ, а, е. Який не відповідає нормам, правилам поведінки людей у суспільному житті. *Асоціальний вчинок. Асоціальні явища.*

Асоціальність, ності, жс.

АСОЦІАЦІЯ, ї, жс. 1. Добровільне об'єднання осіб або організацій для досягнення спільної господарської, політичної, культурної чи якої-небудь іншої мети; товариство, спілка. *Асоціація молодих письменників. Міжнародна асоціація українців. Асоціація театральних діячів. Українська наукова асоціація. Банківська асоціація. Асоціація міст України. Асоціація регіональної науки. Президент асоціації.* 2. Сполучення, з'єднання чого-небудь в єдине ціле. *Зоряні асоціації. Рослинна асоціація. Асоціація молекул.* 3. Зв'язок між окремими нервово-психічними актами — уявленнями, думками, почуттями, внаслідок якого одне уявлення, почуття і т. ін. викликає інше. *Підсвідомі асоціації. Викликає асоціації. Проводити асоціації. Асоціації ідей.* 4. біол. Угрупування мікробів різних видів, які існують у природних або лабораторних умовах.

Асоціативний, а, е. *Асоціативний зв'язок. Асоціативний експеримент. Асоціативна пам'ять.*

Асоціативність, ності, жс. *Розвивати асоціативність. Асоціативність художнього мислення. Методи асоціативності.*

Асоціативно. *Мислити асоціативно.*

Асоціаційний, а, е, психол. *Асоціаційний процес.*

Асоційований, а, е. *Асоційований член товариства. Асоційовані уявлення.*

Асоціювання, я, с.

Асоціювати, юю, юєш. 1. Установлювати зв'язок між уявленнями, явищами і т. ін. *Здатність асоціювати. Асоціювати одне явище з іншим.* 2. Об'єднувати. *Асоціювати як повноправного члена.*

АСПАРАГУС, а, ч. Різновид спаржі з пишною зеленню, що вирощується як кімнатна рослина. *Густий аспарагус. Посадити аспарагус.*

АСПЕКТ, у, ч. 1. Точка зору, з якої розглядаються предмети, явища, поняття. *Історичний аспект. Важливий аспект. Науковий аспект. Моральний аспект. Розглядати питання в різних аспектах.* 2. бот. Зовнішній вигляд рослинних угруповань, що змінюється за фазою розвитку рослин протягом року.

Аспектний, а, е.

АСПЕКТОЛО́ГІЯ, і, *жс.*, *лінгв.* Розділ лінгвістики, що вивчає видові форми дієслова та їхнє значення. *Засади аспектології.*

Аспектоло́г, а, ч. *Конференція аспектологів.*

Аспектологі́чний, а, е. *Аспектологічні дослідження.*

АСПЕРГІ́Л, у, ч. Рід грибів, що у вигляді плісняви побутують на продуктах харчування, у ґрунті, на сирих стінах тощо; деякі види спричинюють хвороби, інші використовуються у виробництві лимонної кислоти, антибіотиків, ферментів.

АСПЕРГІ́ЛЬОЗ, у, ч., *мед.*, *вет.* Інфекційне захворювання людини, птахів, рідше інших тварин, що спричинюється одним із різновидів сумчастих грибів.

АСПЕРМА́ТИЗМ, у, ч. Відсутність сім'явитий під час статевого акту при збереженні нормальної функції сім'яутворення, статевого потягу та ерекції.

АСПЕРМІ́Я, ї, *жс.*, *мед.* Відсутність сперматозоїдів у сім'яній рідині.

АСПІРАНТУ́РА, и, *жс.* Система підготовки професорсько-викладацьких і наукових кадрів при вищих навчальних закладах або науково-дослідних інститутах. *Вступити до аспірантури. Навчатися в аспірантурі. Закінчити аспірантуру.*

Аспіра́нт, а, ч. Той, хто навчається в аспірантурі. *Робота аспіранта. Атестація аспірантів.*

Аспіра́нтка, и, *жс.* Аспірантка першого року навчання.

Аспіра́нтський, а, е. Аспірантський мінімум. *Аспірантський екзамени.*

АСПІРА́ТИ, ів, *мн.*, *лінгв.* Придихові приголосні звуки. *Вимова аспіратів.*

АСПІРА́ЦІЯ, ї, *жс.* 1. *техн.* Система відсмоктування пороку з приміщення. 2. *мед.* Відсмоктування різних рідин або повітря з порожнин і дихальних шляхів за допомогою спеціального приладу. 3. *мед.* Потрапляння сторонніх тіл у дихальні шляхи при вдихуванні.

Аспіра́тор, а, ч. 1. *техн.* Прилад для відбирання проб газів, повітря та ін. з метою визначення їх хімічного складу, вмісту вологи і т. ін. 2. *техн.* Апарат для відсмоктування забрудненого повітря з виробничих приміщень. 3. *мед.* Прилад для проведення аспірації (у 2 знач.).

АСПІ́РН, у, ч. Біла кристалічна речовина, що вживається як ліки для зниження температури і вгамування головного болю. *Вживати аспірін. Таблетка аспірину.*

АССИ́РІОЛÓГІЯ, ї, *жс.* Комплексна наукова дисципліна, що вивчає мови, писемність, культуру та історію народів Ассирії та Вавилонії.

Ассіро́лог, а, ч.

Ассірологі́чний, а, е. *Ассірологічні дослідження.*

АСТА́ЗИЯ, ї, *жс.*, *мед.* Утрата людиною здатності стояти без підтримування внаслідок захворювань нервової системи.

АСТА́ЗУВА́ННЯ, я, с. Зменшення, ослаблення впливу магнетизму Землі на магнітну стрілку чутливого вимірювального приладу.

АСТА́Т, у, ч., *хім.* Радіоактивний хімічний елемент, за властивостями подібний до йоду і полонію.

АСТА́ТІЗМ, у, ч., *техн.* Властивість систем автоматичного управління зводити помилку регулювання до нуля при постійному зовнішньому впливі на цю систему.

Астатич́ний, а, е. *Астатичний електровимірювальний прилад.*

АСТЕ́ІЗМ, у, ч. Стилестичний прийом, один із видів іронії, коли захоплення чимось висловлюється словами, які звичайно мають негативний зміст або ж навпаки, засудження набирає форми похвали.

АСТЕ́НІЯ, ї, *жс.*, *мед.* Загальна квалітет організму; безсилля; втрата здатності до тривалого фізичного і розумового напруження.

Астені́к, а, ч. Той, хто перебуває у стані астенії.

Астені́чка, и, *жс.*

Астені́чний, а, е. *Астенічний тип. Астенічний синдром.*

АСТЕНО́ПІЯ, ї, *жс.*, *мед.* Слабкість або швидка втомлюваність зору, супроводжувана болем в очах, головним болем і послабленням гостроти зору.

АСТЕНОСФЕ́РА, и, *жс.*, *геол.* Передбачуваний шар зниження твердості, міцності та в'язкості у верхній мантиї Землі.

АСТЕРІ́ЗМ, у, ч., *астр.* Група зірок, яка входить до сузір'я, але назву має іншу, ніж назва сузір'я.

АСТЕРІ́СК, а, ч., *друк.* Набірний знак у вигляді зірочки, який застосовують для позначення виноска.

АСТЕРО́ІДИ, ів, *мн.* (одн. *астероїд*, а, ч.). 1. Малі планети сонячної системи, що обертаються навколо Сонця переважно між орбітами Марса і Юпітера. 2. *зоол.* Морські зірки, клас безхребетних тварин типу голкошкірих.

Астерої́дний, а, е. *Астероїдний пояс.*

АСТИГМА́ТИЗМ, у, ч. 1. *мед.* Вада ока, що призводить до нечіткості зобра-

ження. 2. Спотворення зображення оптичною системою внаслідок її асиметрії або потрапляння світлового пучка під великим кутом до осі системи.

Астигма́т, а, ч. Фотографічний об'єктив з астигматизмом.

Астигматич́ний, а, е. *Астигматичне око.*

А́СТМА, и, *жс.* Задишка, спричинювана деякими захворюваннями серця або бронхів; ядуха. *Бронхіальна астма. Напад астми.*

Астма́тик, а, ч. Той, хто хворіє на астму. *Перша допомога астматикам.*

Астматич́ка, и, *жс.*

Астматич́ний, а, е. 1. Характерний для астми. *Астматичне дихання.* 2. Який хворіє на астму. *Астматичний хворий.* 3. Признач. для лікування астми. *Астматичні препарати.*

АСТРАГА́Л¹, у, ч. Однорічна і багаторічна трав'яниста або кущова рослина родини бобових; використовується як сировина у техніці та медицині. *Препарат астрагалу.*

АСТРАГА́Л², у, ч., *архит.* Деталь у класичній архітектурі у формі валика (іноді оздобленого ниткою стилізованого намиста) з полицкою (з'єднує стовп колони з капітеллю або базою).

АСТРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Зоряний. *Астральне світло.* 2. *перен.* В астрології, окультизмі, парапсихології — абстрактний, неземний, нематеріальний, містичний. *Астральний світ. Астральне тіло.* 3. В астрології — пов'язаний із проблемами Всесвіту, життя, смерті, долі, взаємодії Космосу і Землі. *Астральна тріада. Астральний культ. Астральний зв'язок.*

АСТРО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню «зоряний», вказує на зв'язок із небесними тілами чи космосом.

АСТРОАНАТО́МІЯ, ї, *жс.* Розділ астрології, що вивчає анатомічну будову людини відповідно до розташування небесних світил.

АСТРОБІОЛО́ГІЯ, ї, *жс.* Наука, що займається виявленням і вивченням ознак життя на інших, крім Землі, планетах.

Астробіо́лог, а, ч.

Астробіологі́чний, а, е.

АСТРОБЛЕ́МА, и, *жс.* Геологічна структура центральної форми, що утворилася внаслідок падіння великого космічного тіла (*метеорита, астероїда*) на земну поверхню.

АСТРОБОТА́НІКА, и, *жс.* Наука, що вивчає рослинний покрив планет (зокрема Марса).

Астроботанік, а, ч.

Астроботанічний, а, е.

АСТРОГНОЗІЯ, і, ж. Знання зоряного неба, вміння орієнтуватися на місцевості і в часі за зоряним небом.

АСТРОГРАФ, а, ч. Апарат для фотографування небесних світил. *Шестикамерний астрограф. Об'єктив астрографа.*

АСТРОЇДА, и, ж., мат. Плоска крива у вигляді чотирикутної зірки.

АСТРОЛОГІЯ, і, ж. Учення про зв'язок між розташуванням та рухом небесних тіл і явищами суспільного життя, долею людини та ін., а також про методи передбачення майбутнього, що ґрунтується на цьому зв'язку.

Астролог, а, ч.

Астрологічний, а, е. *Астрологічний гороскоп. Астрологічний прогноз.*

АСТРОЛЯБІЯ, і, ж., геод., астр. Прилад для вимірювання кутів, з допомогою якого до XVIII ст. визначали положення небесних світил, а пізніше робили геодезичні вимірювання.

АСТРОМЕДИЦИНА, и, ж. Сукупність методів лікування і профілактики захворювань на підставі даних астрології.

АСТРОМЕТРИЯ, і, ж. Розділ астрономії, що вивчає взаємне розташування небесних тіл. *Класична астрометрія.*

Астрометричний, а, е. *Астрометричні знання.*

АСТРОНАВІГАЦІЯ, і, ж. Розділ астрономії, що займається визначенням положення і курсу корабля або літака за небесними світилами.

Астронавігаційний, а, е.

АСТРОНАВТИКА, и, ж. Сукупність галузей науки і техніки, які забезпечують теорію і практику освоєння космічного простору. *Фахівець із астронавтики.*

Астронавт, а, ч. *Американські астронавти.*

АСТРОНОМ, а, ч. 1. Різновид псевдоніма — позначення імені автора зірочками. 2. *лінгв.* Власна назва небесного об'єкта (планети, комети і т. ін.).

АСТРОНОМІЯ, і, ж. Наука про будову й розвиток небесних тіл і їх систем; вивчає розміщення, рух небесних тіл, а також їх фізичний стан, хімічний склад. *Захоплюватися астрономією. Вивчати астрономію.*

Астроном, а, ч.

Астрономічний, а, е. 1. Який стос. астрономії. *Астрономічні знання. Астрономічна обсерваторія. Астрономічний рік.* 2. *перен.* Дуже великий (про числа, кількість чого-небудь). *Астрономічна цифра.*

АСТРООРІЄНТАЦІЯ, і, ж. Орієнтація в космічному просторі за нерухомими зірками. *Система астроорієнтації.*

АСТРОСПЕКТРОГРАФ, а, ч. Прилад для реєстрації спектрів небесних тіл.

АСТРОСПЕКТРОСКОПІЯ, і, ж. Розділ астрофізики, у якому за допомогою спектрального аналізу вивчається випромінювання небесних тіл.

АСТРОСФЕРА, и, ж., біол. Частина центросфери, що утворюється під час непрямого поділу клітини.

АСТРОФІЗИКА, и, ж. Розділ астрономії, що вивчає фізичну будову та хімічний склад небесних тіл і міжзоряного середовища. *Практична астрофізика. Теоретична астрофізика.*

Астрофізик, а, ч.

Астрофізичний, а, е. *Астрофізична обсерваторія.*

АСТРОФІЗМ, у, ч. Відсутність поділу на строфи у віршовому творі. *Астрофізм поезії.*

АСТРОФОБІЯ, і, ж. Страх перед зірками.

АСТРОФОТОГРАФІЯ, і, ж. В астрономії — галузь досліджень, що займається розробленням апаратури і методів фотографування небесних світил.

Астрофотографічний, а, е.

АСТРОФОТОМЕТРИЯ, і, ж. Розділ практичної астрофізики, що займається опрацюванням і застосуванням фотометричних методів виміру блиску зірок і яскравості протяжних небесних об'єктів.

Астрофотометр, а, ч. Прилад для вимірювання блиску астрономічних об'єктів чи світлових потоків, що приходять від них.

Астрофотометричний, а, е.

АСТРОЦИТИ, ів, мн. Схожі на зірку клітини допоміжної тканини нервової системи.

АСТРОЦИТОМА, и, ж., мед. Доброкалісна пухлина головного мозку.

АСУРИ, ів, мн. В індуїстській міфології — суперники і вороги богів, скинені з неба та перетворені на демонів.

АСФАЛЬТ, у, ч. 1. Чорна смолиста маса природного походження або штучно виготовлена з бітуму і тонкоподрібнених мінеральних матеріалів; застосовується у дорожньому гідротехнічному будівництві. *Природний асфальт. Штучний асфальт.* 2. Шлях, тротуар, покриті цією масою. *Мчати по асфальту.*

Асфальтени, ів, мн. Тверді складові частини бітумів (асфальтів, нафт та ін.), від яких залежить їх твердість,

температурна стійкість і в'язучі властивості.

Асфальтівка, и, ж., розм. Дорога з асфальтовим покриттям. *Ходити (їздити) асфальтівкою.*

Асфальтний, а, е. *Асфальтне покриття.*

Асфальтник, а, ч. Робітник, який асфальтує шлях, вулицю. *Бригадир асфальтників.*

Асфальтнятий, і, ж.

Асфальтований, а, е. *Асфальтована дорога.*

Асфальтовий, а, е. 1. Прикм. до асфальт. *Асфальтове покриття.* 2. Який виробляє асфальт (у 1 знач.). *Асфальтовий завод.* 3. Покритий асфальтом (у 1 знач.). *Асфальтові тротуари.*

Асфальтування, я, с. *Здійснювати асфальтування.*

Асфальтувати, ую, уєш. Покривати асфальтом (у 1 знач.). *Асфальтувати майданчик. Асфальтувати дорогу.*

АСФАЛЬТОБЕТОН, у, ч. Будівельний матеріал із суміші щебеню, піску й асфальту.

Асфальтобетонний, а, е.

АСФІКЦІЯ, і, ж., мед. Хворобливий стан, зумовлений гострою нестачею в крові кисню і надміром вуглекислоти; характеризується тяжким розладом дихання і кровообігу. *Асфікція новонародженого.*

АСОФОДИЛ, **АСФОДЕЛЬ**, я, ч. Рід рослин родини лілійних із великими квітками; поширені в середземноморських країнах і Азії.

АСЦІДИ, ій, мн. (одн. *асцидія*, і, ж.). 1. *зоол.* Клас морських хордових тварин, тіло яких покрите особливою оболонкою. 2. *бот.* Листя деяких рослин, яке має форму мішечка або посудини.

АСЦИТ, у, ч., мед. Нагромадження рідини в черевній порожнині; черевна водянка.

АСЬЄНДА, и, ж. Великий маєток у більшості країн Латинської Америки.

АСЮРЄ, *невідм.*, с. Друкарська лінійка, яка утворює відбиток у вигляді кількох хвилястих чи паралельних ліній; застосовують при друкуванні чеків, квітанцій тощо.

АТАВІЗМ, у, ч. 1. Поява в нащадків (людей, тварин, рослин) ознак, що були властиві їх далеким предкам. 2. *перен.* Пережиток, повернення до застарілого, ознака несучасності. *Політичний атавізм.*

Атавістичний, а, е. *Атавістичні ознаки.*

АТАКА, и, ж. 1. Навальний напад війська на ворога; вирішальний етап наступу. *Йти в атаку.* 2. *перен.* Рішуча дія, спрямована проти кого-

небудь або на досягнення якої-небудь мети (у спорті, грі тощо). 3. *муз.* Перехід голосового апарату людини від дихального стану до співу (під час співу) або до мовлення. 4. *муз.* Безпосередній перехід до наступної частини музичного твору. 5. *мед.* Напад гострого суглобового болю. *Ревматична атака.*

Атакувати, *ую, уєш.* 1. Навально наступати на ворога. *Атакувати ворога.* 2. *перен.* Спрямовувати свої дії проти кого-небудь або на досягнення якої-небудь мети. *Атакувати опонента запитаннями.*

АТАКСИТ, *а, ч.* Залізний метеорит, до складу якого входить понад 13% нікелю і дрібнозерниста суміш камаситу та теніту.

АТАКСІЯ, *ї, ж., мед.* Порушення координації рухів, коли вони стають неточними, неузгодженими, що спостерігається при деяких захворюваннях нервової системи.

АТАЛІЯ, *ї, ж.* Рід пальм із великими перистими листками; ростуть у тропіках Америки; деякі види культивують в оранжереях.

АТАРАКСІЯ, *ї, ж.* Поняття давньогрецької етики про душевний спокій, рівновагу духу, відсутність хвилювання, незворушність як мету і форму поведінки, до якої повинна прагнути людина (за вченням стоїків).

АТАРАКТИКИ, *ів, мн.* Група заспокійливих лікарських препаратів.

АТАШЕ, *невідм., ч.* 1. Фахівець-консультант із певного кола питань, напр. у військовій справі, торгівлі, при дипломатичному представництві. *Аташе при дипломатичній місії у Європі. Військовий аташе. Аташе з культури.* 2. Молодший дипломатичний ранг у міністерстві закордонних справ. *Аташе посольства. Виконувати обов'язки аташе. Присвоїти ранг аташе.*

АТЕЇЗМ, *у, ч.* Заперечення існування Бога; відмова від релігійних вірувань; безбожність, безвір'я. *Марксистський атеїзм.*

Атеїст, *а, ч.*

Атеїстичний, *а, е.* Атеїстичне виховання.

Атеїстка, *и, ж.*

АТЕЛЕКТАЗ, *у, ч., мед.* Спадання легеневої тканини при повній або майже повній відсутності повітря в альвеолах. *Вроджений ателектаз.*

АТЕЛЬЄ, *невідм., с.* Майстерня, студія маляра, скульптора, фотографа. *Ательє скульптора.* 2. Майстерня для пошиття одягу, взуття, головних уборів

та для надання деяких інших видів побутових послуг. *Ательє мод. Телевізійне ательє.*

АТЕМПО, *невідм., муз.* У попередньому темпі; означає повернення до попереднього темпу після відхилення від нього.

АТЕНЮАТОР, *а, ч.* Спеціальний пристрій, що зменшує напругу, струм або потужність електричних чи електромагнітних коливань; застосовують головним чином в електро- і радіовимірвальній апаратурі.

АТЕРОМА, *и, ж., мед.* Доброякісне пухлиноподібне утворення, що виникає внаслідок закупорення вивідної протоки сальної залози.

АТЕРОМАТОЗ, *у, ч.* Захворювання, що характеризується відкладенням в артеріях жирової маси з кристалами холестерину і солями вапняку; спостерігають, напр., при атеросклерозі.

АТЕРОСКЛЕРОЗ, *у, ч., мед.* Хронічне захворювання артерій, що призводить до ущільнення стінок, звуження їх просвіту і порушення функцій; часто супроводжується утворенням тромбів.

Атеросклеротичний, *а, е.* Атеросклеротичне ураження кровоносних судин. *Атеросклеротичний процес.*

АТЕСТАТ, *а, ч.* 1. Свідцтво про закінчення навчального закладу; присвоєння вченого або спеціального звання; посвідчення про проходження служби. *Кваліфікаційний атестат. Атестат зрілості. Атестат про середню освіту. Атестат із відзнакою. Атестат доцента.* 2. Документ на право одержання грошового чи речового забезпечення військовослужбовцем або членами його сім'ї. *Грошовий атестат. Речовий атестат. Отримати гроші за атестатом.*

Атестатний, *а, е.* Атестатний лист.

АТЕСТАЦІЯ, *ї, ж.* 1. тільки *одн.* Визначення ділової кваліфікації спеціаліста, обсягу його знань, досвіду, здібностей, необхідних для виконання конкретних обов'язків; здійснюють для перевірки відповідності займаний посаді. *Службова атестація. Порядок атестації. Пройти атестацію. Атестація наукових працівників.* 2. Характеристика фахових знань та ділових якостей службовця; відгук, висновок про кого-, що-небудь. *Мати гарну атестацію.* 3. Визначення рівня якості продукції.

Атестаційний, *а, е.* Атестаційна комісія. *Атестаційна справа.*

Атестований, *а, е.* Атестований *аспірант.*

Атестувати, *ую, уєш.* 1. Надавати кому-небудь якимсь званням. *Атестувати працівників.* 2. Давати кому-, чому-небудь атестацію (в 2 знач.), характеристику.

АТЕТОЗ, *у, ч., мед.* Мимовільне червоподібне скорочення м'язів пальців (рук, ніг) унаслідок захворювання головного мозку.

АТИПІЯ, *ї, ж.* Явище відсутності характерних, типових рис, ознак, особливостей чи властивостей у певній речі, явища тощо.

Атипівий, *а, е.* Не характерний для даного явища; нетиповий.

Атипівість, *ості, ж.* Атипівість *захворювання.*

АТИРЕОЗ, *у, ч., мед.* Природжене або набуте внаслідок різних патологічних процесів порушення функції щитовидної залози.

АТИТЮД, *а, ч.* Одна з основних поз у класичному танці, при якій рівновага зберігається на одній нозі, а друга нога піднята і відведена назад у зігнутому положенні. *Виконати атитюд.*

АТЛАНТИ, *ів, мн. (одн. атлánt, а, ч.), 1. архіт.* Колони, вертикальні опори у вигляді чоловічих постатей, які підтримують балкове перекриття. *Ліпні атланти. Фігури атлантів.* 2. *перен.* Велетень. 3. *анат.* Перший шийний хребець, що з'єднується із потиличною кісткою черепа і другим шийним хребцем.

АТЛАНТОЗАВР, *а, ч.* Дуже великий (до 30 м завдовжки) вимерлий плазун із групи динозаврів із довгими шиєю та хвостом та малим черепом.

АТЛАНТРОП, *а, ч.* Випокна людина, яку класифікують як вид роду пітекантропів.

АТЛАС, *у, ч.* Укладений за певною системою і виданий у формі альбома або книжки збірник географічних, історичних та ін. карт. *Географічний атлас. Діалектологічний атлас української мови.* 2. Збірник таблиць, малюнків, креслень і т. ін.

Атласний, *а, е.*

АТЛАС, *у, ч.* Шовкова або напівшовкова тканина, блискуча і гладенька з лицьового боку. *Блискучий атлас. Червоний атлас.*

Атласний, *а, е.* Атласна тканина. *Атласна сукня. Атласна завіса. Атласне переплетення ниток.*

АТЛЕТІКА, *и, ж.* 1. Система фізичних вправ, спрямованих на виховання в людини спритності, сили, витривалості. *Важка атлетика. Легка атлетика.* 2. Вид циркового мистецтва, що включає силові вправи, трюки.

Атлёт, а, ч. 1. Спортсмен, який займається силовими вправами. *Змагання атлетів*. 2. Про людину великої фізичної сили і міцної будови тіла.

Атлетизм, у, ч. 1. Добре розвинуті фізичні якості, властиві атлету. *Атлетизм спортсменів*. 2. Те саме, що **культуризм**. Атлетична гімнастика. *Займатися атлетизмом*.

Атлетичний, а, є. 1. Прикм. до **атлетики**. *Атлетична гра. Атлетичні вправи*. 2. Прикм. до **атлёт**. Властивий атлетові. *Чоловік атлетичної будови*.

Атлётка, и, жс.

АТМОГЕОХІМІЯ, ї, жс. Розділ геохімії, що вивчає склад атмосфери Землі і його еволюцію впродовж геологічної історії.

АТМОМЕТР, а, ч. Прилад для визначення швидкості випаровування води.

АТМОСФЕРА, и, жс. 1. Газоподібна оболонка Землі та деяких інших небесних тіл. *Верхні шари атмосфери. Атмосфера землі*. 2. *перен.* Умови, обстановка, породжувані соціальним середовищем, колективом, родиною і т. ін. *Звична атмосфера. Атмосфера урочистості*. 3. *фіз., техн.* Одиниця вимірювання тиску, яка дорівнює тискові ртутного стовпа заввишки 760 мм, або 1,033 кг/см². *Тиск дорівнює одній атмосфері*.

Атмосферний, а, є. 1. Який належить до атмосфери, пов'язаний із нею. *Атмосферний азот*. 2. Який виникає, відбувається в атмосфері. *Атмосферний вихор. Атмосферні опади. Атмосферний тиск*.

АТМОСФЕРИКИ, ів, мн. Радіосигнали, що випромінюються при електричних розрядах в атмосфері.

АТОЛ, а, ч. Кораловий острів кільцеподібної форми; поширений у тропічних і субтропічних широтах Тихого та Індійського океанів.

Ато́ловий, а, є.

АТОМ, а, ч. 1. Найдрібніша частинка хімічного елемента, що складається з ядра й електронів і є носієм його властивостей. *Мічені атоми*. 2. *перен.* Найменша частинка чого-небудь.

Атомарний, а, є. *Атомарний водень*.

Атомний, а, є. 1. Який стос. атома (у 1 знач.). *Атомна енергія. Атомна структура. Атомна вага. Атомна фізика*. 2. Пов'язаний із розпадом ядра атома; ядерний (у 2 знач.). *Атомна енергія*. 2. Пов'язаний із використанням енергії атома. *Атомна електростанція. Атомна бомба*.

Атомник, а, ч., *розм.* Фахівець у галузі атомної енергії.

АТОМІЗАТОР, а, ч. Прилад для дрібного розпилювання рідини; використову-

ють для дезінфекції, покриття поверхонь лаками, фарбами і т. ін.

АТОМІЗМ, у, ч. Матеріалістичне вчення про природу, згідно з яким матерія складається з атомів. *Розвиток атомізму*.

Атоміст, а, ч. *Давньогрецькі атомісти*.

Атомістка, и, жс.

Атомістичний, а, є. *Атомістична теорія. Атомістичне вчення*.

АТОНАЛЬНИЙ, а, є, муз. Не пов'язаний із тональністю. *Атональна музика*.

Атональність, ості, жс. *Атональність музики*.

АТОНІЯ, ї, жс., *мед.* Ослаблення або втрата пружності та еластичності тканин і м'язів організму; розвивається внаслідок розладів нервової системи, загального виснаження, порушення діяльності залоз внутрішньої секреції.

Атонічний, а, є.

АТОНУВАННЯ, я, с., *літ.* У метричному стопному вірші — послаблення або втрата наголосу в слові, яке посідає другорядне місце у фразі, унаслідок чого посилюється акцентність сусіднього слова.

АТОРНЕЙ, я, ч. В англломовних країнах — повірений, що за дорученням іншої особи виступає від її імені при укладанні угоди.

АТРАГЕНА, и, жс. Рід рослин родини жовтецевих; поширені у помірному поясі Північної півкулі.

АТРАКТАНТИ, ів, мн. Природні чи штучні речовини, що приваблюють тварин (особливо комах). *Статеві атрактанти. Поживні атрактанти. Штучні атрактанти*.

АТРАКЦІОН, у, ч. 1. Номер у цирковій або естрадній програмі, що привертає увагу глядачів своєю ефектністю, незвичайністю. *Цирковий атракціон. Ризикований атракціон. Веселий атракціон*. 2. *перев. мн.* Розваги в місцях відпочинку: карусель, гойдалка, тир і т. ін. *Літні атракціони. Дитячі атракціони*.

Атракціонний, а, є.

АТРАКЦІЯ¹, ї, жс., *геод.* Відхилення виска внаслідок діяння сили тяжіння яких-небудь значних мас (напр., гір чи прихованих у земній корі важких речовин).

АТРАКЦІЯ², ї, жс., *лінгв.* Уподібнення, зближення мовних елементів на основі яких-небудь спільних ознак. *Паронімічна атракція*.

Атрактанти, ів, мн., *лінгв.* Мовні одиниці, що зближуються на основі певної спільної ознаки. *Вокалічні атрактанти. Консонантні атрактанти*.

АТРЕЗІЯ, ї, жс. Відсутність просвіту чи природного отвору в трубчастому органі кров'яної судини, кишечника. *Природжена атрезія. Набута атрезія*.

АТРЕПСІЯ, ї, жс., *мед.* Тяжка форма розладу процесів харчування, що буває в немовлят при штучному годуванні.

АТРИБУТ, а, ч. 1. Постійна, суттєва, невід'ємна властивість предмета або явища на відміну від випадкових властивостей. *Рух — атрибут матерії*. 2. Ознака або предмет, які становлять характерну прикмету кого-, чого-небудь. *Весільні атрибути. Атрибути держави*. 3. *лінгв.* Означення.

Атрибутивний, а, є, *лінгв.* *Атрибутивний член речення. Атрибутивні смислові відношення. Атрибутивна конструкція*.

Атрибутика, и, жс. *Козацька атрибутика. Державна атрибутика. Католицька атрибутика*.

АТРИБУЦІЯ, ї, жс. Визначення достовірності, автентичності художнього твору, його автора, місця й часу створення; достовірність, автентичність.

АТРОПІН, у, ч. Отруйна речовина, яку добувають із блекоти, дурману та ін.; використовується як безпечніший засіб. *Препарати атропіну*.

АТРОФІЯ, ї, жс. 1. *біол., мед.* Зменшення розмірів окремих органів або тканин організму, яке супроводиться ослабленням або втратою їх функцій. *Патологічна атрофія. Атрофія м'язів. Атрофія слизової оболонки*. 2. *перен.* Втрата, притуплення якого-небудь чуття, властивості. *Атрофія совісті. Атрофія волі*.

Атрофічний, а, є. *Атрофічний м'яз*.

Атрофований, а, є. *Атрофовані органи. Атрофовані нервові волокна*.

Атрофоватися, утєсья. 1. Відмирати, втрачати життєздатність. *М'язи атрофуються*. 2. *перен.* Зникати, втрачатися, послаблюватися, притуплюватися (про почуття, волю і т. ін.). *Атрофовалося відчуття часу*.

АТТИК, а, ч., *архит.* Стінка над карнизом (признач. для барельєфа чи напису) або поверх, що завершує споруду, найчастіше трикутну арку. *Оригінальний аттик*.

Аттиковий, а, є. *Аттиковий поверх*.

АТТИКІЗМ, у, ч. Літературно-стилістичний напрям, що виник у Стародавній Греції в II ст. до н.е. як реакція на азіанізм.

АТТИЦІЗМ, у, ч., *книжн.* Витонченість, інтелектуальна образність мови.

АУДИТ, у, ч. Перевірка, ревізія фінансових та інших документів, як

правило, незалежними фахівцями або організаціями. *Банківський аудит. Приватний аудит. Здійснювати аудит. Ліцензія на аудит. Фахівець із аудиту.*

Аудитор, а, ч. Працівник аудиторської служби, який здійснює незалежну експертизу чи контроль за дотриманням порядку проведення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, надає з цих питань консультаційні послуги. *Незалежний аудитор. Зовнішній аудитор. Внутрішній аудитор. Державний реєстр аудиторів.*

Аудиторський, а, е. *Аудиторська перевірка. Аудиторські послуги. Аудиторська фірма.*

АУДИТОРІЯ, ї, ж. 1. Зал для читання лекцій, доповідей. *Університетська аудиторія.* 2. *збірн.* Слухачі лекцій, доповіді, промови і т. ін. *Численна аудиторія. Контакт із аудиторією. Уважна аудиторія. Активна аудиторія. Звернутися з питанням до аудиторії.*

Аудиторний, а, е. *Аудиторний блок. Аудиторна форма занять.*

АУДИФОН, а, ч. 1. Один із слухових апаратів для осіб, які частково втратили слух. 2. *військ.* Апарат для вловлювання звуків двигунів літаків, що наближаються, для своєчасного їх виявлення.

АУДИЄНЦІЯ, ї, ж. 1. Офіційний прийом у глави держави або в особи, що займає високий державний пост. *Аудієнція у Президента України.* 2. Про приватне прийняття, особисту розмову. *Попросити аудієнції в лікаря. Час аудієнції. Отримати аудієнцію. Домогтися аудієнції. Черга на аудієнцію.*

АУДІО... Перша частина складних слів, яка вказує на зв'язок із звуком, слухом, способом запису і відтворення звукової інформації.

АУДІОАЛЬБОМ, у, ч. Декілька музичних творів (пісень, музичних композицій), об'єднаних музикантом або музичним колективом в одне ціле на хронологічній або концептуальній основі і записаних на платівці, аудіокасеті, компакт-диску і т. ін.

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ, а, е. Який ґрунтується на одночасному сприйнятті зором і слухом. *Аудіовізуальні навчальні посібники.*

АУДІОКАСЕТА, и, ж. Касета, що містить магнітну стрічку для запису і відтворення звука.

АУДИОЛОГІЯ, ї, ж., мед. Розділ медицини, що вивчає слух і його порушення, а також методи діагностики,

профілактики та усунення цих порушень.

Аудіолог, а, ч.

Аудіологічний, а, е.

АУДИОМЕТРІЯ, ї, ж. Вимірювання гостроти слуху шляхом визначення найменшої сили звука, сприйманого людиною.

Аудіометр, а, ч. Прилад для визначення гостроти слуху.

АУДИОПЛЄЄР, а, ч. Компактний переносний апарат для відтворення звука з магнітного запису.

АУДИОТЕКСТ, у, ч. Текст, записаний на магнітних, оптичних та ін. носіях.

Аудіотекстовий, а, е.

АУДИОТЕХНІКА, и, ж., *збірн.* Сукупність технічних приладів для запису і відтворення звука.

Аудіотехнічний, а, е. *Аудіотехнічні засоби.*

АУДИЮВАННЯ, я, с. 1. Процес слухання, впізнання, інтерпретації усної мови. 2. Сприймання тексту, інформації і т. ін. на слух. *Вправи для аудіювання.*

АУКСАНОМЕТР, а, ч. Прилад для вимірювання росту рослин у довжину.

АУКСИНИ, ів, *мн. (одн. ауксин, у, ч.), бот.* Фітогормони, що утворюються в рослинах і стимулюють процес їх росту.

АУКСОТРОФИ, ів, *мн.* Мікроорганізми, які втратили здатність синтезувати одну з речовин, необхідних для їх росту.

Ауксотрофний, а, е.

АУКУБА, и, ж. Рід рослин родини дегенових; поширені в Східній Азії та Гімалаях; окремі види культивуються як декоративні.

АУКЦІОН, у, ч. Продаж товарів, майна з публічних торгів, коли власником стає той, хто запропонує найвищу ціну. *Валютний аукціон. Груповий аукціон. Золотий аукціон. Подвійний аукціон. Виставити на аукціон. Продавати з аукціону. Купити на аукціоні.*

Аукційний, а, е. *Аукційна реалізація.*

Аукціонер, а, ч. Учасник аукціону. *Потійний аукціонер.*

Аукціоніст, а, ч. Офіційна особа, що проводить продаж майна з публічних торгів.

Аукціонний, а, е. *Аукціонна комісія.*

АҮЛ, у, ч. Назва села в деяких народів Середньої Азії та Кавказу. *Черкеський аул.*

Аульний, а, е.

АУРА, и, ж. 1. У парапсихології — сукупність енергетичних випромінювань живого організму; біополе. *Негативна аура. Бачити ауру.*

2. У містичних вченнях — сяйво, випромінюване божественними істотами і святими, зображуване у вигляді німба, а також узагалі слабе сяйво навколо предметів. *Кольорова аура навколо предметів.*

3. В астрології — про невидиму повітряну оболонку Землі, що сприймає вплив космічних сил на життя і долю людей. 4. *перен.* Навколишні умови; психологічний клімат якої-небудь групи людей. *Доброчислива аура. Аура сім'ї.*

АУРЕОМЦІЯ, у, ч. Антибіотик, який застосовують для лікування деяких інфекційних хвороб.

АУРИКУЛЯРНИЙ, а, е. *мед.* Вушний.

АУРИПІГМЕНТ, у, ч. Золотистий чи лимонно-жовтий із алмазним блиском мінерал; сульфід арсену; застосовують у медицині, військово-хімічній галузі, піротехніці, скляному виробництві, сільському господарстві та ін.

АУСКУЛЬТАЦІЯ, ї, ж., *спец.* Метод обстеження внутрішніх органів людини й тварин, що полягає у вислухованні звукових явищ, які виникають під час діяльності цих органів.

АУСЛАУТ, а, ч. Позиція звука чи звукополучення в кінці слова.

АУСПІЦІ, ій, *мн.* 1. У Стародавньому Римі — ворожіння авгурів, віщування майбутнього на основі спостережень за поведінкою птахів, за небесними явищами. 2. *перен.* Плани на майбутнє.

АУСТЕНІТ, у, ч., *мет.* Одна із складових частин залізуглецевих сплавів.

Аустенітний, **Аустенітовий**, а, е. *Аустенітова сталь. Аустенітні нержавіючі сталі.*

АУТ, а, ч. 1. Ситуація, у якій м'яч або шайба виявляються за межами встановленого правилами майданчика. *М'яч вибитий в аут.* 2. *виг.* Команда рефері на рингу, яка означає, що боксер, який упав, оголошується поза боєм, тобто переможений.

АУТБРИДІНГ, а, ч. Схрещування неспоріднених між собою тварин або рослин.

Аутбрідний, а, е. *Аутбрідні особини.*

АУТЕКОЛОГІЯ, ї, ж. Розділ екології, що вивчає пристосованість окремих видів рослин і тварин до умов середовища.

Аутекологічний, а, е.

АУТИЗМ, у, ч. Хворобливий стан психіки людини, що характеризується заглибленням у внутрішні переживання з активним відстороненням

від зовнішнього світу, відривом від реальної дійсності. *Лікувати аутизм. Гостра форма аутизму.*

АУТО, *невідм.*, *жс.* Одноактна, драматична вистава релігійно-алегоричного змісту в Іспанії та Португалії (XIII—XVIII ст.).

АУТОГЕННИЙ, а, е, *мед.* Який виникає в самому організмі. *Аутогенне тренування. Комплекс аутогенних вправ.*

АУТОГІПНОЗ, у, ч. Гіпноз, зумовлений самонавіюванням. *Методика аутогіпнозу.*

АУТОДАФЕ, *невідм.*, *с.* У Середні віки — прилюдне спалення на вогнищі людей, оголошених інквізицією еретиками, або так званих еретичних творів.

АУТРАЙТ, а, ч. Перша строкова валютна угода, що передбачає виплату у точно визначені сторонами терміни за курсом, зафіксованим на момент угоди.

АУТСАЙД, а, ч. У футбольній та хокейній команді — крайній гравець ліній нападу.

Аутсайдер, а, ч. 1. Біржові спекулянти — не професіонали, особи, що спекулюють на біржі, але не постійно. 2. Команда або спортсмен, що займає одне з останніх місць у турнірній таблиці. *Бути аутсайдером.* 3. Про кого-, що-небудь, що не витримує конкуренції, залишається останнім, поза увагою суспільства. *Аутсайдер суспільства. Аутсайдери виборчої кампанії.*

Аутсайдерський, а, е. *Аутсайдерське підприємство.*

АУТТРЕЙД, у, ч. Торговельна операція, що не вдалася через непорозуміння сторін або технічні помилки при оформленні документів.

АФАЗИЯ, і, *жс., мед.* Повний або частковий розлад мови внаслідок ураження мовних центрів кори головного мозку. *Сенсорна афазія. Моторна афазія.*

АФАКІЯ, і, *жс., мед.* Відсутність кришталіка в оці внаслідок видалення катаракти чи травми.

АФАЛІНА, и, *жс., зоол.* Різновид дельфіна, поширений у багатьох морях, крім полярних.

АФЕКТ, у, ч. Стан дуже великого, але короткотривалого нервового збудження, що характеризується сильними переживаннями. *Бути в стані афекту.*

Афектація, і, *жс.* Незвичайне, штучне збудження, неприродність, зайвий пафос у мові. *Стан афектації. Говорити без афектації.*

Афективний, а, е. *Афективна лексика. Афективна промова.*

Афектований, а, е. *Афектовані жести. Афектований тон.*

Афектувати, ую, уеш. Виразити свої почуття, настрої надто підкреслено і перебільшено (перев. неприродними жестами, штучною піднесеністю мови). *Афектувати свій виступ.*

АФЕЛІЙ, ю, ч. Найвіддаленіша від Сонця точка орбіти якої-небудь планети або комети, що обертаються навколо нього.

АФЕЛІНУС, а, ч. Північноамериканська комаха ряду перетинчастокрилих; паразит кров'яної попелиці — шкідника яблуні.

АФЕРА, и, *жс.* Ризикована справа, здійснювана з метою наживи; шахрайство. *Ризикована афера. Валютна афера. Біржова афера. Кримінальна афера. Гучна афера. Учасники афери. Втягнути когось в аферу.*

Аферист, а, ч. Шахрай; той хто здійснює афери. *Фінансовий аферист.*

Аферистка, и, *жс.*

Аферистичний, а, е. *Аферистична натура.*

АФЕРЁЗА, и, *жс.* Утрата на початку слова звука; вживається для уникнення збігу голосних або для збереження віршового розміру.

АФЕРЕНТАЦІЯ, і, *жс.* Передавання імпульсів від рецепторів до центральної нервової системи.

Аферентний, а, е. *Аферентні нервові волокна.*

АФІДЕВІТ, а, ч. Власні письмові свідчення, засвідчені нотаріусом або іншою посадовою особою.

АФІКС, а, ч. 1. *лінгв.* Частина слова, що має певне граматичне значення і вносить зміну в зміст кореня. 2. *мат.* Точка на площині, що визначається комплексним числом.

Афіксальний, а, е. *Афіксальний словник. Афіксальний спосіб творення слів.*

Афіксація, і, *жс., лінгв.* Спосіб творення слів за допомогою афіксів.

Афіксoid, а, ч., *лінгв.* Компонент складного чи складноскороченого слова, який із тим самим значенням повторюється в цілій низці слів і за своїми словотвірними функціями наближається до префіксів чи суфіксів.

АФІЛІАЦІЯ, і, *жс., психол.* Потреба у спілкуванні та емоційних контактах; виявляється у намаганні бути членом групи, брати участь у спільній діяльності, допомагати іншим та приймати допомогу від них.

АФІЛІЯ, і, *жс.* Безлістистість рослин, розвинена у зв'язку з посушливими умо-

вами клімату; функцію фотосинтезу при цьому виконують стебла.

АФІНАЖ, у, ч., *мет.* Спосіб очищення благородних металів (золота, платини, срібла) з метою отримання кінцевого продукту високої проби. *Афінаж золота.*

АФІНАЦІЯ, і, *жс., техн.* Попереднє очищення цукрового піску для перетворення його на рафінад.

АФІННИЙ, а, е. Суміжний, сусідній. *Афінна геометрія. Афінні перетворення.*

АФІРОВА структура — дрібнокристалічна структура ефузивних гірських порід, які не містять укралення.

АФІРМАЦІЯ, і, *жс.* Запевнення, ствердження, установлення.

АФІША, і, *жс.* Надруковане або написане за певною формою оголошення про концерт, виставу, лекцію і т. ін.. *Театральна афіша. Ілюстрована афіша. Читати афіші. Розклеювати афіші.*

Афішний, а, е. *Афішна тумба. Афішний шрифт. Афішний стенд.*

Афішований, а, е. *Афішовані товари.*

Афішування, я, с. *Афішування приятельських стосунків.*

Афішувати, ую, уеш. Виставляти що-небудь напоказ; привертати загальну увагу до чого-небудь. *Афішувати почуття. Афішувати досягнення. Афішувати успіх. Афішувати знайомство.*

АФОНІЯ, і, *жс., мед.* Утрата голосу при збереженні шепоту внаслідок захворювання гортані, ураження нервової системи або інших захворювань.

АФОРІЗМ, у, ч. Коротке, лаконічне судження, яке в стилістичній, зручній для запам'ятовування формі містить глибоку думку. *Відомий афоризм.*

Афористичний, а, е. *Афористичні вислови.*

Афористичність, ності, *жс.* *Афористичність мови.*

Афористично. *Висловлюватися афористично.*

АФОРТЕ, *невідм.* Фінансування міжнародної торгівлі шляхом обліку першокласних векселів без права регресу.

АФОТИЧНА зона — глибинна зона океану, основною ознакою якої є недостатність підводного освітлення для розвитку фітопланктону.

АФРИКАНІСТИКА, и, *жс.* Комплекс наук, що вивчають історію, літературу, мову, культуру і побут народів Африки.

Африканіст, а, ч. *Праці африканістів.*

Африканістичний, а, е. *Африканістичні дослідження.*

Африканістка, і, жс.

АФРИКАНТРОП, а, ч. Викопна людина неандертальського типу.

АФРИКАТА, и, жс., *лінгв.* Складний приголосний звук, який утворюється в результаті злиття двох приголосних, напр.: «ц», «ч», «дз», «дж».

Африкативний, а, е. *Африкативний приголосний.*

АФРОДИЗИАКИ, ів, *мн. (одн. афродизи́ак, а, ч.).* Речовини, що посилюють статевий потяг.

АФРОНТ, у, ч., *заст.* Публічна образа, зневага; несподівана неприємність.

АХІЛІЯ, і, жс., *мед.* Відсутність соляної кислоти і ферментів, зокрема пепсину, в шлунковому соку.

АХІМСА, и, жс. В індуїзмі — філософський принцип незавдавання шкоди живому; відмова від насильства, вбивства.

АХОЛІЯ, і, жс., *мед.* Припинення надходження жовчі у 12-палу кишку.

АХОНДРИТ, а, ч. Кам'яний метеорит, що не містить круглих утворень — хондр.

Ахондритний, а, е.

АХОНДРОПЛАЗІЯ, і, жс. Уроджене відставання росту кісток кінцівок при нормальному рості тулуба, шиї, голови.

АХРОМАТИЗМ, у, ч. 1. Безбарвність. 2. Властивість оптичного скла заломлювати промені світла, не розкладаючи їх на складові кольори; безколірність, безбарвність.

Ахромат, а, ч. Об'єктив, у якому виправлена сферична і частково — хроматична аберація; застосовують у біноклях, фотоапаратах тощо.

Ахроматин, у, ч., *біол.* Структури тваринних та рослинних клітин, які слабо забарвлюються ядерними барвниками.

Ахроматичний, а, е. Безколірний, безбарвний. *Ахроматична лінійка.*

АХРОМАТОПСІЯ, і, жс., *мед.* Вада зору, що полягає в нездатності розрізняти кольори.

Ахроматоційний, а, е.

АХРОМІЯ, і, жс., *мед.* Природжене або набуте внаслідок деяких захворювань знебарвлювання шкіри.

АХТЕРЛЮК, а, ч., *мор.* Один із головних люків у палубі судна для різних вантажів; приміщення в трюмі, де зберігають провіант у цистернах або бочках.

АХТЕРПІК, а, ч., *мор.* Крайній кормовий відсік на судні, де розміщено рульовий привод, баластні цистерни.

АХТЕРШТЁВЕНЬ, вня, ч., *мор.* Нижня кормова частина судна у вигляді жорсткої балки чи рами; продовження кіля.

АЦЕТ... Складова частина хімічних термінів, яка вказує на зв'язок цих термінів з оцтовою кислотою.

АЦЕТАЛЬДЕГІД, а, ч. Оцтовий альдегід, органічна сполука; безбарвна рідина з різким запахом; змішується з водою і органічними розчинниками.

АЦЕТАМІД, у, ч. Органічна сполука, амід оцтової кислоти; твердий, безбарвний, кристалічний продукт синтетичного походження.

АЦЕТАНІЛІД, у, ч. Органічна сполука; безбарвні кристали; застосовують у синтезі барвників і як лікарський засіб.

АЦЕТАТИ, ів, *мн.* Солі і ефіри оцтової кислоти; солі застосовують у фарбуванні тканин, у медицині, для виготовлення каталізаторів, ефіри — як розчинники, у виробництві кіноплівки, в парфумерії, харчовій промисловості тощо.

Ацетатний, а, е. *Ацетатне волокно. Ацетатний шовк.*

АЦЕТИЛ, у, ч., *хім.* Різновид ацилу; залишок молекули оцтової кислоти без гідроксилу.

Ацетиловий, а, е.

АЦЕТИЛЕН, у, ч. Безбарвний отруйний газ із неприємним запахом, що складається з вуглецю і водню; горить яскравим полум'ям.

Ацетиленовий, а, е. 1. Прикм. до **ацетилен**. *Ацетиленові вуглеводні.* 2. Пов'язаний із використанням ацетилену. *Ацетиленове полум'я. Ацетиленовий генератор. Ацетиленовий палик.*

АЦЕТИЛХЛОРИД, у, ч. Безбарвна рідина з різким запахом, що використовується у виробництві барвників і лікарських препаратів.

АЦЕТИЛХОЛІН, у, ч. Складний ефір холіну і оцтової кислоти; хімічний передавач нервового збудження, один із медіаторів периферійної і центральної нервових систем.

АЦЕТИЛЦЕЛЮЛОЗА, и, жс. Біла аморфна маса, яку використовують у виробництві штучного волокна, вогнетривкої кіноплівки, лаків, пластичних мас.

АЦЕТО́Н, у, ч. Безбарвна рідина з характерним різким запахом; використовується як розчинник у виробництві лаків, вибухових речовин, ацетатного шовку тощо.

Ацетоновий, а, е. *Ацетоновий запах. Ацетоновий розчин. Ацетоновий екстракт. Ацетонові тіла.*

АЦЕФАЛІЯ, і, жс., *біол.* Природжена відсутність голови у плоду внаслідок аномалії розвитку.

АЦИДИМЕТРИЯ, і, жс., *хім.* Метод кількісного визначення лугу розчином кислоти.

Ацидиметричний, а, е.

АЦИДО́З, у, ч., *мед.* Підвищена кислотність крові, шлункового соку та тканин організму внаслідок зміни кислотно-лужної рівноваги.

АЦИДОФІЛІЯ, і, жс. Здатність окремих структурних елементів клітин і тканин забарвлюватися кислими барвниками.

АЦИДОФІЛЬНІ організми — організми, які нормально розвиваються тільки в кислому середовищі.

Ацидофілін, у, жс. Дієтичний продукт — кисле молоко, заквашене ацидофільними бактеріями.

Ацидофільність, ості, жс.

АЦИДОФІТИ, ів, *мн.* Рослини, що віддають перевагу кислим ґрунтам.

АЦИДОФО́БНІ організми, *біол.* — організми, які не витримують значної кислотності середовища і розвиваються лише в нейтральному або лужному середовищі.

Ацидофобність, ості, жс.

АЦИКЛІ́ЧНІ сполу́ки, *хім.* — органічні сполуки з відкритими ланцюгами атомів вуглецю; використовують у різноманітних органічних синтезах.

Ациклічність, ості, жс.

АЦИЛУВА́ННЯ, я, с., *хім.* Заміщення атомів водню в органічних сполуках залишками карбонової кислоти; використовують для одержання ацетатного волокна, барвників.

АЦИ́НУС, а, ч. 1. Кінцевий секреторний відділ альвеолярної залози (напр., слинної, молочної). 2. Первинна структурна одиниця легенів; складається з термінальної бронхіоли, альвеолярних ходів і належних до них альвеол.

АЦТЕ́КИ, ів, *мн. (одн. ацте́к, а, ч.).* Народ, що жив у Мексиці до завоювання її іспанцями у першій половині XVI ст. *Племена ацтеків. Країна ацтеків.*

Ацте́кський, а, е. *Ацтекська мова.*

АШУ́Г, а, ч. У кавказьких народів — народний поет-співець.

АШУ́Р, а, ч. В асирійській міфології — спочатку бог — покровитель м. Ашшура, пізніше — верховний бог.

А́ЯТ, а, ч. Найменший відокремлюваний уривок коранічного тексту, вірш Корану.

А́ЯТОЛА́, і́, ч. Вищий духовний титул у шіїтів, а також особа, що має цей титул.